



บรรณคดีดลยพลี

ประชุมพงษาวดารภาคที่ ๑๐

เรื่องราชวงษปกรณ์ พงษาวดารเมืองน่าน

ฉบับ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช พระเจ้านครน่านให้แต่งไว้สำหรับขานเมือง

พิมพ์ครั้งแรก

ในงานปลงศพ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ

ขมะเมย พ.ศ. ๒๔๖๑

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

กรุงเทพฯ ฯ

959.30

ส74ป 2461

ฉ.2

1214
१७७७
१७७७





ยวาทศนดลยพลี

ประชุมพงษาวดารภาคที่ ๑๐

เรื่องราวขงขปกรณ พงษาวดารเมืองน่าน

ฉบับ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช พระเจ้านครน่าน ให้แต่งไว้สำหรับบ้านเมือง



พิมพ์ครั้งแรก

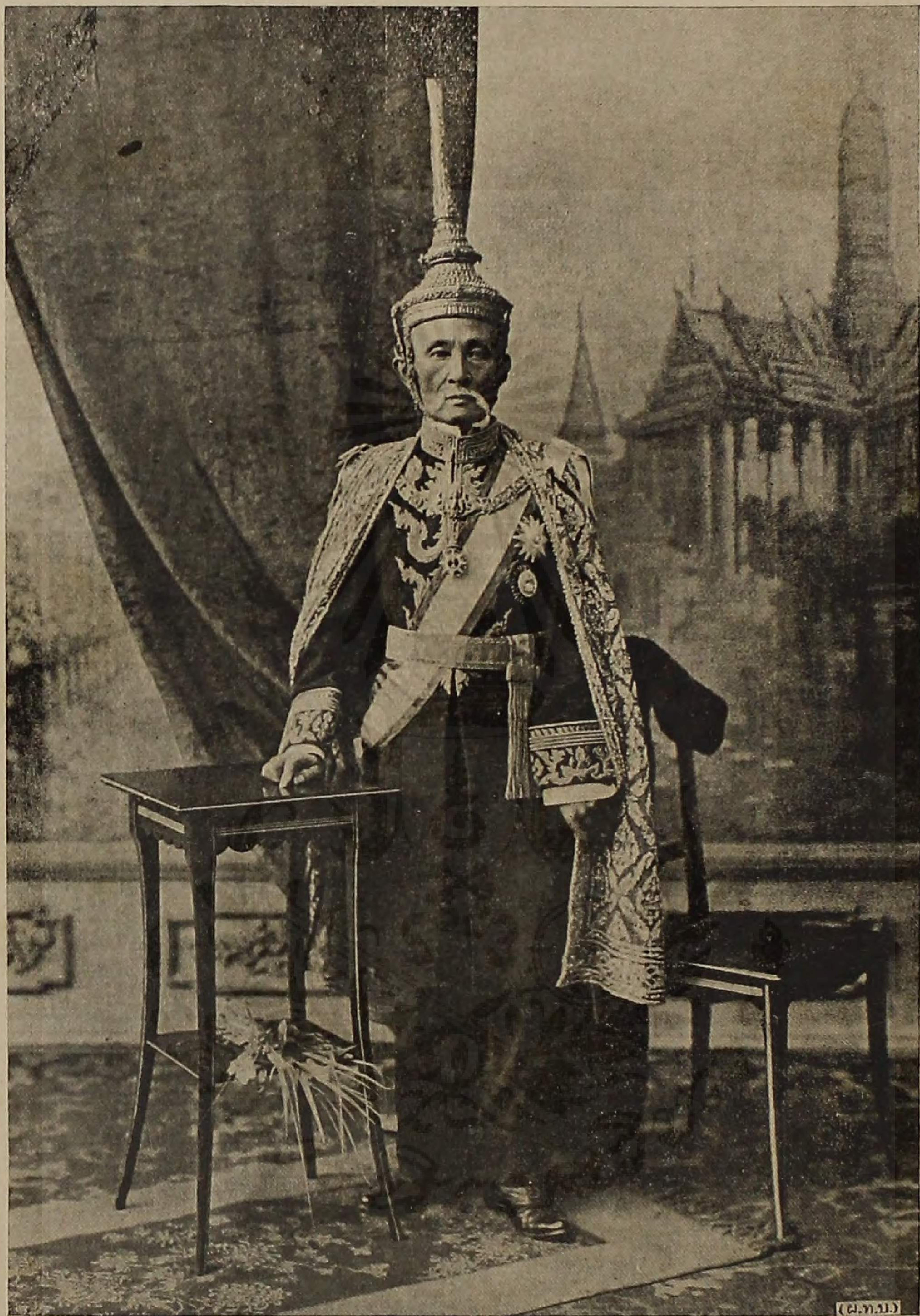
ในงานปลงศพ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ

บมะเมย พ.ศ. ๒๔๖๓



พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

กรุงเทพฯ ฯ



(ผ.ท.ม.)

พระเจ้าสุริยวงศ์ฉวีตเดชฯ พระเจ้านครน่าน
ป จ. ป ม. ท ช.
พ. ศ. ๒๓๗๕-๒๓๘๑

คำนำ

นายพลตรี เจ้าอุปราช ผู้รั้งราชการนครน่าน แจ้งความมายัง
กรรมการหอพระสมุดสำหรับพระนคร ขอให้ช่วยจัดการพิมพ์หนังสือ
สำหรับเป็นของแจกในงานปลงศพ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช พระ
เจ้านครน่านสักเรื่อง ๑ แลแจ้งความมาว่าอยากจะให้พิมพ์หนังสือ
พงษาวดารเมืองน่าน ซึ่งพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชได้ให้แต่งไว้สำหรับ
บ้านเมือง หนังสือเรื่องนี้ตอนต้นมีอยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณแล้ว
เจ้าอุปราชก็ส่งมาให้อีก ๓ ตอน ก็ยั้งเรียบเรียงประวัติของพระเจ้า
สุริยพงษ์ผริตเดชส่งมาด้วย.

ได้ตรวจดูหนังสือราชวงษปกรณ พงษาวดารเมืองน่าน เห็นเป็น
หนังสืออันสมควรจะพิมพ์แจกในงานศพพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช
ด้วยประการทั้งปวง เพราะเป็นหนังสือซึ่งพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช
ให้แต่งขึ้นไว้สำหรับบ้านเมือง เหมือนหนึ่งว่าเป็นอนุสาวรีย์ของพระเจ้า
สุริยพงษ์ผริตเดชนั้นประการ ๑ เพราะหนังสือพงษาวดารเมืองน่าน
ยังไม่เคยปรากฏแก่มหาชนมาแต่ก่อน ถ้าพิมพ์ขึ้นจะเป็นประโยชน์
ในทางความรู้พงษาวดารของสยามประเทศด้วยอีกประการ ๑ กรรมการ
หอพระสมุดวชิรญาณ จึงรับจะจัดการให้สำเร็จตามความประสงค์ของ

(๗)

เจ้าอุปราช เลียคายอยู่น้อยแต่ที่ไม่มีเวลาพอจะสอบหนังสือราชวงษ
ปกครองนกับหนังสือพงษาวดารเรื่องอนลงอธิบายไว้ด้วย จำต้องรอการ
สอบไว้วันหน้า.

หนังสือราชวงษปกครองเรื่องนแต่ที่เมืองน่าน จึงใช้ภาษาไทย
เหนือ ถ้อยคำมีผิดเพี้ยนกับข้างใต้อยู่บ้าง แต่อ่านเข้าใจได้ไม่ยาก
จะเปลี่ยนใช้ถ้อยคำเป็นอย่างข้างใต้เสียให้หมกก็เห็นว่าเสียหลักฐานที่
จะพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ให้เป็นอนุสาวรีย์ของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช จึงได้
ให้พิมพ์ตามสำนวนเดิม ไม่ดัดแปลงแก้ไข เว้นแต่บางคำซึ่งไม่สำคัญ
ให้ดัดศัพท์ที่แปลกกับภาษาข้างใต้ เรียบเรียงมีคำแปลพิมพ์ไว้ส่วนหนึ่ง
ต่างหาก เมื่อผู้ใดไม่เข้าใจศัพท์ไหนก็จะดูที่แปลไว้ นั้น ส่วนประวัติ
ของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช เจ้าอุปราชแต่ส่งมาจากเมืองน่าน
อย่างไร ก็ได้ให้พิมพ์ตามที่แต่ส่งมา โดยประสงค์จะให้เขาเป็นชุดเดียวกับ
กับสำนวนหนังสือราชวงษปกครอง เช่นแต่ได้แก้ไขบ้างเล็กน้อย.

ในการพิมพ์หนังสือราชวงษปกครอง ได้ให้ขุนพิณิจวรรณาการ (แสง
สาธุกุล) เปรียญ เป็นผู้ตรวจต้นฉบับ แลให้พิมพ์เข้าในหนังสือประชุม
พงษาวดาร นับเป็นภาคที่ ๓๐ เพื่อจะให้รวบรวมอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียว
กับเรื่องพงษาวดารเมืองอื่น ๆ มีพงษาวดารเมืองเชียงใหม่เป็นต้น ซึ่ง
ได้พิมพ์ไว้ในหนังสือชุดนั้นแล้วหวังใจว่าหนังสือเรื่องนี้จะเป็นที่ชอบ
ใจของบรรดาผู้ศึกษาโบราณคดีทั่วไป.

(ค)

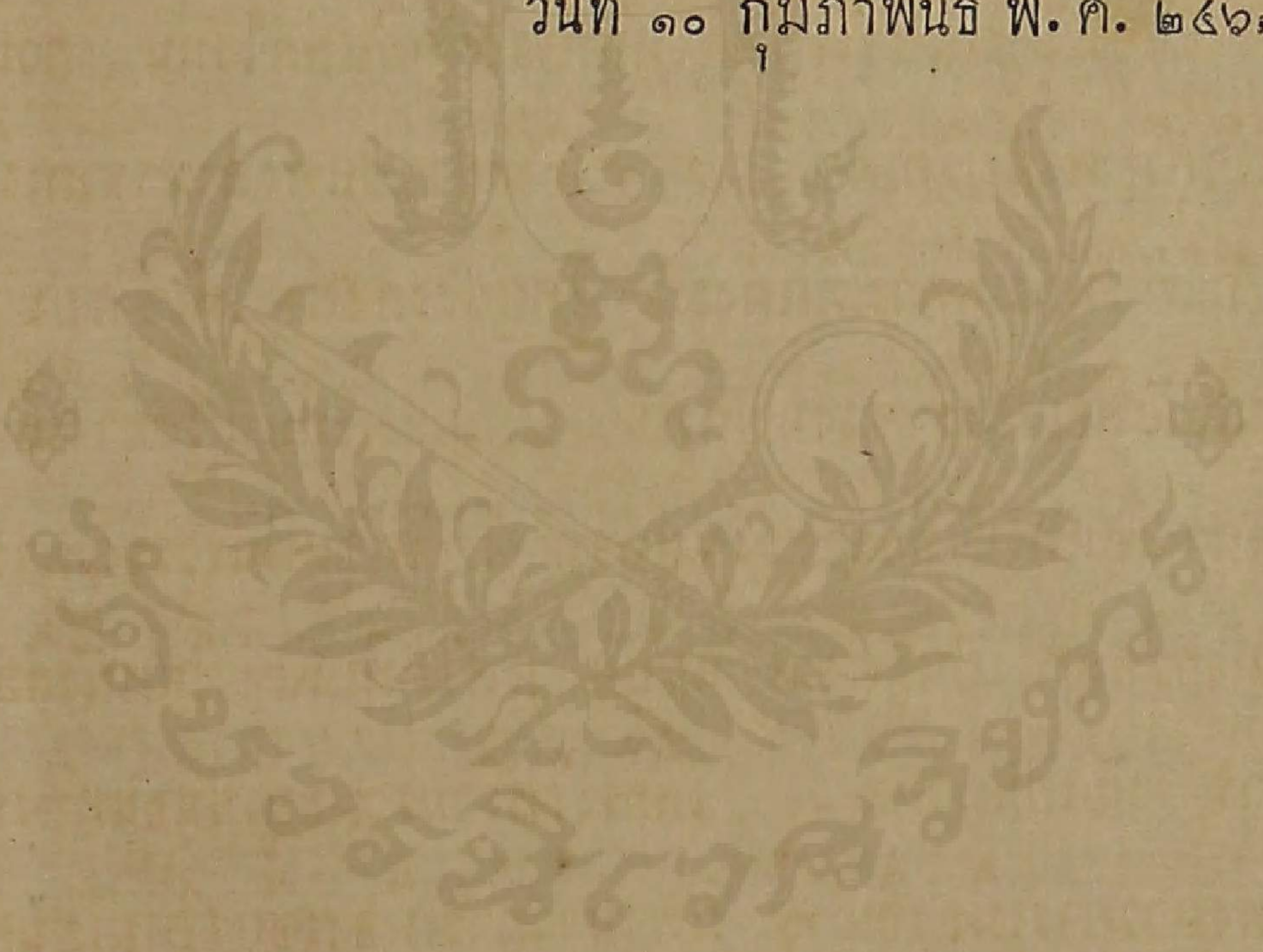
กรรมการหอพระสมุดฯ ขออนุโมทนาคุณลลิตวิทยารักษ์ที่เกษียณไปท่าน
ซึ่งญาติวงศ์พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช มีนายพลตรี เจ้าอุปราช ผู้รั้ง
ราชการนครเมืองน่านผู้เป็นน้องเป็นประธาน ทำการปลงศพสนองคุณ
พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชด้วยความกตัญญูกตเวที แลเชื่อว่าท่านทั้ง
หลายทได้รบหนังสือเรื่องนักคังจะอนุโมทนาด้วยทั่วกัน.

กิ่งวงษ์พานพุ่ม

สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๓๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๓



ประวัติของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ พระเจ้านครน่าน

๑ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช กุลเชษฐมหันต์ ไชยนันทบุรมหาราช
วงษาธิบดี สวรรคตราชานภาวรักษ วิทยาลัยกติกิตไพศาล ภูบาลพิตร
สถิตย์ณนันทราชวงษ์ (สุริย หน่าน) พระเจ้าผู้ครองนครน่าน ๒, จ.
๒, ม. ท, ช. ร, จ, พ. เป็นบุตรเจ้านันทวรฤทธิเดช ฯ เจ้าผู้ครองนครน่าน
เจ้าสันทาเป็นมารดา พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ ประสูติในรัชกาลที่ ๓
เมื่อวัน ๒ กุมภาพันธ์ ปีเถาะ จุลศักราช ๑๑๘๓ พระพุทธศักราช ๒๓๗๔
ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร เป็น
พระยาราชวงษ์ ในรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๓๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
ให้ว่าที่เจ้าอุปราช นครน่าน พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร
เป็นเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ เจ้าผู้ครองนครน่าน พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้รับ
พระราชทานพระสุพรรณบัตร เป็นพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ พระเจ้า
ผู้ครองนครน่าน แต่ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณมารวมเวลา ๖๓ ปี
จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๐ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ ประชวรเป็นโรคชรา
อาการทรงข้างทรุดข้างเสมอมาจนถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ อาการ
มากขึ้น แพทย์หลวงแลแพทย์ชเลยศกิติประกอบยารักษาโดยเต็มกำลัง
อาการหายคลายไม่ ถึงวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๑ เวลา ๔ นาฬิกา
๕๐ นาทีก่อนเที่ยง พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ ถึงแก่พิราลัย อายุได้
๘๗ ปี ๒ เดือน ๒๘ วัน ครองนครน่านมาได้ ๒๕ ปี

(๒)

พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ได้รับราชการพิเศษดังนี้ ในรัชกาล
ที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๕ ได้เป็นหัวหน้าสร้างพลับพลาประทับแรมที่ตำบล
นาริน ท้องท่าอำเภอเมืองฯ นาน รวมเวลาทำงานเสร็จเดือน ๓ แล้ว
ลงไปรับเสด็จ กรมหลวงวงษาธิราช ที่ทำอิฐเมืองพิไชยเสด็จขึ้นมา
นครน่าน คราวเสด็จไปราชการทัพเมืองเชียงตุงรวมเวลาไปมา ๓๐ วัน

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๖ ได้ตามเสด็จกรมหลวงวงษาธิราชสนิท ไป
ราชการทัพเมืองเชียงตุง รวมเวลาไปมา ๗ เดือนเศษ

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘ ได้นำตัวพญาหลวงบังคม พญาเมืองเชียงรุ่ง
มาเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพฯฯ รวมเวลา
ไปมา ๔ เดือนเศษ

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘ ได้ไปกวาดต้อนครอบครัวล่อเมืองพงเขต
สิบสองปันนา ซึ่งในเวลานั้นอยู่ในบังคับช้อ ให้เข้ามาอยู่ในเขต
เมืองน่านประมาณคนพันเศษ ได้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองเชียงม่วน แล
เมืองเชียงคำ รวมเวลาไปมา ๕ เดือน

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖ ได้คุมนางรมาดลงมาถวายพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพฯฯ รวมเวลาไปมา ๔ เดือนเศษ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๓ ได้คุมช่างพลายสี่ปลาค ลงมาถวายพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพฯฯ รวมเวลาไปมา ๔ เดือนเศษ

ถึงรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖ ได้คุมนางรมาดลงมาถวาย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพฯฯ อีกครั้งหนึ่ง
รวมเวลาไปมา ๔ เดือนเศษ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปจัดรวบรวม
เสบียงอาหารที่เมืองเชียงคำ สังกองทัพ นายพลโท เจ้าพระยาสุรศักดิ์
มนตรี เมื่อครั้งเป็นเจ้าหมื่นไวยวรนาถ เป็นแม่ทัพขึ้นมาปราบช่อ
ที่เมืองพระบาง แลได้ไปในกองทัพด้วย รวมเวลาที่จัดการลำเลียง
ส่งเสบียงอาหารแลไปมา ๔ เดือนเศษ

พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ มีข้าเห็นใจความชอบในราชการปรากฏ
ในประกาศ เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระ
สุพรรณบัตร ดังนี้

คุณมีศักดิ์พระพุทธรักษาเป็นนอกิตภาคล่วงแล้ว ๒๔๔๖ พรรษา
๔ ขัตติยนกาล จันทรถคตินิยม สละสังวัจจรกติกมาศ กาศักย์จาตทสี่—
คิถัพุมวาร สุริยคติกาลรัตนโกสินทรศก ๑๒๒ พุศัจิกายนมาศ อัญฐาร
สมมาสาหะคุณพิเศษ ประเฑทกาลกำหนด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ ขัตตินทรเทพยมหา
มงกุฏ บรมนารถราชวรวงษ์ วรุตมพงษ์บริพัตร วรชัตยราชนิกโรดม
จาทูรัตนบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศฯ ลฯ ปรมินทรธรรมิกมหาราช
ธิราชบรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชดำริว่า เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้านครเมืองน่าน
ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณมาช้านาน แลได้เคยไปราชการ
ทัพศึกมีข้าเห็นใจความชอบมาแต่ยังเป็นตำแหน่งเจ้าราชวงษ์ในนครเมือง
น่าน ครั้นเมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็นเจ้าผู้ครองนคร
เมืองน่าน ก็อุปสาหปกครองบ้านเมืองต่างพระเนตรพระกรรณโดยชอบ

สัจยัสจริต มีความโอบอ้อมอารีเป็นที่นิยมนับถือของเจ้านายท้าวพระยา
 แลไพร่บ้านพลเมืองทั่วไปเป็นอันมาก ทั้งมีความสวามิภักดิ์ต่อราชการ
 เป็นนิจ แม้มีราชการสำคัญเกิดขึ้นข้างฝ่ายเหนือคราวใด เจ้าสุริยพงษ์
 ฝริตเทศฯ ก็ได้พร้อมใจกับเจ้านายขจรหลานช่วยราชการโดยแข็งแรง
 ทกกคราวมา จนเมื่อเกิดเหตุร้ายก่อการจลาจลขึ้นในมณฑลพายัพ
 เมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๒๑ นี้ เจ้าสุริยพงษ์ฝริตเทศฯ ก็ได้จัดเจ้านาย
 ขจรหลานแลท้าวพญาไพร่พลนครเมืองน่านช่วยปราบปรามผู้ร้าย แล
 เป็นกำลังจับเสียบยงอาหารพาหนะส่งกองทัพ ทหารไว้รักษาราชการเป็นที่พอ
 พระราชหฤทัยเป็นอันมาก

อนึ่งเจ้าสุริยพงษ์ฝริตเทศฯ มีความจงรักภักดีต่อใต้ฝ่าละอองธุลี
 พระบาทโดยเฉาะ แม้อยู่เมืองไกลก็มีใ้คิดแก่ความลำบาก อุตสาห
 ฝาท่างกันดารมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเนื่องๆ ผิดกับเจ้านครเมืองน่าน
 แต่ก่อนๆ มา เป็นเหตุให้ทรงพระกรุณาสนธิชिक्षอบพระราชอัธยาไ้ศรย
 เป็นอันมาก

ทรงพระราชดำริเห็นว่า นครเมืองน่านก็เป็นนครใหญ่อันหนึ่ง
 ในหัวเมืองประเทศราชข้าขอบขัณฑสีมา เจ้านายที่ปกครองนครเมือง
 น่าน ต่างพระเนตรพระกรรณสืบตระกูลวงศ์ต่อๆ กันมา ยังหาใ้มี
 เจ้าคนใดใ้เคยรับพระราชทานเกียรติยศเป็นพระเจ้าประเทศราชไม่ แล
 บดินเจ้าสุริยพงษ์ฝริตเทศฯ ก็เจริญชนมไวยยิ่งกว่าบรรดาเจ้าประเทศราช
 ทั้งปวง ทั้งมีอัธยาไ้ศรยเป็นสัจยัธรรมมั่นคง จงรักภักดีต่อใต้ฝ่า
 ละอองธุลีพระบาทเนื่องนิจ แลมีความชอบความดีมาในราชการเป็น

อันมาก สมควรจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกย่องอิศริยยศ
เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน ให้เป็นเกียรติยศแก่นคร
เมืองน่านแลตระกูลวงศ์สืบไปได้

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้สถาปนาเลื่อนยศถาบรรดาศักดิ์
เจ้านครน่าน ขึ้นเป็นพระเจ้านครน่าน มีนามตามจารึกในสุพรรณบัฏว่า
พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช กุลเชษฐมหันต์ ไชยนันทบุรมหาราชวงษา
ธิบดี สจพริตราชานุกาวิรักษ์ วิบูลยศักดิ์กิติไพศาล ภูบาลบพิตร
สถิตยณนันทราชวงษ์ พระเจ้านครน่าน ได้ยกย่องเจ้านายบุตรหลาน
แสนท้าวพญาลาวราชฎรในเมืองน่านแลเมืองชนบทยวงให้ปรากฏเกียรติ
ยศเคษานภาพสืบไป ขอจงเจริญชนมายุพรรณศุขพลปัญญา คุณ
สารสมบัติ สรรพศิริสวัสดิพิพัฒมมงคลทุกประการ ปกป้องพระราช
อาณาเขตร์ขันฑสีมา โดยความซื่อตรงต่อกรุงเทพมหานคร ดำรง
อยู่ยืนยาวสันกาลนาน เทอญ

พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยา
ภรณ์ แลเหรียญต่าง ๆ ดังนี้ คือ ตราช้างเผือกชั้นที่ ๓ เมื่อยกัญ
พ.ศ. ๒๔๓๐ ตรามงกุฎสยามชั้นที่ ๑ ร.ศ. ๑๑๖ พ.ศ. ๒๔๔๐ ตรา
ทศิยจุลจอมเกล้าวิเศษ ร.ศ. ๑๒๐ พ.ศ. ๒๔๔๔ ตราช้างเผือกชั้นที่ ๒
ร.ศ. ๑๒๐ พ.ศ. ๒๔๔๔ ตราขลุ่ยจุลจอมเกล้า ร.ศ. ๑๒๒ พ.ศ. ๒๔๔๖
เหรียญจักรพรรดิมาลา เหรียญรัชฎาภิเศกมาลา เหรียญประพาศมาลา
เหรียญทวารวดีเศก เหรียญรัชมงคล เหรียญรัชมิ่งเกล้าภิเศก แล

(๖)

ใต้พระราชทานเครื่องยศ คือ สิ่งขลุ่ยมทองคำ ๑ หีบหมากไม้แดง
หุ้มทองคำ ๑ กากระบอกทองคำ ๑ กระจับปึกทองคำ ๑ นอกจากนี่ยังได้
รับพระราชทานสิ่งของสำหรับพระเกียรติยศอีกหลายอย่าง มีชฎาเป็นต้น

พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ๗ มีชายา ๗ คนคือ

ชายาที่ ๑ ซอแม่เจ้ายอดทูลา มีบุตรธิดารวม ๑๓ คน บุตรที่ ๑
เจ้าคำบุ ที่ ๒ เจ้าคำครอง ที่ ๓ เจ้ายศ ที่ ๔ เจ้านางอัมรา ที่ ๕ เจ้าน้อย
รัตน ใต้เป็นเจ้าราชวงศ์ ที่ ๖ เจ้าน้อยบริรักษ์ ที่ ๗ เจ้านางบัวเขียว ใต้
เจ้าบรรดิน (บรม) เป็นสามี ที่ ๘ อำมาตย์ตรี เจ้าบรรดิน (สถิตินาร)
ที่ ๙ เจ้าราชภาคินย (จันทวงษ์) ที่ ๑๐ เจ้าหนานบุญรังษี ที่ ๑๑ เจ้า
ราชภาคินย (น้อยมหาวงษ์) ที่ ๑๒ เจ้าราชคณย (น้อยยอดฟ้า) ที่ ๑๓
เจ้านางสมท

ชายาที่ ๒ ซอแม่เจ้าคำปลิว มีบุตร ๕ คน ถึงแก่กรรมไปหมดแล้ว

ชายาที่ ๓ ซอแม่เจ้าจอมแพ่ง มีบุตรธิดารวม ๓ คน คือ ๑ แม่

เจ้าบัวแวน ใต้เจ้าราชบุตร (น้อยอนนรท) เป็นสามี ๒ เจ้าแห้ว ๓ เจ้า
น้อยครุฑ

ชายาที่ ๔ ซอแม่เจ้าคำเกษว มีธิดา ๒ คน คือ ๑ เจ้านางเกียงคำ

๒ เจ้านางคำอ่าง

ชายาที่ ๕ ซอแม่เจ้ายอดทูลา มีบุตรธิดารวม ๗ คน ๑ เจ้านาง

เทพมาลา ๒ เจ้านางเทพเกสร ๓ เจ้าน้อยอินแสงสี & เจ้านางจันทวดี

& เจ้านางศรีสุภา ๖ เจ้านางดวงมาลา ๗ เจ้านางประภาวดี

(๗)

ชายาที่ ๒ ซ่อนางสีคำ มีบุตรธิดารวม ๗ คน ถึงแก่กรรมไปแต่
ยังเล็ก ๆ ๕ คน ที่ยังเหลืออยู่ คือ ๑ เจ้านางแว่นแก้ว ๒ เจ้านางสีพรหมา
เป็นหม่อมหม่อมเจ้าสิทธิพร ๑

ชายาที่ ๓ นางบัว มีบุตร ๗ คน ถึงแก่กรรมไป ๔ ยังอยู่ ๓ คือ
๑ เจ้านางต่อมแก้ว ๒ เจ้ากา ๓ เจ้านางเกียรทอง

อนึ่งพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เป็นผู้มีความเลื่อมใสในพระพุทธ
ศาสนา สมาทานศีล ๕ ศีล ๘ ไว้ในตัวเองเป็นเนืองนิจ มีจิตรคิด
บริจาคทรัพย์ออกก่อสร้างสิ่งถาวรไว้ในพระพุทธศาสนา แลเป็นผู้
อุปการะแก่พระภิกษุสงฆ์สามเณร ทำให้สมณะพราหมณาจารย์ได้
ความสุขสบายเป็นอันมาก ยากที่จะหาผู้เปรียบปานได้ จึงให้จำถูก
ไว้ในศิลาวัดแช่แห้ง คงมีถ้อยความแจ้งต่อไปนี้

๑ คีรีวิสุทธิมณฑลพหุมังคล สวัสดิ อภิวัตนขบพระไตรรัตน์ โอภาสะ
ศุภมัสดุ จุลศักราช ๑๒๖๗ ค่ำวันเส็งสะเน่ากัมโพชขอมพีไสย เสด็จเข้ามา
ในคิมหานคร จิฐมาศบุณมีพุทธวาฬโอง ไทยภาษาวาขคัยได้ เดือน ๗
น่านเพ็ง เมืองวันพุดม ไทยเบิกใจ ตรงกับวันที่ ๑๘ เมษายน รัตน
โกสินทร ศก ๑๒๔ ทิวาทิฐุณี ๑๕ นาที ทิฐุณี ๕๕ จันทจรณะยุคติ เสด็จ
เข้ามาเทียบมณฑกชตฤกษดวงถวน ๑๑ ซอบขผลคณะ มหาทนะ เทวตানা
ที่ ๕๘ ปรากฏในกระณะผะอะ ไบระวายส์ อดีตชินศาสนาอันล่วงไปแล้ว
๒๔๔๘ พรรษา อนาคตวรพุทธศาสนาจักมาภายน่าบ่อน้อย ๒๕๕๑ พรรษา
ปลาย ๑๕ วัน ตั้งวันฉลองพุทธาภิเศกตามคำภีร์ศาสนติกาจารย์มารี
สังเกต

เหตุนี้ประชุมราชศรัทธาพระเจ้าแผ่นดินองค์ฉนวน ๕ อินทรวงพระนามว่า
 พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช กุลเชษฐมหันต์ ไชยนันทบุรมหาราชวงษา
 ธิปัตย์ สจุริตจาร์ราชานภาวรุษ วิบูลยศักดิ์กิติไพศาล ภูบาลพิตร
 สถิตยณนันทราชวงษ์พระเจ้านครน่าน องค์ทงพระอธิปัตถานะ บังเกิด
 คุ้มยราชศรัทธาในโอบกษัตริย์ อจลศรัทธาญาณสัมปยุตต สุตตอสังขา
 วิกจิตร ติดในสัมมาสัมพุทธสัพัญญุตัญญาณอนันตัง จึงประกอบด้วย
 ษัตริย์ อุตสาห วิริย อนันลาเลิศ บังเกิดด้วยบพเพภาคเจตนาอันใหญ่ยิ่ง
 จึงไต่ยกเอาทนต์รพียสัมปัตตอนสุริตอนชอขประกอบด้วยมุตติธรรม จิตชอ
 ปิตโลหคณลุปหุ้มมหาเจตียเกษาธาตุ แลติดด้วยทองคำขี้ว แล้วจึง
 จ้างบุรุษทั้งหลายเล็กสร้างยังพระวิหารหลวงแล้ว จึงไต่สร้างแปลง
 วิหารหลวงชั้นอีกใหม่ กว้าง ๗ วา ยาว ๑๗ วา ๒ คอก สูง ๗ วา
 ๓ คอก สร้างก่ออิฐกำแพงคาลาบาตมุงด้วยอิฐกุ่ม เป็นบริวัตตะ
 สมันต ๔ ด้าน ด้านวันตกวันออก ด้านไหนยาว ๔๐ วา ด้านใต้
 ด้านเหนือ ด้านไหนยาว ๓๘ วา มีประตูของออก ๔ ด้าน แลสร้างใบศรี
 แวดคณธรมมหาเจตียธาตุเจ้า แลสร้างรูปสิงโต ๒ ตัว สร้างวิหาร
 พระทนต์ใจกุ่มบาทะ เทียมพระบาท สร้างรูปนาค ๒ ตัว ใหญ่ ๒๐ ก้า
 ยาว ๕๐ วา ยอหัวสูง ๓ วา ๓ คอก สร้างถนนหว่างนาคกว้าง ๒๐ วา
 ยาว ๕๐ วา สร้างท้องที่ข่วงแก้วอารามเห็นอกุเพียงแซ่แห่ง อันพระ
 สัมมาสัมพุทธโคคมเจ้าแสงไว้เป็นโมนถานะ ทราย ๕๐๐๐ พระวะษา

พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ เป็นเค้ากว่าอรรคฉายาศรีนุกัญญา
 ราชขัตตาราชขัตริ แลราชเสวก ไวยาวจักร ทาษาทาศี ทั้งหลาย
 ไต่ปฏิสังขรณ์เสร็จแล้ว จึงได้มีผลระนาผายแผ่ ถึงแก่มหาขัตติยราช
 วงษานวงษ์ แลข้าหลวงบริเวณ แลนายแขวงนาแคว้นแก่บ้านรัฐประชา
 ในจังหวัดนครน่าน ให้มาพัตตาอนุโมทนาเหมียคหมายทาน เป็น
 มหาสมัยกาลอันประเสริฐสู่ลาเลิศอกตม สมตั้งเจโตวรปณิธานะผาทนา
 จำนวนพระรัตนสังฆเจ้า มีพระราชาคณะองค์ทงนามว่า พระชยา
 นันทมุนี ที่สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะใหญ่เป็นเค้ากว่าสังฆเจ้าทั้งหลาย
 ไปรัยไทยทานต่าง ๆ ไต่ถวายอาหารบิณฑบาต ตั้งแต่วันเดือน ๗
 นานขึ้น ๑๓ ค่ำ ถึงแรม ๑ ค่ำจึงเป็นปริโยสาน แลจักคณะพระสังฆเจ้า
 มี ๑๑๘๒ พระองค์แล ด้วยการซ่อมสร้างพระธาตุเจ้าแลพระวิหารหลวง
 แลแผ่นทองหลูปพระธาตุแลที่ต่าง ๆ รวมเข็คเตลคทงสิ้น เป็นมูลทรัพย์
 สมบัติ ๕๘๖๘๘ บาท กีบ ๓๒ อัฐิแล

อิมินาปูญญกัมมัมผลั ปฏิสังขารณั อันโต สาสเนนใจถกา นิยาว
 ๕ ๕ ๕ สหัสส วิสสานิวพทธสาสนั ติไถยา มวาปนอิมินานิสัพพ วัตถุทานานิ
 อเนชะอสาธารณ สัพพโลกิย โลกุตร สัพพสัมปตังนังยาว สัพพัญญู
 ตัญญานัง ยาว มรรคผละ นิพานะ ปริโยสาสนั ๕ ๕ ๕ โยโหนตุโน ฯ

คักราช ๘๕๐ ด้ว พระยาหน่อคำเสถียรไชยสงครามเจ้านครน่าน
 ไต่ปฏิสังขรณ์วิหารแซ่แห่งนี้เป็นครั้งแรก แต่่นั้นมานานไต่ ๓๑๗ ปี
 ถึงคักราช ๑๒๖๗ ด้ว พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ พระเจ้านครน่าน
 ไต่ปฏิสังขรณ์อีกเป็นครั้งที่สองแล ฯ

จากถูกเขาแก้วตั้งต่อไปนี้



๑ คิริศภมัตต จุลศักราชได้ ๑๒๖๘ ต่อมเมื่อยสนำกัมโพชะขอม
 พิไลย เสด็จเข้ามาในโคนวิถึหมั่นตนฤกษตมิกสิรมาเส กัสนขักเข
 เอกวิสติ คิถียัง พิศวาฬไถง ไทยภาษาวา่ยรวายสง่า ฤคฺคเอน ๓
 น่านแรม ๖ ค่ำ เม็งวันเสาร์ ไทยเต้าสง่า ทิวาทิจูถึ ๒๑ นาที ทิจูถึ
 ๖๐ เทวตานาที่ ๕๐ จันทรจรณยคติ เสด็จเข้ามาเทียบทัน ขสันคยคฺ
 โมทคิอยู่กขด้วยนักขัตฤกษ์ดวงถวน ๓๐ ชื่อว่า มาฆะทริโทเข้าสถิต
 ปรากฏอยู่ในสิงหะ เตโจราลี อตติวรพทธสาสนา ๓ ล่วงแล้ว มีตาม
 ขาพัว เอกณขณฺญาสจตุลตเทวสหัสสัง ๒๕๕๘ พรรษา สัตมาเส
 ปลาย ๗ เดือน เอกวิสติทิวาปลาย ๒๑ วันทั้งวันน อนาคตวชินสาสนา
 ยังจักมาณะเของน่า ยังมีตามขาพัว โสคติ ขณฺจสตั้ง เทวสหัสสัง
 ยังข่นอย ๒๕๖๐ พรรษา จตมาเสปลาย ๕ เดือน อตถทิวาปลาย ๘ วัน
 นยตั้งวันพุกถกโยราณ พลังคโหราร ฤกษสันถิกายาพิ สังเกต
 เหตุณน หมายมีพระราชศรัทธา มหาอปลาสะ พระเจ้าองค์ทง
 นามว่า พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ พระเจ้าผู้ครองนครเมืองน่าน ทน
 เปนประธาน กว่าวรคชายาราชเทวีผู้มีนามว่า เจ้านางยอดกล้า แล
 ราชบุตรกุลวงษานวงษ์ เสนาอามาตย์ราชบริวารทุกท่านทุกคน ยังเกิด
 มหากามาจรกศลจิตร ติดในพระรัตนตยาธิคุณเป็นอันยิ่ง จึงลำเพิง
 หนักเขาแก้ว ซึ่งตั้งอยู่ที่ศตวันตก เวียงนครน่านทนนนยเปนที่ถาข่นนา
 ยังพระเจติยสาริกธาตุ จึงไปรคเกล้า ฯ ให้เจ้าไชยสงคราม เปน

พนักงานจัดการต่างพระองค์ คือให้เลิกลอกของเก่าที่ชำรุดเสียแล้ว
 ไปรคทรัพย์ส่วนพระองค์ออกสร้างจ้างมานผู้หนึ่งชื่อว่าหม่องยั้ง เป็น
 สลักก่อสร้างองค์พระเจดีย์นั้นใหญ่ ๓ วา ๒ ศอก สเหลี่ยมจัตุรัสเสมอก
 กัน สูงแต่ธรณชขึ้นไปถึงยอด ๗ วา ๓ ศอก ต่างเสวตรฉัตร ๘ ใบ ขด
 กำแพงออกห่อไกลพระเจดีย์ ๑ วา ด้านกว้าง ๘ วา ๓ ศอก ๖ แม่สีด้าน
 เสมอกัน สูง ๔ ศอก ๕ แม่ มีประตูเข้าออก ๓ ด้าน ต่างใบสีมา ๑๐๓ ใบ
 รวมทรัพย์ซึ่งใช้จ่ายต่าง ๆ ในการก่อสร้างพระเจดีย์นี้ รวมสิ้นไป
 ๓๕๐๑ บาท ๘๗ สตางค์

อนึ่งพระองค์เจ้าโปรดให้สร้าง จ้างให้ปลูกพระวิหารไว้ทิศตะวันออก
 พระเจดีย์เจ้า พระวิหารกว้าง ๔ วา ๒ ศอก ยาว ๑๐ วา ๒ ศอก สูงแต่
 ธรณชขึ้นไป ๕ วา ๑ ศอก ได้โปรดให้ยกเอาหอคำขึ้นไปเป็นไม้เครื่อง
 ๑ หลัง รวมทรัพย์ซึ่งได้ใช้จ่ายการต่าง ๆ ในการปลูกสร้างพระวิหารสิ้น
 ไป ๖๓๖๘ บาท ๒๕ สตางค์ รวมทั้งสองรายเป็นเงิน ๙๘๖๙ บาท ๑๒ สตางค์
 การก่อสร้างสองรายนานได้ ๗ ปี จึงเป็นการสำเร็จแล้วบริบูรณ์ ถึง
 เมื่อขกษัตริย์กษัตริย์ราช ๑๒๗๓ ตัว ในรัชชระวิถิ คิมหันตนะฤกษ์ศุไพ
 สาขมเส กัสสนะขกเข เตวีสติคิถยง โสริวาฬโถง ไทยภาษาเรียกว่า
 ขลวงโก เดือน ๘ นาน แรม ๘ ค่ำ เม็งวันเสาร์ไทยกตยทวาทีชูถิ
 ๒๓ นาที ทีชูถิ ๒๐ นาทีฤกษ์ ๔๐ จันทรจรหลอนเข้าสู่ ปรากฎอยู่กบด้วย
 นักขตฤกษ์ดวงถวน ๒๕ ซอขปสาโท พิษนาศ ปรากฎในพฤษภา ปถวีราส
 อตตวรพทธสาสนาล่วงแล้ว ๒๕๕๔ พรรษา กบเคษ ๒๓ วัน นัยตั้งแต่
 วนนเป็นวนนขจขุนวาร ยังพระพทธสาสนกาลส่วนอนาคตซึ่งจะกำหนด

เป็นไปณ^๕ของนำ^๕บ่อน้อย ๒๕๔๕ พรรษา ปลาย ๑๓ เดือน กษ^๕เศษอีก ๗ วัน รวมพระพุทธรูปกาลทั้ง ๓ ส่วนมาประมวญ^๕ณ^๕ทอน^๕เคียว^๕กัน จึง บรรจบครบถ้วน ๕๐๐๐ พระวษาแล เดิมเมื่อแรกก่อสร้างองค์พระเจ้า มีชนมพรรษาได้ ๗๔ ปี เมื่อเสร็จแล้วบริบูรณ์ฉลองทานชนมพรรษาได้ ๘๑ ปีแล

คร^๕นวน^๕ที่ ๓๐ มกราคม ค^๕ก ๑๒๗ พ.ศ. ๒๔๕๓ ตรงกับวันเสาร์ ไทยก^๕คย^๕ เดือน ๕ ข^๕น ๘ ค่ำ จ^๕ล^๕ค^๕ก^๕ร^๕า^๕ช^๕ ได้ ๑๒๗๐ ตัว ข^๕บ^๕เ^๕ก^๕ส^๕น ๑ หมาย มีพระราชศรัทธา พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ พระเจ้านครน่าน ประกอบ ด้ว^๕ย^๕พระ^๕รา^๕ช^๕ศ^๕ร^๕ท^๕ธา ในการกุศล จึงมีพระอะระจะนะพระเจดีย์แห่ง น้อย อินมหาราชศรัทธา พระยามหาวงษาธิราช เจ้านครน่านองค์ถ้วน ๕ หากปฏิสังขรณ์ไว้ นับตั้งแต่วันศุกรไทยก^๕ค^๕ส^๕ เดือน ๘ ลง ๑๓ ค่ำ ด้ว^๕ย^๕ระ^๕ว^๕าย^๕สง^๕ก^๕า จ^๕ล^๕ค^๕ก^๕ร^๕า^๕ช^๕ ๑๒๐๘ ตัว นั้นนานได้ ๖๓ ปี ก็ชำรุดโยธพังลง นานได้หลายปี แล้วพระเจาก็มีพระไทยเหล็กมใส่ย^๕ง^๕น^๕ก ๒ องค์พระเจ้าน่าน ก็บังเกิดด้วยพระราชศรัทธาอันย^๕ค^๕ย^๕ง เพื่อจะปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ เจ้าทองนชนอก จึงมีพระบัญชาสั่งเห็นอ^๕เก^๕ลา ให้เจ้าขุนในหอคำทั้งหลาย มีเจ้าราชคนย^๕ผู้สำเร็จราชการหอคำเป็นต้น ไต่เรียกเอาตัวน้อยยอดคน เมืองลำพูน ซึ่งไต่มา^๕มี^๕ภ^๕ร^๕ร^๕ยา^๕อยู่^๕บ้าน^๕ภ^๕ม^๕ิ^๕น^๕ท^๕ร^๕น^๕คร^๕น^๕า^๕น มาแล้ว จึงสั่งให้น้อยยอดไต่เป็นสล่าก่อสร้างพระเจดีย์ขึ้น ให้มีรูปเหมือนน้อยอย่างรูป มหาเจดีย์พระธาตุท^๕ไ^๕ต^๕ง^๕เจ^๕า^๕นั้น น้อยยอดก็กราบทูลรับกระทำตาม พระราชประสงค์ขององค์พระเจ้าทุกประการแล้ว พระเจ้า ฯ ก็พระราชทาน ค่าจ้างให้แก่^๕น^๕อ^๕ย^๕ย^๕อด^๕เป็นเงินตราสยาม ๓๐๐๐ บาท แต่สิ่งของทั้งหลาย

ที่จะก่อสร้างพระเจดีย์นั้นเป็นของพระองค์พระเจ้าท่งสิ้นตามแจ้งในสัญญา
 นั้นแล้ว มีเส้นหลวงราชสมภาร ขุนในหอคำผู้เป็นพ่อเมียน้อยยก
 เข้ามารับพระราชทาน เป็นพนักงานตรวจตราดูแลในการก่อสร้าง
 พระเจดีย์นทรายตลอดเสร็จการกุศลรายนี้ องค์พระเจ้ายิ่งมีพระอนุญาตให้
 เส้นหลวงราชสมภารได้เป็นพนักงานตามครุฑาเส้นหลวงราชสมภาร
 แล้ว องค์พระเจ้ายิ่งแก่กุศลรายนี้ให้ตราแก่เจ้านายบุตรหลานชายหญิง
 แลข้าหลวงประจำเมืองนี้ แลข้าราชการทหารพลเรือนนายอำเภอกำนัน
 ผู้ใหญ่บ้านราษฎรแล้ว ก็จึงมีราชนิมนต์ท่านพระครูนนทสมณาจารย์
 ที่สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะใหญ่ แลพระสงฆ์เจ้าทั้งหลาย เพื่อจะให้ไป
 กระทำพิธีไสยมงคลตามแจ้งต่อไปนี้

๓ ครั้นวันที่ ๓๐ มกราคม ร.ศ. ๑๒๗ พ.ศ. ๒๔๕๑ ตรงกับวันเสาร์
 ไทยกศย เดือน ๕ นานขึ้น ๘ ค่ำ ใต้ฤกษ์ ๒ คน ช่อพระเหมมหาทนะ
 เวลา ๓ โมงเช้า พระสงฆ์ทำพิธีไสยมงคลสถอนแลลอรูปพระ
 เจดีย์นเสยตามธรรมเนียม ถึงเวลา ๕ โมงเช้า องค์พระเจ้าเป็นประธาน
 กว่าอรรคชายาผู้มีนามว่า แม่เจ้ายอดหล้าราชขัตตาบตรี แลขัตติวงษ์
 ข้าราชการ เสนาอำมาตย์ราชบริวารทั้งหลาย ก็เสด็จขึ้นไปประทับอยู่ที่
 ถานค่านตวันออกเคียงกับพระธาตุแช่แห้งน้อย แลวิกได้ถวายอาหาร
 คาวหวาน แลคิลานขี้จยไทยวัดถถาน แก่พระสงฆ์เจ้า ๔๓ รูป มี
 ท่านพระครูนนทสมณาจารย์ (วงษ์) ที่สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะใหญ่
 เป็นประธาน กว่าพระสงฆ์ทั้งหลาย ครั้นพระสงฆ์ฉันเพนแล้ว ถึงเวลา
 เที่ยงวัน ลักษณาอยู่ในโอบสถปถวีรวายลี พระสงฆ์เจ้าทั้งหลายก็เจริญพร

แลสวทมนตทั้ง ๕ จบแล้ว องค์พระเจ้ากัณโธเอออิฐียัคค้ำยว อันลงยันต์
 นั้นแล้ว พระสงฆ์ก็สวดชยันโต, พทโถมังคะละ องค์พระเจ้ายกเอา
 ก้อนอิฐนั้นวางลงไว้ในขุมที่ขุดไว้ & ท่านพระธาตุเจ้านั้น คือท่านวันออก
 ท่านไต่ ท่านวันตก ท่านเหนือ เลี้ยวไปท่านวันออกอีก มีพระสงฆ์
 ๕ รูปสวดพทโถมังคะละยะถิน ตามเสด็จทั้ง ๕ ท่าน เจ้านายข้าราชการ
 ทั้งหลายก็เอาก้อนอิฐอันยัคเงินค้ำ ลงวางในขุมตามเสด็จทั้ง ๕ ท่าน
 ทรายเสด็จการกุศลครั้งแรก ด้วยเจ้านายบุตรหลานทั้งหลาย แล
 ข้าราชการทั้งหลาย แลชนในหอคำอันตามไปกระทำการกุศลในวัน
 เดียวนี้ แต่จะบอกนามปรากฏแต่ผู้สำคัญเท่านั้น เจ้านายบุตรหลาน
 ผู้ชาย คือนายพันโท เจ้าอุปราช เสนามหากตไทย องค์เป็นน้อง ๓
 เจ้าบรรตน์ เสนานา ๓ เจ้าราชภาติกวงษ์ เสนาวัง ๓ เจ้าราชภาคีไนย ๓
 เจ้าราชคณีย ๓ เจ้าไชยสงคราม เจ้าจันทวงษ์ เจ้าหนานบุญรังษ
 นายหนานมหายศ เจ้าน้อยอินแสง นายหนานยารังษี ชนในหอคำ คือ
 พญาสิทธิวังราช พญาสารมณเฑียร พญาอินตะสมขัตติ นายน้อยอินท
 ขัญญา แลนหลวงราชสมภาร แลนหลวงกุศล แลชนในหลายคน
 ท้าวพญาเคิม คือ พญาหลวงจำแสน พญาหลวงธรรมกุล พญานันท
 ขัญญา พญาสิทธิสาร แลนหลวงรังษย์ แลนท้าวหลายคน ฝ่าย
 ข้าราชการที่จากกรุงเทพ ฯ ชนมานัน คือ ท่านพระอาทรข้าหลวงประจำ
 เมือง หลวงนรอรอด ผู้พิพากษา นายร้อยเอกเขม ข้าราชการหลายคน
 ฝ่ายเจ้านายบุตรหลานผู้หญิง คือ แม่เจ้าศรีโสภา ซายาเจ้าอุปราช
 แม่เจ้ายอดมโนลา แม่เจ้าบัวเขียว แม่เจ้าสุพรรณวดี เจ้าเทพมาลา

เจ้าเทพเกสร เจ้านายบุตรหลายคน แลมีเจ้านายบุตรหลานผู้ชายซึ่ง
เป็นมหาดเล็กหลายคนด้วยกัน แลมีมหาชนทั้งหลายเป็นอันมาก
ก็ได้ติดตามไปกระทำการมหากุศล เณรชังพระเจดีย์ครั้งแรก

แลอนึ่งในวันเคียวมอศจรวยเกิดชนสองอย่าง หนึ่งยงมิ่งตัวหนึ่ง
มีหัวอินแดง มีเนื้อตัวหลายสี คือชาวเขี้ยวทำเป็นรายก้านของ มีตัว
ใหญ่ประมาณเท่านิ้วมือแห่งคน ยาวประมาณ ๑ ศอก ปรากฏอยู่บนผ้า
พรมที่นั่งของพระสงฆ์ ในกลางพระสงฆ์ ไม่กระทำการร้ายอะไรอยู่นาน
สัก ๕ มินิตก็หายไป ๒ เมื่อเสร็จการกุศลที่พระธาตุแล้ว องค์พระเจ้า
จะเสด็จไปบูชาแลนมัสการพระมหาธาตุแห่งใหญ่ แลพระรัตนไตรย
ในพระวิหารหลวง แลพระพุทธรูปทันใจอีก ครั้นเสด็จไปถึงนอกบริเวณ
พระมหาธาตุเจ้านั้น มีฝนท่าหนึ่งตกมาแต่ทิศตะวันออก มีเมล็ดใหญ่
ประมาณเท่าหมากพุดชา ตกลงถูกกายของมหาชนทั้งหลาย ในเวลานั้น
ไม่มีผ้าเหมษแลลมอะไร เป็นอันสว่างคืนานสักครู่หนึ่ง ก็อันตราย
หายไป ควรอศจรวยนึก เห็นจะเป็นเพื่อเหตุองค์พระเจ้านิมิตศรัทธา
เลื่อมใสในโลกุตตรมรรคธรรมอันประเสริฐ แลเป็นเหตุให้มีศรัทธา
อันหยั่งเชื่อในการกุศลต่อ ๆ ไป ตรายองค์พระเจ้าไตรสรณูปถัมภ์
ศัญญาณในอนาคตกาลชาติขัลลาคคลา เพราะในปัจจุบนชาตินี้ องค์
พระเจ้านี้ได้ปฏิสังขรณ์พระมหาธาตุแห่งใหญ่ แลพระวิหารใหญ่
พระวิหารทันใจ แลสร้างศาลาบาตรอบบริเวณทั้งสิ้น แลได้ปราบทมิฬ
แลถ่านทั้งหลายให้ราบเพียง สร้างนาค ๒ ตัวแลถนนแลกองมหากุศล
อันยังจะสร้างขึ้นอีก ยังเป็นกำลังสร้างชนเวลานี้ ๑ คือ พระวิหาร

ที่พระธาตุเขาแก้ว ๒ พระวิหารพระนอน ๓ โรงเรียนใหญ่ที่วัดช้างค้ำ
 & สพานข้ามน้ำสมุน อันเป็นกงกศลใหญ่แล แต่อันเล็กน้อยยังไม่
 เอามาปรากฏ ในงานพระธาตุแช่แห้งนี้ หนภายในมีท่านพระครู
 ถาปนกิจโกศล เจ้าวัดพญาพู เป็นองค์ช้แจงในการงานทั้งมวญ อดหนุน
 สมภารขององค์พระเจ้า ครั้นเสร็จการกศลรายนครงแรกแล้ว องค์
 พระเจ้าเสด็จมาพร้อมด้วยเจ้านายบุตรหลาน ข้าราชการเสนามาตย์ราช
 ข้าราชการเสด็จมาส่หอคำตามธรรมเนียม เสร็จการกศลในพระเจดีย์
 แช่แห้งน้อยครงแรกเท่านั้นแล

รวมที่พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ ไต่บริจาทรพียสร้างสิ่งถาวร
 ถวายเปนของรัฐบาลแลถวายไว้ ในพระศาสนาแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 กิ่งนี้ ร.ศ. ๑๒๓ พ.ศ. ๒๔๔๗ สร้างออฟฟิศไปรษณีย์ โทรเลขประจำ
 จังหวัดน่านหนึ่งหลัง ทำด้วยไม้สักกรุบย่นหยามันน้ำมุขหนึ่งค้ำน แลชอ
 ทคินทตงออฟฟิศรวม ๒ รายเปนเงิน ๑๖๐๐ บาท ร.ศ. ๑๒๕ พ.ศ. ๒๔๔๙
 สร้างพระวิหาร วัดคอยธาตุเขาน้อยหนึ่งหลัง ๖ ห้อง ๆ ไหนกว้าง ๕ ศอก
 ยาว ๘ วา ๒ ศอก มิน้ำมขออก ๓ ค้ำน ก่อฐานพระประธานไว้
 กลางพระวิหาร พระวิหารเครื่องไม้สักก่ออิฐ โยกปูนหลังคามุงกระเบื้อง
 ไม้สักประกบแก้วแลขคทองทำด้วยงดงาม พระสมุ่หอนวัดหัวข่วงเปน
 สล่าสนเงิน ๔๘๓๙ บาท

ร.ศ. ๑๒๖ พ.ศ. ๒๔๕๐ สร้างพระวิหารพระพุทโธไสยาศนทวัด
 แช่แห้ง ๑ หลัง ยาว ๓๐ วา ๒ ศอก ๑๐ นิ้ว กว้าง ๔ วา ๒ ศอก ๓๐ นิ้ว
 แลช่อมแซมฐานพระไสยาศนพระวิหารก่ออิฐถือปูนมุงกระเบื้องไม้ยม

(๑๗)

เพดานลงรักขดทอง แลก่อกำแพงแก้วรอบพระวิหาร ๕ ด้าน ยาว
ด้านละ ๑๘ วา ๒ ศอก ๓๐ นิ้ว หม่อมจำขึ้นชาติพม่าเป็นสถาปนาเงิน
๕๐๐๐ บาท

ใน พ.ศ. เดียวนี้ สร้างโรงเรียนสุริยานุเคราะห์ เป็นโรงเรียน
หนังสือไทยประจำเมือง จีนซาง จีนอิว เป็นสถาปนา ๑ หลัง ทำด้วยไม้
ตะเคียน รูปขนิษฐามีนามุข พนกระดานฝากระดาน หลังคามุงกระเบื้อง
ไม้ยม กั้นเป็นห้อง ๆ ๖ ห้อง โดยยาว ๘ วา ๒ ศอก กว้าง ๖ วา
มีเพไลยออกหนึ่ง ด้านยาวตามโรงเรียนทาสีขาว โรงเรียนนี้ตั้งอยู่
ในกำแพงวัดข้างค้ำ เงิน ๖๓๐๐ บาท

ร.ศ. ๑๒๗ พ.ศ. ๒๔๕๑ สร้างกุฎสำหรับพระครูนนทสมณจารย์
เจ้าคณะจังหวัด ๑ หลัง ๘ ห้อง ยาว ๘ วา กว้าง ๒ ศอก กว้าง ๖ วา พน
กระดานฝากระดานไม้ตะเคียน แลไม้สักข้าง หลังคามุงกระเบื้องไม้สัก
แลไม้ยม มีเพไลยยาวตามกุฎ ๑ ด้าน มีน่านมออก ๑ ข้าง แลมี
เพดานตลอด กั้นฝาเป็นห้อง ๆ ๘ ห้อง สูงตั้งแต่พื้นดินถึงพน ๔ ศอก
ตั้งแต่พื้นถึงขอ ๘ ศอก ตั้งแต่ยอดอกไป ๑๐ ศอก ทำเป็นรูปขนิษฐา
เงิน ๒๕๐๐ บาท

ในศกเดี่ยวนี้อสร้างพระเจดีย์แซ่แห่งน้อย ๑ หลัง ได้เชิญเชิญพระ
บรมสารีริกธาตุของพระพุทธองค์เข้าประดิษฐานในโกษฐทำด้วยทองคำ
แล้วเอาประจุโกษฐแก้ว แล้วเอาเข้าบรรจุในหีบกำปั่นใหญ่ แลมี
คอกไม้ทองคำทำเป็นพวง ๆ มีเครื่องสักการบูชาหลายอย่างหลาย
ประการ บรรจุในกำปั่น แล้วเอาเข้าบรรจุไว้ในพระเจดีย์ตั้งน ตั้งแจ้ง

(๓๘)

ในจากถกนั้นแล้ว การก่อสร้างสิ้นเงิน ๔๔๐๖ บาท ๘๒ สตางค์ แล
สร้างสพานสมุน ๑ สพาน ทำด้วยไม้ตะเคียนอย่างแน่นงดงาม สิ้นเงิน
หมื่นบาท

ร.ศ. ๑๒๘ พ.ศ. ๒๔๕๒ สร้างพระเจดีย์ในบริเวณวิหารพระไสยาศน์
แช่แห่ง ๑ หลัง ทำเป็นรูปพระปรางค์ แลก่อหลุยพระเจดีย์ซึ่งชำรุด
อยู่สิ้นเงิน ๑๓๐๐ บาท

ร.ศ. ๑๒๙ พ.ศ. ๒๔๕๓ ก่อสร้างหอพระไตรปิฎก ในบริเวณ
วัดข้างกำแพง ๑ หลัง ๘ ห้อง ยาว ๑๖ วา ๑ ศอก กว้าง ๕ วา ๒ ศอก
สูงตั้งแต่พื้นถึงอกไก่ ๑๓ วา หลังคาทำเป็นซด ๆ ก่ออิฐทาสี เครื่องบน
ไม้สัก มุงกระเบื้องไม้สัก ทำอย่างแน่นหนา มีเพดานน้ำจั่ว ๒ ชั้น
แลเพดานทำเป็นลวดลายต่าง ๆ ลงรักขัดทอง แลประดับด้วยแก้ว
สีต่าง ๆ พระสมุหอินทร์ เจ้าวัดหัวช่อง กบจีนอิว จีนช่าง เป็นสถา
ปนิกสิ้นเงิน ๒๓๕๕๘ บาท

ในศกเดียวกันนี้ สร้างโรงอุโบสถวัดแช่แห่งน้อย ๑ หลัง เครื่องบน
ไม้สัก หลังคามุงกระเบื้องไม้สัก ก่ออิฐถือปูน ฝาเลือกเป็นสลา ช่างใน
มีเพดานลงรักขัดทอง แลปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปปฏิมากรในอุโบสถนั้น
อีก ๓ องค์ ลงรักขัดทองใหม่ สิ้นเงิน ๔๐๐๐ บาท

ร.ศ. ๑๓๑ พ.ศ. ๒๔๕๕ สร้างพระเจดีย์หลังอุโบสถแช่แห่งน้อย
๑ หลัง ก่ออิฐถือปูน สิ้นเงิน ๘๐๐ บาท

ในศกเดียวกันนี้ สร้างพระวิหารวัดสวนหอมตำบลหัวเวียง ๑ หลัง
ก่ออิฐถือปูนมีเพดาน ลงรักขัดทอง น้อยทะ เป็นสลา สิ้นเงิน ๔๖๐๐ บาท

ในศกเดียวกันปฏิสังขรณ์พระวิหารใหญ่วัดข้าง ๑ หลัง เปลี่ยน
เครื่องบนไม้สัก แลต่อหน้ามออก ๑ ห้อง รวมเป็น ๘ ห้อง ทำตาม
รูปเดิม เช่นแต่หน้ามขแลเปลี่ยนเครื่องบน หลังคามุงกระเบื้องดิน ประดับ
ตกแต่งเสาในพระวิหาร แลเพดานกับนำจั่วทั้ง ๒ ข้าง ทำเป็นลวดลาย
ลงรักยัดทอง แลประดับแก้วสีต่าง ๆ กับซ่อมแซมฐานพระประธานแล
ธรรมาคัน ลงรักยัดทอง กับยัดทองพระประธานในพระวิหารนี้ แลมี
การทำบุญฉลองเป็นการใหญ่โตครึกครื้นมาก สิ้นเงิน ๑๒๔๑๘ บาท
๘๕ สตางค์ พระสมุหอินทรวัดหัวข่วงเป็นสถา

ครัน พ.ศ. ๒๔๕๗ สร้างกุฎวัดแช่แห้ง ๒ หลัง เสาก่ออิฐถือปูน
เครื่องไม้กระยาเลย หลังคามุงกระเบื้องดิน หนานกัน เป็นสถา สิ้นเงิน
๓๓๒ บาท ๕๐ สตางค์

ในศกเดียวกันได้ซ่อมแซมหวนาควัดแช่แห้ง ซึ่งแตกหักลงทั้งสอง
หัวสิ้นเงิน ๓๐๐ บาท หนานกัน น้อยระ เป็นสถา แลสร้างสระน้ำวัด
แช่แห้ง หวดนนที่จะขนไปพระธาตุแช่แห้ง ๑ สระกว้าง ๑๒ วา ๔ คืบ
คืบเท่า ๆ กัน ก่ออิฐถือปูน เพื่อให้สัตว์ได้อาไครยน้ำ สิ้นเงิน ๓๐๐ บาท
แลสร้างพระเจดีย์ใหญ่ในวัดสวนตาล เวลานั้นยังไม่สำเร็จ ก่อสำเร็จไป
แล้ว ยังแต่ทาสทาย แลโยกปูนเท่านั้น พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ มา
ถึงพริลาไลยเสียก่อน นายพลตรี เจ้าอุปราช ผู้รั้งตำแหน่งเจ้าผู้
ครองเมือง ผู้เป็นน้อง แลเจ้านายบุตรหลานจะได้จัดการซ่อมสร้างต่อ
ไปจนสำเร็จ ฯ



สารบาณ

ภาคที่ ๑

ตอนที่ ๑	อรัมภกถา เริ่มเรื่องพงษาวดารลานนาไทย ของ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช	หน้า	๑
ตอนที่ ๒	ว่าด้วยสักขวงษ์	„	๒
	ค่านมัสการพระรัตนไตรย	„	๒
	ว่าด้วยลำดับวงษ์สักขยราช	„	๓
	ว่าด้วยพระสิทธิตถกุมารไค้ตรีสเปนพระพุทธรเจ้า	„	๖
	ว่าด้วยวงษ์สกุลพระเจ้าพิมพิสาร	„	๖
	ว่าด้วยต้นสกุลพระเจ้าศรีธรรมมาโคศกษราช	„	๗
ตอนที่ ๓	ว่าด้วยตั้งวงษ์ลาวจิงกรราช	„	๙
	ว่าด้วยนางจามเทวีสร้างเมืองลำพูน	„	๙
	ว่าด้วยประวัติพระยาลาวจิงกรราช	„	๑๐
	พระเจ้าอนรทตตั้งจิงกรกุมารให้เป็นใหญ่ใน ลานนาไทย	„	๑๑
ตอนที่ ๔	ว่าด้วยพระยาลาวจิงกรราชสร้างเมือง	„	๑๒
	พระยาลาวจิงกรราชสร้างเมืองเงินย้ง	„	๑๒
	พระยาลาวจิงกรราชสร้างเมืองฝาง, เชียงราย, เซียงของ	„	๑๓

ตอนที่ ๕	ว่าด้วยลกหลานพระยาลาวจักรราช	หน้า	๑๔	
ตอนที่ ๖	เรื่องชนเจืองฉรรมิกราช	,,	๒๔	
	ว่าด้วยประวัติเจ้าขุนทอง	,,	๒๔	
	เจ้าขุนทองอธิฐานสร้างเมืองเซียงเวือง	,,	๒๖	
	ว่าด้วยเจ้าขุนทองย้ายไปอยู่เมืองเซียงเวือง	,,	๒๗	
	ว่าด้วยลำดับลูกหลานเจ้าขุนทอง	,,	๓๐	
	ว่าด้วยเจ้าขุนเจืองปราบดาภิเศกเป็นขุนเจือง			
		ฉรรมิกราช	,,	๓๓
	ขุนเจืองฉรรมิกราชไปอยู่เมืองแก้ว	,,	๓๔	
	ขุนเจืองฉรรมิกราชไปชนช้างกับพระยาแมนตาตอก	,,	๓๘	
	ขุนเจืองฉรรมิกราชขาดคอช้าง	,,	๓๘	
	ว่าด้วยลำดับลูกหลานขุนเจืองฉรรมิกราช	,,	๔๐	
	ว่าด้วยประวัติเจ้ามิ่งราย	,,	๔๑	
	เจ้ามิ่งรายเที่ยวปราบปรามหัวเมืองลาว	,,	๔๓	
	เจ้ามิ่งรายตีไคเมืององวะ	,,	๔๘	
	เจ้ามิ่งรายบำรุงพุทธศาสนา	,,	๔๘	
	ว่าด้วยลำดับลูกหลานเจ้ามิ่งราย	,,	๕๒	
	ว่าด้วยประวัติพระเจ้าทีโลกราช	,,	๕๘	
	ว่าด้วยประวัติพระยาแก้ว	,,	๖๑	
	ว่าด้วยพระยาแก้วทำศึกกับคุโฮไทย	,,	๖๒	

ว่าด้วยพระยาอาทิตย์เมืองโตทำไมตรกษพระยาแก้ว	หน้า	๖๓
ว่าด้วยลำดับลูกหลานพระยาแก้ว	,,	๖๓
ว่าด้วยเชียงใหม่ขอชนเมืองโต	,,	๖๖
ว่าด้วยเจ้าพามังตรามาตโตเมืองเชียงใหม่	,,	๖๘
ว่าด้วยสกุลเจ้าพาสารวกเจ้านครเชียงใหม่	,,	๗๐

ภาคที่ ๒

ค่านมัสการ	,,	๗๓
ตอนที่ ๑	ว่าด้วยราชวงษ์ภูคาสรางเมืองขว	,, ๗๔
	ว่าด้วยประวัติเจ้าขุนนุ่นแลเจ้าขุนฟอง	,, ๗๔
	ว่าด้วยเจ้าขุนนุ่นสร้างเมืองจันทบุรี	,, ๗๕
	ว่าด้วยเจ้าขุนฟองสร้างเมืองวรคคเมืองขว	,, ๗๕
	ว่าด้วยพระยาำเมืองโตเมืองขว	,, ๗๘
	ว่าด้วยประวัติเจ้าผานอง	,, ๗๘
ตอนที่ ๒	ว่าด้วยสร้างเมืองน่าน	,, ๘๑
	ว่าด้วยพระยาการเมืองขรรจพระธาควิฑูเพยงแะแแห่ง	,, ๘๓
	ว่าด้วยพระยาผากองสร้างเมืองน่าน	,, ๘๕
	ว่าด้วยพระยาแพร์มาตโตเมืองน่าน	,, ๘๖
	ราชวงษ์ภูคากลับตเมืองน่านคนโตอีก	,, ๘๖
	ว่าด้วยพระยาตีโลกราชเมืองเชียงใหม่โตเมืองน่าน	,, ๘๘

ตอนที่ ๓	ว่าด้วยเมืองน่านชนเชียงใหม่	หน้า ๙๐
	ว่าด้วยลำดับท้าวผู้มากินเมืองน่าน	๙๐
	ว่าด้วยท้าวชาก่านซ่อมพระเจดีย์ภูเพียงแซ่แห่ง	๙๑
	ว่าด้วยแกวมารบเมืองน่าน	๙๒
	ว่าด้วยลำดับท้าวผู้ครองเมืองน่าน	๙๒
	ว่าด้วยเจ้าพามงครามาคไตเมืองน่าน	๙๕
ตอนที่ ๔	ว่าด้วยเมืองน่านคราวเป็นจลาจล	๙๖
	ว่าด้วยเจ้าพาสารวกซ่อมวัดภูเพียงแซ่แห่ง	๙๖
	ว่าด้วยเมืองน่านแขงเมืองต่อเจ้าพาสารวก	๙๗
	ว่าด้วยเจ้าพระยาพลศึกซ้ายไชยสงครามซ่อมพระเจดีย์ หลวงวัดภูเพียงแซ่แห่ง	๑๐๐
	ว่าด้วยเจ้าพระยาพลศึกซ้ายไชยสงคราม ย้ายไปเป็น เจ้านครเชียงใหม่	๑๐๓
	ว่าด้วยเจ้าพาสทโธธรรมราชาหงษาวคคไตเมือง เชียงใหม่	๑๐๓
	ว่าด้วยเมืองน่านระส่ำระสาย	๑๐๒
	ว่าด้วยพระยาไตไปตีเมืองน่าน	๑๐๔
	ว่าด้วยเมืองน่านตั้งแขงเมืองต่อหงษาวคค	๑๐๕
	ว่าด้วยหงษาวคคมาปราบปรามเมืองน่าน	๑๐๕
	ว่าด้วยลำดับท้าวผู้ครองเมืองน่าน	๑๐๗

ตอนที่ ๕	ว่าด้วยสกุลเจ้าพระยาหลวงตนตนวงษ์เจ้านครเมือง น่าน	หน้า ๑๐๙
	เมืองน่านขอเจ้าพระยาหลวงตนเจ้านครเชียงใหม่ มาเป็นเจ้านครเมืองน่าน	๑๐๙
	พระนางวาคิศรายต่อเจ้าพระยาหลวงตน	๑๐๙
	พระนางวายุยงตัวตาย	๑๐๙
	เครื่องยศเจ้าพระยาหลวงตน	๑๑๐
ตอนที่ ๖	ว่าด้วยวงษ์เจ้าพระยาหลวงตนครองเมืองน่าน	๑๑๕
	ลานนาไทยแขงเมืองต่อพม่า	๑๑๕
	พม่ายกมาปราบปรามลานนาไทย	๑๑๖
	พม่าตีไค้กรุงศรีอยุธยา	๑๑๗
	ฮ้อยกมาตีเมืองอิงวะ	๑๑๗
	ลานนาไทยมาชนกรุง	๑๒๐
	ว่าด้วยผู้ครองเมืองน่านระหว่างศึกพม่ากับไทย	๑๒๐
	ไทยตีไค้เวียงจันทน์	๑๒๑
	เจ้าในตระกูลเมืองน่านแยกไปเป็นข้าพม่าข้างไทย	๑๒๔
	ข้าง	๑๒๔
	พม่ายกทัพมาตีเมืองไทย	๑๒๕
	ตระกูลเมืองน่านซึ่งแยกเป็นข้าพม่าแล้ไทย	
	อยู่เข้าปรองคองกัน	๑๒๗

ภาคที่ ๓

ตอนที่ ๑	ว่าด้วยเมืองน่านมาชนกรุง ฯ	หน้า ๑๒๘
	เจ้าอัครวรขัญ โฉนเข้ามาขอเป็นข้ากรุง ฯ	,, ๑๒๘
	เจ้าอัครวรขัญ โฉนซ่อมพระเจดีย์ภูเพียงแซ่แห่ง	,, ๑๓๐
	พม่ายกมาตีหัวเมืองลานนาไทย	,, ๑๓๒
	เจ้าอัครวรขัญ โฉนบำรุงบ้านเมืองแลสาสนา	,, ๑๓๓
	เจ้าอัครวรขัญ โฉนย้ายมาอยู่เมืองน่านเก่า	,, ๑๓๘
	ไทยตีไคเมืองเซียงแสน	,, ๑๓๘
	เจ้าอัครวรขัญ โฉนตีไคเมืองเซียงรุ่งสืบสองขัณฑ์	,, ๑๔๑
	เจ้าอัครวรขัญ โฉนซ่อมอารามต่าง ๆ	,, ๑๔๒
	เจ้าอัครวรขัญ โฉนไคพระเกษธาคมาถวายพระบาท	
	สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์	,, ๑๔๓
	เจ้าอัครวรขัญ โฉนเข้ามาถวายพระเพลิงพระบรมศพ	
	พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์	,, ๑๔๕
	เจ้าอัครวรขัญ โฉนถึงแก่กรรม	,, ๑๔๕
	ประวัติเจ้าอัครวรขัญ โฉน	,, ๑๔๖
	พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงตั้ง	
	เจ้าสุมนเป็นเจ้าเมืองน่าน	,, ๑๔๗
	เจ้าสุมนเทวราชไปตีเมืองพง	,, ๑๔๘

	เจ้าสมนเทวราชให้ขุดเหมืองฝาย	หน้า	๑๕๙
	เจ้าสมนเทวราชไต่ช้างเผือกแลช้างแดง		
		เข้ามาถวาย	๑๕๙
ตอนที่ ๒	ว่าด้วยย้ายเมืองน่าน	๑๕๑	๑๕๑
	นำท่อมเมืองน่าน	๑๕๑	๑๕๑
	เจ้าสมนเทวราชให้สร้างเมืองใหม่	๑๕๑	๑๕๑
	เจ้าสมนเทวราชย้ายไปอยู่เมืองใหม่	๑๕๒	๑๕๒
	เจ้าสมนเทวราชไต่ช้างแดงมาถวาย	๑๕๒	๑๕๒
	เจ้าสมนเทวราชปฏิสังขรณ์วัดกษเพียงแช่แห่ง	๑๕๓	๑๕๓
	เมืองเชียงรุ่งมาขอชอช้างทเมืองน่าน	๑๕๔	๑๕๔
	เจ้าสมนเทวราชเข้ามาถวายพระเพลิงพระ		
	บรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๑๕๖	๑๕๖
	เจ้าสมนเทวราชถึงแก่กรรม	๑๕๖	๑๕๖
	พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้ง		
	เจ้ามหายศเป็นเจ้าเมืองน่าน	๑๕๗	๑๕๗
	เมืองน่านถูกเกณฑ์ไปศึกเจ้าอนุวงศ์	๑๕๗	๑๕๗
	เจ้ามหายศไต่รบคำสั่งให้เป็นผู้ช่วยวัง		
	พงราชการเมืองหลวงพระบาง	๑๕๙	๑๕๙
	พระยาพิไชยบรรณฤทธิชัยเจ้าอนุวงศ์	๑๖๑	๑๖๑
	เจ้ามหายศถึงแก่กรรม	๑๖๒	๑๖๒

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งเจ้า อชิตวงษ์เป็นเจ้าเมืองน่าน	หน้า ๑๖๒
เจ้าอชิตวงษ์ซ่อมพระเจดีย์ภูปะเพียงแช่แห้ง	„ ๑๖๓
เจ้าอชิตวงษ์ถึงแก่กรรม	„ ๑๖๔
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งเจ้า มหาวงษ์เป็นเจ้าเมืองน่าน	„ ๑๖๕
เจ้ามหาวงษ์สร้างแลซ่อมอารามต่าง ๆ	„ ๑๖๕
เจ้ามหาวงษ์ถึงแก่กรรม	„ ๑๖๖
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งเจ้า อนันตยศเป็นเจ้าผู้ครองนครเมืองน่าน	„ ๑๖๖
เจ้าอนันตยศไต่รบคำสั่งให้ไปศึกสืบสองบันนา คราวกรมหลวงวงษาธิราชสนิทเสด็จเป็นจอมพล	„ ๑๖๗
เจ้ามงคลวรยศ (อนันตยศ) ซ่อมเมืองเก่า	„ ๑๖๘
เจ้ามงคลวรยศไต่เล่นเป็นเจ้าอนันตวรฤทธิเดช ฯ	„ ๑๗๐
ตอนที่ ๓ ว่าด้วยเจ้านครน่าน (อนันตวรฤทธิเดช) บำเพ็ญ ศาสนูปถัมภ์แลสร้างพระไตรปิฎก	„ ๑๗๐
เจ้านครน่านตั้งเคาศน์นามหลวงแลขุนนาง	„ ๑๗๑
เจ้านครน่านซ่อมอารามแลเจดีย์สถานต่าง ๆ	„ ๑๗๑
เจ้านครน่านสร้างพระไตรปิฎกครั้งแรก	„ ๑๗๒

เจ้านครน่านสร้างพระไตรปิฎกครั้งที่ ๒	หน้า ๑๗๕
เจ้านครน่านสร้างพระไตรปิฎกครั้งที่ ๓	๑๗๘
เจ้านครน่านสร้างพระไตรปิฎกครั้งที่ ๔	๑๘๓
เจ้านครน่านฉลองวัดภูมินทรราชา	๑๘๔
เจ้านครน่านสร้างพระไตรปิฎกครั้งที่ ๕	๑๘๖
เจ้านครน่านสร้างพระไตรปิฎกครั้งที่ ๖	๑๘๘
เจ้านครน่านสร้างพระไตรปิฎกครั้งที่ ๗	๑๙๓
ประวัติเจ้าอนันตวรฤทธิเดช	๑๙๒
เจ้าอนันตวรฤทธิเดชถึงแก่พิราลัย	๑๙๔
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้ง เจ้าอุปราชเป็นเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช	๑๙๖



เรื่องราชวงศ์พงศาวดาร

พงษาวดารลานนาไทย

พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช พระเจ้านครเมืองน่าน

ให้แปลนหลวงราชสมภาร แต่งไว้

ตอนที่ ๑

อาร์มภกตา

“สุรณมหินิย์ พุทธิเสฏฐิ์ นมิตวา สัคตภวณิ์มี สังขณิ์จ
นมิตวา อหิราชา ทายาทรรฐิ์ฐาธิปติ วักขามิ สัพพทุกกา พยาธิ
โรคา วินาสสันติ”

๐ อหิ อันว่าเราเป็นเจ้า เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช กุลเชษฐ
มหินิ์ ไชยนิทบรมหาราชวงษาธิปัตติ ได้เป็นเจ้าครองสมบัตติใน
วันที่ ๑ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๓๓ เมงวัน ๕ ไทย เมืองเม็ค
เดือนยชนลศา จุลศักราช ๑๒๖๕ ตัว ขกายชะง่า มเม็ยเอกศก
ฤกษ์ ๒๐ ตัว ซอปปพาสาธ มหาณฤกษ์ลกลวน ๓ ยามแถนนันแลแล้ว
จึงมาคิครำพึงพิจารณาในพนวงษาพระมหากษัตริย์เจ้า แลเจ้านาย
ซึ่งอันได้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ ได้แลวยราชสมบัตติสย ๆ มา ตั้งแต่สันตา
นสันตติโน้นมาแล คือกตั้งแต่พระโพธิสัตว์แห่งเรา ปางเมือเป็น
พระยาสามันตรราช ตั้งแต่ปฐมกัลปอนันมาด้วยลำคัมมหาชาติยราช

วงษาสืบ ๆ มาตราบดีในสมัยนั้น ก็เป็นที่สายบุญตกหายไปสิ้น ก็พอ
 ได้รู้เห็นแต่เล็กน้อย หาเนื้อแนวมืดมนนั้น เราเป็นเจ้าจึงมีอาชญา
 บังคับสั่งให้แสนหลวงราชสมภาร เป็นผู้พิจารณาเสาะสืบตรวจหาเรียบ
 รวมได้แล้ว ก็ให้แสนหลวงราชสมภารเป็นผู้เรียบเรียง เขียนไว้ให้
 เป็นหลักฐานมั่นคงสืบไปภายหน้า ให้ได้รู้เช่นชั่วลูกหลานหลีกหลัด
 มิคงจะแจ้งต่อไปภายหน้านั้นแล ฯ

ตอนที่ ๒

ว่าด้วยสักยวงษ์

๐ สาธโว คุณกรลัษัฏปริษัฏทั้งหลาย อาจารย์เจ้าจักแปลนิทาน
 ศกกาจารย์ตติศกด้วยราชวงษาแห่งท้าวพระยามหากษัตริย์ แลมหา
 กษัตริย์เจ้า ตนอันใดเป็นเจ้าเป็นใหญ่ ในนพบุรีศรีพิงไซยเชียงใหม่
 อันเป็นใหญ่แก่สัตตยัญญาสถานนาไทยห้าสิบเจ็ดเมือง คือตั้งแต่เจ้า
 ลาวจังกราชเจ้า ตราบถึงมังรายนะเอกราช ลำดับมาตราบดีต่อเท่า
 กาลยคนแล ฯ

๐ จึงนมัสการไหว้ยังพระตริตนะแก้วทั้งสามประการ ด้วย
 คาถาขาทันว่า “สุรณมหินิย พุทธเสฏฐิ” นั้นแล อหิ อันว่าข้า
 นมิตัว เมาะ ว่า นมามี ก็นบยอมไหว้ พุทธเสฏฐิ ยังพระพุทธิ
 เจ้าตนประเสริฐกว่าโลกทั้งสาม อหิ อันว่าข้า นมามี ก็นบยอมไหว้
 อหิมิ ยังพระสัตตธรรมเจ้า สัคตภาว อันเป็นไม้ไต้ส่องให้สรรพสัตว์ทั้ง
 หลายไปสู่สุคติภาว คือ นิพพาน นมิตัว ข้าก็ไหว้ สังฆมัญจ คือ

อหิมะ ลูกอหิมะช่อมหาอหิมะราช ท้าวพระยาตั้งแต่มหาสมันตราช
 เจ้า มาถึงอหิมะราชนั้นได้ ๒๗ เช่นราชวงษ์ มีอายุยืนได้อสงไขย
 ยทุกตน เทียรยอมเป็นพระยาอยู่ในเมืองพาราณสี แลราชคห แล
 กุสาวตีมีถิลาแล แลถกนั้นพระยาร้อยตนเป็นพระยาด้วยลำดับสืบกันไป
 ถกนั้นพระยาห้าสิบเจ็ดคนสืบกันไป ถกนั้นพระยาแปดพันห้าร้อยตน
 สิบราชวงษ์ไป ถกนั้นพระยาสามสิบเจ็ดคนสืบไป ถกนั้นพระยายสิบ
 สองคนสืบกันไป ถกนั้นพระยาสิบสองคนสืบกันไป ถกนั้นพระยา
 แปดหมื่นพันสืบกันไป ถกนั้นสามพระยาแปดหมื่นพันตนสืบไป
 มีพระยามชเทวจักรวัตเป็นตนสืบ ถกนั้นพระยาสิบหกคนสืบ มีกวาฬ
 จักรวัตเป็นตนสืบถึงโองการาช ลูกโองการาชชื่อโองการาชมุขแล ฯ

๑ เมื่อนั้นพระโองการาชราช ตั้งลูกเมียให้น้อยให้เป็นมหาอุปราช
 เมื่อนั้นโองการาชมุข ตนเป็นลูกอรรคมเหษีรวตเคียดแก่พ่อตน จึงเอา
 แต่ข้าวผู้คนของตน กั้นน้องสาวแห่งตนหนีไป ตั้งอยู่เมืองกบิลวัตถ
 แลวก้เอาน้องสาวแห่งตนเป็นราชเทวี เพื่อไม่ให้ตระกูลอันอวิสุญจึง
 ชื่อว่าสากยราช ตั้งแต่นั้นมาแล ลูกพระยาโองการาชมุขชอยญนะ
 ลูกชอยญนะชอจันทมุข ลูกจันทมุขชอจันทมุขสิวราช ลูกจันทมุขสิวราช
 ชอสนุไชย ลูกสนุไชยชอเวสสันทรโพธิสัตว์แล ฯ

๑ ลำดับพระยาสามันตราชโพธิสัตว์สืบ ๆ มา ถึงเจ้าเวสสันทร
 โพธิสัตว์นั้น ได้สองแสนเจ็ดหมื่นหกพันสองร้อยเจ็ดสิบห้าเช่นราชวงษ์
 แล ลูกเวสสันทรโพธิสัตว์ชอชาลี ลูกชาลีชอสิวาหนะ ลูกสิวาหนะชอ

สีหะสร แลถกแต่นั้นไป ลุกหลานเหลนหลิกหลิวเสวยราชสมบัติสืบไป
ตั้งแต่เจ้าชาลีมา ตราบถึงพระยาไชยเสนนั้นได้แก่พนแก้วร้อยสี่แก้ว
ราชวงศ์แล ฯ

๐ แลพระยาไชยเสนเสวยราชสมบัติในเมืองกบิลวัตถ มีลูกชาย
หนึ่ง ชื่อสหหนุ มีลูกหญิงหนึ่ง ชื่ออมิตตา พระยาตนหนึ่งชื่อ
เทวทหะสกะ หากเป็นเชื้อสาภิราชอันเดียวกันเสวยเมืองเทวทหะ
นคร มีลูกชายสองคน หญิงหนึ่ง ชื่อกัจจายนา พระยาเทวทหะสกะ
ก็ส่งลูกสาวตนชื่อกัจจายนา ให้เป็นลูกสาวให้แก่พระยาไชยเสน ก็ให้
เป็นเทวีสหหนุนั้นแล ฯ

๐ เมื่อนั้นพระยาไชยเสน ก็ส่งลูกสาวตนชื่อ อมิตตา ให้
ไปเป็นเทวีแห่งสญไชยสกะ ตนเป็นลูกแห่งพระยาเทวทหะสกะ
นั้นแล ทั้งกาลเทวีละผู้เป็นน้องแห่งสญไชยนะสกะนั้น ไม่ยินดี
ในราชสมบัติสักอัน ก็หนีไปบวชเป็นฤาษีนั้นแล พระยาสหหนุ
มีลูกชายห้าคน พชอสปพทต ตนถ้วนสองชื่อสหโธทนะ ตนถ้วนสาม
ชื่อสกโกทนะ ตนถ้วนสี่ชื่อโธโตทนะ ตนถ้วนห้าชื่ออมิตโตทนะ
พระอัญชนะสักกะมีลูกหญิงสองคน ผู้พี่ชื่อครีมาหามาชา ผู้ถ้วน
สองชื่อปชาปติโคตมี พระยาอัญชนะสักกะ ก็ส่งลูกสาวสองคนนั้น
ไปเป็นราชเทวีแก่ครีสทโธทนะราชแล ฯ

๐ ยามนั้นพระยาสหหนุ แลพระยาอัญชนะสักกะ แลกาล
เทวีฤาษี ก็พร้อมกันตคยงโบราณคักราชอันเก่าชื่อชิตะสกีงนวลันตี
นั้นเสียแล้ว ตั้งคักราชใหม่ขึ้นหนึ่งตัว ลำคยมาได้ ๖๗ ตัว บัคย

๗๕๕๕ เดือนหงษ์เพ็ง เมงวันพฤหัสบดี บรมโพธิสัตว์เจ้าแห่งเวาลงมาเอา
 ปฏิสนธิในท้องแห่งนางศรีมหาเมษา ถึงศักราชหกสิบแปดตัว ๗๕
 ชะง่า เดือนหงษ์เพ็งเมงวันศุกร์ เจ้าประสูตรออกจากท้องแม่ ราชตระกูล
 ทั้งหลายจึงได้นามว่า สิทธิธิดาธกุมารว่าฉนั้นแล ตั้งแต่เจ้าเวสสันดร
 โพธิสัตว์ ลำคัมมาถึงเจ้าสิทธิธิดาโพธิสัตว์ แสนปลายสามตนราชวงษ์
 นับตั้งแต่สิทธิธิดาโพธิสัตว์นั้นแล ถ้าจะนับตั้งแต่พระยาสามันตราช
 ลำคัมมาถึงเจ้าสิทธิธิดากุมารโพธิสัตว์นั้น ได้สามแสนเจ็ดหมื่นหกพัน
 สองร้อยเจ็ดสิบแปดตนราชวงษ์แล นายเจ้าสิทธิธิดาได้สิบหกขั้ว ๗๕
 ทั้งหลายนำเอาลูกสาวพระยาสุปพท ๗๕ ผู้ชื่อนางยโสธราพิมพา เป็น
 อรรคมเหษีแห่งเจ้าสิทธิธิดา ๗๕ กระทำมงคลรศห์ด้วยน้ำมัทธาภิเศก
 ให้เป็นพระยานานอยู่ได้ ๓๓ ปี ๗๕ นายเจ้ายศยกาย ๗๕ ออกบวชวันจันทร์
 ยามเที่ยงคืน ๗๕ เจ้าออกบวชที่เกาะแห่งแม่น้ำเนรัญชรา ๗๕ กระทำเพ็ชร
 ๗๕ ไทหกพรรษาจึงได้ตรัสมรรคญาณ ๗๕ ในเดือนหงษ์เพ็ง ๗๕ เมงวันพุธ
 ยามรุ่งแจ้ง ๗๕ อายุพระเจ้าได้สามสิบห้า ๗๕ แคนแต่พระเจ้าตรัสมรรคญาณ
 แลแล้ว ๗๕ อยู่เมตตาโปรดสัตว์โลกได้สิบห้า ๗๕ อายุพระเจ้าได้แปดสิบ ๗๕
 เข้าสู่พระนิพพาน ๗๕ ในขเมืองไล่เดือนหงษ์เพ็ง ๗๕ เมงวันอังคาร ๗๕ ยาม
 ก่อนไก่ ๗๕ เตะโชธาตออกไหมวันหนึ่งแล ๗๕ เจ้าสิทธิธิดาเกิดก่อนพระยา
 พิมพิสาร ๗๕ บุคคลทั้งสองเป็นสหายกัน ๗๕ เหตุว่าพระยาทั้งสองอันเป็น
 พ่อแห่งคนทั้งสองก็เป็นสหายกัน ๗๕ พระยาพิมพิสารเสวยเมืองราชคหะ
 ๗๕ ได้ห้าสิบสองปี ๗๕ มีลูกหนึ่งชื่อว่าอชาตศัตรู ๗๕ ก็ฆ่าพิมพิสารตนเป็น
 พ่อเสีย ๗๕ กินเมืองแทนได้แปดปี ๗๕ พระเจ้านพพาน ๗๕ อชาตศัตรูกินเมือง

ไต่ยสยสย มลुकตन्हนงชอว่าอปทายะ ก็ฆ่าอชาตสตรตन्हพอเสี่ย
 กินเมืองแทนไต่ยสยหกย มลुकตन्हนงชอว่าอนรทท ๗ ฆ่าพอเสี่ยเป้น
 พระยาแทน อนรททมีลูกตन्हนงชอมุข ๗ ก็ฆ่าพอเสี่ยเป้นพระยาแทน
 ไต่ยแปคย มีลูกชอว่านาคทาสกะ ๗ ก็ฆ่าพอเสี่ยเป้นพระยาแทนไต่ยสย
 แปคย บิตฆมาฏกวงษสันแทนแล ๗

๐ เมื่อนั้นชาวเมืองทั้งหลายเคียดกรวดพร้อมกัน ชีบพระยานาค
 ทาสกะหนีเสี่ยจากเมืองแลแล้ว จึงพร้อมกันอภิเศกอำมาตย์แห่งพระยา
 นาคทาสกะ ผู้ชอสูสนาค ให้เป้นพระยาแทนไต่ยสยแปคย ลูกพระยา
 สูสนาคชอกกาลา โศกเป้นพระยาแทนไต่ยสยแปคย ตั้งแต่พระเจ้านพพาน
 มาถึงพระยากาลาโศกไต่ยรอยย อรหันตาเจ้าทั้งหลายเจ้ไต่ยรอยยตन्ह
 คายนารวมเป้นถ้วนสองแล ลูกแห่งกาลาโศกชออรันนท เป้นพระยา
 แทนไต่ยสยสองย ลูกพระยาอรันนทชอจันทคุดร ๗

๐ เมื่อนั้นวสาจางกะพราหมณ์ฆ่าอรันนทเสี่ยแลแล้ว อภิเศกจันทคุดร
 ให้ไต่ยเป้นพระยาทัวชมพทวปีไต่ยสยสย ลูกพระยาจันทคุดรชอพินธุสาร
 เป้นพระยาแทนไต่ยสยแปคย พระยาพินธุสารมีลูกชายรอยยคน ผู้พิ
 เค้าชออโศกธรรมราช ไต่ยเป้นจักรวัตปราชชมพทวปี มีลูกชายผู้หนึ่ง
 ชอมหันท เข้าไปขอขในศาสนา ปรากฎไต่ยชอว่ามหันทเถร เป้นสังฆ
 นายกแล ตั้งแต่พระเจ้านพพานไปแลแล้วมาถึงอโศกธรรมราชไต่ยสองรอย
 สยแปคย อรหันตาเจ้าพินตนมาสังคายนารวมเป้นถ้วนสามแล กล่าว
 ทวยวงษแลแล้วแทน

ตระกูลท้าวพระยาสาเกีย ในเมืองกบิลพัสดุ์นั้น ลูกพระยา
 โกลิโยผู้ชอมีตทพภมาเสียบสนแล กิ่งตวมีตทพภนั้นก็นาท่วมตาย
 เสียบรอกสุตไปวันนั้นแล ฯ

ตอนที่ ๓

เรื่องตั้งวงษ์ลาวจักรราช

๑ ทนจกจากท้าวพระยาอันตคคักราชมาด้วยลำคัยก่อนแลตั้งแต่
 กาลเทวิลฤายี่ แลพระยาอัญชนะสกะ แลพระยาสีหหนุตคคักราช
 อันชอกิงนวะสันตเสียบแลแล้ว ตั้งคักราชใหม่ตัวหนึ่ง ลำคัยได้ ๖๗ ตัว
 พระเจ้าลงมาเอาปฏิสันธิ คักราชได้ ๖๘ ตัว พระเจ้าเกิดมาแล
 คักราช ๑๔๘ ตัวพระเจ้านิพพานไป วันเดือน ๖ เพ็ง ถึงเดือน ๑๒ เพ็ง
 มหาอานันทเถระเจ้าโตถึงอรหันตาแล้วสังคายนาธรรมเปนปฐม อรหัน
 ตาเจ้าทั้งหลายหำร้อยตน มีมหากัสสปเถระเจ้าเป็นประธาน ภายนอก
 มีอชาตศัตรูเป็นต้นแล้ว ก็คคักราช ๑๔๘ ตัวนั้นเสียบ ตั้งคักราชใหม่
 ๕ ตัวหนึ่ง ลำคัยมาได้ร้อยยี่ ถึงเช่นพระเจ้ากาลาโคก อรหันตาเจ้า
 ทั้งหลายเจ้าร้อยตนสังคายนาธรรมเปนถ้วนสองแล ฯ

๑ ตั้งแต่พระยากาลาโคกลำคัยมาได้สียแปดขี้ พระยาอโคก
 ธรรมราชได้ปราชชมพทวิปแล้ว สังคายนาธรรมเปนถ้วนสาม ภายใน
 มีอรหันตาพันตนเป็นประธาน คักราชได้สองร้อยสียแปดตัวแล ลำคัย
 ถัดนั้นมาได้สองร้อยยี่ คักราชได้สองร้อยยี่สียแปดตัว นางจามเทวี

เกิด คักราชสร้อยห้าสิบหกตัว ก่อเวียงลำพูน คักราชได้ ๔๕๘ ตัว
 นางงามเทวโลกแต่เมืองตะบองละโว้นมากินเมืองลำพูน อินทวรยศ
 มหันตยศ เกิดขึ้นนั้น นางงามเทวกินเมืองลำพูน ๕๓ ปี อายุได้ ๕๒ ปี
 ตาย คักราชได้ ๕๕๐ มหันตยศได้กินเมืองแทน ลำดับมาถึงคักราช
 ได้ ๕๗๐ ตัว พระยาพนัธมัตถรรวมิกราชเมืองลังกา ตัดคักราช ๕๗๐
 ตัวนั้นเสียแล้ว ก็ตั้งคักราชใหม่ขึ้นตัวหนึ่ง ลำดับมาได้สามร้อยสี่สิบ
 สามปี พระยาอาทิตยเป็นพระยากินเมืองลำพูนได้สามปี ก่อเจดีย์
 ลำพูนแล ฯ

๑ นับแต่คักราชใหม่เข้ากันได้ ๕๐๓ ตัว ว่าตั้งแต่พระเจ้าของ
 เรานิพพานมาแล ลำดับตั้งแต่พนัธมัตถิ คักราชมาได้ ๖๒๒ ตัว
 พระพุทธเจ้าเรานิพพานไปได้ ๑๓๘๒ พรรษา ในขณะยามนั้นยังมีพระยา
 คนหนึ่ง ชื่ออนรทธรวมิกราช ได้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ในมลราชแล้ว
 ได้ปราบทัพไปในชมพูทวีปทั้งมวณแล้ว พระยาอนรทธรวมิกราชคนนั้น
 ก็เรียกหามายังท้าวพระยามหากษัตริย์ทั้งหลายในสกลชมพูทวีปทั้ง
 มวณ ให้เข้ามาพร้อมในสำนักแห่งตนนั้นแล เมื่อนั้นท้าวพระยา
 มหากษัตริย์ทั้งหลาย ก็มาพร้อมกันด้วยพระยาอนรทธรวมิกราช
 สันนั้นแล ยิ่งแต่ฝ่ายเมืองลานนาไทย หากใครจักไปพร้อมไม่ได้
 เหตุไม่มีกษัตริย์ เมื่อนั้นพระยาอนรทได้รู้สภาวะ ว่าเมืองลาน
 นาไทยหาเจ้าไม่ได้ฉนั้น อนรทธรวมิกราชจึงมีความโองาคชอกภัย
 ด้วยอินทาทิราชเจ้าว่า ขออินทาทิราชเจ้ามีเมตตากกรุณาเอาใจใส่เมือง

ลานนาไทยด้วยแต่ ในเมืองลานนาไทยที่นั่นเป็นที่ตั้งศาสนา หาเจ้า
 กระทบรัยไม่ได้ ว่าคนนั้น เมื่อนั้นอินทราชาเจ้า ก็รับเอาปฏิญาณ
 แห่งอนรทธรรมิกราชาแล้ว เมื่อนั้นอินทราชาเจ้า ก็พิจารณาตักก็เห็น
 เทวบุตรคนหนึ่งอันมีบุญสมภารหากได้สร้างมา ได้เสวยสมขัตในชั้น
 พาดาวคงษ์ มีอายุจักใกล้สิ้นแล้ว พระยาอินทร์ก็เข้าไปสู่สำนักเทว
 บุตรเจ้าที่นั่นแล้ว กล่าวว่ มาริส ดุกรเจ้าตนมีบุญ หาตกซ์ไม่ได้
 ท่านจงลงไปเกิดในมนุษย์โลกเมืองคน ในที่เมืองเซียงลาวที่นั่นเทอญ
 แล้วกระทำราชภาวอันเป็นท้าวพระยามหากระษัตริย์เป็นใหญ่แก่ท้าวพระ
 ยาทั้งหลายในเมืองลานนาไทยแล้ว รักษาจักรพรรดิศาสตร์ให้รุ่งเรือง
 เด็ด ว่าคนนั้นแล้ว เมื่อนั้นจักรเทวบุตรก็รับเอาคำพระอินทร์เจ้าว่า
 สาธุ สาธุ ตี ตี แล ว่าคนนั้นแล้ว เมื่อนั้นจักรเทวบุตรก็เรียก
 หามายังเทวบุตรทั้งหลายอันเป็นบริวารแห่งตน มีอายุใกล้สิ้นนั้น มี
 ประมาณพันหนึ่ง ก็จุติจากชั้นพาดาวคงษ์สวรรค์เทวโลกลงมาสู่มนุษย์
 โลกแล้ว ก็พาดพะโองเงินทิพแต่ชั้นฟ้าลงมา นัยหนึ่งพาดแต่ปลาย
 ภูเขาทอง ลงมาเอาปฏิสนธิอุปปาตีกก็มิแล ฯ

๑ โสฬสวัสสเทสิโก ราชกุมารโรวีย เกิดมาเป็นปรีศภาว
 เป็นตั้งราชกุมารได้สืบหกขวยเข้า ทรงวิตถาภรณ์เครื่องอลังการ
 หนึ่งเห็นออาคเนไตร์มไม้พศทราควรรสนุกใจ มีที่ใกล้ริมน้ำแม่สาย
 ในเมืองชยะลวะนคร คือเมืองเซียงลาว ส่วนบริวารพันนั้น เป็นผู้
 หญิงผู้ชาย ก็ลงมาเอาอุปปาตีกะในร่มไม้พศทราที่นั่น พร้อม
 กยด้วยจักรกุมารเจ้าที่นั่นด้วยนัยม ครั้นเกิดมาเป็นตั้งกุมารกุมาร

อันได้๑๖ปีนั้น ทกคนมีโฉมโฉมพรรณอนงามล้วนถ้วนทุกแห่ง คน
 ทั้งหลายมาเห็นจึงพดจากนั้นว่า คนทั้งหลายฝูงนี้จากทางใดมาจา ว่าตั้ง
 นั้นแล้ว คนทั้งหลายซึ่งได้มาเห็นก็เล็งขนเมือกายขน ก็เห็น
 พระโองเงินอนนั้นแล้ว ก็เรียกกันมาดู พระโองอนนั้นก็รุดหยุดชน
 เมืออากาศ ขางคนร้องบอกกันว่า พระโองเงินยัง พระโองเงินยัง
 ว่าตั้งนั้นแล้ว ภายหลังก็เรียกว่าเป็นเมืองเงินยัง นัยหนึ่งว่าไม่
 พดทราตนั้น มีเปลือกกอนขาวเหมือนเงินตั้งอยู่กลางยาง จึงเรียก
 ว่าเมืองยางเงินกว่าแล ฯ

๑ เมื่อนั้นชาวเมืองทั้งหลายเห็นอัศจรรย์แห่งลาวะจะกระระกมารตน
 นั้นมากนกลึ้นนั้นแล้ว ก็พร้อมกันตบแต่งเอาราชรถ แล้วก็เชิญ
 ท่านชนทรงราชรถ แล้วก็อัสารราชาภิเศกให้เป็นเจ้าเป็นใหญ่แก่
 ลานนาไทยทั้งหลายนั้นแล ครั้นว่าได้เป็นเจ้าเป็นใหญ่แล้ว ก็ยก
 กล่าวท้าวพระยาทั้งหลายเการอยเกาสบายแปดเมือง เว้นแต่เมือง
 หริภุญไชย ก็ขเมืองศุโขไทยเท่านั้น นอกกว่านั้นไปพร้อมด้วย
 พระยาลาวะจะกระระราชเจ้าแล้ว เจ้านาเอาท้าวพระยาทั้งหลายไปพร้อม
 กับด้วยพระยาอนรทธรณมิกราชนยสนนั้นแล ฯ

๑ เมื่อนั้นพระยาอนรทธรเจ้า ก็พร้อมด้วยพระยาทั้งหลาย ตัด
 คักราช ๒๒๒ ทวี อันพระยาพนมตตั้งไว้นั้นเสีย ในขจอสัมฤทธิศก
 คอกกลางคน คือเดือนหกชนหนึ่งค่า เฟ็งวันอาทิตย์ ยามใกล้
 รุ่งแล้ว จึงตั้งคักราชใหม่ชนหนึ่งตัว ยามรุ่งแจ้งวันจันทร์ ตก
 ใหม่แล้ว เป็นขกุญเอกคกนั้นแล เมื่อนั้นพระยาอนรทธรณมิกราช

เงินยังเซียงแสน ว่าคังนั้นแล ที่แทนเงินแลต้นหมากทันทคอตัน
 พุทธธา ที่ท่านเอาอุปปาทิกะนั้น ท่านก็สร้างให้เป็นวัดแลแล้วก็เรียก
 ว่าวัดกาแก้วคอนพัน คือ พุทธธา ว่าคังนั้นแล แต่นั้นภายหน้า
 เมืองลานนาไทยทั้งมวญ ก็เรียกชื่อว่าลาวแต่นั้นมาแล ฯ

๑ แต่มันไปนำ ท่านก็พิจารณาสร้างเวียงอีกลูก ๑ กรวมแม่
 น้ำไหลไปตะวันตกที่นั้น คคตรงสถฐานตั้งผกฝาง คือ ผกเพกา
 จึงเรียกนามว่าเมืองฝางคังน ภายหลังแต่นั้นข้างแกวท่งท่านหายไป
 ท่านก็ไปเสาะหาข้าง ๆ ก็หายรอยเสีย คนผู้ ใช้ ไปภายหน้าก็เห็น
 รอยข้างใหญ่สามคอกเที่ยวไปไกลได้ประมาณห้าร้อยวา ก็หายรอย
 เสีย มันก็เที่ยวไปภายหน้า ก็พบชายพรานผู้หนึ่งร้อยเต้ามา มัน
 ก็ถามว่าแควนน มีข้างขามขมิจา พรานผู้นั้นกล่าวว่าไม่มี ว่า
 คังน ทนนภายหลังก็เรียกชื่อว่าขามร้อยเต้า ว่าคังนั้นแล เมื่อ
 นนชายควาญข้างผู้นมนนคนมา ก็เห็นรอยข้างมันคังเก่า มัน
 ไถข้างแลแล้วก็เข้าไปทูลพระยาลาวจิงกรราชเจ้า ตามคังมันได้ไปเห็น
 นั้นทุกประการ ฯ

๑ เมื่อนั้นพระยาลาวจิงกรราชเจ้า ก็มีอาชญาขอกขาวเสนา
 อำมาตย์ทั้งหลาย แลไพร่พลเมืองทั้งหลาย ให้สร้างเวียงทนน
 ลูกหนึ่ง จึงใ้สื่อนามว่าเวียงร้อย ว่าคังนั้นแล เมื่อภายหลังแผ่
 ขอไปว่าเซียงราย ว่าคณนั้นแล ที่ขามร้อยเต้านั้น ภายหลังแปร
 นามไปว่าเซียงของ ว่าคณนั้นแล ฯ



ตอนที่ ๕

เรื่องลูกหลานพระยาลาวจังกษราช

๐ ส่วนว่าพระยาลาวจังกษราชเจ้า ก็อยู่เสวยเมืองเงินยางเชียง
 แแสน แลเมืองฝางเชียงรายทนนทมอญ แลว่าท่านมีราชบุตรสามตน
 ตนพี่ชื่อว่าลาวกอน นัยหนึ่งลาวกอบก็ว่า ตนกลางชื่อว่าลาวเกด
 นัยหนึ่งลาวจางก็ว่า ตนน้องสุดท้องชื่อว่าลาวเกา นัยหนึ่งลาวเกา
 แก้วแล ยังมีในวันหนึ่ง ราชบุตรทั้งสามพระองค์ก็ชวนกันไปเที่ยว
 ห้วย ก็ไปเห็นรอยปรุตัวหนึ่งใหญ่นัก กุมารทั้งสามก็ล่องห้วยควย
 ตามรอยปรุตัวนั้น ก็ไปถึงที่สุดแห่งภูเขาแห่งหนึ่ง ก็เห็นรอยปรุเข้า
 ไปในเงอมผาก่อนใหญ่แล้ว เมื่อนั้นกุมารทั้งสามจึงจากกันว่า เราจะ
 พิจารณาเอาปรุตัวนี้เมื่อถวายพ่อพระยาเจ้าเกิด ปรุตัวนี้ใหญ่ควรอัครรรย
 ไม่เคยเห็นในเมื่อก่อนสักทีเลย เจ้าลาวเกาแก้ว ท่านจงเอาหน้า
 ข่ายไปปักคางไว้ที่โคนน้ำโนนแล้ว ถอดคอนไว้เกิด ครั้นปรุตัวนี้ล่อง
 น้ำไปถูกข่ายเจ้าเข้า เจ้าจงเอาคอนทบศเอาปรุตัวนี้เกิด เมื่อนั้นลาว
 เกาผู้น้องจึงเอาข่ายไปปักคางไว้ที่โคนน้ำโนนแทนนแล เมื่อนั้นเจ้าคนพี่
 ทั้งสองนั้น ก็พากันขุดปรุตัวนั้น ๆ ก็เข้าไปในเงอมหินผาก่อนใหญ่
 ไม่อาจขุดเข้าไปเอาปรุตัวนั้นได้ ยิ่งเหลือกำลังเสียแล้ว ก็พากัน
 เอาคอนผาก่อนหนึ่งติดปรุตัวนั้นไว้แล้ว ก็พากันหนีเมือ ไม่ยอมแก่
 เจ้าลาวเกาแก้วผู้น้องสักคำแล เจ้าลาวเกาผู้น้องก็อยู่เฝ้าหน้าง ตราบ
 ปรุตัวนี้ตกใกล้คำแล้ว ลาวเกาก็ร้องหาพทั้งสองถึงสองครั้งสามครั้ง

ก็ไม่ได้ยินเสียงขานตอบสักคำ เจ้าก็กลับคนมาหาทั้งสอง ก็ไม่เห็น
 เท่า เห็นแต่ก้อนผาติศรย์ไว้นั้นนั้น เจ้าลาวเกาโกรธก็ขึ้นว่าพี่น้อง
 กันแท้ชวนกันมาหากิน พทั้งสองจะหนีเมื่อ แม่นไต่ยกก็ยกไต่กิด
 ก็ไม่บอกแก่ก ปล่อยให้พากันหนีทั้งกลิ่นนหนอ เมื่อนั้นลาวเกาหนี
 เมื่อไหวพระยาตนพ่อ ถึงพทั้งสองหากกระทำให้แก่ตนทุกประการแล้ว
 จึงไหวพระยาตนพ่อว่าฝูงข้าทั้งสามนี้จะอยู่ด้วยกันไม่ได้แล้ว ขอพ่อ
 พระยาเจ้าจงปลุกแปลงให้แก่ฝูงข้าทั้งสามนี้ ให้ไต่อยู่คนละแห่ง
 เถอญ ว่าคิงนั้น เมื่อนั้นพระยาลาวจึงกราชตนพ่อ ก็พิจารณาตัก
 ตรัสรู้ด้วยพระขณูญาแห่งพระองค์แจ้งแล้ว ควรแต่งให้ลูกสามคน
 ไต่อยู่เสวยเมืองคนละแห่งแล้ว ก็ปลุกเจ้าราชบุตรตนพ่อเคา ซอ
 ลาวกอนั้น ให้ไปกินเมืองแคว้นกาบ คือว่าเมืองน่าน แล้วก็ปลุก
 แปลงเจ้าลาวเกล็ดตนถ้วนสอง ให้ไปกินเมืองผาลาวผาพวงนั้นแล
 พลันจึงเจ้าราชบุตรตนถ้วนสามนั้น ท่านให้อยู่ไซยนั้นทขริ เมือง
 เงินยงเซียงแสนกับด้วยตนนั้นแล เจ้าพระยาจึงกราชกระษัตริย์อยู่
 เสวยราชสมบัติบ้านเมืองก็เป็นที่ชุ่มเย็นเป็นสุข พชเข้ากลาทั้งมวญ
 ก็บริบูรณ์อ้วนเต็มคินก พทศสาสนากรุงเรืองชนมากนัก ท่านอยู่เสวย
 ราชย์ในไซยขริ เมืองเงินยงเซียงแสนนั้นนานไต่ร้อยยสิบย คักราช
 ไต่ร้อยยสิบยตัว ยเข็กเส็ด คือขยจอสัมฤทธิศก ก็สันกรรมแห่งท่าน
 ไปสู่ปรโลกวันนั้นแล เรียกชื่อไต่ชวราชวงษ์หนึ่งแล ฯ

๐ ถคนั้นเจ้าลาวเกาแก้วบุตรท่านตนถ้วนสามนั้น ก็ไต่เสวยเมือง
 แทนพ่อตนไปแล เจ้าลาวเกาแก้วไต่กินเมืองแทนพ่อในยเข็กเส็ด

คอบขจอสัมฤทธิศก คักราชได้ ๑๒๐ ตัว ท่านเสวยราชสมบัติอยู่ในเมือง
 เงินยางเชียงแสน แทนพ่อตนอายุได้ ๑๔ ปี ท่านเสวยเมืองนาน
 ได้ ๔๕ ปี อายุได้ ๘๖ ปีไปสู่ปรโลก มีในขกคเขา คอบขจอสัมฤทธิศก
 คักราชได้ ๑๗๒ ตัว ได้สองเช่นราชวงษ์แล ตั้งเจ้าราชบุตรอันเป็น
 พ่อเจ้าลาวเกาแก้ว คือ เจ้าลาวกอลแล เจ้าลาวเกลอนั้น ได้เป็น
 ภาระษัตริย์แทนพ่อตน จนได้เป็นเจ้าต่างประเทศ แลมีลูกหลานสืบ
 ตระกูลต่อไปแล ไม่สมกับด้วยราชวงษ์ใดแล ฯ

๑ เจ้าราชบุตรลาวเกาแก้ว ชื่อว่าเจ้าลาวเสา อายุได้ ๓๕ เสวย
 เมืองแทนพ่อ ท่านอยู่เสวยราชสมบัติได้ ๔๓ ปี อายุได้ ๗๗ ปี สิ้น
 กรรมไปสู่ปรโลกภายน่า ในรัชระง้า คอบขมเมย คักราชได้ ๒๔๓ ตัว
 ได้ ๕ ชั่วเช่นราชวงษ์แล ฯ

๑ ลูกลาวหลวงชอลาวแหลว อายุได้ ๔๐ ปี ได้เป็นพระยาแทน
 พ่อ ในรัชระง้า คอบขมโรงสัมฤทธิศก ท่านเสวยราชสมบัติได้ ๒๗ ปี
 อายุท่านได้ ๖๗ ปี ก็สิ้นกรรมไปสู่ปรโลกภายน่า ในรัชกายชะง้า
 คอบขมเมยฉก คักราชได้ ๒๘๔ ตัวนั้นแล ได้ ๖ ชั่วเช่นราชวงษ์แล ฯ

๑ ลูกเจ้าลาวแหลวชอเจ้าลาวกค อายุได้ ๓๘ ปี ได้เสวย
 เมืองแทนพ่อ ก็ในรัชกายชะง้า คอบขมเมยฉก ท่านอยู่เสวย
 ราชสมบัติได้ ๑๘ ปี อายุได้ ๕๗ ปี ไปสู่ปรโลกภายน่า ในรัช
 เต่าใจ คอบขจวตจิตวาคก คักราชได้ ๓๑๖ ตัว ได้ ๗ ชั่วเช่น
 ราชวงษ์แล ฯ

๑ ลูกเจ้าลาวกตชอลาวกน อายุได้ ๔๕ ปี ได้เสวยเมือง
แทนพ่อ ในข้เต่าใจ ท่านอยู่เสวยราชสมบัตินานได้ ๑๗ ปี อายุ
ได้ ๖๑ ปี สิ้นแก่กรรมสู่โลกน้า ในข้เข็กสี คือข้มโรงสัมฤทธิ์
ศกศักราชได้ ๓๓๒ ตัว ได้ ๘ ข้วราชวงษ์แล ฯ

๑ ลูกเจ้าลาวกนชอลาวกน อายุได้ ๓๗ ปี ได้เสวยเมือง
แทนพ่อ ในข้เข็กสี เจ้าคนนี้มีใจกว้างขวางนัก แต่งบ้านแปลง
เมืองฉลาดนัก ยังมีในวันหนึ่งเจ้าไปเที่ยวดูประเทศบ้านเมืองทั้งหลาย
ก็เห็นยังไม่ โพิศรัตนหนึ่ง ชาวเผือกตั้งรอดเงินทั้งมวญ ในบ้าน
ยางเสียว บ้านนั้นมีในทโกสแก่น้ำลาวา บคินเรียกว่าแม่น้ำสายแล
บ้านอนันเป็นทจาเรญใจนัก ท่านจึงให้ตั้งเวียงตั้งบ้านทนน เหา
นิมิตรอนันเรียกว่าเวียงยางเงิน ว่าตั้งนั้นก็ว่าแล ท่านอยู่
เสวยราชสมบัติได้ ๑๘ ปี อายุได้ ๕๔ ปี ก็ถึงแก่กรรมไปสู่โลก
น้า บคิบเล้า ศกศักราชได้ ๓๔๘ ตัว ได้ ๘ ข้วเช่นราชวงษ์แล ฯ

๑ ลูกลาวกนชอลาวจอม อายุได้ ๓๖ ปี ได้เป็นพระยาแทน
พ่อในข้คยเล้า ท่านอยู่เสวยราชสมบัตินานได้ ๒๐ ปี อายุได้ ๕๑ ปี
ก็ถึงแก่กรรมไปสู่โลกน้า ในข้กตโค คือข้กญเอกศก ศกศักราช
ได้ ๓๖๓ ตัว ได้ ๑๐ ข้วเช่นราชวงษ์แล ฯ

๑ ลูกเจ้าลาวจอมชอลาวกวต อายุได้ ๒๔ ปี ได้เป็นพระยา
แทนพ่อ ข้กตโค ท่านอยู่เสวยราชสมบัติได้ ๓๐ ปี อายุได้ ๕๓ ปี

ก็ถึงแก่กรรมไปสู่โลกหน้า ในรัชกาล คักราชได้ ๓๘๒ ปี ได้ ๑๑ ปี
เช่นราชวงศ์แล ฯ

๑ ลูกเจ้าลาวกวัดขอเจ้าลาวจะกวางเวอนคำ อายุได้ ๒๕ ปี ได้
เสวยเมืองแทนพ่อตน ในรัชกาล ท่านอยู่เสวยราชสมบัตินานได้
๓๒ ปี อายุได้ ๕๓ ปี เลยกว่า พระยาตรลานครเมืองน่าน ตน
เป็นเหลนเหลนแห่งพระยาลาวก่อนนั้น ยกพลมารวยรบแล้ว รวด
ได้ฆ่าพระยาจะกวางเวอนคำตายที่ทุ่งเชียงรายนั้นแล พระยาจะกวาง
เวอนคำสิ้นกรรมไปสู่โลกหน้า ในรัชกาล ค็อขรگانพคก
คักราชได้ ๔๒๓ ปี ได้ ๑๒ ปี เช่นราชวงศ์แล ฯ

๑ พระยาจะกวางเวอนคำนั้น ท่านก็มีราชบุตรคนหนึ่งชื่อว่าเจ้า
ลาวครวักวาม ยามนั้นพระยาจะกวางเวอนคำ ก็ให้เจ้าลาวครวักวาม
ตนเป็นลูกไปกินเมืองฝาง ในเวลาพระยาตรลานครยกพลมารวยรบนั้น
ท่านก็ใช้ไปหาตน ที่เมืองพระยาตนเป็นลูก ได้รู้อาการแล้วก็รีบ
เกณฑ์เอากำลังเมืองฝางมาไม่ทันถึงเชียงราย พระยาตรลานคร
ฆ่าพ่อท่านตายเสียก่อน เจ้าตนลูกมาถึงเชียงรายแล้ว ก็ยกพล
ออกรบพระยาตรลานคร ท่านก็ได้ฆ่าพระยาตรลานครตายเสียแล้ว
ท่านก็ได้เสวยเมืองแทนพ่อต่อไป ในรัชกาล ค็อขรگانพคกแล

เมื่อท่านได้เสวยเมืองแทนพ่อตนนั้น อายุท่านได้ ๕๘ ปี
ท่านอยู่เสวยราชสมบัติได้ ๑๖ ปี อายุได้ ๗๓ ปี ก็ถึงแก่กรรม
ไปปรโลกหน้า ในรัชกาล ค็อขรگانพคกแล คักราชได้ ๔๓๘ ปี ได้ ๑๓ ปี
เช่นราชวงศ์แล ฯ

๑ ลุงลาวครวก้าวขอเจ้าขุนเท็ง อายุได้ ๔๕ ปี ได้กินเมือง
แทนบิดาขี้เต่าใจ ท่านอยู่เสวยราชสมบัตินานได้ ๑๖ ปี ก็ถึงแก่
กรรมไปสู่โลกหน้า ในขี้เมืองเม้า คักราชได้ ๔๕๓ ตัว ได้ ๑๔ ชั่วโมง
เช่นราชวงษ์ อายุท่านได้ ๖๑ ปี เจ้าลาวขุนเท็งนั้นท่านมีราชบุตร ๒ คน
คนพม่านามว่าเจ้าขุนทง คนน้องมีนามว่าเจ้าขุนเลงกว่า ว่าคังนั้นแล
คังเจ้าขุนทงนั้น แม่เป็นเซอผเสื่อ เจ้าขุนเลงกว่าคนน้อง แม่
เป็นเซอในตระกูล ฯ

๑ คังเจ้าขุนทงคนพม่าน อายุได้ ๑๕ ปี ได้เสวยเมืองแทนพ่อ
คน ในขี้เมืองเม้านั้นแล เจ้าคังนั้นท่านได้เสวยราชสมบัติ แล้ว
ก็ปรากฏด้วยเดชานภาพ ท่วงานาประเทศทั้งมวญมากนักแล ฯ

๑ มีบุคคลผู้ โจทย์ว่า คังเจ้าลาวขุนเท็ง คนเป็นพ่อขุนทงนั้น
เป็นอย่างใด เอานางผเสื่อมาเป็นเมียขึ้น ผู้แก้วเจ้าขุนเท็งคนนั้น
กับนางผเสื่อผู้นั้น เขาเจ้าหากจักได้เป็นผัวเป็นเมียกันมาแต่ชาติอื่น
ก่อนมาแล้ว เจ้าขุนเท็งคนนั้นเมื่อท่านได้เสวยราชสมบัติแทนพ่อตนแล้ว
ก็ชอบไปไล่เนื้อ ยังมีในวันหนึ่ง พระยาขุนเท็งคนนั้น ก็พาเอารพล
ไปไล่เนื้อ ก็ไปถ่ายขัสสาวะไว้ที่แจ่งหน้าลกด้าแห่งหนึ่ง ครั้นพระยา
เอารพลกลับคนมาแล้ว ยังมีลูกผเสื่อผู้หญิงชื่อนางแอกมันกินกัณมิตร
เป็นสาวลิ่งก็ว่า สุนัขก็ว่า ตัวหนึ่งไปเที่ยวเล่น ก็ไปกินน้ำมตร
พระยาลาวขุนเท็ง ที่แจ่งหน้าผาแล ครั้นมาไม่นานเท่าใด นางผเสื่อ
ผู้นั้นก็มีครรภ์ นางรำพึงคิดว่า ชอบไปกินน้ำมตรแห่งพระยา
ขุนเท็ง ที่แจ่งหน้าผานั้นมา ก็จึงมาสมัครภักดิ์นั้น นางก็มาพิจารณาดู

คอรรักซงกันไ้ไปมาแล้ว ก็สนุกยนิคซงกัน คอคิงผวเมียนนแล
 นางผู้นั้นครันว่าไ้สนุกยนิคกัขทวยพระยาแล้ว ก็ไ้ไ้ร่เล่นสนุกตาม
 ภาษาของเขา มินกัสนุกยนิคกัขทวยพระยาว่า เจ้าจงอยู่ไ้ในปราสาท
 แห่งเราทหนักอนเดค ว่าคิงนั้นแล้วมินกัเอาผามากังยังลอมปราสาทแล้ว
 ก็เยบคคพนปราสาทไ้แล้ว ก็เล่นมโหรีคพตามตั้นไม้แล้วเห็นอกินค
 นฤมิตรตามภาษาของเขา นั้น พระยากัพิจารณาคว่านางผู้นั้นเป็นฉันไ้
 ลังกแล้ว เป็นอย่างไ้คเอาผามากังแวกลอมกัไ้แล้ว เยบคคพน
 ปราสาทแล้วหนีไปนั้นจา ว่าพงฉนนแล้ว พระยากัไปคห้องฉนหมาก
 ก็เห็นมคนอยเล่มนหนึ่ง พระยากักำเอามคเล่มนนแทงผากัน ไ้ล่หน้า
 ไปในแนวขาทนทงมวญ ก็เห็นเป็นลิ่งค่างฉนเล่สมงทงหลายมิงเห่า
 จวก ึงเลลอมลายเป็นตั้นเต็มไปไ้ในขาทนทง พระยากัครันไ้คเห็นฉนน
 แล้ว ก็มไ้ใจหน้ายนักสา ล้วนว่านางผเล่สมผู้นั้น ครันว่าเล่นสนุก
 แล้ว ก็มาสู่ปราสาทแห่งตนแล้ว แล้วก็มาเห็นรอยปล่องผ่า ฉนพระยา
 เอามคแทงนั้น นางก็กรุกกรูว่าพระยาเอามคนอยห้องฉนหมากนั้นแทงผ่า
 ไ้ล่หน้าคฉนนนั้น นางก็แกล่งถามพระยาว่า มหาราชเจ้าเห็นข่าแล้ว
 พงหน้ายนักแล้วฉนนนั้น เมอนั้นพระยาตอบค่านางว่า กุพเห็นฉนน
 แล้วก็มคความหน้ายนักหนาแล้ว นางผเล่สมกล่าวว่ ถ้ามหาราชเจ้ามคความ
 หน้ายฉนนนั้น ข่ากัจกสั่งมหาราชเจ้าเมอส์ขานเมืองของมหาราชเจ้า
 ทวยสวสคแล้ว เมอนั้นพระยากักล่าวว่ นางจะส่งกพเมอส์ขานเมืองแห่ง
 กพนน ก็จิงส่งกพเมอทวยสวสคเดค ว่าฉนนนั้นแล้วนางผเล่สมผู้นั้น
 ก็เอามอกคทอ้งแห่งตนแล้ว ก็พลันประสูตริไ้คแทงฉนอันหนึ่งงาม

เปนตั้งแห่งค้ำนั้น นางก็เอาใบทองพลวงมาห่อให้ค้แล้ว ก็ไปเอา
 กระจอกไม้้อสามกระจอกมาแล้ว นางก็เอามือขยนม เอาน้ำนม
 ใส่กระจอกไม้้อสามกระจอกนั้นให้เต็มแล้ว ปิดให้ค้แล้วก็เอายืนให้
 พระยาแล นางก็กล่าวว่ามหาราชเจ้าจงเอาห่ออนันนี้ เมื่อรักษาไว้ให้
 ครบสามเดือน ค้อตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ครันครบสามเดือนแล้ว
 ให้มหาราชเจ้าไขห่ออนันค ถ้าเห็นเด็กน้อยตั้งนั้นจงเอาน้ำนมใน
 กระจอกไม้้ออนันให้กินเดือนละกระจอกเถิด ครันถึงสามเดือนสิ้นน้ำ
 นมสามกระจอกนั้นแล้ว เด็กยังร้องให้อยู่ ให้มหาราชเจ้าเอามาไว้ใน
 ค้นบ้านนี้เถิด ว่าฉนั้นแล้วนางก็ส่งพระยามาสู่บ้านเมืองโดยสวัสดิคแล
 พระเจ้าขุนเทิงครันมาถึงบ้านเมือง ก็บอกเล่ายังอาการอันตนไปรู้
 ไปเห็นเหตุทั้งหลาย ตั้งแต่ค่นถึงปลายแก่ราชเทวี แลเสนาอำมาตย์
 แห่งตน แล้วพระยาก็รักษาห่ออนันไว้ตามนางผเสือกาสั่งทุก
 ประการแล ฯ

๑ ครันถึงสามเดือนแล้ว พระยาก็ไขห่ออนันนี้ ก็เห็นกุมารน้อย
 ผู้หนึ่งมรูปร่างนค พระยาก็มีความยินดีมากนคแล้ว ก็แต่งให้แม่นม
 ทงหลายเอาผ้าอันอ่อนบริสุทธิ มาผูกพันหุ้มห่อแล้ว ก็เอาน้ำนมท
 กระจอกไม้้ออนันให้ทารกกิน ก็ซำมรูปร่างม มีลักษณะอันล้วน
 ถ้วนทุกประการแล ครันถึง ๓ เดือนแล้ว น้ำนมทกระจอกไม้้ออนัน
 ก็หมด เจ้ากุมารน้อยผู้นนคยังร้องให้อยู่ เมื่อนั้นพระยาก็แต่งให้คน
 ทงหลายเอากุมารผู้นนไปไว้ที่ค่นบ้าน แล้วกรักษาถนอมค่นนั้นแล ฯ

๑ เมื่อนั้นคนทั้งหลายก็ได้เห็นกวางทองตัวหนึ่งมาให้กุมารน้อยผู้นั้นตกกินนมอยู่ทุกวันแล คนทั้งหลายได้เห็นฉนั้นแล้ว ก็มาไหว้แก่พระยาตามได้รู้ได้เห็นนั้นแล พระยาก็มีความโสมนัสชมชื่นยินดีแล้วก็มีอาชญาบอกแก่คนทั้งหลาย ไม่ให้กระทำการร้ายแก่กวางทองตัวนั้นแล เจ้ากุมารผู้นั้นก็เจริญขึ้นใหญ่มาแล้ว เจ้าพระยาขุนเท็งก็พร้อมด้วยเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย กระทำบอกกล่าวไ้่นามเจ้าว่า เจ้าขุนทง ว่าถึงนั้นแล แต่นั้นภายนาราชเทวีผู้เป็นเชื้อในตระกูลนั้นก็ประสตรได้ลูกชายผู้หนึ่งแล้ว พระยาคนพ่อก็พร้อมด้วยเสนาอำมาตย์ กระทำบอกกล่าวไ้่นามว่า เจ้าขุนเลง ว่าถึงนั้นแล ครั้นเจ้าขุนทงเจริญขึ้นใหญ่มาแล้ว พระยาขุนเท็งผู้เป็นบิดา ก็ใช้ไปเอานางผู้หนึ่งชื่อศรีโลภา อันเป็นลูกเชื้อในตระกูลมาให้เป็นเมียแล ครั้นเจ้าขุนเท็งคนพ่อสิ้นกรรมไปแล้ว เจ้าขุนทงท่านก็ได้ครองเมืองแทนต่อไปแล จากัวยราชวงษ์แห่งท้าวพระยาทั้งหลายตั้งแต่มหาสามันตราชสืบมา ตราบถึงพระยาโสภาเกษม ตั้งลำดับแต่นั้นมา ตราบถึงเจ้าพระยาขุนทงได้ครองราชสมบัติ เป็นมหากระษัตริย์ในเมืองเงินยงเซียงแสน.

ปฐมกัณฑ์ เป็นกัณฑ์ถวญตน ก็จบลงแต่เพียงนั้นแล ฯ

ตอนที่ ๒

เรื่องขุนเจืองธรรมิกราช

๐ คริสต์มาส ทนจากจาก้วยราชวงษาแห่งท้าวพระยาทั้งหลายไป
 ภายหน้า บุคคลผู้มขญญาพรุคองนเทอญ หิ ค้วยม้แท้แล เจ้าพระยา
 ขุนทงคนนน ครนทานไคเสวยราชสมบัตแทนพ่อแห่งตนแล้วก็ชอบ
 ไปไล่นือ ยังมีในวันหนึ่งทานก็บอกย่าวรพล โยธาทั้งหลายไปไล่นือ
 ก็ไปเห็นกวางทองตัวหนึ่ง พระยากึงกวางทองตัวนั้นก็ถูกแล้ว
 กวางทองตัวนั้นก็ไม่ตาย พระยากึงไล่กวางทองตัวนั้น ตามกวางทอง
 ตัวนั้นไปทางข้างเขาทุ่งริมเมืองเงินยงเชียงแสนฝ่ายข้างตะวันตกนั้นแล
 เมื่อนนางแอกผเสื่อผู้นนก็อยู่ในวิมานปราสาทแห่งตนที่นั้นแล นางผ
 เสื่อผู้นนครนไคทราบวาลูกตน ไล่กวางทองมาทโกลตนแล้ว ก็ไป
 นำเอาลูกตนมาสู่วิมานปราสาทแห่งตนแล้ว ก็เจรจาปราไปมาด้วย
 คำอนรกชงลกแห่งตนแล้ว จาจำไรค้วยพ่อคือเจ้าขุนเทิง อินไคมา
 เทยวข่าไล่นือแล้ว ไคมาพยเห็นแม่แล้ว ไคมาอยู่กินกับค้วยแม่
 แต่ก่อน ตั้งแต่ตนถึงปลายนินให้เจ้าขุนทงตนเป็นบุตรไครับแจ้งทุก
 ประการแล้ว นางตนเป็นแม่ก็ให้บุตรแห่งตนอมค้วยเขานาโภชนา
 อาหารอนเป็นทิพแล้ว คิงรพลโยธาทั้งหลายทั้งปวงตามไม่ทันพระยา
 ก็พากันกลับคืนเมื่อนั้นแล ส่วนว่านางแอกผเสื่อผู้นน ก็คิดในใจ
 มกไครให้ลูกตนไคของมงคลอนวิเศษฉนนน ก็พคกับค้วยลกแห่งตน
 ว่า แม่จะพาเอาเจ้าไปหาข่าตายายแห่งเจ้า แม่จกส่งเจ้าเข้าไปใน

แล้วมาตงทหนงเป้นทรายเสมองามนั้ก ท่านก็ว่าพวงว่าสถานทนน
 ภายน่ากมาสร้างให้เป้นเวียง ตั้งบ้านแปลงเมืองอย่ทนนคแต่แลหนอ
 ว่าคังนนแลแล้วเจ้าก็เอาขอนนนนกวัดแกว่งไปมาถวนสามทแลแล้ว ขอนนนน
 ก็เกยวตนมไม้ไ่วแลแล้ว เจ้าก็เลยนอนในทนนนหลยไปนนแล ครันถง
 กลางคนในสถานทนน ขงเกิดเป้นบ้านเป้นเมืองมรวเวียงเซียงแซ
 เย่าเรอน มีชาคนพลเมืองช่างม้าโคกระขอมากนกันนนแล ๗

๐ พระยาเจ้าขุนทง ครันตนรุ่งเซามาแลแล้ว ก็เห็นเป้นบ้านเป้น
 เมืองรุ่งเรืองงาม เป้นคังแผ่นดินเงินนนแล เจ้าขุนทงครันท่านได้รู้เห็น
 ยงอศจรวยทงหลายฉนนนนแลแล้ว ก็มีความชมชมนยนิคมากนกันนนแล
 เจ้าก็กลยมาถงเมืองเงินยงเซียงแสนแลแล้ว ก็มาขอกกิริยาภาวอาการ
 ทงปวงแก่ราชเทวีแลเสนาอำมาตย์ทงหลาย โดยคังตนหากได้ไ้
 เนื้อไปแลแล้ว ไ้ไปประสยพขแม่แห่งตนแลแล้ว แลไ้ไปขอเอายง
 ของอนนวิเศษชงขย่าตาขายไคแลแล้วกลยคินมาหาแม่ ๆ ก็ขอกทวยของอนน
 มฤทอิวิเศษให้แก่ตนแลแล้ว ก็กลยคินมาถงทหนงรายเสมองามนั้ก
 ก็เอาขอวิเศษกวัดแกว่งทนนนนแลแล้ว สถานทนนนขงเกิดเป้นรวเวียง
 บ้านเมือง เป้นอนรุ่งเรืองงามควรสุนกยนิคนกันนน แก่ราชเทวี
 แลเสนาอำมาตย์ทงหลายแห่งตนแล เมื่อนนราชเทวีแลเสนาอำมาตย์
 ทงหลาย ไ้รู้ไ้ยินแลแล้วก็มีความชมชมนยนิคควรอศจรววยมากนกัน
 นนนแล เมื่อนนคำภาษาปรากฎไปท้วยบ้านใหญ่เมืองนอยทงหลาย ว่า
 เวียงทพิปรากฎทเจ้าขุนทง ตนเป้นเจ้าเมืองยางเซียงแสน ตนเป้น
 เจ้าเป้นใหญ่แก่เมืองลานนาไทย ว่าคังนนแล ๗

๑ เมื่อนั้นเจ้าพระยาขุนทองท่านก็พร้อมกบด้วยเสนาอำมาตย์แห่งตน
 ปลงเมืองเงินยงเชียงแสนนั้นให้องแห่งตน ซอเจ้าขุนเลงกว่านั้นให้อยู่
 เสวยนั้นแล ส่วนเจ้าพระยาขุนทองเจ้ากพาเอาอรรคมเหษีเทวีแลเสนา
 อำมาตย์ทั้งหลาย แลไพร่พลคนเมืองตามสมควรแล้ว ก็ไปอยู่เสวย
 ราชสมบัติในเมืองทพทนนแลแล้ว เจ้าเรียกชอนตามเทพนมิตร์ว่า
 เวียงเชียงเรือง ว่าดังนี้แล ครั้นเจ้าขุนทองท่านอยู่เสวยราชสมบัติ
 ในเวียงเชียงเรืองที่นั้น ก็ภาษาปรากฏทั่วไปในสกลชมพูทวีปทั้งหลาย
 ทั้งปวง รวดได้เป็นจักรราชปราบชมพูทวีป ท้าวพระยามหากษัตริย์
 ทั้งหลาย ต่างตนก็ต่างพากันนำมายังเครื่องราชบรรณาการน้อมเข้า
 มาสู่สมภารท่านสนทั้งนั้นแล ใช้แต่เท่านั้น "ศัพท์เพ็ดตัดา" อันว่า
 สัตว์ฆ่าทั้งหลายทั้งปวง ก็บอกกล่าวร้องเรียกกันมาตามภาษาของเขา
 ว่าลูกหลานเราได้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ ปราบปรามแล้ว แลว่าฉนั้นนั้นแล
 ก็พากันเข้ามาสู่บ้านสู่เมืองมากนกันนั้นแล ด้วยท้าวพระยาทั้งหลาย
 ชึ่งนำเอามายังเครื่องบรรณาการ มาถวายเป็นข้าสู่สมภารแห่งเจ้า
 ขุนทองนั้น ส่วนชาวเมืองเชียงเรืองทั้งปวง ก็ไม่ได้ทุกข์ร้อนด้วย
 อันคมเขาหงแกงเลียงแขกบ้านแขกเมือง ก็เท่าแต่ได้ให้ไ้รับ
 ประทานเข้าแลอาหารอันยังเกิดมีในหม้อทอง อันเป็นของทิพแห่ง
 พระยาเจ้าขุนทองนั้นสนในกาลทุกเมื่อนั้นแล อนึ่งด้วยสัตว์ฆ่าทั้งหลาย
 อันเข้ามาสู่บ้านสู่เมืองนั้น เจ้าพระยาขุนทองท่านก็มีอาชญา บอก
 กล่าวแก่ชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลาย ว่าไม่ให้บุคคลผู้ใดกระทำร้าย
 แก่สัตว์ทั้งหลายฝูงนั้น เพราะสัตว์ฆ่าทั้งหลายทั้งปวงฝูงนั้น ก็หาก

เป็นยศขริวารแห่งขี้อาเราทั้งมวญกาย ไครอย่าได้กระทำร้ายแก่เขา
 เกิด ว่าคังนั้นแล ฯ

๑) แต่นั้นไปนำสกรแสงวาทเถื่อนทั้งหลายก็ไปกินเข้าไว้เข้านาคน
 ทั้งหลายมากนัคนั้นแล คนทั้งหลายก็เข้าไปกราบทูลพระยาชนทั้ง ๆ
 ก็ให้คนทั้งหลายเฝ้ารักษาไว้มาลอมรวให้คิแล้ว ภายหลังก็ยังมีมา
 ปล้นเข้ากินอยู่เสมอ คนทั้งหลายก็พากันไปกราบทูลพระยา ๆ ก็แต่ง
 ให้คนทั้งหลายเอาไม้คันทาวไปแขวนไว้ทุกที่ สัตว์ทั้งหลายก็ไม่มา
 กินเข้านั้นแล ภายหลังครั้นไม่นานนั้นลมไปยามใด สัตว์ทั้งหลาย
 ก็เข้ามากินอีกเหมือนเก่า คนทั้งหลายก็พากันไปกราบทูลพระยา
 อีกนั้นแล พระยาก็นำอาชญาออกกล่าวแก่เหยยวน้อยเหยยวหลวงทั้ง
 หลายว่า แต่นั้นไปเหยยวทั้งหลายจงเฝ้าไว้เฝ้านาเกิด เหยยวน้อย
 ให้เฝ้านาน้อย เหยยวหลวงให้เฝ้านาหลวงเกิด ว่าคังนั้นแล แต่
 นั้นไปสัตว์ป่าทั้งหลายจะเข้ากวณคอกสูคนเข้าไว้เข้านาคังนั้น เหยยวทั้ง
 หลายก็ขบยับที่ปลายไม้สูง ๆ ร้องห้ามสัตว์ทั้งหลายฝูงนั้น ๆ ก็พากัน
 พ่ายหนีไปสิ้นนั้นแล แต่นั้นภายนำสัตว์ทั้งหลายก็เข้ามากินอยู่ที่
 ข้างบ้านริมเมือง ก็มาเสียดศีลคตองตยเถียง ฝเลื้อยบ้านเลื้อยเมือง
 ทลพิงไปฉนนัน ฝบคางสหายบ้านสหายเมืองทั้งหลายก็โกรธ ปล้น
 กระทำให้เป็นอนตรายแก่เหยยวทั้งหลายตายไปสิ้นนั้นแล แต่นั้นไป
 ภายนำสกรกวาทเถื่อนทั้งหลาย ก็มากินเข้าไว้เข้านาทั้งหลายเหมือน
 เก่านั้นแล เมื่อนั้นคนทั้งหลายเมื่อกกราบทูลว่าบคนเหยยวทั้งหลาย
 อินเฝ้าไว้มาคังปวงนั้น ก็ฉิบหายตายไปสิ้นแล้ว สัตว์ป่าทั้งหลายก็มา

กินเข้าไปเข้านาเหมือนเก่า ว่าฉันนั้นแล พระยาก็มีอาชญาบอกกล่าวแก่
 คนทั้งหลายให้เอาไม้มาจักสานเป็นตาไขว้ให้เป็นสามตาเรียงกัน เอา
 ตาขคชนเมื่อชนแล้ว ให้เอาเหนียวไปละลายไม้ที่ในโรนานั้นแล้ว ให้
 กล่าวว่แหหลวงอยู่เฝ้าโรนาเถิด ว่าดังนั้น เมื่อนั้นคนทั้งหลายก็รับเอา
 อาชญาพระยาพากันมากระทำเหมือนว่าแท้นั้นแล แต่ภายน่าสัत्वทั้ง
 หลายก็ไม่มากวนกินกระทำร้ายแก่โรนาลักทนั้นแล ด้วยกรรมนิยม
 แผลวหมายนานัน ก็คิดต่อสู้ ๆ มาถึงกาลขคชนแล ฯ

๑ ส่วนเจ้าพระยาขุนทง ท่านก็อยู่เสวยราชสมบัติประกอบชอบ
 ทศราชธรรม ๑๐ ประการ กระทำบุญให้ทานมากนกันนั้นแล เมื่อท่าน
 ไ้เสวยราชสมบัติแทนพ่อแห่งตนนั้น อายุได้ ๑๕ ปี ศักราช ๔๕๓ ตัว
 ยเมืองเฝ้า คอยเฝ้านพศก ท่านอยู่เสวยเมืองนานได้ ๔๑ ปี
 อายุท่านได้ ๕๕ ปี ก็ถึงแก่กรรมไปสู่โลกภายน่า ในยเมืองเฝ้า
 คอยมแมนพศก ศักราช ๔๘๓ ตัว เรียกว่าได้ ๑๕ เช่นชั้วราช
 วงษ์แล ฯ

๑ พระยาขุนทงไม่มีลูกชาย มีแต่ลูกหญิงผู้หนึ่ง ชื่อว่านาง
 มนุสาอาณูญา ว่าฉันนั้นแล ฯ

๑ กิ่งพระยาขุนเลงผู้เป็นน้องนั้น มีลูกชายสองชาย ผู้พี่ชื่อว่า
 เจ้าชน ผู้น้องชื่อว่าเจ้าจอมผาเรืองแล กิ่งเจ้าลาวชันผู้พนน เจ้าพระยา
 ขุนเลงตนพ่อ ก็หาเอานางพระติสะในตระกูลให้เป็นภรรยา แล้ว
 ให้อยู่กับด้วยตนในเวียงเงินยงเชียงแสนนั้นแล กิ่งเจ้าจอมผาเรือง
 ผู้น้องนั้น เจ้าขุนเลงตนเป็นพ่อ ก็นำไปไปเอานางมนุสาอาณูญาผู้

เป็นบุตรเจ้าชนทงนนแล เจ้าชนทงท่านก็มีความยินดีแล้ว ก็ให้
 อยู่กับตนในเวียงเชียงเวืองทนนแล ครั้นเจ้าชนทงสิ้นแก่กรรมไป
 แล้ว เจ้าจอมผาเรืองท่านก็ได้เสวยราชสมบัติแทนลงแห่งตนใน
 เมืองเมืก คักราช ๔๕๓ ทั่วนั้นแล ๗

๑ เจ้าจอมผาเรืองเมื่อท่านได้เสวยราชสมบัติแทนลงแห่งตนนั้น
 อายุท่านได้ ๔๓ ปี ท่านมีราชบุตรสองตน ตนพี่ชื่อเจ้าลาวอายุเจอง
 ตนน้องชื่อเจ้าลาวชนเจองแล ทั้งเจ้าลาวชนตนพี่เจ้าจอมผาเรืองอื่น
 อยู่เสวยเมืองเงินยงเชียงแสนนั้น มีบุตรหญิงสองคน ผู้พี่ชื่อนาง
 อานแพ่งจันทน์ผง ผู้น้องชื่อนางโศกาแพ่งเมือง ว่าฉนั้นนั้นแล นาง
 ทั้งสองครั้นจำเวียงขึ้นใหญ่มา ก็มีรูปโฉมโฉมพรรณอันงาม เป็รียบ
 เสมอคังนางทิพนนั้นแล เจ้าจอมผาเรืองท่านก็ให้เจ้าลาวอายุเจองตน
 เป็นบุตรที่ ๑ อยู่กับตัวตนในเวียงเชียงเวืองทนนแลแล้ว ก็ให้เจ้าลาวชน
 เจองตนเป็นบุตรถวนสองไปกินเมืองฝางนั้นแล ภายหลังแต่่นั้นมา
 เจ้าจอมผาเรืองท่านก็ใช้ไปขอนางทั้งสองพี่น้องเพื่อจะมาสักเกกให้เจ้า
 ลาวอายุเจองแลเจ้าชนเจอง สองพี่น้องอื่นเป็นบุตรแห่งตนนั้นแล เมื่อ
 นั้นพระยาลาวชินจึงกล่าวว่่าจริงแล แต่ทว่าขบคนชายังน้อยไม่รู้อะไร
 นางผู้พี่อายุ ๑๒ ปี นางผู้น้องมีอายุ ๑๐ ปี ก็ยังไม่ฉลาดรู้แห่งการ
 หญิงกาย ภายหน้าเอาแต่ขบญแห่งชาวเจ้าเป็นเกก ว่าคังนั้นแล้ว คนใช้
 ก็กลับเมื่อทลเจ้าจอมผาเรือง บอกเหตุการณ์ตามพระยาลาวชินตน
 พหากกล่าวนั้นทุกประการนั้นแล เจ้าจอมผาเรืองครั้นได้ทราบ รู้ว่า
 พ่ออายุขบขอมอนุญาตให้บุตรหญิงทั้งสองมาเป็นบุตรสโงแห่งตนภายหน้า

นน ก็มีความชมชื่นยินดีมากนกันนั้นแล ในขนั้นสิ่งเดียวเจ้าจอมผาเรือง
ท่านก็ได้เสวยราชสมบัติได้ ๑๘ ปี อายุท่านได้ ๖๐ ปี ก็ถึงแก่กรรมไป
ในขกายใจ ศักราช ๕๑๐ ตัวนั้นแล ได้ ๑๖ ชั่วเช่นราชวงศ์แล ฯ

๐ บตรท่านเจ้าลาวอายุเจองตนพนั้น อายุได้ ๒๕ ปี ได้เป็นพระยา
แทนพ่อ ก็ในขกายใจนั้น แต่ขึ้นไปคำภาษาปรากฏทั่วไปในบ้านใหญ่
เมืองน้อยทั้งหลายทั้งปวงว่า ยังมีนางทิพ ๒ คนเกิดในเมืองเชียง
เรื่องทเวียงเงินยงเชียงแสนงามนักไม่มีใครจะเปรียบได้พอสอง เป็น
บตรเจ้าเชียงเรื่อง ๆ ก็ถึงแก่กรรมตายไปแล้ว หาทำพระยาตนโต
จักทรงไม่ได้ มีแต่ทำวตนบุญใหญ่ในมหานครจึงจะควรทรงนั้นแล
เมื่อนั้นทำวพระยามหากระษัตริย์ทั้งหลายมีเมืองโกสัมพี แลเมือง
กลิงครัฐ หงสาวดี สวรรคต อโยธยา จันทบุรี แลจุลฉวีเทหราช
ต่างคนก็ต่างแต่งรพลคนคักมาเป็นอันมากหลายนั้นแล พระยาเมือง
จันทบุรี แลพระยาแก้วหลวง ก็แต่งรพลมาเป็นอันมากกว่า จะฆ่าปราบ
ประจัญเอานางทิพทั้งสอง ว่าฉนั้นแล ยามนั้นพระยาลาวชินตนเป็น
พ่อแห่งนางทั้งสองนั้นก็ใช้ไปหาเจ้าสององค์พนอง ที่เมืองเชียงเรื่อง
แลเมืองฝางแล้ว ตั้งเจ้าทั้งสองพนองยังไม่ทันยกกำลังมาพร้อมกัน
พระยาอายุเจองตนเป็นพ ก็ยกกำลังเมืองเชียงเรื่องเชียงแสนเชียง
รายออกรบพระยาแก้วหลวง พระยาจันทบุรี ที่ทั้งเชียงราย พระยา
อายุเจองกชนชช่างชนช่างแก้ว ก็ไม่ชนะแก้ว เสียพระแก้วพนกขหลัง
ช่างนั้นแล เจ้าลาวพระยาอายุเจองท่านได้เสวยเมืองได้ ๕ ปี อายุ ๒๘ ปี
ตาย พระยาแก้วฆ่ากขหลังช่างที่ทั้งเชียงรายนั้นแล ท่านตายในข
เบ็กลี ศักราชได้ ๕๑๕ ตัว ได้ ๑๗ ชั่วราชวงศ์แล ฯ

๑ เมื่อเวลาพระยาแก้ว ฆ่าพระยาอายเจองตนพนัน เจ้าอุป
 ราชานเจองผู้นอง ก็หากยกกำลังรพลเมืองฝางมาถง ครนเห็น
 เพื่อนฆ่าพชายตนตายฉนนนกกยง โกรธนก ก็ชนชชางแก้วชอว่าสพาน
 คำ ไส้เข้าต่อพระยาจันทบริ พระยาจันทบริกชนทรวงชางตัวชอสร
 สงคราม เข้าต่ออุปราชานเจอง ๆ กวดิงาวพนจยหวพระยาจันทบริ ๆ
 ตายกยหวชางนนแลว พระแก้วเห็นพระยาจันทบริตายก็เรง โกรธ
 ยงนก ก็ชนทรวงชางตัวชอแก้วคณเมือง ไส้เข้าต่ออุปราชานเจอง
 ชางแก้วสพานคำ เจ้าอุปราชานเจอง ก็ยวงาสรับจยเอาเคาคอ
 ชางพระยาแก้วชวนไป พระยาแก้วก็ชชางชางแก้วปราชเมือง ไส้
 เข้าต่อชางสพานคำ ๆ ก็กระทำฉนเคยวนั้น ชางพระยาแก้วก็เซชวน
 ไปฉนเคยวนั้นแล พระยาแก้วก็เรงชชางโกรธยงนก ก็ชนชทรวงชาง
 แก้วขญเรือง ไส้เข้าต่อชางแก้วสพานคำ ๆ ก็ยกงารยจยเคาคอชาง
 แก้วขญเรือง ชางแก้วขญเรืองก็เซไป เจ้าอุปราชานเจอง
 กกวดิงาวพนคคระพระยาแก้วตายกยคอชางนนแลว เมอนนพวกหมุ
 รพลพระยาแก้ว แลรพลพระยาจันทบริกแตกตนพายหนีไป ไม่อาจ
 ทนคอไค เมอนนชาวเซยงเรืองเมืองฝางเซยงแลนเซยงรายทงปวง
 ก็พากันไล่โคยเอาแก้วเอาลาวไคสามหมนคน กยทงชางมามากนก
 แลวก็เอาเข้าไวในเวยงเซยงแลนทงสนนนั้นแล ฯ

๑ เมอนนเจ้าลาวชินตนเปนลง ก็มีความโลมนคชมนชินยนิค
 มากนกแลว ก็ประกยลูกหญิงสาวทงสองพนองแลว ก็เอาไป
 ถวายแก่เจ้าอุปราชานเจองตนเปนหลาน ให้เปนอรรคมเหษเทวชาง

ชายข้างขวานั้นแล พระยาลาวชินก่อสाराชาติเคกให้เสวยเมืองเงิน
 ยงเชียงแสนแลแล้ว ก่อสाराชาติเคกชอชนเรียกว่า เจ้าพระยาเจอง
 พาธรรมิกราชาชนเจองว่าคังนั้นแล ส่วนว่าท้าวพระยาทั้งหลายนานา
 ประเทศทั้งปวงมีความกลัว ค้วยเทศานภาพแห่งท่านแลแล้ว ก็พากัน
 น้อมเข้ามาสู่สมภารท่านสนนนั้นแล ก็เปลี่ยนกันอัสาราชาติเคกแลแล้ว
 ก็เรียกชอชนว่าเจ้าพระยาเจองพาธรรมิกราชานั้นแล แลแล้วก็ปลุกหอ

อุทุมพรไม้มะเคอชนสงได้รอยคอกนั้นแล ๓

๑ เจ้าพระยาเจองพาธรรมิกราช อายุได้ ๒๗ ข เสวยเมืองแทน
 พแทนลงแห่งตน ในขเข็กส์ คักราช ๕๑๕ ตัว ท่านได้เสวยราช
 สมยศแลแล้ว ก็ปรากฏค้วยฤทธิเทศานภาพทั่วมหานานาประเทศทั้งปวง
 ท้าวพระยามหากษัตริย์ทั้งหลายก็เข้ามาพร้อมน้อมสู่สมภาร ถวาย
 เคารองราชบรรณาการทั้งหลายมากนกันนั้นแล ๓

๑ ถคินนพระยาลุ่มพาเกापमान ตนเป็นเจ้าเมืองวิเทหราชกัษ
 พระยาจุลณสองตนพนอง ก็เอารพลมาเป็นอันมาก ว่าจะพากันมา
 ปรายประจัญเอานางทั้งสองพนอง ครนมาถึงกลางทางก็ได้รข่าวสารว่า
 พระยาเจองพาธรรมิกราชาปรายไคนางแลแล้วชน เมอนนพระยาลุ่มพา
 เกापमान แลพระจุลณ ก็มีความเข็ดขามเกรงอำนาจแลแล้ว ก็ปลน
 พร้อมกัน แต่งยงเคารองราชบรรณาการแต่ละอย่างแลรอยแปดทั้งปวง
 คื่อหอยสังข์ปรกติแลอ่างเงินสองลูก มาถวายแก่เจ้าพระยาเจองพา
 ธรรมิกราชนั้นแล ทั้งหออทุมพรก็สร้างเติมอนเกापชนสงได้รอยยลข

คอกนั้นแล พระยาวิเทหราชแลพระยาจลนสองตนพี่น้องก็พร้อมกัน
 อสารราชาภิเศกขึ้น เรียกชื่อว่าไชยনারายณ์ธรรมิกราช ว่าดังนี้แล
 แต่นั้นไปภายนำช่อแลแกวแลเมืองโกสัมพี กลิงคราช หงษาวดี สิวตถ
 อโยทธยา จันทบุรี ก็ได้มาช่วยเข้าพระยาเจือง ไชยনারายณ์
 ธรรมิกราชต่อๆ ไปนั้นแล ฯ

๑ ในเมื่อท่านได้ปราบนาประเทศทั้งปวงนั้น อายุท่านได้๒๗ ปี
 มีความกล้าหาญนัก ท่านได้มีอาชญาออกข่าวแก่ลูกค้ำทั้งหลายต่าง
 ประเทศว่า เราพระองค์ก็ชนช้าง ก็มีความสนุกมากนัก เราพระองค์
 ก็มีใจใคร่ชนช้างอยู่เสมอแล ถ้าแล้วสู้ท่านทั้งหลายยังรู้ว่ามีท้าว
 พระยาตนหนึ่งตนใดยังจักอาจมาสู้ชนช้างต่อเราพระองค์ไฉน ก็ให้
 สู้ท่านได้ใช้เอาข่าวสารพระยาเจ้าตนนั้นมาบอกแก่เราพระองค์เกิด เรา
 พระองค์จักได้ไปต่อสู้ชนช้างต่อเจ้าพระยาตนนั้น แล้วฉันนั้นแล
 แต่นั้นไปก็ไม่มีท้าวพระยาตนหนึ่งตนใดจะมาต่อสู้ได้สักคน ท้าวพระยา
 ทั้งหลายก็เท้ามแต่เครื่องราชบรรณาการมาถวายแก่ท่านทุกเมืองนั้นแล
 เจ้าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราช ท่านได้เสวยราชสมบัติเป็นเอกราชา
 ปราบนาประเทศทั้งหลายแล้ว ก็วางเมืองไว้แก่ลูกแลบุตรแห่งตน
 ช่อเจ้าเงินเรืองผู้เป็นพตน์ คือลูกนางแพ่งจันทน์ผง ให้อยู่รักษา
 เมืองเงินยงเซียงแสนแล้ว ก็ออกข่าวเสนาโยธาทั้งหลายมาเป็นอันมาก
 แล้ว ก็ยกเอาหุมัรพลโยธาไปเมืองแกว ๆ ทั้งหลายก็นบน้อมเข้าส
 สมภารท่านทั้งสิ้นแล้ว ท่านก็เสวยราชสมบัติอยู่ในเมืองแกวทนน

พระยาลุ่มฟ้าเก้าพิมานเป็นประธาน แลเสนาโยธาทั้งหลายนัยได้
 โกฎิปลายหกล้านหกแสนหกหมื่นหกพันคนก็มีแล เจ้าพระยาเจือง
 พาศรรณิกราชา ท่านก็ให้พระราชทานรางวัลเลี้ยงค แยก้าวพระยา
 แลเสนาอำมาตย์ รพลทั้งหลาย ให้้อมเต็มถ้วยเข้าเหลาชนปลาอาหาร
 มากนัก นานไ้ ๕ เดือนแล้ว เจ้าก็ส่งท้าวพระยาทั้งหลายเมื่อหา
 บ้านเมืองแห่งเขานั้นแล อยู่ไม่นานเท่าใดเจ้าก็พาเอานางอัมราเทวี
 กษยบริวารทั้งปวงเสด็จเมื่อสเมืองเงินยงเซียงแสนนั้นแล ฯ

๑ ในกาลนั้นไม่นานเท่าใด ยังมีพ่อค้าแก้วหมื่นหนึ่ง ไปค้า
 เมืองตาคอกชอกพาทายน แลเขาก็เข้าไปไหว้ขอข่าวสารด้วย
 เจ้าพระยาเจืองพาศรรณิกราชา ใคร่ชนข้างต่อท้าวพระยาตนหนึ่งตนใด
 ตั้งแต่ตนถึงปลายให้พระยาแมนตาคอกชอกพาทายนได้รู้ทุกประการนั้น
 แล เมื่อนั้นพระยาแมนตาคอก ครั้นได้รู้ข่าวสารฉนั้นนั้นแล ก็มีอาชญา
 ปลงคำลงว่า เราก้ใคร่ชนข้างต่อพระยาศรรณิกราชาตนนั้นแท้แล ว่า
 ฉนั้นนั้นแล พระยาแมนตาคอกตนนั้นก็ส่งบอกแก่พ่อค้าแก้วทั้งหลาย
 ว่า สู่ท่านทั้งหลายจงนำเอาข่าวสารก้ไปบอกแก่เจ้าพระยาศรรณมตนนั้น
 จงมาชนข้างต่อเราเถิด ว่าดังนี้แล เมื่อนั้นพ่อค้าแก้วหมื่น
 ก้รีบเอาข่าวสารพระยาแมนตาคอกแล้ว พากันนำเอาข่าวสารอันนั้น
 มา ค้วยวันเดือนทั้งหลายก็เป็อนันไกลนนัก ไม่นานเท่าใดก็มาถึง
 เมืองเงินยงเซียงแสนแล้ว เขาก็เข้าไปกราบทูลข่าวสารทั้งปวง อัน
 พระยาแมนตาคอกหากสั่งมา ใคร่ชนข้างต่อพระยาตนนั้นทุกประการ
 แล ฯ

๑ เมื่อนั้นพระยาธรรมิกราชชนเจอง ครั้นได้รู้ข่าวสารณนั้นแล้ว
 จักว่าเราเก่าแก่เสียแล้วไม่ไปก็ว่าไม่ได้ เหตุว่าได้ออกปากไปเสีย
 แล้ว เมื่อนั้นเจ้าพระยาธรรมิกราช ท่านกรอกรอเรียกอาราชบุตร
 ๕ คนมาแล้วพิจารณาตกแต่ง คือปลุกแปลงให้บุตรแห่งตนไปอยู่
 เสวยเมืองคนละแห่ง คือให้เจ้าลาวเงินเรื่องผู้เป็นพท ๑ บุตรนางแพง
 จันทน์ผงนั้น ให้เป็นเจ้าอยู่ในเมืองเงินยงเซียงแสนรักษาบ้านเมือง
 ทั้งปวง แต่งให้เจ้าลาวเจองตนที่ ๒ กับบริวารพันหนึ่ง ให้ไปกิน
 เมืองแกวหลวง แล้วคนทั้งหลายก็ปลุกหอสร้างที่ภูเหมือดที่เมืองแกว
 หลวงส่งได้ร้อยศอกแล้ว ก็กระทำอสารราชาภิเศกให้เป็นเจ้าแก่แกว
 ทั้งหลาย แล้วก็แต่งให้เจ้าลาวพาวตนที่ ๓ กับบริวารพันหนึ่งให้ไป
 กินเมืองจันทบุรี แล้วก็แต่งให้เจ้าชนคำร้อย บุตรนางโองคาแพง
 เมือง ให้ไปกินเซียงรายเมืองผล ให้ใจรู้คนภายตัววันออกทิศใต้
 ทั้งปวง แล้วแต่งให้เจ้าสร้อยเขยตนเป็นน้องเป็นมหาอุปราชาให้อยู่
 เวียงเซียงเวียง ให้ใจรู้คนภายตัววันตกทั้งปวงนั้นแล เจ้าพระยา
 ๔ ธรรมิกราช ในเมื่อท่านเสด็จไปเสวยราชย์ในเมืองแกวนั้น
 เอาบุตรพระยาแกวหลวงเป็นภรรยา ก็มีบุตรชาย ๒ ชาย ตนที่ ๑
 ชื่อเจ้ายาคา ตนที่ ๒ ชื่อเจ้าชมแสง ตั้งเจ้ายาคาตนพินัน ท่านก็
 แต่งให้ไปกินเมืองลานช้างเมืองหลวง เจ้าชมแสงตนถ้วนสอง ท่าน
 ก็แต่งให้ไปกินเมืองนนทบุรี คือเมืองน่านนั้นแล เจ้าพระยาเจอง
 ๔ ธรรมิกราช ครั้นว่าจัดแต่งให้บุตรแห่งตนไปเสวยเมืองคนละแห่ง
 แล้ว ก็มีอาชญาออกข่าวชุนนุมามายังท้าวพระยาทั้งหลายทั้งปวงแล

เสนาอำมาตย์รพลคนหาญทั้งหลาย นับว่าไต่เกล้ากันเกล้าแล้ว
ก็เสด็จยাত্রาออกจากเวียงเหนือญนครเงินยงเชียงแสน ไปภายวัน
ออกเป็นอันไกลนัก ไม่นานเท่าใดก็ไปถึงเมืองแมนตาตอกขอกพา
ตายนั้นแล ๗

๑ ทวยพระยาแมนตาตอกนั้น ครั้นให้พ่อค้าแก้วนำเอาข่าวสาร
แห่งตนไปกราบทูลแก่พระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชแล้ว ก็บอกข่าวเสนา
โยธาให้แต่งสพานหินสพานผา ชานหินชานผาก่ายหวัดไว้ท่าพระยา
เจืองฟ้าธรรมิกราชนั้นแล พระยาเจืองฟ้าธรรมิกราช ครั้นไปถึง
เมืองแมนตาตอกแล้ว ก็พิจารณาไฉไลเคียงเมืองทนนกเห็นเป็นแต่
หินซาคาคมนัก ทางจักเข้าหาเวียงหลวงนั้นก็มแต่เส้นเคียว ที่เข้าหา
กรายนก เวียงก็อยู่สูงนัก ไม่หวังว่าจะมีไชยชนะเพื่อนใด อนึ่ง
ช่างก็เถาโรยแรง ตนก็เถาแก่เสียแล้ว ก็จึงแกเอาเสอแลผาคาค
คีคะใส่ในกระออบคำแล้ว ก็แต่งให้คนไซเอาคนมาหาขจรแลภรรยา
อันอยู่เมืองภายหลัง ว่าให้สับคมเสอผานต่างพระองค์เราเถิด ว่า
ตงนั้นแล้วแล ๗

๑ เมื่อนั้นนางเทวอนเป็นต้น แลนางนางุสนมทั้งหลาย อัน
อยู่ภายหลังพระยาเจ้านั้น ก็เห็นยังมีตรเหตุใหญ่ ๑๒ ประการตงนี้
๑ คอกอยู่ยงเรอนเตนตกกลางกลายเป็นกระบอชนก ๒ ถ้วยชาม
อยู่ยงเรอนเตนตกกลางกลายเป็นปลาผา ๓ เรอนกลายเป็นหลิมแล่นไป
ลอยแต่ต้นผา ๔ ชายคากกลายเป็นต่อแต่นบินคนเค่า ๕ ผงฉาย
ติดหมอนขวานหมอนอิงพระยา ๖ ฝนตกพรำเกือบยลยวันไม่สิ้น

๗ ภูเขาไปรศพังลง ๘ ก้อนหินผากลายเป็นเงือกคินคกเคือกไปมา
 ๙ เหนือคาสต์ขวายาแล่นเข้าบ้าน กบเขยทหันเข้ามาเมือง ๑๐ ละมั่ง
 คำตัวเท่าเรือปากแก้ว ออกเที่ยวเล่นก่ลิงเกลือกเต็นไปมา ๑๑ เสือโคร่ง
 เถาเข้ามาเวียงใหญ่ ๑๒ ใช้ลูกเคียวมีสองตัว มี ๑๒ ประการตึงนแล ฯ

๑ เมื่อนั้นนางราชเทวี แลนางนาฏสนมทั้งหลาย อันอยู่ฟังราย
 ฟังคินน ไม่นานเท่าใดคนใช้ก็นำเอากระออบคำอันใส่เสื้อผามาถวาย
 แก่นางราชเทวีแล เมื่อนั้นนางเทวีแลนางนาฏสนมทั้งหลาย ครั้น
 ไต่เห็นเสื้อผาพระยาเจ้าแล้ว ก็พิจารณาเหตุการณทั้งหลายอันไต่เห็น
 นั้น ก็พากันร้องให้ทวทงเมืองนั้นแล ฯ

๑ ฝ่ายว่าพระยาแมนตาตอก ครั้นรู้ว่าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราช
 ยกพลคนศึกมาสู่ตนฉนั้น ท้าวก็แต่งรพลทำต่ออยู่นั้นแล เมื่อนั้น
 พระยาเจืองฟ้าธรรมิกราช ก็ชนทรงช้างสพานคำ ยกกำลังชนรบ
 ต่อพระยาแมนตาตอกนั้นแล ส่วนพระยาแมนตาตอกก็ชนทรงช้าง
 ตัวชื่อว่าไชยনারายน์ทำต่อพระยาเจืองฟ้าฯ ก็ไต่ยังช้างสพานคำเข้าต่อ
 ก็พอยลายงาถึงกัน ส่วนหินลูกอนช้างสพานคำเหยยบนนั้นก็พลาคหวัด
 ตกไปในหลุม ส่วนว่าช้างแก้วสพานคำก็ชวนตกไปตามนั้น งาก็ยก
 เขาเงอมหินผา เมื่อนั้นพระยาแมนตาตอก ก็เอาดาบฟันถูกคอ
 พระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชขาดตกลงแล้ว พวกพลคนหาญทั้งหลาย
 ฝ่ายพระยาเจืองก็พากันรุมกลุ่ม ภูเอาคี่คะพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชไต่
 แล้ว ก็เอาใส่หีบหามมาใส่ช้างออกมาแล้ว ก็พร้อมกันเอาสิ่วระทรา
 คี่คะเจ้าพระยาเจืองกลับคนมา สังกการเผาเสียที่เมืองเชียงราย

แล้วก็เอากระดูกมาก่อเป็นเจดีย์ไว้ที่เมืองเหนือนครเงินยงเชียงแสน
ในเวียงนั้นแล ส่วนวารพโยธาทั้งหลายก็พากันแตกตนคนมาสิ้นช้านั้นแล ฯ

๑ พระยาเจืองพาดรรณิกราช สิ้นแก่กรรมไปสู่โลกภายนอกในบั้น
กตสัน คือบวอกโทศก คักราช ๕๖๗ ปี ท่านเสวยราชสมบัติในเมือง
เงินยงเชียงแสนได้ ๓๖ ปี เสวยเมืองแก้วได้ ๑๗ ปี อายุได้ ๗๘ ปี
ก็สิ้นแก่กรรมไปในนั้นแล ได้ ๑๘ ชั่วเช่นราชวงษ์แล ฯ

๑ เจ้าพระยาเจืองท่านได้ไปเสวยเมืองแก้วเป็นสองครั้ง ๆ ต้นเสวย
๓ ปี ครองถวนสองเสวย ๑๔ ปี รวมเป็น ๑๗ ปีแล ฯ

๑ ทั้งเจ้าพระยาลาวชินตนเป็นลงพระยาเจืองนั้น ท่านได้เสวย
เมืองอยู่กษัตริย์หลานในเมืองเชียงแสนนั้นได้ ๑๗ ปี สิ้นแก่กรรม
ไปในรัชกาลเมื่อกักราช ๕๒๗ ปี อายุได้ ๗๐ ปี ตนนี้ไม่นับเข้าใน
ราชวงษ์แล ฯ

๑ เจ้าพระยาเจืองพาดรรณิกราช สิ้นแก่กรรมไปแล้ว เจ้าลาวเงิน
เรืองตนเป็นบุตร อายุ ๓๓ ปี เป็นเอกราชได้ ๒๖ ปี อายุได้ ๕๙ ปี
ก็สิ้นแก่กรรมไปในรัชกาล คือบวรกาลสัตตศก คักราช ๕๙๑ ปีนั้นแล
ได้ ๑๘ ชั่วเช่นราชวงษ์แล ฯ

๑ บุตรเจ้าลาวเงินเรือง ชื่อเจ้าลาวเคียง อายุได้ ๔๑ ปี ได้เป็น
พระยาแทนพ่อ ในรัชกาล ท่านเสวยราชสมบัติได้ ๒๑ ปี สิ้นแก่กรรม
ไปสู่โลกภายนอก ในรัชกาล คือบมเสงสัตตศก คักราช ๖๑๑ ปี
ได้ ๒๐ ชั่วเช่นราชวงษ์แล ฯ

๑ ลูกเจ้าลาวเคียง ซอลลาวเมง อายุได้ ๔๓ ปี ได้เป็นพระยา
 แทนพ่อ ก็ในขบขไล ท่านเสวยราชสมบัติแล้ว ก็มีเครื่องราชบรรณา
 การไปขอเอาบุตรหญิงสาวพระยาเมืองเซียงรุ่ง ซอเทพคำซ้ายมาเป็น
 ราชเทวี แล้วครั้นมาไม่นานเท่าใด นางก็ทรงครรภ์ได้ ๑๐ เดือน
 แล้วก็คลอดได้บุตรชายหนึ่งคนนั้นแล ในเมื่อครรภ์จะลงมาตั้งอยู่ใน
 ท้องแห่งนางหวัทคังนั้น นางเห็นนิมิตรว่าดาวประกายลงมาตั้งอยู่เหนือ
 ท้องแห่งนางแล้ว ก็เปล่งรัศมีไปทิศใต้แล้ว ก็แผ่ไปทั่วทิศทั้งปวง
 แล้วก็ลงมาสู่แผ่นดินกลายเป็นสองดวง แล้วนางก็ตั้งครรภ์แล้ว
 ก็กราบทูลแก่พระยาลาวเมงนั้นแล เมื่อนั้นพระยาหามาซึ่งหมอโหร
 ทั้งหลาย มาทาศนินมิตรแห่งนางนั้นแล หมอทั้งหลายก็ทาศนินมิตรตาม
 เหตุนิมิตรนางทุกประการแล้ว กราบทูลพระยาว่า บุตรมหाराชเจ้า
 จักได้ไปราชทัณฑ์ในทิศเหนือแล้ว จักได้ไปราชทัณฑ์ในทิศทั้งหลายแท้
 แล หมอโหรทั้งหลายก็กราบทูลว่าไซยมงคลแก่พระยาลาวเมงฉนั้น
 แล้ว ครั้นนางทรงครรภ์เต็ม ๑๐ เดือนแล้ว ก็คลอดบุตรชายองค์หนึ่ง
 นั้นจริงแล ฯ

๑ ในวันที่ราชบุตรเกิดมานั้น ยังมีฤาษีคนหนึ่ง ชื่อปทุมังกร
 เดินเทศมาถึงเมืองเงินยงเซียงแสนแล้ว ก็มาถวายพระพรพระยา
 ลาวเมง ฯ ก็ให้ถามเจ้าฤาษีว่ากุมารน้อยบุตรของข้าพเจ้านักมขุญญา
 ไม้ เจ้าฤาษีก็ส่งศศด้วยญาณขุญญาแห่งตนกรูแจ้งแล้ว จึงทูลว่า
 ตุกรมหาราช กุมารองค์นี้มีขุญญามากนัก ท่านจักได้อยู่ในเมืองมหา

ราชัน ๑๖ ขแล้ว ก็จักไปสร้างเวียงลกหนึ่งทิศใต้ยทนนนานไค ๒๐ ข
 ก็จักไคไปสร้างเวียงอีกลกหนึ่งทิศไค เวียงลกนคคือเวียงหริภุญไชย
 อยู่เวียงลกนนี้ไม่นานเท่าไค ก็จักไปสร้างเวียงอีกลกหนึ่ง คคือเมือง
 เชียงใหม่ ท่านจักเสวยเมืองละพุน เชียงใหม่ทนนนานไค ๒๔ ข
 อายุไค ๘๐ ขจักตายพำนันแล ฯ

๐ เจ้าฤษครนทานายกนแลแล้ว ก็พร้อมกันหาซื้อให้เจ้าราชกุมาร
 ให้จับทั้ง ๓ ประการ คคือซื้อพ่อแลฤษี แลฝ่ายภายแม่นัน นางเทพ
 คำชาย ๆ เปนบุตรท้าวลงแก้วชายเมืองเชียงรุ่ง ทเมืองเจ้าเกศน
 ชอเชียงราย ชอพระฤษีว่าปทุมมกรเข้าประสมกัน เรียกชอว่า
 มังรายกุมาร ว่ากนนั้นแล ฯ

๐ ลำคยตั้งแต่จกกราชมาถงเจ้ามังรายไค ๒๒ ตนแล ตั้งแต่
 เจ้ามังรายนคไปภายน่า ชอกระษัตริย์ไม่ว่าลาวแล เจ้ามังราย
 กุมารจำเวญชนไค ๑๖ ขวบเขาแลแล้ว พระยาตนพอกก็ไปนำเอานางผู้
 เปนบุตรเจ้าเมืองเชียงเรือง มากกระทำอาวามงคลให้เป็นภรรยาแลแล้ว
 ก็แต่งให้เป็นอุปราชา ให้ใจรัคนภายทิศไคทั้งปวงแล ฯ

๐ ครนถงขเมิงไค คคือขกญนพคก คักราช ๖๑๐ ตัว เดือน ๕
 ชน ๕ ค้า วัน ๗ ท่านก้นำเอาพลเสนาโยธาไปสร้างตงอยู่เวียงเชียง
 รายแลแล้ว ก็ไมคินมาอยู่เมืองเชียงแลนแล ฯ

๐ พระยาลาวเมงตนเสวยราชสมบคคอยู่เมืองเงินยงเชียงแลนทนน
 นานไค ๒๕ ข อายุไค ๖๗ ข ก็สนแกกกรรมไปสู่โลกภายน่า ในข

ก็พากันรบพวกลวะทงหลาย คอ เมืองข่ง เมืองเคม เมืองราช
เมืองล่ง เขาก็พากันหนีออกจากเมืองเหล่านี้ เข้าไปเป็นชุมนุม
ใหญ่อยู่ในเวียงหลวงของลวะทงนั้น ขุนทงขุนล่งไม่ชนะลวะก็ถอยทัพ
กลับมา ๗

๑ ครั้นถึงสามขัณฑ์ เจ้ามิ่งรายก็ไปขบเนื้อพร้อมด้วยพล
ทงหลายที่ตนเขาทง เมื่อนั้นมิ่งคุมมิ่งเคียนสองคนพี่น้องจึงเอาสิ่ง
ของเข้าไปถวายแก่เจ้ามิ่งราย ๆ ก็ซักไซ้ไต่ถามยังคนทั้งสองนั้นว่า
จะให้เป็นที่พำนักไปตั้งเมืองขึ้นเมืองลวะจะไต่ถามไม่ แล้วเจ้ามิ่งราย
ไต่ให้ปฏิญาณว่า ถ้าท่านทั้งสองยกไปตั้งได้แล้ว จักยกเมืองนั้น
ให้ครอบครองเป็นรางวัลแก่ท่านทั้งสองแล ครั้นตกลงกันแล้ว ขุน
ลวะมิ่งคุมมิ่งเคียนพี่น้องกรวยอาสาพระยามิ่งรายว่าดีแล้ว ข้าพเจ้า
ก็เป็นลวะเหมือนกัน จะบริกรรมพรโดยกรรมคุณก่อนเห็นจะได้ด้วยง่าย
ถ้าควรรบก็จะรบเอาฉนั้น แต่นั้นไปเขาก็ทำกลอุบายว่า พระยามิ่งราย
ขบไล่มาหาทงมได้ ขาทงสองมานักเพื่อจะขอพึ่งบุญพ่อค่างมาง
ทงหลายให้พี่น้องทรายด้วย เมื่อนั้นหมูลวะเขินก็เซอ ด้วยหวังจะ
ชอตรงก็ให้อยู่โดยสวัสดิภาพ ครั้นลวะทงทั้งสองได้ที่อยู่แล้ว ก็พากัน
ทำไร่ไถนาให้กว้างขวาง ไม่นานเท่าใดก็พิจารณารวบรวมเอาบ้านลวะ
ทงหลายเข้าอยู่ในบังคับของตน ก็ไต่หลายบ้านแล้ว ก็ตระเตรียม
ยั้งฉางมากมายหลายแห่ง มิ่งทงสองก็ใช้คนไปเรียนกับเจ้ามิ่งราย
ว่า ขอกำลังมาเพิ่มเติมโดยเร็ว ข้าพเจ้าทั้งสองคำวิหัตบริกรรมก็
ได้สมความปรารถนาแล้ว ๗

๐ ครั้นพระยามังรายได้ทราบหนังสือบอกดังนั้นแล้ว ก็ทูลพระ
 ไทยยั้งนัก ก็รับเกณฑ์ไพร่พลสามหมื่นยกขึ้นไปเพิ่มเติม ครั้นไป
 ถึงแล้ว ลวาทังสองก็ลงชกตาที่พอยู่ที่เวียงภูยะ ก็ให้พลยกเข้า
 ตเอาเมืองลวาทังหลาย ขณะนั้นลวาทังหลายก็แตกฉานชานเซน
 อพยพครอบครัวหนีไปอาไศรยอยู่บ้านนอกชอกนิกม อันเป็นอาณา
 เขตเมืองนั้น ๆ มังคมมังเคียนก็มีความกรณาไม่ฆ่าไม่ตี ยัง
 พวกลวาทังหลายให้ตั้งภูมิลำเนาตามบ้านนอกเหล่านั้นตามชอบใจใคร
 ใจมันเกิด ๆ

๐ ขณะนั้นชนลวาทังสองมิใช่ชณะแล้ว ก็รวบรวมทรัพย์ของตน
 เข้ามาตั้งอยู่ทเวียงภูยะตั้งเก่า ครั้นเสร็จการทัพแล้ว ก็พากันมา
 ทหาพระยามังราย กรายทูลเหตุการณ์ที่คิดนั้นให้ทราบทุกประการ
 พระยามังรายก็มีความยินดียั้งนัก พระยามังรายก็ให้หาหมอโหร
 ผู้มีชื่อว่าหม้ออตรพราหมณ์ มาทำนายทให้มังทังสองที่จะสร้างเวียง
 ในเมืองนั้น หมอก็ทำนายคหลายแห่งก็ไม่ดีสักแห่ง หมอก็ทำ
 นายทจอมตงไม่ร้ายไม่คปานกลาง ก็เอาความตกลงอนันนชนกราย
 ทลพระยามังรายว่า ควรมหาราชเจ้าทเวียงทจอมตงนั้นเกิด เมื่อ
 นันมังรายก็ให้มังทังสองสร้างเวียงชนทจอมตงนั้น ลวาทังสอง
 ครั้นไค่อนญาตจากเจ้ามังรายแล้ว ก็เกณฑ์พลทังหลายสร้าง
 เวียงชนทจอมตงนั้น จุลศักราช ๖๒๔ เดือน ๗ เหนือชน ๑๕ ค่ำเป็น
 วันอาทิตย์ ไทยเตายยามตคชาย ฤกษ์ ๑๖ ตวชอวิสาขแล มัง
 ทังสองก็เลยยกคนทังหลายบรรดาทไคมาสร้างเวียงลูกนั้น หมคควาย

๑๗ ตัว มา ๓ ตัว เข้าสารสามล้าน เกลือสามแสน หมากร
 ห้าแสน สร้างไต่หกเดือนกับเก้าวันแล้วบริบูรณ์ ทั้งหอลิงหอเลย
 นั้นแล ครั้นบริบูรณ์แล้ว จึงขนานนามว่าเมืองตงค้แต่นั้นมา เรียก
 ด้วยคติสามอย่าง ๆ หนึ่งชอกกับหนองตงมีในเวียงนั้นหนึ่ง ชอกกับอตระ
 พรหมณ์แลมิ่งทั้งสองไปสร้างนั้น คือลูกคอยตงไปสร้างอันหนึ่ง
 ชอกกับตงคฤมาเข้คหนองไว้ ให้เป็นเมืองมาที่แรก แต่นั้นมา
 ก็เรียกว่าเมืองเขิน มิ่งรายก็ให้มิ่งคุมมิ่งเคียนไต่ครองเมืองตงคบุรี
 ที่นั้นแต่นั้นมาแล ฯ

๑๘ เจาพาเจองธรรมิกราชถึงแก่กรรมในวันนั้น เมืองทั้งหลาย
 ทั้ไต่มีเมืองเทิง เมืองล่อ เมืองปาน เมืองน่าน เมืองหลวงพระบาง
 แลน่านาประเทศทั้งหลายเขากิ่งคการส่วยไร่เสีย ไม่มาส่วย แต่เจ้า
 ลาวเมงตนพ่อท่านนี้ ก็ไต่ปรายแต่เขียงแสน เขียงเวียง เขียงราย
 เมืองฝาง เมืองสาค เมืองหางยางมัน เมืองทวน เมืองพวง เมือง
 ไร่ เมืองพยาก เมืองเลนพแลว เขียงราย เขียงยอง เมืองนาง
 เมืองนาง เมืองสิงพคาคะทางเขียงของเท่านั้น ครั้นมิ่งรายเจ้าจาเวัญ
 ใหญ่มาแล้ว พระยาลาวเมงตนเป็นพ่อ ก็ไปขอเอานางในราชตระกูล
 ในเวียงเขียงเวียง มาอุสาราชาภิเศก แล้วตั้งไว้ให้เป็นอุปราช แล้ว
 ก็ให้มิ่งรายเจ้าตนลูกไปสร้างเวียงเขียงราย แล้วให้ไปครองเมือง
 เขียงราย แล้วครอบครองบ้านเมืองกับพ่อตน ฯ

๑๙ มิ่งรายเจ้าครนไต่เมืองเขินเมืองลวะแล้ว ก็ยกเขาก่าลงไป
 ครอบเอาเมืองพาน เมืองเทิง เมืองล่อ เมืองเขียงคำ เมืองน่าน เมือง

หลวงพระบาง ข้างตกไคเมืองใหญ่ ข้างตกไคเมืองน้อย ข้างตกไค
 แต่ลูกบ้านปลายแดน ครั้นถึงสองขั้วสามขั้วจึงไคเมืองใหญ่ก็มี ถึง
 พระยาอำเมืองพร้าว แลพระยาร่วงเมืองเทิงนั้น ก็หากเป็นสหายกัน
 ก็เข้ามั่งราย ๆ ก็เป็นสหายกันกับพระยาร่วง พระยาอำเมืองเขากก็เข้า
 มานบนอมเอาการทเซียงรายทงนั้น บรรดาหัวเมืองทั้งหลายที่มาน
 ก็มาเอาการทเมืองเซียงรายทงนั้นเหมือนกัน ๗

๑ แต่นั้นภายหน้าท่านก็รู้ว่า เมืองหริภุญไชยนั้นเป็นอันสนุกใจ
 บริบูรณ์ด้วยเข้าของสมบัติมากนัก ก็มีใจอยากไค ก็ไม่อาจสามารถ
 จะเอาไคด้วยง่าย เจ้ามั่งรายปลุกษาด้วยอำมาตย์ว่าใครจะอาจสามารถ
 ไปเอาเมืองหริภุญไชยไคได้บ้าง อำมาตย์ทั้งหลายก็ไม่อาจเอาไค
 สักคน ยิ่งมีวันหนึ่งพระยามั่งรายเสด็จไปต่อไค ครั้นไปถึงที่ตน
 คอยตงแล้ว ยังมีลวะผู้หนึ่งชื่อว่าอายพา เป็นลูกแคว้นมั่งตง มันไค
 รู้ว่ามั่งรายเจ้ามาต่อไคไคกลับบ้านมัน มันก็ไปเชิญเสด็จมาเรือนมัน
 เมื่อพระยาไคคำปากคำจาแห่งลวะผู้นั้นแล้ว ก็เป็นอันฉลาดนัก พระยา
 ก็ให้มันเอากรอบครวญตรภรรยาของมันเข้ามาอยู่ด้วยแล้ว ก็เลี้ยงค
 มันไว้ พระยามั่งรายก็รู้เห็นความคิดพิจารณาของมันฉลาดนัก เจ้า
 มั่งรายก็ไล่ชอชนว่า หมนพา ครั้นอยู่ไค ๓ ขั้ว เจ้ามั่งรายจึงปลุกษา
 กับหมนพาว่าจะให้ท่านไปพิจารณาเอาเมืองหริภุญไชยจะไคได้หรือไม่ เมื่อ
 นนหมนพาจึงกราบทูลว่า ถ้าจะให้ข้าพระพุทธเจ้าพิจารณาเอาก็จะได้
 แต่ว่านานหน่อย เมื่อนั้นเจ้ามั่งรายจึงมอบอำนาจอาชญาให้แก่หมน

พาวว่า ให้ท่านไปพิจารณาเอาให้ ไต่เกิด หมั้นพาจึงกราบทูลพระยา
 มังรายว่า ขอให้เจ้าอยู่หัวรีบครอบครัวยุทธภรรยาเข้าพระพตธเจ้าไป
 ไว้ โรงหลวงเสียแล้ว ทำเป็นขี้ไล่เข้าพเจ้าหนีออกจากบ้านเมืองไป
 เกิด ขันนั้นพระยามังรายก็ทำตาม จึงให้ ไปรีบเอาครอบครัวบุตร
 ภรรยาหมั้นพามาไว้ในโรงหลวงแล้ว จึงขี้ไล่หมั้นพาให้หนีออก
 จากบ้านเมืองไป หมั้นพาก็กระทำกลอุบายหนีไปพึ่งพระยาขามเมือง
 ละพูน ครั้นหมั้นพาไปพึ่งพระยาขามแล้ว ก็คิดครองด้วยเพชฌฆายหลาย
 ประการต่าง ๆ ซึ่งจะให้เมืองละพูนเข้ามาอยู่ในเงอมนมือของตน แต่
 จุลศักราชได้ ๖๒๘ ครอบถึงจุลศักราช ๖๔๓ ทั่ว หมั้นพาก็คอบายเอา
 พระยาขามแลชาวเมืองละพูนเข้ามาในความคึกของตน ก็สำเร็จตั้ง
 ความประสงค์ทุกอย่างแล้ว จึงให้คนใช้ถ่อหนังสือลอบมาถึงพระเจ้า
 มังราย ตามใจความในหนังสือนั้นว่า ขอให้ยกทัพมาเพิ่มเติมโดย
 เร็วเกิด ครั้นพระเจ้ามังรายได้รู้หนังสืออันนั้นแล้ว จึงเกณฑ์พล
 คนศึกได้สี่หมื่นแล้ว ก็รีบเร่งไปเมืองละพูน เข้าปราบปรามเอาก็ได้
 ด้วยง่ายกายแท้ ครั้นถึงจุลศักราช ๖๔๔ เจ้ามังรายก็ได้เป็นเอกราช
 ปราบลานนาไทย คือละพูน ละคร เมืองแพร์ แต่นั้นมา เมืองอโยธยา
 แลสุโขไทยก็มาอ่อนน้อม กษัตริย์เมืองพระยาร่วง ทุกนานา
 ประเทศก็มาอ่อนน้อมพร้อมเพรียงกัน ก็กระทำการมงคลสมมติยก
 เจ้ามังรายขึ้นให้เป็นใหญ่ ใ้สื่อนามว่ามังรายนเอกราชกระษัตริย์
 นั้นแล ฯ

๑ อนึ่งการที่หมนพาคิดเพทขายเอาเมืองละพนถวายแก่เจ้ามิ่งราย
ไต่แล้ว เลยไต่ปราชทั้วไปในนานาประเทศทั้งหลายสืบ ๆ มาไต่ ๑๕ วงษ์
อนนกล่าวแต่ย่อ ๆ พอสมควรแก่ใจความ ๆ

๑ ครั้นเจ้ามิ่งรายไต่เมืองละพนแล้ว ก็อยู่ที่นั่นไต่ ๓ ปีแล้ว
ก็มอบเมืองนั้นให้กษัตริย์หมนพาคือเป็นเจ้าเมืองต่อไป ส่วนเจ้ามิ่งรายก็ยก
ไปสร้างเวียงแซ่ อยู่ต่อมาไม่ช้าไม่นานประมาณสักปีหนึ่ง เกิดอทก
โภยมาท่วมเวียงนั้น ราษฎรกระตือรือร้น เจ้ามิ่งรายก็หนีจากเมือง
ท่านั้น ในจุลศักราช ๖๔๕ ทั่ว ไปสร้างเวียงอีกแห่งหนึ่ง ชื่อเวียง
กมกาม เชียงใหม่เดิยวัน จุลศักราช ๖๔๘ ครั้นถึงจุลศักราช ๖๕๑
ทั่ว เจ้ามิ่งรายก็ยกทัพไปตีเมืองพะโค ไต่นางพะโคมาเป็นภรรยา
จุลศักราช ๖๕๒ ยกทัพไปตีเมืองอ่างวะ เมืองอ่างวะเข้ามาอ่อนน้อม
ยอมเป็นเมืองขึ้นแต่่นั้นมา ครั้นเสร็จการที่อ่างวะแล้ว จึงเลือกไต่
ช่างฅ็อง ช่างทอง ช่างเหล็ก ช่างเงิน ประมาณ ๕๐๐ คน เจ้า
มิ่งรายก็แจกจ่ายช่างทั้งหลายไปยังหัวเมืองต่าง ๆ คือเอาช่าง
ตีทองไปไว้เมืองตุงค์ เอาช่างฅ็องแลพวกหาญบ้านมาไว้เชียงใหม่
เอาช่างเครื่องช่างทองเหล็กองมาไว้เชียงใหม่ เหตุนี้ช่างทั้งหลาย
ก็สืบ ๆ กันมาตราบถึงขคนแล แต่่นั้นมา เจ้ามิ่งรายก็ทำบุญให้
ทาน ไต่สร้างพระเจดีย์ทวตกานถม ตามปฎิญาณที่ตนไต่ตั้งไว้
คณธรรณเจดีย์กว้าง ๖ วา สูง ๔ วา ทำที่อยู่พระพุทธรูปเจ้าทั้งสองชั้น ๆ
ล่างไว้เป็นที่พระนั่ง ชั้นบนไว้พระยืน แลสร้างรูปพระมหาสาริบุตร

แลมหาโมคคัลลาน แลรูปพระอินทร์ รูปนางธรรณี วัชรกษาพระพุทธรูปเจ้า
 ในขณะนั้นมีพระมหาเถรหมื่นหนึ่งเอาพระสารริกธาตุมาแต่ลังกา
 ทวีปมาให้แก่เจ้ามิ่งรายสองดวง เจ้ามิ่งรายก็รับเอาด้วยความยินดี
 ปรีดามากนัก จึงอธิษฐานว่า ถ้าเป็นพระบรมธาตุแห่งพระพุทธเจ้าแท้
 ขอสำแดงให้เห็นเป็นมหัศจรรย์ให้หายสนเท่ห์แก่ฝูงชาทั้งหลายแต่เกิด
 ก็เอาพระธาตุเจ้าชนสถิตย์ไว้บนฉะออบทองแล้ว ก็สระสร้างด้วยน้ำคั้นธ
 มาลาต่าง ๆ ขณะนั้นพระสารริกธาตุสองดวง ก็กระทำปาฏิหาร
 เปล่งรัศมีขึ้นกาลให้น้ำในฉะออบนั้นแตกเป็นสองส่วน ๆ หนึ่งรัศมีเขียว
 ส่วนหนึ่งรัศมีขาวตั้งลวดเงิน ครั้นนั้นพระเจ้ามิ่งรายมีความโลมหนักยิ่งนัก
 จึงฝากทองคำ ๕๐๐ แด่พระเถรไปบูชาไม้มหาโพธิเจ้าที่เมือง
 ลังกา มหาเถรเจ้านำเอาทองอนันต์ทั้ง ๕๐๐ กลับไปลังกาทวีป ก็เอา
 ไปบูชาไม้มหาโพธิเจ้าแล้ว พระมหาเถรทั้ง ๔ พระองค์ก็อธิษฐานว่า
 ฝูงชาทั้งหลายจักเอาศาสนาไปตั้งไว้ที่เมืองลานนาไทย ถ้าพระพุทธรูป
 ศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองแก่บ้านเมืองแลมหาชนคนทั้งหลายนั้น ขอให้
 ลูกไม้มหาโพธิเจ้าตกลงมาเหนือผาจวรแห่งฝูงชายคนเกิด ครั้นอธิษฐาน
 ติงนแล้ว ลูกไม้มหาโพธิก็ตกลงมาเหนือผาจวรแห่งพระมหาเถรทั้ง ๔
 พระองค์ ๆ ละลูก พระมหาเถรก็เก็บเอาใส่ในบาตรของตน ๆ ลูก
 ไม้มหาโพธิก็งอกออกเป็น ๔ ต้นแล้ว พระมหาเถรเจ้าทั้ง ๔ ก็นำเอา
 มาถวายให้แก่เจ้ามิ่งราย ๆ ก็รับเอาไปปลูกไว้ที่ทุ่งข้างเมืองฝางต้นหนึ่ง
 ปลูกไว้สวนนางต้นหนึ่ง ปลูกที่พนาทการต้นหนึ่ง เอาให้มารดาแห่ง
 ตนชื่อเทพคำชายกับนางพายโคเอาปลูกไว้แทนไม้เคื่อทวักกานถมต้นหนึ่ง

เจ้ามิ่งรายก็ยชาไม้มหาโพธิ์นั้นด้วยเครื่องบูชาต่าง ๆ ไม้มหาโพธิ์
ก็กระทำปาฏิหาริย์เปล่งรัศมีส่องสว่างทั่วทั้งเมือง ในคืนวันนั้นเทพยดา
กนิษฐาเป็นช่างเผือกมขรवारได้รดยหนึ่ง ก็เข้ามาอ้อมล้อมยงไม้
มหาโพธิ์นั้น แลอยู่พิทักษ์รักษาคนหนึ่งจนตลอดรุ่ง เพื่อไม่ให้สัตว์
ทั้งหลายเข้ามารบกวนที่นั้น ถ้าตัวใดเข้ามาก็เป็นอันตรายแก่สัตว์ตัว
นั้นแล เจ้ามิ่งรายก็แต่งวัดถอยภูจากแก้วตักกานถมที่นั้น ให้ค่านา
ทั้งหลายขุดลอกแค้นหกหมื่นเบี้ยเป็นค่าจ้าง บ้านแคว้นแจ่มห้าแสน
เบี้ยเป็นค่ากิน แคว้นแซ่ซ่างห้าแสนเบี้ยไว้เป็นค่าหามากพลถวายเจ้า
ภิกขสงฆ์ นอกจากนี้เจ้ามิ่งรายก็ขนางพายโคกให้คน ๕๕ บ้าน
มี ๕๐๐ ครว คอเมงที่เจ้ามิ่งรายแลขนางพายโคเอามาแต่เมืองหงษา
ที่นั้น มากรวตน้ำหมายทานให้อยู่รักษาในวัดกานถมที่นั้น ด้วยรายงาน
เจ้ามิ่งรายที่ไต่จกการอุปถัมภกในวัดกานถมนั้นเป็นอนันตยยาวพิศดารกว้าง
ขวางเหลือที่จะพรรณา ยกออกไปแต่ย่อ ๆ พอสังเกตุ ถ้าจะใคร่รู้โดย
วิถารให้เห็นแจ่มแจ้งนั้น ให้ดูใน ๑๕ พระวงษนั้นเถิด ด้วยเจ้ามิ่งราย
สร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้น ก็พิจารณาสร้างตามกาลวิบัติ ท่านก็ให้
พระยงำเมืองแลพระยาร่วงมาพิจารณาที่จกตั้งให้เป็นไชยภูมินั้น พระ
ยาร่วง พระยงำเมือง ทั้งสององค์นี้ ก็มีสติปัญญาแหลมหลัก
ศิลปะสาตรก็เสมอกัน ด้วยพระยามิ่งรายเล่าก็เป็นสหายรักใคร่กัน
ฉนั้น การทั้งหลายจึงเป็นทิวเนอเชื่อใจนัก ขณะนั้นพระยามิ่งราย
มีบุตรชาย ๔ คน บุตรหญิง ๑ คน แต่บุตรชายคนที่ ๔ นั้นถึงแก่กรรม
เสียแต่年幼แล้ว บุตรที่ ๑ ชื่อเจ้าขุนเครือคาลก บุตรชายที่ ๒ ชื่อ

เจ้าขุนคราม บุตรที่ ๓ ซ้อเจ้าขุนเครื่อง ขุนเครื่องคาลกคนพนน
 เจ้ามิ่งรายให้ไปอยู่เมืองฝาง ภายหลังมีใจคิดขบถต่ออภิตา ๆ ก็บังคับ
 ให้พวกธนูไปยิงตายเสีย ส่วนเจ้าขุนเครื่องบุตรที่ ๓ เจ้ามิ่งรายก็ให้
 ไปอยู่เมืองนาย เจ้าขุนครามก็ให้ไปอยู่เมืองแทนตน เจ้ามิ่งราย
 เมื่อได้เป็นเอกราชเสวยสมบัตเมืองละพนเซียงใหม่นั้น ท่านก็ให้เจ้า
 มิ่งครามไปอยู่เมืองเซียงรายอีก ขณะนั้นเจ้ามิ่งครามท่านก็ได้ยกทัพ
 เมืองเซียงรายไปรบกับพระยาเบิกพระยาบาช่วยเจ้ามิ่งรายผู้พิทามิไชย
 ชนะแล้ว เจ้ามิ่งรายก็มีความยินดีขงนง จึงตั้งเจ้ามิ่งครามขึ้นมนามว่า
 เจ้ามหาไชยสงคราม เมื่อกเจ้ามิ่งรายตนนี้ได้เป็นเจ้าเมืองเซียงราย
 แปรยศ ได้เป็นเจ้าเมืองละพน เซียงใหม่ ๒๔ ปี อายุได้ ๘๐ ก็ถึง
 แก่กรรม ปีชวตจุลศักราช ๖๖๔ คือถึงแก่กรรมนั้นโดยสายอสนีบาตผ่า
 ลงมาถูกตัวทกลางตลาดเซียงใหม่ตามวิบากกรรมของท่าน แต่ขึ้นมาก็
 สิบ ๆ มาได้ ๒๒ พระวงษ์ลาว บุตรเจ้ามิ่งราย คือเจ้ามหาไชย
 สงครามอายุได้ ๕๐ ได้เป็นเอกราช ได้เสวยราชสมบัติแทนพ่อ ในปี
 ชวตจุลศักราช ๖๖๔ ขึ้นน เจ้ามหาไชยสงครามมีราชบุตรสามตน ๆ ที่
 หนึ่งชื่อเจ้าแสนภู ที่สองชื่อเจ้านาท่วม ที่สามชื่อเจ้าน่าน กิ่งเจ้า
 แสนภูคนพี่ให้อยู่ในเมืองควยไวแทนเมือง ส่วนเจ้าน่านให้ไปอยู่
 เมืองฝาง เจ้าน่านให้ไปอยู่เมืองเซียงของ เซียงตง มังคมมิ่งเคียน
 อยู่ มังคมได้เป็นเจ้าเมืองนนได้ ๖ ปีก็ตาย มังเคียนแทนเมืองได้ ๖ ปี
 ก็ตาย แต่ขึ้นมาเมืองเซียงตงก็ร้างเสีย ๒ ปี เจ้ามหาไชยสงครามจึง

ให้เจ้าน้ำท่วมยกไปจากเมืองฝางกินเมืองนั้นต่อไป เมื่อเจ้ามหาไชย
 สงครามได้สมบัติแทนพ่อที่เชียงใหม่ได้อีก ๔ เดือน ก็มอบสมบัติให้
 เจ้าแสนภูเป็นผู้ครอบครองบ้านเมืองแทนอยู่นานประมาณ ๑ ปี เจ้าขุน
 เครื่องผู้เป็นอาว์ ก็เพศบายยกกองทัพจากเชียงใหม่เข้ามาว่าจะไป
 นมัสการอุปัชฌาย์ผู้เป็นพระบิดา ที่ห้วยตลาคเชียงใหม่ แล้ว
 ก็ให้คนเอาบรรณาการของฝางเข้ามาเป็นอันมาก ว่าจะเอามาถวายเจ้า
 แสนภูผู้หลาน แล้วยังคิยพวกพ่อของตนขนเอาเครื่องศาสตราอาวุธ
 เขาตั้งไวที่ประตูสมบอกว่าจะเอาเจ้าแสนภูเวลาพลบค่ำ เจ้าแสนภู
 สกตวจิตรตรองว่า ถ้ากองทัพราไชยแก่อาว์แล้ว อาว์ก็คงไม่ไว้
 ชีวิตให้แก่ก ถ้ามีไชยชนะแก่อาว์ หมู่พวกพ่อก็คงจะฆ่าอาว์เสีย
 ทรงวิตกกังน จึงรวบรวมขัตติภรรยาแลทรัพย์สิ่งของตามแต่จะได้แล้ว
 ก็หนีทิ้งเมืองเสีย ครั้นไปเชียงใหม่เสวยเวลาเที่ยงคืนแล้วก็ไปถึงเจ้าน้ำท่วม
 ที่เมืองฝาง เจ้าน้ำท่วมก็เกษมศรรย์ปลั่งเจ้าแสนภูไปถึงเจ้ามหาไชย
 สงครามที่เชียงใหม่ ครั้นถึงบิดาแล้วก็กราบทูลเหตุการณ์ตามท้าวคิด
 กลอบายแย่งชิงทรัพย์สมบัติให้พระบิดาทรงทราบทุกประการแล้ว เจ้า
 มหาไชยสงครามก็โกรธมากน จึงจัดแจงรพลคนคักเป็นอันมากให้แก่
 เจ้าน้ำท่วมไปแก้แค้นพระยาชนเครื่องผู้น้อง อย่าได้ปล่อยตัวมันหนีไป
 เมืองเงี้ยวได้ ว่าฉนั้นแล้วเจ้าน้ำท่วมก็รบอาสาอาสาบิดาแล้วยกทัพ
 จากเมืองฝางไปสมทบยกทัพเชียงใหม่ได้พร้อมแล้ว ก็แต่งอบายเหมื่อน
 จะไปรังเมืองแล้ว ก็เอาหมู่กองทัพไปตั้งอยู่หนองแสนต่อ ในเดือนห้า
 เหนือลง ๑๓ ค่ำวันอังคาร เวลาเช้าวันนั้นเจ้าน้ำท่วมแต่งอบายให้คนทั้ง

หลายเอาเครื่องสาตราวุธเข้าใส่หยาบเหมือนจะไปรังเมืองนั้น เจ้ากษัตริย์
 ให้คนหาญทั้งหลายเข้าอยู่ประตเวียงทุกแห่งแล้วก็แต่งให้อยู่ล้อมเวียง
 ทุกแห่ง เป็นคังคักจะมัลลอมเวียงนั้น ขางพวกก็ให้ล้อมราชวงศ์มัน้อย
 ทุกแห่งทุกหน ยามนั้นพระยาเครื่องยงกินเหล้าหลับไม่ตื่น ยามนั้นม
 อำมาตย์แล่นายประตพระยาเครื่องผู้หนึ่ง ก็ขึ้นไปกราบทูลพระยาเครื่อง
 ว่าเมืองฝางเอาพลคนคักมัลลอมเวียงทุกแห่ง ชรอยว่าจักเอาเจ้าเหนือ
 หัวแท้แล ว่าฉนั้นแล้ว พระยาเครื่องก็ตกใจตื่นขึ้นแล้ว ก็ต
 กลองร้องข่าวห่มุรพลคนหาญทั้งหลาย ก็ไม่มีใครเข้ามาหาสักคน
 ยามนั้นเจ้าน้ำท่วมก็พาเอาคนหาญทั้งหลายแห่งตนเข้ากลุ่มรวมเอาพระยา
 เครื่องไต่แล้ว ก็ส่งไปไว้ในเรือนจำ แต่งเอาคนรักษาไว้ให้คแล้ว
 เจ้าน้ำท่วมครั้นไต่พระยาเครื่องแล้ว ก็มีหนังสือบอกมากว่าทูลพระ
 ยาคาทเมืองเชียงรายแล้ว เอาห่มุรพลไล่ฆ่าพวกเงี้ยวตายมากนั้
 เมื่อนั้นพระยามหาไชยสงคราม ครั้นทราบว่าลูกตนไต่จับพระยาเครื่อง
 เข้าใส่ไว้ในเรือนขังแล้ว ก็มีความยินดีเป็นอันมาก ก็แต่งให้เจ้าน้ำท่วม
 ไต่กินเมืองเชียงใหม่ต่อไป เจ้าน้ำท่วมครองเมืองเชียงใหม่ไต่ ๓ ปี
 ก็คิดขบถต่อเจ้ามหาไชยสงครามตนเป็นพ่อ เมื่อนั้นมังครามตนพ่อ
 ก็ให้หนีไปอยู่เมืองเขมบนั่นแล ภายหลังชาวเขมทั้งหลาย ก็พร้อม
 กันอสาราชาภิเศกเจ้าน้ำท่วม ให้ไต่เป็นพระยาอยู่ในเมืองเขมรัฐ
 ส่วนเจ้ามังครามมหาไชยสงคราม ก็ให้เจ้าแสนภูไปกินเมืองเชียงใหม่
 เป็นถวนสองแล เจ้ามหาไชยสงครามท่านไต่เสวยราชสมบัติแทนเจ้า

มิ่งรายตนพ่ออายุได้ ๓๔ ปี อายุได้ ๖๓ ก็ถึงแก่กรรม ในรัชกาลเขา

จุลศักราชได้ ๖๗๗ ตัว ได้ ๒๒ ชั่วเช่นราชวงศ์แล ฯ

๑ เจ้าขุนเครื่องตนเป็นน้องเจ้ามหาไชยสงครามนั้น ได้อยู่ใน
 เรือนขังได้ ๔ ปีถึงแก่กรรมตายในเรือนขัง ยามนั้นเจ้ามหาไชย
 สงครามก็ยังครองราชสมบัติอยู่ ก็ไปส่งสักการพระยาเครื่องตนเป็น
 น้องนั้นแล เจ้ามหาไชยสงครามถึงแก่กรรมไปแล้ว เจ้าแสนภูตน
 ลูกอายุได้ ๔๓ ปี ก็ได้เสวยเมืองแทนพ่อเป็นเอกราช ท่านมีราช
 บัตรตนหนึ่ง ชื่อเจ้าคำฟู เจ้าแสนภูท่านก็ได้เสวยราชสมบัติใน
 เมืองเชียงใหม่ได้ ๑๖ ปี ก็เวนเมืองนั้นให้เจ้าคำฟูแล้ว ตัวท่านก็
 ไปอยู่เมืองเชียงแสนนานได้ ๒ ปี ก็ถึงแก่กรรมไปในเมืองเชียงแสน
 ที่นั้น ในรัชกาลเจ้า จุลศักราช ๖๘๔ อายุได้ ๖๐ นั้นแล ได้ ๒๓ ชั่ว
 เช่นราชวงศ์แล ฯ

๑ เจ้าคำฟูตนเป็นลูกอายุได้ ๒๖ ได้เสวยเมืองแทนพ่อ เป็น
 เอกราชแล้ว ท่านได้เสวยราชสมบัติได้ ๑๒ ปีถึงแก่กรรมในบวรวงใต้
 จุลศักราชได้ ๗๐๕ อายุได้ ๓๗ ท่านได้เสด็จไปหาสหายที่เมืองเชียงแสน
 ก็เลยไปตกน้ำแม่คำตายเสียที่นั้นได้ ๒๔ เช่นราชวงศ์แล ฯ

๑ เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็อุสาราชาภิเศกเจ้าผายตนลูกอายุได้
 ๒๒ ปี ได้เสวยเมืองแทนพ่อเป็นเอกราช เจ้าผายท่านมีราชบัตรสองตน
 ตนพอชื่อเจ้ากอนา ตนน้องชื่อเจ้ามหาพรหม ดั่งเจ้ามหาพรหมตน
 นั้น เจ้าผายก็ให้ไปอยู่เมืองเชียงราย เจ้ากอนาให้ไปอยู่เมือง
 เชียงใหม่กับตน เจ้าผายได้เสวยราชสมบัติได้ ๕๔ ปีอายุได้ ๗๕ ปี

๐ ขณะนั้นยังมีพ่อค้าหนึ่งไปเมืองภกามา ก็มาถึงต้นไม้
 นี้ใคร่ตนนัน ก็มาพักอยู่ที่นั่น เมื่อนั้นรุกขเทวดาทนน ก็แสดงบอก
 แก่พ่อค้าทั้งหลาย ว่ากนเป็นพระยาโกณา กนเมืองเชียงใหม่ที่
 นแล กุศยด้วยสหายมีคิลปอาคมเป็นหมอส่าง ครันก็ตายก็ได้
 มาเป็นเปรตอสรกายรุกขเทวดาอยู่รักษาต้นไม้ใคร่ตนนแล กุระ
 ไปเกิดในสวรรค์เทวโลกไม่ได้ ให้สุไปบอกแก่ลูกกูเจ้าแสนเมืองมา
 ให้สร้างพระเจดีย์หลังหนึ่ง ที่ท่ามกลางเวียงสูงพอคนอยู่ไกล ๒๐๐๐ วา
 แลเห็นนั้นเกิด จึงให้ทานกรวดน้ำอธิศีลส่วนบุญให้แก่กู ๆ ก็จักได้
 พ้นจากอันเป็นรุกขเทวดาเปรตอยู่ทนแล้ว แลจักจักได้ ไปเกิดในสวรรค์
 ครันบอกเท่านั้นแล้วก็หายไปนั้นแล พ่อค้าทั้งหลายก็นำเอาคำอันนั้น
 มากกราบทูลเจ้าพระยาแสนเมืองมา ตามอสรกายหากกล่าวนั้นทุก
 ประการ เมื่อนั้นเจ้าแสนเมืองมาก็ให้คนทั้งหลายแผ้วทางทกลาง
 เวียงใต้คุ่มของตนแล้ว ก็ทำไม้มหาโพธิ์ต้นหนึ่งสูงแต่ลำต้นแล้ว
 ด้วยเงินไขแล้วด้วยคำ แลแล้วก็ให้หล่อสารูปพระเจ้าสององค์แล้ว
 ด้วยทองสกลเงินสกล ก็เอาไปไว้ที่ก่อพระเจดีย์ ก็ให้พระพุทธรูปเจ้า
 สององค์นั้นนั่งอยู่ใต้ต้นไม้มหาโพธิ์ต้นนั้นแล้ว ก็แต่งเครื่องสักการ
 ขุชา ตั้งไว้ข้างหน้าพระพุทธรูปเจ้าแลไม้มหาโพธิ์แล้ว เจ้าก็ให้
 ก่อเจดีย์สวลงไม้ทนแล้ว ก็พอเพียงชายคา ตั้งแรกแต่ก่อเจดีย์
 นานได้ ๓๐ ปี เจ้าเสวยเมืองได้ ๒๒ ปี อายุได้ ๓๘ ปี ก็ถึงแก่กรรมไป
 ในรัชสมัย มแม่โทศก ยเบิกสง่า มเมยเขมยจศก จุลศักราช

ได้ ๘๐๑ ตัว นับได้ ๒๗ ราชวงศ์มาแล้ว ฯ

๐ เจ้าแสนเมืองมาท่านมีบุตรต่างมารดา ๒ คน คนพี่ชื่อนายยกม
 กาม เจ้านั้นแม่เป็นลูกเสนา คนน้องชื่อเจ้าสามพระยาฝั่งแก่น เจ้า
 คนนั้นแม่เป็นเชอเจ้านาย ส่วนท้าวยกมกามคนพนั้น อายุได้ ๑๒ ปี เจ้า
 แสนเมืองมาคนพ่อก็ให้ ไปกินเมืองเชียงราย ส่วนเจ้าสามพระยาฝั่ง
 แก่นนั้น อายุได้ ๑๓ ปี ได้เป็นพระยาแทนพ่อ ในยี่สิบเก้า จุลศักราช ๘๐๑
 ตัว ท่านอยู่เสวยราชสมบัติเป็นพระยาอยู่ได้ ๑๔ ปี เสนาอำมาตย์พร้อม
 กันเอาท่านออกจากที่ เป็นเจ้าเมืองเสีย แล้วยกเอาเจ้าลกคนเป็นลูกเจ้า
 สามพระยานั้น ให้เป็นพระยา ตั้งเจ้าสามพระยาท่านมีบุตรชาย ๑๐ คน
 ต่างมารดากัน เกิดมาด้วยลำดับ คนที่ ๑ ชื่อเจ้าอายุ ที่ ๒ ชื่อ
 เจ้ายกมกาม ที่ ๓ ชื่อเจ้าสาม ที่ ๔ ชื่อเจ้าใส ที่ ๕ ชื่อเจ้าวง
 ที่ ๖ ชื่อเจ้าลก ที่ ๗ ชื่อเจ้าท้าวเจ็ด ที่ ๘ ชื่อเจ้าท้าวแปด ที่ ๙
 ชื่อเจ้าท้าวเก้า ที่ ๑๐ ชื่อเจ้าท้าวสิบ ตั้งเจ้าคนพนั้นอายุได้ ๕ ปี
 เจ้าสามพระยาคนพ่อตั้งไว้ว่าจะให้เป็นพระยาแทน แล้วก็ให้ ไปอยู่ที่
 ข้างเวียงเจ็ดลิน อยู่ทนน ๔ บกถึงแก่กรรมไปแล้ว ตั้งเจ้าวงคนที่
 สิบนั้น ให้ ไปกินเมืองเชียงเรือง เจ้าลกคนที่หกให้ ไปกินเมือง
 พร้า เจ้าท้าวเจ็ดให้ ไปกินเมืองเชียงราย เจ้าท้าวสิบให้ ไปกิน
 เมืองฝาง นอกจากนั้นถึงแก่กรรมไปหมดเสียแล้ว ฯ

๐ ทนจะกล่าวถึงเจ้าลกก่อนแล้ว เจ้าคนพได้กินเมืองพร้า
 ก็กระทำผิดอาชญาพระยาคนพ่อ ๆ ก็ให้หนีไปอยู่ภาคไถ่กันก่อน
 แล้วยังมีเสนาเจ้าสามพระยาผู้หนึ่งชื่อสามแขก พระเคยกให้กินเข้า

ก็ขอลองตนทกที ภายหลังก็ไม่ซอสัตย์ต่อเจ้า จึงมากล้วยยกยอ
 เจ้าลกชนกินเมืองเชียงใหม่ มนจึงใช้คนไปเอาเจ้าลกมาที่ขอมไต้
 ไม่ให้ใครรู้สึกคน ไปซุ่มไว้ในเวียง ยามนั้นเจ้าสามพระยาไม่
 อยู่ในเมืองเชียงใหม่ แต่ไปอยู่เวียงเจ็ดลินเป็นนิจ ไม่นานเท่าใด
 ยิงฆวนหนิงยามเที่ยงคืน นายสามแขกยอผู้นั้น ก็ลอบเอาไฟ
 ไปจุดปราสาทเจ้าสามพระยาที่เวียงเจ็ดลินเสียหมด กิ่งหนเข้ามา
 เมืองเชียงใหม่ ยามนั้นเจ้าสามพระยาไม่รู้ว่าลกตนมาอยู่เวียง เจ้าลก
 มาวิ่งมาแต่เวียงเจ็ดลิน เข้ามาถึงคุ้มปราสาทในเวียงเชียงใหม่ แล้ว
 ก็จึงรู้ว่าลกตนมาอยู่ในมณฑลปราสาทแล้ว ครั้นรุ่งขึ้นพระยาพ่อลูก
 จึงออกมาทั้งทั้งสองตน เมื่อนั้นเจ้าสามพระยาจึงใช้คนใช้ไปนิมนต์
 พระสงฆ์เจ้าทั้งหลายมาพร้อมกันที่หอปราสาทราชมณฑลเจดีย์นั้นแล ส่วน
 พระยาทั้งสองต่างตนต่างนั่งอยู่ไม่พดซังกกันแลกันแล ครั้นถึงเวลา
 สายนักแล้ว ยังมีมหาเถรตนหนึ่ง จึงกล่าววามหาราชเจ้าทั้งสอง
 หาเราทั้งหลายมาจะว่าประการใดก็ว่าเถิด เมื่อนั้นพระยาสาม พระยา
 ตนพ่อจึงกล่าววว่า เมืองเชียงใหม่ทั้งปวงนี้ หากเป็นราชสมบัติ
 แห่งข้าหมค บัดนี้ขากจากมอขเมืองอนันไวแก่ลกแห่งข้า เจ้าลกน
 ให้เป็นพระยาแทน ว่าเท่านั้นแล้วก็เอาคนโททองคำใส่น้ำไปกรวด
 แล้ว ก็มอขเมืองให้แก่ลกตน ก็พดกขลกว่า ลกรักแห่งพ่อ
 ส่วนนายสามแขกผู้นั้น มนไม่ซอสัตย์สัจจิตแก่พ่อ ดั่งพ่อไม่กรุณา
 มนก็ฆ่ามันเสียแล้ว บัดนี้มันอกหนุนเจ้าให้ ไต่เป็นพระยา ภายหลัง
 ก็ยงจากขงเกิดหน้าซอใจคคต่อเจ้าอก เจ้าอย่าไต่เลยงมันไว้ ส่วน

พ่อคนใจทศ ก็จกอยู่ที่นั่น ว่าท่านแล้วก็หยุดอยู่ เมื่อนั้นพระยาลก
ก็ให้พ่อคนไปอยู่เมืองสาครโพ้นแล ฯ

๑ เมื่อนั้นเสนาอำมาตย์ทั้งหลายพร้อมกันทำการมงคลภิเศกแก่
เจ้าพระยาลก ตั้งนามใหม่ว่า พระยาศิลโกลเอกราชกระษัตริย์ ว่าเจ้า
พระยาศิลโกลา ครั้นได้เสวยราชสมบัติแทนพ่อแห่งตนแล้ว ก็ตั้งอยู่ตาม
ทศราชธรรม ๓๐ ประการ ภายหลังก็ไปอัญเชิญเจ้าสามพระยาคนเป็น
พ่อมาอยู่เมืองด้วยตั้งเก่า เจ้าสามพระยาก็อยู่เป็นศขด้วยลูกแห่งตน
ในเมืองเชียงใหม่ที่นั่นแล อายุได้ ๕๖ ปี ถึงแก่กรรมไป เจ้าพระยา
ศิลโกลราช ท่านทำการบรมศพพระบิดาเจ้าแล้ว ก็อยู่เสวยเมืองด้วย
อันชอบทศราชธรรม ๓๐ ประการ เจ้าสามพระยาท่านเสวยราชสมบัติ
อยู่ได้ ๓๕ ปี อายุได้ ๕๖ ปี ก็ถึงแก่กรรม นับได้ ๒๘ เช่นราชวงศ์แล ฯ

๑ ตั้งเจ้าศิลโกลราชอายุได้ ๓๖ ปี พระยาคณพ่อก็มอบราชสมบัติให้
แก่ตนแล้ว เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็ทำอัสราชาภิเศกขึ้นให้เป็น
เจ้าพระยาศิลโกลราชกระษัตริย์ ในขุโขลกสัน จุลศักราชได้ ๘๓๕ ตัว
เดือนเพ็ญเม็งวันศุกร์ไทยกคจี่ ท่านได้เสวยราชสมบัติแล้ว ก็ปรากฏ
เดชานภาพมากนัก ท้าวพระยามหากระษัตริย์ทั้งหลาย ก็น้อมนำมา
ยังเครื่องราชบรรณาการ มาถวายแก่ท่านมากนักแล ท่านอยู่เสวย
ราชสมบัตินานได้ ๓๕ ปี อายุได้ ๖๘ ปี ก็ถึงแก่กรรมในขุโขลกสัน จุล
ศักราชได้ ๘๕๘ ตัว นับได้ ๒๘ พระวงศ์แล ฯ

๑ พระยาศิลโกลราชท่านมีราชบุตรคนหนึ่ง ชลเจ้าบุญเรือง
พระยาพ่อก็แต่งตั้งให้ ไปกินเมืองเชียงใหม่ ภายหลังกระทำผิดอาชญา

พระยาตนพื่อให้หนีไปอยู่เมืองน้อยนั้นแล ลูกท้าวบุญเรืองชอชอก
 เชียงราย อายุได้ ๓๒ ปี เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็พร้อมกันไปเชิญ
 เขามา กระทำอสังฆราชาภิเศกเป็นพระยาแทนยี่แห่งตนในยี่เท่าสังงา
 ท่านเสวยราชสมบัติได้ ๕ ปี ก็กระทำคิณฑิต คือไปคิณฑิตการกัษช่อ เสนา
 อำมาตย์ทั้งหลายกราบทูลทักทวนไม่ฟังตามประเพณีบ้านเมืองแห่งท้าว
 พระยาทั้งหลายแต่ก่อน ที่เกิดแล้วเป็นอันแล้วมา เสนาอำมาตย์
 ทั้งหลายไม่พอใจ จึงพร้อมกันยกพระยายอดเชียงรายออกจากที่เป็นเจ้า
 เมืองเสียให้ไปอยู่สมามเมืองน้อย ในยี่กคยี่ ขาลสัปตศก จุลศักราช
 ได้ ๘๕๖ ตัว อายุท่านได้ ๔๐ ปี ได้ไปอยู่เมืองน้อย เมื่อนั้นเสนา
 อำมาตย์ทั้งหลาย ก็พร้อมกันอสังฆราชาภิเศกเจ้ารัตนราชบุตร ตนเป็น
 ลูกพระยายอดเชียงราย อายุได้ ๑๔ ปี ให้เป็นพระยาแทน พระยายอด
 เชียงรายได้ ไปอยู่เมืองน้อยได้ ๑๐ ปี อายุได้ ๕๐ ปี ก็ถึงแก่กรรมใน
 ยี่กคยี่ จุลศักราชได้ ๘๖๕ ตัว ได้ ๓๐ เช่นพระวงศ์แล ฯ

๐ เจ้ารัตนราชบุตรตนลูก เสวยราชสมบัติได้ ๑๐ ปี ก็ได้ไปส่ง
 ลักการพ่อทสมามเมืองน้อยนานไต่เดือนหนึ่ง ครั้นเสร็จแล้วก็เสด็จกลับ
 มาเมืองเชียงใหม่ เมื่อเจ้าได้เสวยราชสมบัติแทนพ่อตนนั้น อำมาตย์
 ทั้งหลายก็พร้อมกันตั้งนามขึ้นใหม่ ชื่อว่าพระยาภูตาทิปติราชาพระยา
 แก้วฉนวนแล พระยาภูตาทิปติพระยาแก้ว ได้เป็นเอกราชเสวยราชสมบัติ
 ก็ประกอบด้วยทศราชธรรม ๓๐ ประการ ทำบุญให้ทานไม่ขาด ครั้นถึงจุล
 ศักราช ๘๖๘ ตัว เฒ่าเมืองคำชายเอาบริวารหมู่ชุมมาเป็นข้าเจ้าพระยา
 ภูตาทิปติพระยาแก้วมากนัก เมื่อนั้นเจ้าพระยาแก้ว ท่านก็ให้เฒ่า

เมืองคำซ้ายไปกินเมืองแพร์แล้ว เมื่อภายหลัง เจ้าก็ไปกินเมืองเทิง
 ครั้นถึงศักราช ๘๖๘ พระยาแก้วเอารพลคนคักไปปราบเมืองสุโขทัย
 ไม่ได้ถอยคนมา ครั้นถึงศักราช ๘๗๐ ทวี ชาวไตเอารพลมาตกเมือง
 แพร์ ยามนั้นหมื่นจิตรผู้กินเมืองน่านเอารพลไปต่อรบชาวไตช่วยชาว
 แพร์ ชาวไตทุ่มเครื่องทนนมากนัก แลในศักราชเดียวกันนั้น เจ้าพระยา
 แก้วท่านก็ให้หมื่นว่าขานรอง ออรพลไปเอาเงี้ยวเมืองขันไม่ได้ถอย
 คน ครั้นถึงจุลศักราช ๘๗๒ ทวี ชาวไตชอชราโห้คุมพลมาตกเมือง
 แพร์ ยามนั้นหมื่นคำกายผู้เป็นเจ้าเมืองนครยกพลออกช่วยเมืองแพร์
 ชาวไตไม่ชนะก็ถอยหนี ครั้นถึงจุลศักราช ๘๗๕ ทวี พระยาแก้วแต่ง
 ให้หมื่นพิงเอารพลคนคักไปลักลอบเอาเมืองสุโขทัย ได้ชาวไตนั้นมา
 เป็นข้า ๕๐ ครวักขหมื่นคน จุลศักราช ๘๗๖ ทวี หมื่นชำไปลักลอบเอา
 เมืองฉะเลียงแลสุโขทัย ได้ข้าไพร่มาประมาณ ๒๐ ครว จุลศักราช ๘๗๘
 ทวี เจ้าพระยาแก้วเกณฑ์ทัพพระยาหัวเมืองทั้งหลายมากก่อสร้างเวียง
 เชียงใหม่ ในจุลศักราชเดียวกันนั้น เจ้าเมืองเชียงทอง แลเจ้าเมือง
 นายเอาไพร่ไทยช่างมาเข้ามาอันมั่วสมภารท่านทั้งใหญ่น้อยหญิงชาย
 ๓๓๒๐๐ คน ช่าง ๓๘ ทวี มา ๒๕๐ ทวี เมื่อนั้นพระยาแก้วท่านก็
 แต่งให้เจ้าเมืองเชียงทองไปกินเมืองฝาง แต่งให้พวกเงี้ยวทั้งหลาย
 อยู่ที่เมืองฝาง ๑๒๐๐ ครว นอกนั้นก็แต่งให้ไปอยู่หลายแห่ง ภายหลัง
 พวกเงี้ยวคิดขบถต่อเจ้าพระยาแก้ว ๆ รัลก็แต่งตั้งคนคักขึ้นมา พวก
 เงี้ยวทั้งหลายไม่อาจจับต่อสู้ได้ ก็แตกหนีชนเมืองเงี้ยว พระยาแก้วก็

แต่ทั้งรพลคนหาญทั้งหลายไปไล่ตามฆ่าฟันพวกเงี้ยวล้มตายเป็นอันมาก
เงี้ยวทั้งหลายซึ่งไม่คิดขบถนั้น เจ้าก็ให้อยู่ในเมืองตามเคย ฯ

๑ ครั้นศึกราช ๘๘๔ ทั่ว พระยาอาทิตย์เมืองไตใช้ให้ราชทูตมา
สยไมตรี แล้วเอาราชสารไปอ่านทั่วทหมันสนนั้นแล พระยาแก้ว
ตนชื่อว่าภททิตีราช ท่านอยู่เสวยราชสมบัติมานานได้ ๓๒ ปี อายุ
ได้ ๕๕ ปี เสวยเนอมาเขอตาย ในบวรวงเข่า จุลศักราช ๘๘๗ ทั่ว
นั้นแล นับได้ ๓๑ พระวงษาแล ฯ

๑ พระยาแก้วถึงแก่กรรมแล้ว เสนาอำมาตย์เชิญเอาเจ้าเชษฐราช
บุตรตนเป็นน้องพระยาแก้ว คือลูกพระยายอดเชียงราย อันอยู่สมาต
เมืองนอยมาอสุราชากิเศกเสวยเมืองแทนพตว ก็ในขเมืองเขารกา
จิตวาศก ยามนั้นอายุเจ้าได้ ๓๐ ปี เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็พร้อมกัน
อสุราชากิเศกยังช่วงหลวง จึงเรียกชื่อว่าเจ้าพระยาเกตเชษฐราชบุตร
จุลศักราช ๘๘๘ ทั่ว ท่านก็สร้างบ้านห้วเวียงให้เป็นอารามเรียกชอชนว่า
วัดโลกโมฬี แต่่นั้นท่านก็สร้างวัดเกวียนแลก่อพระเจดีย์ทำวิหารในวัด
โลกโมฬี ถึงจุลศักราช ๘๘๒ ทั่ว ไฟไหม้โรงหลวงหลังเจ้าพระยาแก้ว
ราชาธิปไตยอยู่นั้นเสีย จุลศักราช ๘๘๓ ทั่ว ไฟไหม้บ้านประตูท่าแพ คน
ทั้งหลายเสียครวมากนถ เมื่อนั้นเจ้าพระยาเกตเชษฐราชก็พร้อมกัษราช
เทวีแลมารดาแห่งตนให้ทานเงินแก่ชาวบ้านท่าแพ ประมาณ ๒๐,๐๐๐ เงิน
จุลศักราช ๘๘๔ ทั่ว ปลุกโรงหลวงพระยาเจ้าแล จุลศักราช ๘๘๕ ทั่ว
พระยาเกตเสด็จไปไหว้พระธาตุเจ้าเมืองละพนแล ถึงเดือนยชน ๓ ค่ำ
ผีพุ่งไต้ในอากาศแจ้งทั่วไปทั้งปวง ครั้นเดือน ๓ ไม้หมากทเมือง

หนອງขวางยกเคลื่อนจากที่เก่าไปได้ ๑๓ วา จุลศักราช ๘๘๖ ปี

เดือนเจียง นางอโนชาแม่พระยาเกตถึงแก่กรรม จุลศักราช ๘๘๗

เดือนเจียง เสนาอำมาตย์ทั้งหลายกระทำคิขขบถต่อเจ้าพระยาเกต

เชษฐราช ครั้นเจ้าพระยารุกแตงหมื่นสร้อยสามล้านไปฆ่าเสีย ครั้น

ถึงจุลศักราช ๘๐๐ ปี เสนาอำมาตย์ทั้งหลายเฉยไม่พอใจเจ้าพระยา

เกตแล้ว ก็พร้อมกันถอยออกจากที่เจ้าเมืองเสีย เสนาอำมาตย์

ทั้งหลาย ก็อัสราชาภิเศกเจ้าชายคำตนลกชนเป็นเจ้าเมืองแทน

พระยาเกตนั้น ก็ในขกายเสด็จศักราชเดียนั้น เจ้าชายคำเสวย

ราชสมบัติเป็นพระยาได้ ๖ ปี ไม่ประกอบชอยทศราชธรรม เสนา

อำมาตย์ทั้งหลายไม่พอใจ เขาพร้อมกันฆ่าพระยาชายคำตายเสีย

ในขกตกเขามา จุลศักราช ๘๐๕ ปี ได้ ๓๒ ชั่วพระวรวงษ์แล ฯ

๐ เมื่อนั้นเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย ก็พร้อมกันเชิญเจ้าพระยา

เกตเชษฐราชที่เมืองน้อยมาเสวยเมืองถวนสองหนแล เจ้าพระยาเกต

ท่านได้เสวยเมืองครึ่งที่สอง นานได้ ๒ ปีก็เสด็จไปทำบุญให้ท่านที่

วัดหัวข่าแดงแล้ว นิมนต์เอาพระสังฆมณฑลมหาชะหมันทานมหาสถาน

แล้ว ก็กลับเข้าประทับหัวเวียง ยามนั้นคำ เสนาพระยาเกตขอแสน

เค้ายังคยให้หมื่นเตนลก พ่อท้าวเซียงวงษ์หนง หมื่นอำยพวกข้างหนง

หมื่นเสิมลกแสนคำวหนง ให้กระทำมาฏวินาศแก่เจ้าพระยาเกตที่

หัวข่วงเมืองหลวงแล้ว ก็เอาซากเจ้าพระยาเกตไปส่งสักการยังวัด

แสนพ่อข่านวนนั้น แล้วก็เอากระดูกไปบรรจุก่อไว้ที่วัดโลกโมฬี

เจ้าพระเมืองเกตอายุได้ ๒๘ ปี ได้เสวยเมืองแทนพ่อได้ ๑๓ ปี อำมาตย์

ทั้งหลายก็ถอยออกเสีย ให้ไปอยู่เมืองน้อย เอาเจ้าชายคำตันลูก
 ก็นเมืองแทนได้ ๖ ปี เขาก็พร้อมกันฆ่าเสีย แล้วพร้อมกันไป
 อัญเชิญเอาเจ้าพระยาเกตุคนพ่อมาเสวยเมืองครั้งที่ ๒ ที่ท่านอยู่เสวย
 สมบัติครั้งที่ ๒ นานได้ ๒ ปี เสนาอำมาตย์พร้อมกันฆ่าท่านเสีย รวม
 เจ้าพระยาเมืองเกตุเสวยเมืองทั้งที่ ๑ ที่ ๒ ได้ ๑๕ ปี อายุเจ้าได้ ๔๘ ปี
 กิ่งแก่กรรม เขาฆ่าตายในบวรวังไล่มเสงอัฐิศึก จุลศักราช
 ได้ ๘๐๗ ตัว ได้ ๓๓ ชั่วพระวรวงษ์แล ฯ

๑ ในชั้นนี้สิ่งเดียวเสนาอำมาตย์ทั้งหลายเขาก็พร้อมกันอัสารราชา
 ภิเศกเจ้าท้าวพื่อนมบุตรเจ้าชายคำกนเมืองแทน ในบวรวังไล่มเสง
 เจ้าพื่อนมเป็นพระยาได้ ๒๕ วัน อำมาตย์ทั้งหลายพร้อมกันฆ่าเจ้าพื่อนม
 เสียแล้ว ก็อัสารราชาภิเศกนางเทวอโนชาชนแทนแก้ว เสวยเมือง
 ได้ ๗ เดือนแล้ว อำมาตย์ทั้งหลายก็ไม่ถูกกัน เมื่อนั้นแสนคร่ำ
 จึงไปเชิญพระยาเขมรจูงมาเสวยเมืองเชียงใหม่ พระยาเขมรจูงรำพึง
 เป็นสองใจเลยไม่รับอัญเชิญนั้น เจ้าพื่อนมเสวยเมืองได้ ๒๕ วัน อำมาตย์
 ก็พร้อมกันฆ่าเสียวนั้นในบวรวังไล่ จุลศักราชได้ ๘๐๗ ตัวนั้น นับได้
 ๓๔ พระวรวงษ์แล ฯ

๑ เมื่อนั้นแสนคร่ำจึงไปเชิญเจ้าน้อย ขอให้มากินเมืองเชียงใหม่
 เมื่อเจ้าน้อยรับแล้วยังไม่ทันจะไปเชียงใหม่ เมื่อนั้นเจ้าหม่นสามล้าน
 แลเจ้าเมืองลคร แลหม่นแก้วเชียงราย หม่นมโนเชียงแสน หม่นย
 เมืองพาน แลหม่น หนั่งสอหลวงเจ้าขุนทั้งหลายพร้อมกันแล้ว จึง

ให้หมื่นตาแสงพ่อนางไปอัญเชิญพระยาล้านช้างมาเสวยเมืองเชียงใหม่
 พระยาอภัยไฉนแลนช้างก็รับว่าจะมากินเมืองเชียงใหม่ ก็ยังไม่ทันมา
 หมื่นหวัดเคยนแสนหวัด ก็จิกเอาพลกำลังมาว่าจะเอาแสนคร่าวเสียฉน
 แสนคร่าวจึงร้องข่าวว่าเอาคนทั้งหลายอันอยู่พินนาท่งปวง มีละพูน
 เป็นต้น แสนพินทนาการ, ตาแสง แซ่ซ่าง, เชียงเรือ ภูคา, ผังแก่น, พินนา
 ท่งปวงมาขุดตาทพอยู่ที่ประตูเวียง ตั้งหนารบกันนานไต่ ๓ วัน ๓ คืน
 ถึงวันครบ ๔ แสนหวัดเคยนแสนหวัดก็ถอยหนีไปตั้งอยู่เมืองละพูน จึงไป
 ชวนเอาชาวไตผิงเป็นแขกเมืองมาอยู่ที่ละพูน ๑๓ คน ใช้ไปเชิญพระ
 ยาไต ขอให้พระยาไตรับยกพลชนมาเอาเมืองเชียงใหม่ ว่าฉนั้น
 เมื่อพระยาไตได้รู้อาการแล้ว ก็รับยกเอาพลมาไม่ทันถึง ในขณะ
 นั้นเจ้าชนทั้งหลายจากเชียงแสนมาถถึงเชียงใหม่ ก็พร้อมกันเอา
 แสนคร่าว ๑ หมื่นเตน ๑ ลูกพ่อท้าวเชียงวงษ์ ๑ หมื่นอายพวกช่าง ๑
 หมื่นหอคำ ๑ หมื่นเสมลูกแสนคร่าว ๑ รวม ๖ คน ก็พร้อมกันฆ่า
 เสียหมดแล้ว ก็พร้อมกันอภิเศกมหาเทวีจรประภาอินชา เป็นพระยา
 ในบวรไล่ คักราชไต่ ๘๐๗ เดือน ๑๐ ขน ๖ คำ เมงวัน ๕ เมื่อ
 พระยาไตยกพลมาถถึงเมืองเชียงใหม่ ก็ตั้งทพอยู่หนองผา ตวันออก
 เมือง เมอนนมมหาเทวจึงแต่งเครื่องราชบรรณาการแล้ว ก็ใช้ให้เจ้าชน
 เอาไปถวายพระยาไต พระยาไตได้รับเครื่องราชบรรณาการแล้ว
 ก็ไม่ชิงราชสมบัติขานเมืองอินไต ในวันเดือน ๑๐ ขน ๖ คำวันนั้น
 พระยาไตท่านก็เสด็จไปทำบุญกุศลกรรม ยิงทไวพระอัฐเจ้าพระยาเกต
 ทวัตโลกโมฬี แล้วจึงมอบเงินให้ ๕๐๐ บาทเพื่อให้สร้างเจดีย์แลโกษฐ

ใส่กระตักเจ้าพระยาเกต กษัตริย์หนึ่งให้เป็นรางวัล ให้เจ้าขุน
ทั้งหลายหมื่นได้ไปรับรองนั้นทุกคน ครั้นเดือน ๑๐ ขึ้น ๗ ค่ำ พระยา
ไตก็เสด็จไปกระทำสงฆ์เวียงเจ็ดลิน ครั้นเดือน ๑๐ แรม ๒ ค่ำ
พระยาไตก็เสด็จกลับไปเมืองไต ในจุลศักราชเดียวกันนั้นแล ฯ

๐ เจ้าเมืองนายพาทยกหุย ยกรพลมารบเอาเมืองเชียงใหม่ไม่ได้
ถอยกลับคืน ครั้นถึงจุลศักราช ๘๐๘ เดือน ๕ ขึ้น ๓๐ ค่ำ วันเสาร์
ไทยสว่างแจ้ง พระยาอุบุญโณเมืองล้านช้าง มาตั้งอยู่เชียงแสน ๓ วัน
ถึงเดือน ๕ แรม ๗ ค่ำมาอยู่เชียงราย เดือน ๑๐ แรม ๒ ค่ำ ท่าน
ก็เสด็จมาถึงเชียงใหม่ เสนาอำมาตย์ทั้งหลาย ก็อุบุญโณพระอุบุญโณ
ขุนนางแทนแก้วเสวยเมือง ตั้งนางจิวประภาอโนชาเทวี เขาถอดจากที่
เจ้าเมืองนั้นเสียแล พระยาอุบุญโณวราชเสวยเมืองไตบั้นหนึ่งแล้ว ก็
มอบเมืองนั้นไว้ ให้เจ้าอุปปลกตนอยู่รักษาเมืองแทนตน ส่วนตัวท่าน
ก็เสด็จไปส่งสักการพ่อตนที่เมืองล้านช้าง ครั้นอยู่มานานได้หกเดือน
จุลศักราช ๘๑๑ ควบคุมขบเขา แสนย แสนตั้งคบคิดกันในเวียงเชียงใหม่
ครั้นถึงจุลศักราช ๘๑๒ ทั่ว พระยาแพร์มาเป็นที่พระยาสามล้านเชียง
ใหม่ แล้วก็พร้อมกันกับพระยาหัวเวียงล้านช้างแลพระยานคร ว่าจะ
คิดกระทำร้ายแก่เมือง ว่าคนนั้น ไม่อาจกระทำไต่ก็หนีไป เจ้าขุน
ทั้งหลายในเวียงนอกเวียงทั้งปวง ก็แต่งทแกล้วทหารออกรบยังกลาง
เวียงเชียงใหม่ หม่อมพระยาสามล้านก็แตกหนีไปเมืองแพร์ ครั้นถึง
ศักราช ๘๑๓ ปีเมืองไตเดือนแปด เจ้าอุบุญโณก็ใช้ให้เอาอุปเทียเงิน
มาศมาษมาพระสงฆ์เจ้าที่เมืองเชียงใหม่แล้ว บอกกล่าวว่าจะไม่มาแล้ว

๑ ถ้าจะนับตั้งแต่พระยาจักรีกราชเจ้ามาได้ ๓๖ องค์ ครั้นนาง
 วิสุทธิถึงแก่กรรมไปแล้ว เจ้าพามังทราก็ให้ลูกตนชื่อพาสาวถนร
 ตพามังคอย เสวยเมืองเชียงใหม่เป็นเจ้าแก่ลานนาไทยต่อไปแล้ว เจ้าพา
 สาวถกนเมืองเชียงใหม่เกษ นางเทวถึงแก่กรรมนั้นแล้ว เจ้าพา
 สาวถเสวยเมืองเชียงแสน ๒ ปี เสวยเมืองเชียงใหม่ ๒๘ ปี ก็ถึงแก่
 กรรมในรัชกาลเมื่อกษัตริย์ ๕๖๕ ตัว นับได้ ๓๗ ชั่วพระวงศ์แล ฯ

๑ เสนาอำมาตย์ทั้งหลาย ก็พร้อมกันอภิเศกเจ้าหมองช่วยสโตนคอย
 ตนเป็นลูกเจ้าพาสาวถ เสวยเมืองแทนในรัชกาลเมื่อกษัตริย์ ท่านเสวยเมืองได้
 ปลายหนึ่งเดือนก็ถึงแก่กรรมในรัชกาลเมื่อกษัตริย์ ๕๗๐ ได้ ๓๘ ชั่ว
 พระวงศ์แล ฯ

๑ เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็อภิเศกเจ้าหมองกลางตนเป็นน้องหมอง
 ช่วยได้เสวยเมืองแทน ในรัชกาลเมื่อกษัตริย์นั้นแล ท่านช่วยเมืองน่านได้ ๗ ปี
 ก็ถึงแก่กรรมไปในรัชกาลเมื่อกษัตริย์ ๕๗๖ ตัว นับได้ ๓๘ พระวงศ์แล ฯ

๑ เจ้าหมองกลางถึงแก่กรรมไปแล้ว เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็
 พร้อมกันอัญเชิญเอาลูกเลี้ยงพระเจ้าเชียงใหม่ตนกนเมืองน่านชื่อเจ้าพล
 ศักชายศรีสองเมืองนนมาเป็นพระเจ้าเชียงใหม่ ในรัชกาลเมื่อกษัตริย์ ๕๗๗
 ตัว ท่านได้ไปเสวยสมยศเป็นพระเจ้าเชียงใหม่ได้ ๒ ปี
 เจ้าพากาเผอกกนเมืองเชียงแสนถึงแก่กรรมไป กษัตริย์ ๕๘๖ ตัว
 เมืองเชียงใหม่ของคิตขบถต่อเจ้าพามังตรา พระเจ้ามังตราแต่งตั้งให้พระเจ้า
 สุธโธราชไปปราบปรามเอาก็ได้ กษัตริย์ ๕๘๗ ตัว เมืองน่านคิตขบถ
 ต่อพระเจ้าสุทธโธราช ฯ ก็ไปปราบปรามก็ได้อีก กษัตริย์ ๕๘๘ เจ้าสุทธโธ

ไปปราบปรามเอาเมืองเชียงแสนก็ได้ พระเจ้าน้องมหานวมังทราก็
 ถึงแก่กรรมในขณะนั้น เจ้ามิ่งแลทิพเนตรกินเมืองหงสาวดีแทนก็ขย
 กั้นนั้น คักราช ๕๕๐ พระเจ้าสุทโธมาอยู่เชียงแสน เพราะพี่น้องไม่
 ถูกกัน เจ้าตนพี่เข้าไปในเวียงขมอยู่โรจนางกาเผือก ให้เจ้าหน่อคำ
 ลูกพระยามิ่งแลทิพเนตรกินเชียงแสนแล้วกลับไปเมืองหงสาวดี พระยา
 เชียงแสนมักศมญ์ต่อพ่อไปส่งถึงเมืองฝางแล้ว ในขณะนั้นพระเจ้า
 เชียงใหม่แต่งรพลงขันไปรบเอาพระยาเชียงแสนพ่อลูกมาชิงไว้เชียงใหม่
 พระเจ้าสุทโธครันไปถึงหงสาวดีแล้ว ก็เอาพระเจ้ามิ่งแลทิพเนตรลง
 เสียบ พระยาสุทโธชนนึ่งแทนแก้วหงสาวดีนครในขณะนั้น ในจุลศักร
 ราช ๕๕๐ ตัวนั้น พระยาลครวิธอาสาทำสงครามต่างพระเจ้าเชียงใหม่ ๆ
 ก็มีความยินดีแล้ว ก็ให้พระยานครไปกินเมืองเชียงแสน แล้วตั้ง
 นามให้ใหม่ว่า พระศรีสองเมือง ก็ตั้งแสนอาชญาให้เป็นนาย
 แคว้นแก่บ้านทั้งหลายในเมืองเชียงแสนทั้งปวงแล้ว ก็ให้เกณฑ์
 รพลงขันก่ออยู่ประจำประตูเป็นนิจ ครั้นสามขมาถึงแล้ว ถึงขมึงเม็ด
 มแม่จันทวาคก จุลศักราช ๕๕๓ ตัว เจ้าพาสุทโธธรรมราชก็ยกรพลงขัน
 มาเป็นอันมาก มาตีเอาเมืองเชียงใหม่ไม่นานเท่าใดก็ได้เมืองเชียงใหม่
 พระเจ้าสุทโธ ครั้นได้เมืองเชียงใหม่แล้ว ก็เอาพระเจ้าเชียงใหม่ช่อพลัค
 ศรีสองเมืองไปไว้เมืองหงสาวดีนครได้ ๔๐ ชั่วพระวรวงษ์แล ฯ

๐ ลำดับมหากษัตริย์เมืองลานนาไทย ตั้งแต่เจ้าจักรวราชมา
 ทรายถึงเจ้าพลัคก ศรีสองเมืองราช กษัตริย์เสวยเมืองฝางเชียงใหม่ก็
 หมดพระวรวงษ์ ตั้งแต่ขึ้นมาลานนาไทย ก็เป็นข้าส่วยพม่าต่อไป เมื่อ

ภายหลังก็เป็นข้าพระเจ้าเมืองกรุงเทพมหานครมาตราบถึงกาลขบคนแล
 ช่อมหากษัตริย์ในลานนาไทย ตั้งแต่เจ้าจักรวาชมาตราบถึงเจ้า
 ลวะเมงนน ซอว่าลาวทกตน ตั้งแต่เจ้ามิ่งรายมาตราบถึงเจ้าพลศึก
 ชายศรีสองเมืองนน ซอมีไต่ว่าลาวสักตน เจ้ามิ่งรายท่านก็ได้เสวย
 ราชสมบัติปราบลานนาไทยแล้ว ก็ตั้งสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นให้รุ่ง
 เรืองยิ่งกว่าเก่าก่อนแล้ว เหตุนี้นักปราชญ์เจ้าทั้งหลาย จึงเรียกว่า
 เจ้ามิ่งรายได้มาสร้างเวียงเชียงใหม่ ในสมัยว่าเป็นครั้งแรก อนึ่งจึง
 เรียกเป็นชื่อพระวรวงษ์หนึ่ง ว่าฉนนันแล นับแต่เจ้ามิ่งรายมาถึงเจ้า
 พลศึกชาย เมืองน่านได้มาเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ วันนั้นได้ ๒๐ พระวรวงษ์
 กษัตริย์แล ตั้งแต่นั้นมาหากษัตริย์เมืองพียงเชียงใหม่อันเป็นเจ้า
 เป็นใหญ่ในเมืองลานนาไทยทั้งปวงก็หมดไปตราบถึงกาลขบคนแล ภาย
 หลังแต่นั้นมา จุลศักราช ๑๐๘๘ ตัว เมืองเชียงแสนจึงแต่งตั้งให้ท้าวชน
 ในเมืองน่านไปเชิญเอาเจ้าเมืองเชียงใหม่. ซอเจ้าตนมหาวรวงษ์มากินเมือง
 น่าน สังกวรวรณากล่าวทวยพงษาวการ พระมหากษัตริย์ทั้งหลาย
 ตั้งแต่เจ้าพระยาสมันตราชเจ้า ตั้งภทกลปมาถึงเวสสันดรเจ้าสืบ ๆ มา
 ตั้งแต่นั้นมาตราบถึงเจ้าสิทธิศกได้เป็นพระพุทธรองค์ศรีสัพพัญญูตราบ
 ถึงกาลขบคน ฯ

ตติย เป็นกถาถวณสาม นิฎฐิต ก็สำเร็จแล้วท่านก่อนแล ฯ

ภาคที่ ๒ พงษาวดารเมืองน่าน

ตำนานมัสการ

๑ สาธโว คุราสัพปปริสทังหลาย อาจารย์ตนจักแบ่งนิทาน
 ศุภกถาจารตคัคควยลำคยตระกูลราชวงษา ท้าวพระยาเจ้าทั้งหลาย
 ตนอันใดเป็นเจ้าเป็นใหญ่เสวยราชสมบัติในเมืองวรรณคร คือเมืองขวแล
 เมืองนนทบรรทณ โดยอันลำคยมาตราบถึงต่อท้าวกาลยคณแล จึง
 นมัสการไหวยงพระติริตนแก้วทั้ง ๓ ประการ ด้วยคาถาบาทต้นว่า
 สรณมหินย พุทธเสฏฐิจู คิงนแล อหิ อันว่าข้า นนามิ ก็น้อมไหว
 พุทธเสฏฐิจู ยังพระพุทธานเจ้าตนประเสริฐกว่าโลกทั้ง ๓ คือกามโลก
 รูปโลก อรูปโลก ในกาลยคณแล อหิ อันว่าข้า นนามิ ก็น้อมไหว
 ธิมนิ ยังพระศธรรมเจ้า สุกตถาธิมนิ อันเป็นไม้ไต้สองสัตว์สรรพ
 สัตวในโลกา ให้สัตว์สรรพสัตว์ทั้งหลายได้ไปสู่สคติภาวะ คือ มหา
 นิพพาน นมิตวา มิกว่า วันทามิ ข้ากไหว สัม จ คือพระสังฆ
 เจ้า ๒ จำพวก คือ อริยสังฆแลสมมติสังฆ ทักขิณเอยย อันควรรับ
 เอาทานแห่งบุคคลทั้งหลาย อหิ อันว่าข้า วิกขามิ กิจกกล่าวยคณแล
 ราชทายาทริฐฐาธิปติ ยังราชานวงษาแห่งท้าวพระยาทั้งหลายอันได้
 เป็นเจ้าเป็นใหญ่สยสำมาตราบถึงกาลยคณแล สัพพทักขา สัพพภยา
 สัพพโรคา สัพพอนตรายายิ วินาสันต อันว่าสรรพทุกขแลภัยพยาธิ
 กังวลอนตรายทั้งหลายมवल วินาสันต ขอจงหอนิยหายมิกว่า อย่า
 หอมแก่ชาเทอะ ฯ

ตอนที่ ๑

ว่าด้วยราชวงศ์ภูคามาสร้างเมืองบัว



๑ ตั้ครายมานุพูพิภกธา จักจาลำคัยมาแต่ต้น นักปราชญ์ผู้
 มขัญญาเพิงรุ ในราชวงษาคึงผู้ชาจักกล่าวแต่โยธาณสันตานุสันตติมาคึง
 นเทอะ หิ ควยมแท้แล เติมต้นในเมื่อแต่เช่นพระยาภคาคเสวยราช
 สมบัตในเมื่ออย่างทั้น ยิงมพรานข่า ๑ อยู่ในเมื่ออย่างทั้น
 มนักมขกกตมิกใครไปแอ่วเกินหาเนอ มนักไปทวยห่วยคอยทงหลาย
 แท้หันแล พรานผู้หนักข่ประยงเนอ ครนมาเถิงตนคอยภคาคแล่วก
 หันยงรอยเนอหันแล แล่วมนักไต่ตามรอยเนอชนเมื่อคอยภคาคชนโยน
 กเป็นอนสูงนัก พรานผู้หนักข่ไต่ยงเนอ มนักสอคเสาะไปในคำยล
 ทั้น มนักเล็งแลไปมา กหันยงไม้ตน ๑ มร่มเงากวาง
 ขวางคิงามนัก เมอนนพรานผู้หนักเขาไปยงอยู่ร่มไม้ตนนั้นแล่ว
 มนักเล็งไปมากหันไซ้ ๒ ลูก อยู่ทไกลพนเคาไม้ตนนั้น ไซ้ ๒ ลูกนั้น
 ใหญ่ประมาณเท่าหมากข้าว พรานข่าผู้หนักไซ้ ๒ ลูกแล่ว กนำมา
 ถวายพระยาภคาคหันแล ฯ

๑ เมอนนพระยาภคาคครนไต่เห็นแล่วกมีความยินดีควร อัจจรวรย
 มากนักหันแล พระยาภคาคกรักษาไว้ให้ค คือหน่วย ๑ เขาใส่กวย
 ังวไว้ หน่วย ๑ ใส่กวยฝ้ายไว้หันแล พระยากรักษาผ่อคอยคินก
 ครนอยู่มาข่นานเท่าใด ไซ้หน่วยใส่กวยังวันนักเกิดแตกออกก่อนก
 เปนบรมชผู้ชายทรงรูปโลมโนมพรวรณะอนิงามนัก พระยากรักเสมอ

ตั้งลูกตนนั้นแล ครั้นมาช้านานเท่าใด ไซ้หน่วยใส่กวยฝ้ายนั้นก็เกิดแตก
 ออกมาเป็นขรุษผู้ชายถ้วน ๒ ทรงรูปโสมโนมพรรณวรรณะอันงามเสมอ
 กันทั้ง ๒ คนเห็นแล พระยาภคากเลียงไว้เอาเป็นลูกท่านแล พระยา
 กิริก ๒ เจ้าพี่น้องเสมอตั้งลูกอันเกิดมาแต่อกตนนั้นแล เถิงเมื่อเจ้า
 พี่น้องนั้นใหญ่ขึ้นมาแล้ว พระยาภคาคตนพ่อกก็เบิกขายใส่ช่อผู้พี่อาย
 เกิดกวยงวณนั้นว่า เจ้าชนุนั้น ว่าอันเห็นแล แล้วก็เบิกขายใส่ช่อเจ้าตน
 นั้นว่า เจ้าชนพองเห็นแล ฯ

๑ ครั้นเจ้าชนุนั้นนั้นอายุได้ ๑๘ ปี ผู้น้องได้ ๑๖ ปี แล ๒ เจ้าพี่
 น้องจึงจากกันว่า ราพี่น้องจักพากันไปไหว้พ่อแห่งรา หือปลุกแปงรา
 ทั้ง ๒ หือไคเป็นท้าวพระยาเทอะ ว่าอันแล้ว เจ้าทั้ง ๒ ก็ไหว้พระยา
 ภคาคตนพ่อกว่า ข้าแต่พ่อพระยาเป็นเจ้า เชื่อข้าใคร่เป็นท้าวพระยา
 นิกแล ขอพ่อพระยาเป็นเจ้าจงกรุณาเผื่อข้าทั้ง ๒ แต่เทอะ ว่าอันแล้ว
 เมื่อนั้นพระยาตนพ่อกจึงจากบศวยเจ้าทั้ง ๒ พี่น้องว่า พี่ว่าเจ้าทั้ง ๒ พี่น้อง
 ใคร่เป็นท้าวพระยาแท้ตั้งอัน เจ้าทั้ง ๒ จึ่งพากันไปหาพระยาเถรแต่ตั้ง
 แต่เทอะ ท่านหากจะกรุณาเชื่อเจ้าทั้ง ๒ ซแต่ เจ้าทั้ง ๒ จึงไหว้
 พระยาตนพ่อกว่า พระยาเถรแต่ตั้งอยู่ที่ไคนั้นจา พระยาตนพ่อกกล่าววว่า
 ท่านอยู่หว่างคอยคยวาวเห็นแล ว่าอันแล้ว เมื่อนั้นเจ้าทั้ง ๒ ก็พา
 กันไปก็ไปชอดพระยาเถรแต่ตั้งแท้เห็นแล ฯ

๑ เมื่อนั้นพระยาเถรแต่ตั้งก็ถามเจ้าทั้ง ๒ พี่น้องด้วยเหตุอันมานั้นช
 ษระการเห็นแล เจ้าทั้ง ๒ ก็จึงไหว้พระยาเถรว่าตงน เชื่อข้าทั้ง ๒
 ใคร่เป็นท้าวพระยา พ่อเชื่อข้าจึงหือเชื่อข้ามาไหว้สาเจ้ากตihilแล ขอ

เจ้ากษัตริย์นครท่งขานเมืองต่งหอกแก่มืดมืดว่าอันแล้ว พระยา
 เกรกกล่าวว่ เชอเจ้าท่ง ๒ ฟ้องใคร่เป็นท้าวพระยาต่งอินคแล เรา
 หากจกว่าฟ้องต่อเจ้าท่ง ๒ ซแค ทนนพระยาเกรกจึงพิจารณาต๋อได้รู้
 แจงแล้วจึงพาเจ้าท่ง ๒ ไปสัทธิศกัวันออกแม่ของ ครั้นไปเถิงที่ ๓ ภาย
 วันออกแม่ของควرت่งขานต่งเมือง พระยาเกรตังก็หอกมารต่งขาน
 ต่งเมืองในทนนหันแล พระยาเกรจึงเอาไม้เท้าชคไปเป็นจันทพยหะหัน
 จึงใส่ชอว่าจันทขรเพออินคแล พระยาเกรจึงตังหอกเจ้าขนุ่นผู้ฟเป็น
 พระยาในทนน ได้ชาวท่งหลายอิน้อยในทนนเป็นบริวารมากนิกหันแล
 ๐ เมอนนเจ้าต่นเป็นนอองจิงไหวพระยาเกรว่ พเผอชาเจ้ากักยง
 กรุณาให้เป็นพระยาแล้ว ขอเจ้ากจงจกกรุณาหอก (เผอชา) ได้เป็น
 ท้าวพระยาต่งเทอะ ว่าอันแล้ว เมอนนพระยาเกรก็พาเอาเจ้าขนฟองผู้
 นองนคนมาสัทธิศกัวันตกส่วยเห็นอ มาชอกที่ ๓ โกลน่านาน
 ประมาณ ๕๐๐๐ วา ทนนควرت่งขานต่งเมือง พระยาเกรจึงเอาไม้เท้า
 ชคไปเป็นเตชะกะพยหะ จึงใส่ชอว่าวรรณคร ว่าอันแล้ว ภายลนคน
 ท่งหลายจกเรียกว่เมืองขว ว่าอันแล้ว พระยาเกรจึงเวรเมืองทนนหอก
 เจ้าต่นนอองชอขนฟองเป็นพระยาหันแล จึงหอกวาด (คน) ท่งอยู่ใน
 ทนนเป็นบริวารหันแล แล้วเจ้าเกรตังก็จิงขนแคนเมืองหอกเจ้าท่ง ๒
 ฟ้องภายหันเห็นอท่านุ่นเป็นแคน ฝ่ายไตสคแห่งศาลเมืองล่างเป็น
 แคนหันแล ส่วนหนกาวลาวก็ว่ามาแล้วแล ทังพระยาเกรตังนิน
 คอเป็นเจ้าฤาษีว่าอันแล ฯ

๑ ส่วนเจ้าชนฟองนั้น ท่านได้เป็นพระยาแล้วก็อยู่เสวยราชสมบัติ
 ในเมืองวรรณครทนน ก็มีลูกชายตน ๑ เจ้าชนฟองตนพ่อก็จึงใส่ชื่อเบิก
 ขายว่า เจ้าเกาเกอน ว่าอันแล ครั้นอยู่มาช้านานเท่าใด ส่วนพระยา
 ชนฟองตนพ่อดีงกรรมไปแล้ว เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็อัสารราชา
 ภิเศกเจ้าเกาเกอนตนลูกเป็นพระยาแทนหันแล ครั้นช้านานเท่าใด
 พระยาภคาคตนบุรีว่าหลานตนค หนึ่งก็เป็นที่ถูกเนื้อเฟิงใจแก่เสนา
 อำมาตย์แลไพร่พลบ้านเมืองทั้งมวลฉนั้นนั้น พระยาภคากก็จึงใช้นาง ๒
 คนมาอาราธนาเอาเจ้าเกาเกอนเมื่อเป็น พระยา เสวย เมืองใน เมือง ภคาค
 คคือเมืองอย่างหันแค เจ้าเกาเกอนท่านก็ขี้ใคร่สู้รบเมื่อเท่าใด เมื่อนั้น
 นางทั้ง ๒ ก็ข้อยอม ก็ขออาราธนาเอาเจ้าเกาเกอนเมื่อเสวยเมืองอย่างจง
 ใต้หันแล เมื่อนั้นพระยาเกาเกอนก็รบเอานิมนต์นางทั้ง ๒ ตามตั้ง
 พระยาภคาคตนบุรีหากใช้มานิมนต์ตนเมื่อเสวยเมืองอย่างแท้หันแล นาง
 ทั้ง ๒ ครั้นว่าพระยาเกาเกอนรบเอานิมนต์แล้ว ก็พากันกลยเมื่อไหว
 พระยาภคาคหรือช้ประการหันแล พระยาภคาคครั้นว่าได้รู้ว่าเจ้าเกา
 เกอนตนเป็นหลานช้รบนิมนต์แล้ว ก็แต่งหือเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย
 แลชาวเมืองอย่างทนนเอาควยคนตรทั้งหลายชนเมื่อแท้ นำเอาพระยา
 เกาเกอนมาเป็นพระยาขงอยู่เมืองอย่างนั้นแล ฯ

๑ เมื่อนั้นพระยาเกาเกอนรู้ว่าพระยาภคาคตนบุรีแย่งเสนาอำมาตย์
 จักมาเชิญเอาตนเมื่อเมืองอย่างแท้สนนั้น เจ้ากจึงจากข้ด้วยนางพระยา
 แลเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย ว่าข้ตนพระยาภคาคตนบุรีจักมาเชิญเอา
 เราเมื่อเสวยเมืองอย่างจงใต้แท้แค ข้ตนเรากจกได้ไปอยู่ในเมืองอย่าง

กษัตริย์พระยาภคคัตนย์ก่อนจะแตก ดึงเมืองวรรณครทนกพกจกมอขยง
 วางไว้แก่นางทงมวลดแล เสนาอำมาตย์ทงมวลดหอยอยู่เสวยก่อนจะแตก
 ยศนคพะระแห่งนางกัม ฃว่าคพะระหากแก่ขริขวรรธแล้ว หลอนนางประ
 สตรลกมาเป็นผู้ชายใหญ่หน้ากล่าหาญมา ก็หากจกสร้างบ้านแปง
 เมืองทนหรือวังเรองแก่เจ้าจะแตก ว่าอันแล้ว ส่วนว่าพระยาเกาเกอนครัน
 ว่าปงเมืองไว้หอยแก่นางเทวแลเสนาอำมาตย์ทงหลายแล้ว ก็เสด็จ
 เมอเมืองอย่างทวยเสนาอำมาตย์ทงหลายหันแล ครันว่าเจ้ามาเถิงใน
 เมืองอย่างแล้ว พระยาภคคัตนย์แลเสนาอำมาตย์ทงหลายก็อสารราชา
 ภิเศกเจ้าเกาเกอนหรือเสวยเมืองหันแล ส่วนพระยาตนย์อยู่เสวยเมือง
 ย่างทนนกเมินนานนงแล้ว ท่านก็ใช้ไปอาราธนาหลานตนมาเสวย
 เมืองแทน อยู่มาข่นานเท่าใด ท่านก็เสียงกรรมไปสู่โลกภายนำหัน
 แล ส่วนพระยาเกาเกอนก็อยู่เสวยเมืองตามอันชอยธรรมหันแล ฯ

๐ อยู่มาข่นานเท่าใด ยังมีพระยาตน ๑ ชอว่างำเมือง กินเมือง
 พยว รัชาว่าเมืองวรรณครคือเมืองขวนนหาท้าวพระยาข่นได้ มีแต่
 นางพระยาอยู่เสวยเมือง เมอนนพระยาว่างำเมืองก็ยกเอารพลคกมา
 หลอนรบเอาเมืองขวหันแล ส่วนนางพระยาแม่ท้าวคายนกข่นทนรู้สึก
 หันแล เมอรู้สึกแล้ว ชาคกก็เข้ามากรมเมืองตนแล้ว นางพระยาแล
 เสนาอำมาตย์ทงหลายจกแต่งใช้ไปไหวพระยาเกาเกอนตนเป็นผู้กข่น
 ส่วนนางพระยาแลเสนาอำมาตย์ทงหลายจกจัดแต่งไพร่พลคนคกใน
 เมืองขวทนนออกสู้รบข่นทน เพราะพระยาว่างำเมืองเอารพลหลอนเข้า
 มาผจญทวยอนรบพลนง นางพระยากจึงห่างคาเอาเข้าของเงินค้ำ

แก้วแหวนก็แตกหญิงผู้ ๑ หนีออกเมืองคำคอนซ่อนย้ายไปได้หลายวัน
 มากนัก ก็ไปซอกเถียงไร้ที่ ๑ นางก็ซ่อนอยู่เถียงไร้ที่นั้นเห็นแล ซอก
 ในคืนวันนั้น นางก็ประสตรไ้ลูกชายคน ๑ เห็นแล ฯ

๑ ในเถียงไร้ที่นั้นยังมีห้วยแร้ง มีทขี้ไถลไร้ หนาน้ำจกอาบจก
 กินขี้ไต้ นางพระยากั้ให้ราไร้ถึงผัวตนว่าฉนั้น เจ้ากูเมือจะละขาไว้
 วันนั้น ยังกล่าวแต่ข้าว่า ครันลูกราเกิดมาเป็นผู้ชายใหญ่มากก็หาก
 จกสร้างบ้านแปงเมืองทนหรือรุ่งเรืองแก่เจ้าชแด ว่าฉนั้นแต่ข้าวันนั้น
 ขันออกมาพอยหนาน้ำจกกินจกอาบขี้ไต้อนจา ว่าฉนั้น ในขณะนั้นสิ่งเดียว
 ห่าฝนลมใหญ่ก็ตกลงมามากนัก น้ำกนองพิตกอนหินกอนผาเป็นอัน
 พิศเพิงกลัวมากนักเห็นแล ครันว่าฝนเออนมาแล้ว นางพระยากั้อุ้มเอา
 กุมารไปหนาน้ำเห็นแล ในวันนั้นก็เปวันอโใบสถศีลเคือนแข็งแล นาง
 กั้อุ้มเอาลูกตนไปนั่งกอนหิน อาบนำหอลูกตนเห็นแล แล้วกั้อุ้มเอา
 ลูกตนไปสู่เถียงไร้กขี้แตกหญิงนั้นแล ฯ

๑ ครันถึงวันลุนรุ่งเช้าแล้ว นายบ้านชาวไร้มาคไร้ ได้ยินกุมาร
 น้อยให้ จึงเข้าไปผ่อด มีนกรั้จกนางพระยา มีนจึงไหว้นางพระยา
 ว่าเป็นเหตุฉนั้นใด แลมีเหตุการณฉนั้นใดเกิดมีแก่เจ้าป่อยมาอยู่ทนอนชา
 เมื่อนั้นนางพระยากั้บอกเหตุการณทั้งหลายฝงนั้นซ่อนซงนายบ้านฝั้นเห็น
 แด คังนายบ้านฝั้นก็หากเป็นพ่อครัวพระยาแต่กอนหินแด เมื่อนั้น
 นายบ้านฝั้นนี้ไหว้นางพระยาว่า เจ้าอยู่ทขี้ควรแลขอเจ้าเมืออยู่บ้านชา
 ควรชแด นางพระยากั้ชรับเมือแล้ว นายบ้านฝั้นก็จึงพาเอานาง
 พระยาแลแตกหญิงเมือเห็นแด นายบ้านกั้เลียงคูนางพระยาแลเจ้ากุมาร

แลเต็กหญิงห่อหมก้วยเขานาโภชนอาหาร ห่อหมกเต็มใจแล้ว เมื่อเจ้า
 กุมารลุกย่างเที่ยวไปได้แล้ว ภายลนนายข้านกคฉ่ากคจึงพาเอาซาเจ้า
 แม่ลูกกขเต็กหญิงหนีไปอยู่บ้านอื่น ๑ ซอบ้านสะขานอนนั้น เป็นบ้านข่ม
 เวยกพระยางำเมืองหนแต่ นายขันทง ๒ ก็เลยยกยงเจ้ากุมารพอใหญ่
 อายุได้ ๑๖ ขันแต่ นายขันทง ๒ ก็พาเอากุมารเมื่อไหว้สาพระยางำ
 เมือง พระยาหนแล้วก็มีใจเอนครรณามากนัก เจ้ากุมารก็ใช้สอยค
 หนัก พระยากจึงไล่ชื่อว่า เจ้าขนไล่ ว่าอันแล เจ้าขนไล่ท่านใช้สอยค
 พระยากเลยงไวห่อเป็นลกนายข่มเวยกผู้ ๑ หนแต่ ๗

๑ ครนอยมา ยงมีการพระยางำเมืองอื่น ๑ หนกนัก . พระจึงยง
 อาชญาไว้แต่เจ้าขนไล่ ๗ ก็ห่อแล้วแต่การอาชญาสู่ประการหนแต่
 เมื่อนนพระยากมีความขนตนก ก็กรรณาหอกนทงหลายสร้างแปงเรอน
 หลง ๑ กขเข้าของเงินค้ำห่อแก่แม่เจ้าขนไล่หนั้นแล อยู่มาข่นานเท่าใด
 พระยากเลยงไวห่อเป็นหมนแซ่ต่าง แล้วยกห่อไปกินเมืองปราศ
 หนแต่ เมื่อนนพระยากยกขอนว่า เจ้าไล่ยศ เพออันแล เมื่อนน
 พระยางำเมืองจึงไวนางผู้ ๑ ชื่อว่า อวลสม กขลกชายผู้ ๑ ชื่ออามขอม
 ไวห่อซาเจ้าแม่ลกกนเมืองขวหนแต่ ครนถึงฤคขใหม่เคอนใหม่
 นางพระยาขวแต่่งบรรณาการเมื่อไหว้พระยางำเมือง นางเมอฮอกเมือง
 พยาวแลวกไหว้พระยา ถวายบรรณาการหนแต่ ๗

๑ อยู่มาข่นานเท่าใด ซาแม่ลกจะลาพระยาเมอเมืองขว ก็
 แต่่งแกงควายเมอถวายพระยางำเมืองหนแต่ พระยาได้กินแกงควาย
 หนั้นแล ก็ว่าเล่นนางพระยาขวว่า แกงควายยังหวานแต่เท่าว่าน้ำหนัก
 หนว่าอัน นางพระยาขวได้ขนก็เคียดไว้ในใจ ถึงวันลุน นางพระยา

กษเจ้าอามขอมผู้ลกไปไหว้พระยาแล้ว ก็ลาเมื่อเมืองขวหันแล เจ้าผู้ลก
 ใจคิดว่า จักหอบเมอผายกายวิมยมนั้น ไหว้แก่ข้าเจ้าแม่ผู้ลกหันแล
 เจ้าแม่ผู้ลกครั้นเมอชอกเมอเมืองขวแล้ว นางจึงแบ่งหนังสือไปหาเจ้าเมือง
 ปราก แล้วเจ้ากริบเอาช่างมารพลโยธาทั้งหลายมากนักหันแล
 เจ้าเมืองปรากครั้นมาชอกเมอเมืองขวแล้ว นางก็รีบไปต้อนรับไปรับเอา
 เจ้าเมืองปรากหันแล เมื่อนั้นนางพระยาแลเจ้าเมืองปรากเขาเจ้าทั้ง ๒
 ก็จากกัน เอากันเป็นผิวเป็นเมียกันในวันอันมาชอกหันแล ฯ

๐ ครั้นช้านานเท่าใด พระยาเจ้าเมืองได้รู้ว่า เจ้าเมืองปราก
 แลนางอวสิมเอากันเป็นผิวเป็นเมียกันนั้น ก็เคียดมากนัก แล้วจึง
 จะยกเอารพลคนศึกเป็นอันมากมาตกเมืองขวหันแล พระยาเจ้าเมือง
 ก็มาตั้งทัพอยู่ที่บ้านหนองเวียงหันแล ว่าจักรบเอาเมืองขวว่าอันหันแล
 เมื่อนั้นเจ้าผู้ยศเมืองปรากก็เอารพลออกตั้ง เอาเจ้าอามขอมเป็นหัวหน้า
 หันแล รบกันหน้อยหนึ่ง พระยาเจ้าเมืองเล็งเห็นเจ้าอามขอมตนเป็นลูก
 มีใจรักลูกตนหันแล พระยาเจ้าเมืองก็เอารพลคนศึกถอยหันมาเมือง
 พยวตั้งเกำหันแล ฯ

ตอนที่ ๒

ว่าด้วยเรื่องสร้างเมืองน่าน

๐ เมื่อนั้นเสนาอามาตย์ทั้งหลายมีเจ้าอามขอมเป็นต้น ก็อสา
 ราชาภิเศกเจ้าเมืองปรากคือพระยาผู้ยศนั้น หือเป็นพระยาเสวยเมือง
 ขวหันแล แล้วก็เรียกชอชนว่า เจ้าพระยาผานอง ว่าอันแล เหตุว่า

เจ้าเกิดมาหวทวอนนั้นหนานาจากกนกจากอายุได้ ๗๒ ภายลนฝนตกกลงมามาก
 นกแล้ว นากนองมาพคกอนหินกอนผามามากนกวนนั้น จึงเอานิมิต
 อนนันลวดไล่ชื่อว่า เจ้าผานอง ว่าอันแล ส่วนว่าเจ้าพระยาเกาเกอน
 ท่านอยู่เสวยเมืองภคาคอเมืองย่างทนนกนากแล้ว ท่านก็เสวย
 แก่กรรมไปในเมืองทนนอันแล ส่วนเจ้าผานองท่านก็กระทำบุญสรวรสั่ง
 สักการพระยาเกาเกอนตนเป็นพ่อบริวารแล้ว ก็มาอยู่เสวยราชสมบัติ
 เป็นพระยาอยู่ในเมืองขวทนนอันแล ท่านอยู่เสวยราชสมบัติในเมืองขว
 ทนน ก็ประกอบชอบธรรม บานเมืองก็การกรุ่งเรือง แลเจ้าขุนฟอง
 ตนเป็นพี่ท่านนั้นเสวยกรรมไปได้เช่นวงษา ๑ ก่อนแค ครั้นมาถึง
 เจ้าเกาเกอนตนพ่อท่านนั้น เป็น ๒ เช่นวงษาแล เจ้าผานองท่านได้เสวย
 เมืองขวขกคสัน จลศักราช ๖๘๕ ตัว ท่านกินเมืองได้ ๓๐ ปี ลูกท่าน
 มี ๖ ชาย ผู้ทเคาซอเจ้าการเมือง ตนถวน ๒ ซอเจ้าเล่า ตนถวน
 ๓ ซอเจ้ารณ ตนถวน ๔ ซอเจ้าชายาย ตนถวน ๕ ซอเจ้าควายตาม
 ตนถวน ๖ ซอเจ้าไล่แล เจ้าผานองเสวยกรรมไปแล้ว เสนาอำมาตย์
 ทงหลายก็อภเค็กหือเจ้าไล่ตนน้องล่า หือเสวยเมืองแทนพ่อในขกคเข้า
 นนหันแค เพราะเจ้าตนเป็นน้องชอยนนมีความรู้ลวดฉลาดนัก เสนา
 อำมาตย์จึงอภเค็กหือเสวยเมืองแทนพ่อหันแล เจ้าขุนไล่ท่านอยู่เสวย
 ราชสมบัติได้ ๓ ปี ก็เสวยกรรมในขลวงเม้า จลศักราช ๗๑๕ หันแล
 เสนาอำมาตย์ทงหลายพร้อมกันอสาราชาภเค็กเจ้าการเมืองตนเป็นพี่
 อ้ายเค้าเสวยเมืองแทน ก็ในขลวงเม้าหันแล เจ้าผานองตนพ่อเสวย
 กรรมไปในได้ ๓ เช่นวงษาแล เช่นเจ้าไล่เสวยกรรมไปในได้ ๔ เช่น
 วงษาแล ฯ

๑ เจ้าพระยาการเมืองท่านอยู่เสวยราชสมบัติ แลอยู่มาช้านาน
 เท่าใด พระยาตน ๑ ชื่อว่า โสขัตตกัณฑ์อยู่เสวยเมืองศุโขไทย ใช้มา
 อาราธนาเชิญเอาพระยาการเมืองเมื่อช่วยพิจารณาสร้างวัดหลวง อภัยกษ
 ัตถ์พระยาศุโขไทยเห็นแล เมื่อนั้นพระยาการเมืองก็ลงไปช่วยค้ำชูพระ
 ยาโสขัตตกัณฑ์แทนแล ครั้นสร้างบริวารณแล้วพระยาโสขัตตกัณฑ์
 ก็มีความยินดีเชิงพระยาการเมือง แลแล้วก็เอาพระธาดเจ้า ๗ องค์
 กับพระพิมพ์ค่า ๒๐ องค์ พระพิมพ์เงิน ๒๐ องค์ ตั้งวรรณพระธาดเจ้า
 นั้นต่างกัน คือ ๒ องค์เท่าพรรณผักกาด มีวรรณตั้งแก้ว ๓ องค์
 มีวรรณตั้งมุก ๒ องค์มีวรรณตั้งค่าเท่าเมล็ดงาคำเห็นแล พระยา
 การเมืองครั้นว่าโตของตัวเศษขึ้นมาแล้ว ก็มีความชื่นชมยินดีมากนัก
 เห็นแล เมื่อนั้นพระยาการเมืองก็เอาพระธาดเจ้า แลพระพิมพ์ค่าไป
 สำแดงแก่มหาเถรเจ้าธรรมบาลที่เมืองขุขันธ์แล้ว ก็ให้มหาเถรเจ้าว่า
 จักควรประจุพระธาดตนไว้ที่ใด ขอมหาเถรเจ้าจึงพิจารณาแต่เทอะ
 ว่าอันแล้ว เมื่อนั้นพระมหาเถรเจ้าก็พิจารณาที่ควรประจุธาดเจ้านั้นก็
 รู้แจ้งแล้ว ก็จึงจากขุขันธ์ด้วยพระยาว่า ควรมหาเถรเจ้าเอาไปประจุไว้ที่
 คอยภูเพียงแซ่แห่ง ที่ค้ำหว่างกลางน้ำแม่เตยนแลแม่สิงพันควร
 ซแด เมื่อนั้นพระยาการเมืองได้ยินมหาเถรเจ้าสนั่นก็มีความชื่นชม
 ยินดีแล้ว พระยาก็อยกข้าวพลนิกายทั้งหลาย แลเสนาอำมาตย์ทั้งมวล
 แล้ว ก็นิมนต์มหาเถรเจ้าลงไปด้วยตน ก็ให้นำเอาพระธาดเจ้ามา
 แต่เมืองขุขันธ์ ก็หอสั่งเสพด้วยตริยคนตรี ๕ จำพวก นำเอาพระ
 ธาดเจ้าลงไปตั้งที่ภูเพียงแซ่แห่งเห็นแลแล้ว ก็ตั้งทัพจอกอยู่ที่นั่น วัน ๑ ก็

บรรณาการเมืองใหญ่ช่วยมนตรีไล่แถมพิศม์ ท้าวก็โล่งใจว่าขี้มีพิศม์
ก็เอามือหลบหยบเอาผ้าลวกถูกพิศม์เจ็บเสียบตนตายท้าวทั้งยืนหันแล
พระยาการเมืองตายปลงเข้า จุลศักราช ๗๒๕ ตัว ก็เสวยกรรมไปใน
เวียงภูเพียงแซ่แห่งวนนินแล ไต่ ๕ เช่นวงษาแล เสนาอำมาตย์
ทั้งหลายพร้อมกันอุสาราชาภิเศกเจ้าผากองตนเป็นลูกเจ้าการเมืองนิน
เสวยเมืองแทนหันแล ฯ

๐ เจ้าผากองเสวยเมืองแทนพ่อตนก็ในปีปลงเข้า จุลศักราช ๗๒๕
ตัวนั้นแล ท่านอยู่เสวยราชสมบัติในเวียงแซ่แห่งทนนไต่ ๖ ปี นำ
แห่งแล่งหานาจะหอช่างมากินอายุขี้ไต่ ท่านก็ปลงเข้าเสนาอำมาตย์
ทั้งหลายแลไพร่พลคนเมืองทั้งหลายมาสร้างตงเวียงกุ่มบ้านห้วยไต่ คือ
เวียงน่านทนนคนแล ฯ

๐ เจ้าผากองสร้างเมืองน่านทนนบรวายชง่า จุลศักราชไต่ ๗๓๐ ตัว
เดือน ๑๒ ขึ้น ๖ ค่ำ วันอังคารยามแถมหันแล เจ้าผากองกินเมืองอยู่
ในเวียงภูเพียงแซ่แห่งไต่ ๖ ปี อยู่ในเมืองน่านลูกนิน ๒๑ ปี ก็ถึงแก่
กรรมไปในบรวายขี้ จุลศักราชไต่ ๗๕๐ ตัวหันแล ไต่ ๖ เช่นวงษาแล
เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็อุสาราชาภิเศกเจ้าคำตันลูก เสวยเมืองแทน
หันแล ฯ

๐ เจ้าคำตันเสวยเมืองแทนพ่อก็ในปีบรวายขี้หันแล ท่านอยู่เสวย
ราชสมบัตินานไต่ ๑๑ ปี พระยาไตชอชนหลวงมาอุสาราชาภิเศกเจ้า
คำตัน คนทั้งหลายก็แปงหอสร้งยังทาล พระยาไตแลคนทั้งหลาย
ก็เอานำพุทธาภิเศกชนหคห้วง ก็ปลายแจบหวคังจกแตก ครัน

จากนั้นมาถึงโรงก็ตายในคืนนั้นเห็นแล ท่านเสวยกรรมไปในขรราย
 ๗ จุลศักราช ๗๖๐ ตัวเห็นแล ขุนหลวงเมืองไต่ก็หนีไปเมืองไต่
 เห็นแล ไต่ ๗ เช่นวงษาแล เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็พร้อมกันอาสา
 ราชาก็เค็กเจ้าศรีจันทะตนเป็นลูกเสวยเมืองแทนพ่อ ก็ในขรราย
 เห็นแล ๗

๐ เจ้าศรีจันทะไต่เสวยเมืองไต่ ปี ๑ พระยาแพรว ๒ ตนพี่น้อง ตน
 พชอพระยาเถร ตนน้องชอพระยาอุ้มเมือง กียกรพลมารบเมือง
 น่านไต่ กำจัดฆ่าพระยาศรีจันทะตายแล้ว กินเมืองแทนเห็นแล
 เจ้าพระยาศรีจันทะตายเพื่อนฆ่าในขมืองเข้าเห็นแล จุลศักราชไต่ ๗๖๑ ตัว
 เห็นแล เจ้าหงตนเป็นน้องเจ้าศรีจันทะท่านก็หนีไปพึ่งพระยาชะเลียง
 เมืองไต่ เช่นเจ้าศรีจันทะนไต่ ๘ เช่นวงษา ๗

๐ เจ้าพระยาเถรเสวยไต่ ๖ เดือนปลาย ๓๐ วันแล้วกบังเกิดเจ็บไข้
 แล้วกบังเกิดเป็นเลือดแตกออกสู่เส้นขน แล้วลวดถึงแก่กรรมตาย
 ไปในขมืองเข้าเห็นแล เป็น ๘ ขั้ววงษา แลตนนี้เป็นวงษาต่างอื่นแล ๗

๐ เจ้าอุ้มเมืองตนเป็นน้องกินเมืองแทนก็ในขมืองเข้า จุลศั
 กราช ๗๖๑ ตัว ท่านกินเมืองไต่ ปี ๑ เจ้าหงยกเอาพลศึกเมือง
 ชเลียงมารบพระยาอุ้มเมือง เจ้าหงมีไชยชนะ จับเอาพระยาอุ้ม
 เมืองไต่แล้วก็เอาไปถวายพระยาไต่ อยู่ไต่ ๓๐ ปีก็ไปตายเสียเมือง
 ไต่เห็นแล เจ้าอุ้มเมืองไต่เห็นเสียเมืองขั้ยกย จุลศักราชไต่ ๗๖๒ ตัว
 แล ไต่ ๓๐ เช่นวงษา แลตนนี้ก็เป็นวงษาต่างอื่นแล ๗

ว่าสนั่น เหมือนนอตะแก่นท้าวก็จึงแต่งอบายลงท้อง เขาเลืดควาย
 ทาผ้า ว่าชาเทยงจิกตายไปในคอกหินแท้ แล้วอันแล้ว เหมือนคน
 พวกคอกทั้งหลายก็ไหวเจ้าแปงว่า เจ้าอนตะแก่นลงท้องผ้าเลืดเต็มไป
 ควยเลืดทั้งมวล เหมือนจิกตายไปในคอกหินแท้แล เจ้าแปงรู้เหตุ
 สนั่นแล้ว หลอนไปประทคอกไว้ว่าหอมันตายภายนอกคอกก็ตามใจ
 มันเทอะ ว่าอันแล้ว ครนเถิงกลางคืน อนตะแก่นท้าวก็ลักหินออกจาก
 คอกไปอยู่บ้านเตาไห หินจากหินไปชอดเมืองรามชอกินเขากยเถาแก่
 ประชาผู้ ๑ หินแล ประชาผู้เถาแก่นนยรักเจ้าเอาใส่ผ้าทมหินลงไปเถิง
 เมืองไตแล้ว เจ้าก็เข้าไปฟังพระยาชเลียงหินแล เจ้าแปงกินเมืองแทนพ
 อายตนในข้เตาไฟ จุลศักราชได้ ๗๗๖ ตัวหินแล ท่านกินเมืองไตข้ ๑ ข
 ๑ เถิงขกายเข้า จุลศักราชได้ ๗๗๗ ตัว เจ้าอนตะแก่นท้าวขอ
 ไ้รพลศกพระยาชเลียง แล้วก็ยกเอาพลศกขนามาตั้งทัพอยู่ที่สม
 สมนเหนือแซ่ทางหินแล เจ้าแปงก็ยกพลลงไป ขนช่างตัวชอภาพ
 จักรวาท ขามนำเหนือปากสมสมัน อนตะแก่นท้าวก็ขนช่างตัวชอ
 ขวานเพชรพระยามารเข้าต่อช่างภาพจักรวาท ข่างขวานเพชรเข้าสู้รบ
 ภัยที่แม่น ปลายางขวานเพชรถูกไพร่ช่างภาพจักรวาท ข่าง
 ภาพจักรวาทแล่นหงายคนขามนำพนแล้ว ใวน้านานเป็นค้อมายทางไต
 ใวน้านานเป็นขอตังทัพอยู่ เจ้าแปงตอบถ้าว่าจะคอยสู้ สู้จนหือเถิงชนะ
 แลแพ ว่าสนั่น อนตะแก่นท้าวก็ขนขวานเพชร พระยามารขามนำ
 นานไล่เลยชน แปงท่างข่มพินช่างทรงยศชคเข้า อนตะแก่นท้าว
 ขวานเพชรหมอบงาสวยตัก ปลายางข่มเข้าปากช่างทรงยศเพิกเฉยคน

อินตะแก่นท้าวพองาวถูกขยชา เจ้าแปงท้าวก็ลวคมนาชาจกขายตาย
 ห้อยคอข้างไปเห็นแล รพลอินตะแก่นท้าวไล่เลยคักใหญ่ตกน้ำสมน
 ฆ่าพันกันตายเปอนันมากนักรเห็นแล ที่ ๒ ท้าวต่อสู้ชชนกันหิวทนนท
 ตอนสมนเห็นอแซ่พางนน แลทเจ้าแปงขจกขายตายห้อยคอข้างนน
 คนทงหลายเรียกว่า นาชจก ว่าอินแล ทหม่คักเขารบกนนคนทง
 หลายเรียกว่าบ้านไขวแมงมางว่าอินแล เจ้าแปงเสียงกรรมไปในยกา
 เป้า จุลคักราชไค ๗๗๗ ตัวเห็นแล ไค ๑๕ เช่นวงษาก่อนแล
 เจ้าอินตะแก่นท้าวก็ไคเสวยเมืองแทนกในยกาเข้านนเห็นแล
 ท่านอยู่เสวยเมืองครงถวน ๒ นไค ๑๖ ปี ท่านมีลูกชาย ๑ ลูกหญิง ๑
 เห็นแล ๗

๐ เมื่อนั้นท่านแต่งผู้ไชเอาเกลือบ่อมางไปเปอนแขกถวายพระยาตี
 โลกเมืองเชียงใหม่เห็นแล ลนแต่นั้นหน้อยหนึ่ง พระยาตีโลกมักไคร
 ไคเมืองน่านไปส่วยค่าเมืองบงเชียงใหม่ ก็จึงจกขยเอาจตรงคเสนาส
 จำพวก รพลคนคักทงหลายมวลพร้อมแลแล้ว ท้าวก็เสด็จออกเมืองบง
 เชียงใหม่ ท้าวก็ซ่มพลไปทางเมืองลอ เอาเจ้าลอเปอนหัวนำ มาทาง
 เมืองบงเมืองควัน ลงมาทางตนคอยวาว มาชอกเมืองน่านแลแล้ว ก็ตั้ง
 ที่พอยู่สวนตาลหลวงเห็นแล ก็ตั้งอะม็อกสันนาคยงเข้าทางประตูญ
 ญาณ ให้ร้องเข้าคัมเวียงเห็นแล เมื่อนั้นเจ้าพระยาอินตะแก่นท้าวข้อจ
 จะต่อรพลท้าวตนใหญ่ไค จึงเอาลูกแลเมียบหนไปเมืองไค ไปฟังพระ
 ยาชเลียงสหายตนเห็นแล พระยาอินตะแก่นท้าวไคเห็นจากเมืองไปย
 เบิกลิ จุลคักราชไค ๗๑๒ ตัวเห็นแล ไค ๑๖ เช่นวงษา ๗

๑ แลพระยาตีโลกไทเมืองน่านแล้ว ท่านก็หื้อเจ้าผาแสงลูกเจ้า
 แปรกินเมืองแทน ก็ในขี้เข็กลี จุลศักราชไท ๘๑๒ ทั่วนั้นแล ท่านอยู่
 เสวยเมืองไท ๑๒ ปี ก็ถึงแก่กรรมไปในขี้กตเม้า จุลศักราชไท ๘๒๓
 ทั่วนั้นแล ไท ๑๗ เช่นวงษาก่อนแล ฯ

๑ จากล่าวทวยวงษาเชือกาวไทยเมืองน่าน คือตั้งแต่เจ้าขุนฟอง
 มาตราายถึงเจ้าผาแสง ก็สืบล่ียงทเจ้าผาแสงนั้นแล ตั้งแต่นั้นไปยอม
 จำเมืองมากินแล ฯ

ตอนที่ ๓

ว่าด้วยเมืองน่านขึ้นเชียงใหม่

๑ เมื่อนั้นพระเปนเจ้าตีโลกไทก็หื้อหมื่นสร้อยเซียงของลงมากินแทน
 ในขี้กตลี จุลศักราชไท ๘๒๔ ทั่ว กินเมืองไท ๔ ขี้ก็ย้ายไปกินเมือง
 ผางบนนั้นแล ไท ๑๘ ทั่วเสวยเมืองแล

พระเปนเจ้าก็หื้อหมื่นน้อยในมาเสวยขี้กายสัน จุลศักราชไท
 ๘๒๘ ทั่ว กินเมืองไท ๓ ปี กระทำผิดอาชญาฆ่าเสีย หมื่นน้อยในตาย
 ในบรวายเสรีจ จุลศักราชไท ๘๓๐ ทั่วนั้นแล ไท ๑๘ เช่นท้าวแล
 พระเปนเจ้าก็หื้อหมื่นขวาเถาบายมากินขี้เม็งไก จุลศักราชไท ๘๓๑ ทั่ว
 กินเมืองไท ๔ ขี้ตายขี้กตขี้ จุลศักราชไท ๘๓๔ ทั่ว ก็ล่ียงกรรมไป
 หั้นแล ไท ๒๐ เช่นท้าวแล

พระเป็นเจ้าหอหมื่นคำกินแทนในขลุวงเม้า จุลศักราชได้ ๘๓๕ ตัว
กินเมืองได้ ๓ ขลุวงขกาไล่ จุลศักราชได้ ๘๓๗ ตัว ก็ได้ย้ายไปกิน
เมืองฝางหันแล ได้ ๒๑ เช่นท้าวกินเมืองแล้วชแด

พระเป็นเจ้าจึงให้ท้าวชาก่านลูกเมืองฝางมากินแทน ในขลุวงชง้า
จุลศักราชได้ ๘๓๘ หันแล แต่นั้นท้าวจึงใช้หมื่นในคำไปบ้ำเรินท้าว
ติโลกเชียงใหม่ จึงไปได้ตำนานจิมมหาเถรเจ้าตนชอวชิรโพธิมา หือ
ท้าวชาก่าน ท้าวชาก่านได้รู้หันแล ก็มีเจตนาใคร่สร้างหันแล ๓

๑ เมื่อนั้นท้าวชาก่านก็จึงพร้อมด้วยกับสังฆเจ้าทั้งหลาย แลบ้าน
เมืองทั้งมวล ก่อสร้างแปงยังพระมหาธาตุเจ้าภเพียงแซ่แห่ง พระมหา
ธาตุเจ้าในเวลานั้นเท่าเป็นข่าไม้ไผ่ แลกลมเครอวลทั้งมวล ที่ในขบวน
พระธาตุเจ้าอยู่นั้น ก็พอเป็นนาวจอมปลวกอยู่เท่านั้นแล ท้าวก็พาเอาคน
ทั้งหลายแล้วทางสร้างแปง ท้าวก็สักการบูชาด้วยช่อธงเทียนปักกาง
ด้วยเครื่องพร้อมสิ้นแล้ว ก็เรินผ้อคอยพระธาตุเจ้าอยู่หันแล ตราบ
เสียงวาทรกลางคนแล้ว พระธาตุเจ้าก็เปล่งปาฏิหาริย์รุ่งเรืองนัก ท้าว
ได้รู้หันแลแล้วก็พากันขุดดินในจอมปลวกเล็กลงวา ๑ แล้วก็ได้กอนผาลูก ๑
แล้วใหญ่กลมเกลี้ยง ท้าวกระทำหือแตกเถิงในแล้ว ได้หันตันปูนไล่
ทองเทศ์ใหญ่ มีฝาหือทขัยแทขคินัก จึงหือปะชาวเชียงใหม่อยู่วัดใต้
นั้นไซค ก็หันพระธาตุเจ้า ๗ องค์กับพระพิมพ์เงิน ๒๐ องค์ พระพิมพ์
คำ ๒๐ องค์ อันพระยาการเมืองเอามาแต่พระยาคุโขไทยเมืองใต้ มา
ประจุไว้วันนั้น อันพระยาอโคกประจุไว้วันนั้นเล็ก ๑๐ วานนั้นข้อองเท่ารู้ใน
ตำนานเท่านั้นแล ท้าวก็เอาเมื่อไว้ในหือขี้ฏกริมข่วงหลวงน่านได้เดือน ๑

ทำจริงใช้ไปเรียนทำทั่วโลก เมื่อนั้นทั่วโลกจึงทราบว่าใต้ที่ใด
ให้ประจวบไว้ที่นั้นควรแล ว่าสันนั้น เมื่อนั้นทำวชาก่านได้รู้เหตุการณ์
ทั่วโลกแล้ว ทำวก็เอาไปประจวบไว้ในคอยกเพียงที่เก่านั้นแล้ว ก็ก่อ
เจดีย์กวมสูง ๖ วาเห็นแล ทำวชาก่านสร้างเจดีย์ธาตุเจ้าแล ฯ

๑ ครั้นถึงจุลศักราชได้ ๘๔๒ ทวยเข็กเสร็จ แกวเอารพลศึก
มาตกเมืองน่าน พระยาตีโลกมีอาชญาหื้อทำวชาก่านคุมเอารพลศึก
สหมนออกต้อนรับแกว ทำวชาก่านมีไชยชนะได้ฆ่าแกวตายมากนั้ก
เห็นแล แลวกตคเอาหัวแกวมาถวายเจ้าตีโลกเห็นแล ได้ช้างม้า
ครอยครวมาถวายพระยาตีโลกมากนั้กเห็นแล เมื่อนั้นพระยาตีโลก
กล่าวว่าแกวก่านพ่ายหนักคแล้ว จึงฎาพอยไล่ฆ่าแกวเอาครอยครวแกว
มาเป็นอันมากนั้กสันน เวรศึกเวรเสอนยัดชแด ยัควรห้อมนอยู่เมือง
น่านทนแลแล้ว ว่าอันแล้ว ก็หื้อทำวชาก่านไปอยู่เชียงรายเห็นแล ได้๒๒
เช่นทำวแล

พระเป็นเจ้าจึงหื้อทำวอายุขอมมากินเมืองในขกตกไก จุลศักราช
ได้ ๘๔๓ ทว กินได้ ๔ ขกตาย ในขเต้าย จุลศักราชได้ ๘๔๗ ทวเห็นแล
ทำวอายุขอมท่านได้กินเมืองแลวนน ท่านก็พร้อมเพรียงชักชวนพระ
ธรรมพระสังฆเจ้าแลชาวบ้านชาวเมืองสร้างขงพระธาตุเจ้ากวมเจดีย์ทำว
ชาก่านนชนหื้อใหญ่สูงเหลือเก่า กว้าง ๓๐ วา สูง ๓๗ วา ได้ ๕ ข
จึงบริบวรณ ครนบริบวรณแลวกฉลองหื้อท่านแลแล้ว ทำวอายุขอมท่าน
ก็เสียงกรรมไปในขเต้าย จุลศักราช ๘๔๗ ทวเห็นแล ได้ ๒๓ เช่น
ทำวแล

พระเป็นเจ้าจึงหื้อท้าวเมืองตนลกท้าวอายุวมกินเมืองแทนในข้เต่า
ยี่ จุลศักราชได้ ๘๔๗ หั้นแล ท่านกินเมืองได้ ๕ ข้ก็เสียนาในข้รวาย
ชง่า จุลศักราชได้ ๘๕๑ ตัวหั้นแล ได้ ๒๕ เช่นท้าวหั้นแล

พระเป็นเจ้าจึงหื้อหม่นโหม่งเซียงเรือกินเมืองแทนในข้รวายชง่าหั้น
แล ท่านกินเมืองได้ ๖ เดือน ได้ ๒๕ เช่นท้าวแล

พระเป็นเจ้าก็หื้อเจ้าเมืองนครชอท้าวบุญแฝงกินเมืองแทน ในข้
รวายชง่า จุลศักราชได้ ๘๕๓ ตัวหั้นแล ท่านกินเมืองได้ ๘ ข้ ก็ได้
ไปกินเซียงแสน ในข้กาเข้า จุลศักราชได้ ๘๕๘ ตัวหั้นแล ได้ ๒๖
เช่นท้าวแล

พระเป็นเจ้าจึงหื้อหม่นตันเซียงมากินเมืองแทน ก็ในข้กาเข้า
จุลศักราชได้ ๘๕๘ ตัวหั้นแล ท่านกินเมืองได้ ๑๐ เดือน ก็ได้ไปกิน
เซียงแสนก็ในข้กาขยี่ จุลศักราชได้ ๘๕๘ ตัวนั้นหั้นแล ได้ ๒๗ ข้ว
เช่นท้าวแลแล้วแล

พระเป็นเจ้าจึงหื้อเจ้าเมืองนครท้าวบุญแฝงลูกเซียงแสนมาเสวย
เมืองแถม ในข้กาขยี่ จุลศักราชได้ ๘๕๘ ตัว ท่านเสวยเมืองได้ ๑๒ ข้
ก็เสียงกรรมไปในข้คยี่เข้า จุลศักราชได้ ๘๖๘ ตัวหั้นแล ได้ ๒๘
เช่นท้าวแล

พระเป็นเจ้าก็หื้อหม่นสามล้านมากินเมืองแทนก็ในข้คยี่เข้า จุล
ศักราช ๘๖๘ ตัว ท่านเสวยเมืองได้ ๓ ข้ ก็ได้ไปเสวยเมืองฝาง ใน
ข้เม็งเม้า จุลศักราชได้ ๘๗๑ ตัว ได้ ๒๘ เช่นท้าวหั้นแล

พระเป็นเจ้ากัทธิเจ้าเมืองแพะสร้อยมากินเมืองแทน ในรัชชกาล
 จุลศักราชได้ ๘๗๒ ตัว เสวยเมือง ๓ ปี ก็ได้ไปเสวยเมืองนคร ในรัช
 กตชง้า จุลศักราชได้ ๘๗๕ ตัวเห็นแล ได้ ๓๐ เช่นท้าวแล

พระเป็นเจ้ากัทธิหมันทาวบุญฝางมาเสวยเมืองแทน ในรัชชกาล
 จุลศักราชได้ ๘๗๕ ตัวเห็นแล ท่านเสวยเมืองได้ ๓ ปี ได้ไปเสวยเมือง
 เถิงในรัชชกาล จุลศักราชได้ ๘๗๗ ตัวเห็นแล ได้ ๓๑ เช่นท้าวแล

พระเป็นเจ้ากัทธิเจ้าเมืองฝางมาเสวยเมืองแทน ก็ในรัชชกาลเห็น
 แล ท่านเสวยเมืองได้ ๓๐ เดือน แล้วได้ไปเสวยเมืองพยาว ในรัชชกาล
 จุลศักราชได้ ๘๗๘ ตัว ได้ ๓๒ เช่นท้าวแล

พระเป็นเจ้ากัทธิเจ้าเมืองแพะค้ำออกพามาเสวยเมืองแทน ก็ใน
 รัชชกาล จุลศักราชได้ ๘๗๘ ตัวเห็นแล ท่านกินเมืองได้ ๓ เดือน ก็
 ได้ไปกินเมืองพยาวก็ในรัชชกาลเห็นแล ได้ ๓๓ เช่นท้าวแล

พระเป็นเจ้าเมืองบึงเซียงใหม่กัทธิเจ้าพระยาหน่อเซียงแสน มา
 เสวยเมืองในรัชชกาลเสร็จ จุลศักราชได้ ๘๗๘ ตัว ท่านเสวยเมืองได้ ๓ ปี
 ก็ได้ไปเสวยเมืองพยาวในรัชชกาล จุลศักราชได้ ๘๘๑ ตัวเห็นแล ได้ ๓๔
 เช่นท้าวแล

พระเป็นเจ้ากัทธิพระยาค้ำออกพามาเสวยเมืองถวน ๒ ที่ ก็ในรัช
 รัชชกาล จุลศักราชได้ ๘๘๑ ตัว ท่านเสวยเมืองได้ ๕ ปี ครั้นถึงรัช
 กตชง้า จุลศักราชได้ ๘๘๔ นั้น ท่านก็พร้อมกษัตริย์พระสังฆเจ้าทั้งหลาย
 มีครูบาเจ้าวศแห่งเป็นเค้า แลท้าวขุนบ้านเมืองทั้งมวลพากันสร้าง

พระเจ้าล้านทองแลสร้างกำแพงมณฑลมหาธาตุเจ้าไว้หนังก่อนแล พระยา
 ค่ายอดฟ้าเสวยเมืองไค้ ๒๓ ปี จึงไค้ชื่อว่าพระยาเมืองน่านแล ในขบเข็ก
 เสรีจ อาชญาหาตัวเจ้านายมาเสวยเมืองเชียงใหม่ ไค้ ๓๕ เช่นท้าวแล
 พระเป็นเจ้าเชียงใหม่จึงหื้อเจ้าแสนสงครามมาเสวยเมือง ก็ใน
 ขบเข็กเสรีจนั้นแล เดือน ๑๒ ขึ้น ๖ ค่ำ จุลศักราชไค้ ๘๘๘ ตัวนั้นแล
 ท่านเสวยเมืองไค้เดือนปลาย ๑๑ วัน ก็ไค้คนมาเสวยเมืองนครตั้งเก่า
 หน้แล ไค้ ๓๖ เช่นท้าวแล

พระเป็นเจ้าเชียงใหม่จึงจกยกตั้งเจ้าพระยาค่ายอดฟ้าหื้อเป็นเจ้าพระ
 ยาแสนสงครามแลแล้ว ก็หื้อคนมาเสวยเมืองน่านแลเป็นถ้วน ๓ ที่ ในขบ
 เข็กเสรีจ จุลศักราช ๘๘๘ ตัวนั้นแล ท่านเสวยเมืองไค้ปี ๑ ไค้ไป
 แล่นศึกกกลบมาแล้ว อยู่ไค้เดือน ๑ ไค้ไปรบศึกเชียงใหม่ ลวดเป็น
 ฝรายตายเสียในเมืองเชียงใหม่ ในขบเข็กไค้ จุลศักราชไค้ ๘๘๘ ตัวนั้น
 แล ไค้ ๓๗ เช่นท้าวแล

พระเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่จึงหื้อเจ้าพระยาพลเทพภาไชยมาเสวย
 เมืองน่านแทน ก็ในขบเข็กไค้ เดือน ๖ ขึ้น ๑๑ ค่ำ จุลศักราช ๘๘๘ ตัว
 นั้นแล ท่านเสวยเมืองไค้ ๑๐ ปี เถิงขบเข็กสิ้น จุลศักราชไค้ ๘๘๘ ตัว
 ท่านก็ไค้สร้างวัดหลวงกลางเวียงเมืองน่านแล ท่านเสวยเมืองไค้
 ๓๒ ปี จุลศักราชไค้ ๘๒๐ ตัว ขบเข็กชง่า เจ้าฟ้าหงษามังตรามาปราบ
 เอาเมืองเชียงใหม่ไค้แล้ว ตั้งพระยาพลเทพภาไชยเมืองน่านก็หนีไป
 เมืองล้านช้างพูนในขบนั้นแล เจ้าฟ้ามังตรา ครั้นท่านไค้ปราบเอาเมือง

เชียงใหม่ได้แล้ว ก็หอบพระยาหน่อคำเสด็จไชยสงครามไ้มาเป็น
เจ้าเสวยเมืองน่านแทนต่อไปเห็นแล เช่นเจ้าพระยาพลเทพภาไชย
ไ้หนีไปล้านช้างวนั้นไ้๓๘ เช่นท้าวแล เจ้าพามังตราท่านอยู่เชียงใหม่
น่านไ้เดือนปลาย ๑๒ วัน แลวกเสด็จเมื่อเมืองหงษาคังเก่าวนั้นแล ฯ

ตอนที่ ๔

ว่าด้วยเมืองน่านคราวเป็นจลาจล

๑ เจ้าพระยาหน่อคำเสด็จไชยสงครามไ้เป็นเจ้าพระยาเสวย
เมืองน่านแทนนบกกคสัน จุลศักราช ๙๒๒ ตัวแล
อนงควยเจกยหลวงท้าวอายุวมสร้างนน สูง ๑๗ วา กว้าง ๑๐ วา
หนักเป็นทหลพง ๒๒๒ คณคานคอบลลงกคานเห็นอนั้นแล พระยาหน่อคำ
เสด็จไชยสงครามไ้เป็นเจ้าเสวยเมืองน่านแล ท่านก็พร้อมกยด้วย
พระสังฆเจ้าทั้งหลาย หมายมมหาสามเจ้ากถยาโณวคศรัยญเรือง
เป็นเค้า แลชาวบ้านชาวเมืองทงมวล พากันรร้างสร้างช่อมกอบลลงก
หอดิงามคังเก่า ย่เท่าแก่นนิกสร้างแปงทางลี ลอดก้าแพงมหาธาตุเจ้า
ยาว ๑๓๐๐ วา กว้าง ๖ วา แลสร้างศาลาเข้าพระแลวิหารน้อยแล
อุโบสถาคารบริวารณ์แล ฯ

๑ ครั้นถึงจุลศักราชไ้ ๙๔๒ ตัว ยี่เปกย เดือน ๖ ลง ๒ ค้า
พระยาเชียงใหม่คือเจ้าฟ้าสาระวคจกไปเมืองล้านช้าง ท่านก็มาทแช่แห่ง
ยงพักอยู่ทนน ก็ไ้ทราขรูยงตำนานแช่แห่งตลอดแล ก็ยงเกิด
ทวยศรัทตามักใคร่สร้าง แลวงจกมอชญาขังคยให้พระยาหน่อคำ

เสถียรไชยสงครามหอสร้างแปงหอคิงาม หอสมควรแก่พระตำนาน
 เจ้าเทอะ ว่าอันแล้ว ลุนแต่นั้นมาย่านเท่าใด พระยาหน่อคำเสถียร
 ไชยสงครามก็ไ้การจัดการทั้งมวลในวัดแช่แห่งแก่สังฆคัมภีร์ของ หอ
 ชาววัดแรกเอาไม้ห้วยดาวไ้ไม้ ๖๖ เล่ม ชาวบ้านบุญเรือง ๑๗ คน
 บ้านแช่แห่ง ๘ คน บ้เต่าซงำสร้างนำข่อแลโรงอาบเวจกฏหอสมเด็จ
 สังฆราชา เจ้าเมืองพ้อมาเป็นหัวหน้าอยู่เป็นเค้าเป็นประธานแก่ช่างไม้
 ทั้งหลาย พ้อช่างไม้มี ๘ คามชวาน มีอินทพือจูเป็นประธานแก่ช่างไม้พล
 บกาเม็ค ชาวบ้านบุญเรืองแลชาวแช่แห่งไปเอาไม้ نارากไ้ไม้ ๘๖ บ
 กายสัน เดือน ๖ ลง ๑๒ ค่ำลิกวิหารเก่า บ้คยเล้า จลค้กราช ๘๕๓ ทั่ว
 เดือน ๘ ออก ๕ ค่ำยามกองแลง พระหน่อคำเสถียรไชยสงครามเสวย
 เมืองค่อไปหันแล

พระยาหน่อคำเสถียรไชยสงครามนั้นท่านมีบุตรชาย ๔ คน คน
 พเคาซอเจ้าเจตบุตรพรหมินทร์ คนถวน ๒ ซอเจ้านำข่อ คนถวน ๓
 ซอเจ้าศรีสองเมือง คนถวน ๔ ซอเจ้าอนเมือง ยามเมื่อเจ้าศรีสอง
 เมืองเกิดมานั้น พระยาหน่อคำเสถียรตนพ้อ จึงหือหมอโหรา
 มาทวาคู หมอทวายแล้วจึงไหว้พระยาว่า เจ้ากमारตนนใหญ่
 มาภายน่าจะมีเตชานภาพแล เท่าว่าจักแพพ้อแล้วอัน เมอนัน
 พระยาตนพ้อว่าจักเอาไปชคเสีย ว่าสันนั้น เมอนันเจ้านำข่อไหว้ตนพ้อ
 ว่า ข้ายมลูก จักขอเอานองนเมื่อเลยงไว้เป็นลูกชคแต่ ว่าอัน เมอนัน
 พระยาตนพ้อก็ข้เอาไปชคเสีย ก็มอขเจ้าศรีสองเมืองหือเจ้านำข่อ
 ไปเลยงเป็นลูกหันแล ฯ

๑ พระยาหน่อคำเสด็จไชยสงครามตนพ่อเสด็จกรมไปแล้ว
 เจ้าเจตบุตรตนพ่อได้เสวยเมืองแทนพ่อ ก็ในขัณฑ์เข้า จุลศักราช ๙๕๓ ตั
 วนั้นแล ท่านเสวยเมืองได้ ๖ ปี เถิงขัณฑ์ขงำ จุลศักราชได้ ๙๕๘ ตั
 วนั้น ๘ ลง ๓ คำ ท่านก็เสด็จลงไปอยู่เมืองพ่อ ไปสร้างวัดคอน
 แทนไว้ ไต่อภิเศกสามเจ้าชวานแขวนหอเป็นสังฆราชาแล้ว เมื่อ
 เวลาจักใกล้มานั้น ท้าวชนทั้งหลายในเมืองพ่อ ก็พากันแต่งไป
 เกือบเอาแก้วบ่อน้ำสามาถวายมากหนักหนักนั้นแล ท่านก็มีอาชญาหอคน
 ทั้งหลายขัณฑ์แปงสะเองยาว ๔ วา กว้าง ๕ ปลูก ประทับเป็นขัณฑ์ ใส
 ไตรคว่ำรอกทั้งมวล สายสะเองยาว ๓ ศอก กว้าง ๓ ปลูก ประทับ
 แก้วเสียงพันปลายลูก ๑ แล ขัณฑ์เมศ เดือน ๘ เฝิง อภิเศกเถรเจ้าแซ
 แห่งหอเป็นสังฆราชาหนักนั้นแล เดือน ๘ ลงคำ ๑ ใส้สะเองคาคกลาง
 คว่ำแลมารเข้าแลยกมหาเจตยหลวง อนันท้าวอายุวมสร้างหนักนั้นแล ฯ

๑ ขัณฑ์เมศ จุลศักราชได้ ๙๕๘ ตั วนั้น ๘ ลง ๘ คำ ยามกอง
 แลง เจ้าเจตบุตรพรหมินทร์ คือพระยาหลวงน่านแลเจ้าพาสาระวัด
 ต่อรบกันที่ปากงาวหนักนั้นแล ฝ่ายพระยาน่านขัณฑ์ เจ้าพาสาระวัดถอย
 รพลลงมา ส่วนตนเจ้าพระยาน่านก็หนักไปเมืองล้านช้างพันวนหนักนั้นแล
 เจ้าพาสาระวัดท่านก็มาแต่งท้าวพระยาทั้งหลายมีพระยาแขก หออยู่
 รักษาเมืองน่านหนักนั้นแล ฯ

๑ ครั้นถึง ๓ ปี คือถึงเข็กเสด็จ จุลศักราช ๙๖๒ ตั วนั้น เจ้าเจต
 บุตร คือพระยาหลวงน่านได้กำลังลาวคือลาวกัพันหงษาออกมา แลเจ้า
 พระยาหลวงน่านได้กำลังแล้ว ก็พาเอากำลังศึกเมืองล้านช้างไปรบเอา

เมืองเชียงใหม่ได้ ลาวกินสล้างเสีย ทั้งพระยาแขกอันอยู่รักษา
เมืองน่านนั้น ครั้นรู้ว่าพระยาหลวงน่านได้กำลังศึกจึงไปเอาเมืองเชียง
ใหม่คืนนั้นก็ย้ายไปเชียงใหม่ในขบเขกเสร็จนั้นแล พระยาหลวง
น่านก็กลับคืนมาอยู่เมืองน่านดังเก่าเห็นแล ฯ

๑ ขกคโกพระยาทอนน้อยเอาชาวน่านเคื่อนอาสาธลง ๔ คำ ลาว
จึงหนีเสียเชียงใหม่แล ฯ

๑ ขลวงเข้า พระยาแสนมากมเอาเมืองน่านขบไต่เห็น ขบเต่ายเจ้า
พระยาหลวงน่านยกเอาพลศึกไปคุมเอาเชียงใหม่ขบไต่เห็นคืนมาแล ฯ

๑ ขกาเมา จุลศักราช ๘๖๕ ตัว พระเจ้าเชียงใหม่คือเจ้าพา
สาระวตยกเอากำลังมากมเอาเมืองน่าน เมื่อนั้นเจ้าพระยาหลวง
น่านแลเจ้านายขบหรือเจ้าศรีสองเมืองตนเป็นน้องเป็นลูกก็แม่นแล หรือ
ไปอยู่ระวังรักษาประตูหึ่งน้อยเห็นแล เถิงเมอศกเข้ามาคุมเวียง
วันนงกลวคไชประตูเอา หมูขาคักพวกมหาธรรมเข้าเอาเจ้าเจตบุตร
พรหมินทร์คือพระยาหลวงน่านกับเจ้านายของตนเป็นพ่อเลี้ยงแลพนน แล
ตั้งเจ้านายอนันหม่มมหาธรรมจับไต่แล้ววกเอาไม้หนิบอกไว้ อยู่ไต่ ๗ วันก็
ลวคตาย แล้ววกเอาไปชคตกน่ายอข้างตวันตกวคพรหมินทร์เห็นแล
จึงเรียกว่าเจ้านายอมาเถิงขคนแล

ตั้งเจ้าเจตบุตรพรหมินทร์เจ้าเมืองน่านนั้น พวกมหาธรรม คือเจ้า
พาสาระวตจับไต่กเอาเมอเมืองเชียงใหม่พุนเห็นแล ครั้นเอาเมอเถิง
เมืองเชียงใหม่แล้ว ครั้นเถิงเดือน ๘ แรม ๘ ค่ำก็ฆ่าเสียขงเมือง
เชียงใหม่เห็นแล เจ้าพาสาระวตฆ่าพระยาหลวงน่านที่เมืองเชียงใหม่

วันนั้น แผ่นดินพอไหวแล เจ้าเจตบุตรพรหมินทร์ได้เสวยเมืองน่าน
 ครึ่งตนได้ ๗ ปี ก็โคหนไปอยู่เมืองล้านช้างนานได้ ๗ ปี ก็โคกลับมา
 เสวยเมืองตนดังเก่าหนแล ท่านเสวยเมืองครึ่งถ้วนได้ ๔ ปี เถิง
 บกาเข้า จุลศักราชได้ ๙๗๕ ทิว เดือน ๙ ลง ๙ ค่ำ ก็เสวยแก่กรรม
 ตายเพื่อฆ่าที่เมืองเชียงใหม่วันนั้นแล ได้ ๔๐ เช่นท้าวก่อนแล ฯ

๐ เจ้าพาสาระวกยกกำลังศึกมาคมเอาเจ้าเจตบุตรพรหมินทร์ คือ
 เจ้าพระยาหลวงน่านได้แล ก็หื้อเจ้าศรีสองเมืองตน้องเสวยเมืองน่าน
 แทน ในบกาเข้า จุลศักราชได้ ๙๖๕ ทิว เดือน ๙ ออก ๗ ค่ำ ยาม
 กองนายหนแล แลวกเรียกชอชนว่า เจ้าพระยาพลศึกชายไชยสงคราม
 เจ้าเมืองน่าน ว่าอินแล เจ้าศรีสองเมืองพลศึกชายไชยสงครามท่าน
 เสวยเมืองได้ ๘ ปี คือเถิงบกตเสร็จ เจตย์หลวงอนท้าวอายุวมสร้าง
 หนักชายพงเสียแล้ว เจ้าพระยาหลวงน่านก็พร้อมกยเสนาอามาตย์แล
 พระสังฆเจ้าทั้งหลายในจังหวัดนครน่านทั้งมวล มีราชครูเจ้าแช่แห่งแล
 ราชครูเจ้าวศบุญเรืองเป็นเค้าเป็นประธาน พร้อมกันลิกมหาเจตย์หลวง
 ในวันเดือน ๖ ลง ๘ ค่ำ ยามทตชาย ลิกลงมาขอตเจตย์ท้าวขาก่าน
 สร้างนั้น ยังอยู่หน้อยหน่ง ครั้นเถิงขลวงไก จุลศักราชได้ ๙๗๓ ทิว
 เดือน ๙ ทศิยะชน ๑๓ ค่ำ วันศักรยามเทยงวันแรกก็ก่อสร้างชนสูง ๒๓ วา
 หนแล ตงแต่ขลวงไกมาเถิงบกาเข้า เมืองล้านช้างมารบ ครั้นเถิง
 เดือน ๓ ชน ๗ ค่ำ เจ้าพระยาพลศึกชายยกกำลังออกรบลาว ลาว
 ตาย ๒๗๐ คน เดือน ๔ ลง ๕ ค่ำ ลาวพ่ายหนแล บกาขย เจ้าพา
 อังวะยกพลศึกมาเอาเมืองนครได้ทั้งยาก ชาวนครเชียงใหม่ตายเป็น
 อันมาก เจ้าพาอังวะกวาดเอาชาวเชียงใหม่เมื่อไว้เมืองหงษาหนแล ฯ

๑ ครั้นถึงขัตติยเมษ จุลศักราชได้ ๙๗๗ ปี เดือน ๕ ท้าวพระยา
 ทั้งหลายมีเมืองเชียงใหม่เป็นเคำก็พร้อมกันมาอาราธนาเชิญเอาเจ้าศรี
 สองเมืองพลศึกชายไชยสงครามเจ้านครเมืองน่าน เมื่อเป็นพระเจ้า
 เชียงใหม่เห็นแล เจ้าพลศึกชายไชยสงครามครั้นท่านได้เป็นพระเจ้า
 เชียงใหม่แล้ว ก็หื้อเจ้าอุ่นเมืองตน้องเสวยเมืองน่านแทนเห็นแล
 ครั้นถึงเดือน ๓๐ ท่านก็เอาชาวน่านเมืองเชียงใหม่วันนั้นแล ด้วย
 การท่านสร้างพระมหาธาตุเจ้าแช่แห้งนั้น ตั้งแต่วันเสาร์เดือน ๙ ลง ๒ ค่ำ
 ปีฉลูได้มาถึงปีกาไก่ ค่ำคืนท่านตั้งมณฑลขึ้นได้แลเป็นค้ำขุนน้ำอ้อย
 แลจ่ายเลี้ยงสังฆะมาเวยกก่อสร้างแลตั้งบริวารแล้ว จึงได้จึงโกแล
 ตัดค้ำตั้งแต่มาลงมาถึงระบอบคว่ำแลครุฑทั้ง ๕ ต้นขึ้นโคหลวงอัน
 ตั้งแทนทั้ง ๒ เห็นแล

เจ้าศรีสองเมืองคือเจ้าพลศึกชายไชยสงคราม เจ้านครเมืองน่าน
 ท่านได้อยู่เสวยราชสมบัติในนครเมืองน่านแทนพี่ชายตนได้ ๑๓ ปีแล้ว ก็
 ได้ไปเป็นพระเจ้าเมืองฝางเชียงใหม่ เป็นเจ้าเป็นใหญ่แก่ลานนาไทย
 ทั้งมณฑล ท่านอยู่เสวยราชสมบัติเป็นเจ้าเมืองฝางเชียงใหม่ได้ ๑๗ ปี
 คอปลวงเมศ จุลศักราช ๙๙๓ ปีเห็นแล เจ้าภาวะมังทราสุทธิธรรมราช
 ยกรพลศึกใหญ่มากุมเอาเมืองเชียงใหม่ได้แล้ว ก็เอาพระเจ้าเมือง
 เชียงใหม่เมื่อไว้เมืองหงษานครพูนเห็นแล เจ้าพาสุทธิก็แต่งหื้อพระยา
 ทพพนเตเมืองเชียงแสนมาเสวยเมืองเชียงใหม่แทนเห็นแล ๗

๑ ตั้งแต่ขึ้นมามหากระษัตริย์เมืองพิงเชียงใหม่สายบุญสุดเสียด
ไปแล้ว เช่นเจ้าพลศึกซ้ายไชยสงครามโตเสวยเมืองน่านแล้ว ไปได้
เป็นพระเจ้าเมืองพิงเชียงใหม่วันนั้นได้ ๔๑ เช่นท้าวก่อนแล ฯ

๑ เจ้าอุ่นเมืองตนเป็นน้องโตเสวยเมืองน่านแทนพัตน ก็ในข
คัยเม้า จุลศักราชได้ ๘๗๗ ทั่วนั้นแล ท่านเสวยเมืองได้ ๘ ปี คือถึงข
กาไก่นัน จุลศักราชได้ ๘๘๕ ทั่ว เดือน ๑๒ ขน ๑๕ คำเพ็งเมืองวันศุกร์
ท่านก็พนม่านหนกลงไปเมืองไตพูนแล ขกาไก เดือน ๑๒ แรม กวาด
เอากองทหารเมืองหงษาแล ฯ

๑ ถึงขกาไก จุลศักราช ๘๘๖ ทั่ว เดือน ๑๐ ขน ๕ คำ วันอังคาร
ยามพลันรุ่งจวนมาหลัง พวกมากมเอาเมืองไวทำอุ่นเมืองเจ้าฟ้าโล่เข้า
หนีจากเมืองน่านไปอยู่เมืองแพร์ เดือน ๑๒ ขน ๘ คำวันอังคาร อุ่นเมือง
ลูกเมืองล้านช้างมาชอกตงทัพอยู่วัดคอกชานน้อย เดือน ๓ ขน ๑๐ คำ
วันพฤหัสบดียามแตกไกลสัเทียง เจ้าอุ่นเมืองยกเข้านงเมืองน่านแล ฯ

๑ ถึงเดือนยเพ็ง เจ้าฟ้าสทโธแต่งพลศึกมารุมเอาเมืองน่าน
เจ้าอุ่นเมืองข้อจกต่อรวพลท้าวตนใหญ่โต ก็หนีไปเมืองล้านช้างพูนแล
ชาวบ้านชาวเมืองก็แตกคั่นหนีเป็นอันมาก พระราชาเจ้าแซ่แห่งแล
ครบาเจ้าวศศิรัญเรืองแลศิษย์โยมทั้งหลาย ก็พากันหนีไปทางข้อหว่า
หนีแล กองทัพมานครันมาชอกถึงเมืองน่านแล้ว ก็กวาดเอาชวาน่าน
เมือเมืองหงษาหนีแล ชวาน่านลวคฉิบหายมากนักหนีแล เช่นเจ้า
อุ่นเมืองไตหนีเสียเมืองน่านไปวันนั้น ไปได้ ๔๒ เช่นท้าวแล ท่านโตเสวย
เมืองไต ๘ ปีก็ไตหนีเสียเมืองไปวันนั้นแล ฯ

๑ ครั้นถึงขัตติยกษัตริย์ จุลศักราชได้ ๙๘๗ ปี เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ
วันพฤหัสบดีฤกษ์ ๒๒ ค่ำ ขอมพรหมิपालฤกษ์ พระยาหลวงเมืองนครยก
เสากำลึงศกมาคุมเอาเมืองน่าน เข้าทางประตูท่าช้างเข้าเมืองน่าน
วันนั้นแล ท่านได้เสวยเมืองแล้ว ก็มาเสด็จหนีมหาชินธาดเจ้าแซ่แห่งที่
หล่งซ้ายเพื่อนไปสนั่น ท่านก็ยกข่าวพร้อมเพรียงเสนาอามาตย์
ชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลายหนีมา มีสมเด็จเจ้าทขกรเป็น
เค้าเป็นประธานแก่สังฆเจ้าทั้งหลาย พากันสร้างแปงปฏิสังขรณ์ใส่
จึงโกคำทั้งมวลแทนขลลงกถวน ๒ แลแทนหลวงทั้งมวลลงมาแผ่นดิน
นั้น เงินพระยานันทมิตรชาซึ่ง ๓๕๐๐ เป็นค่าค่าแผ่นดินได้ใส่แทนขลลงก
ทั้ง ๕ คำน อึ่งด้วยบริเวณแลระเบียงพระมหาธาดเจ้า อันพระยา
ยกคพาสร้างนับตั้งแต่ประตูน้อยท้ายพระวิหารหลวงเมื่อได้มี ๓๑ ห้อง จะ
คาท้าวเสย พระยาหลวงน่านท่านก็ชักชวนพระสังฆเจ้าทั้งหลาย
หมายมีสมเด็จเจ้าทขกรเป็นประธาน แลชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลาย
สร้างแปงหันแล สร้างตั้งแต่ขกคไซ จุลศักราชได้ ๙๙๑ ปีมาแล
วัน ๓ ด้วยภารกรรมทั้งมวลอันได้รักแลหางตคคำทั้งมวล ท่านก็ไว้
นักแก่พระหลวงวัดกู่คำใส่แล ครุฑธารอัยเพยใส่แล แทนขลลงก
ถวน ๒ มาแผ่นดินเป็นวัตถุพระหลวงกู่คำพันเงินแล เป็นค่าค่าแผ่นดิน
ใส่นอก เป็นวัตถุอุปการแห่งพระมหาธาดเจ้ามากนั้นก็ขยได้แล พระ
ธาดเจ้าวัดแซ่แห่งแตกรวชมทไต พระหลวงเจ้าวัดกู่คำแลครุฑธารอัย
เพยหยุคยาใส่ลคหางตคคำแทนขลลงกทั้ง ๕ แผ่นธรณี ปทักษิณทั้ง

มวล ตั้งแต่ขบขเมามาชอขบเขกขไค ๑๕ ขนน ท่านก็กระทำสร้างแปง
ขไคหขคขขง ทรายขริขวรรณหั้นแล ฯ

๑ ในขเขกขจุลคักราชไค ๑๐๐๐ ทว เดือน ๕ ปจุมขน ๒ ค่ำ ไทย
ลวงเม้ายามกองงาย เจ้าหลวงน่านค้อเจ้าพระยาเมืองนครน่านกัจิ
เสียงกรรมวนนั้นแล ในขนน เดือน ๓ ขน ๒ ค่ำ จึงไคชกกลากสิริ
ออกไปส่งสัการ กระทำขญให้ท่าน ถึงวัน ๗ ค่ำ ถวายพระเพลิง
หั้นแล ในขนนสังเคียว เดือนยเพ็งลาวเผ่าข่ม้างเสียบแล ไค ๕๓ เช่น
ท้าวก่อนแล ฯ

๑ เจ้าพระยาเซียงรายไคมากินเมืองน่านแทนในขเขกข จุล
คักราชไค ๑๐๐๐ ทว นั้นแล ท่านไคเสวยเมือง ๑๑ ข ค้อ ถึงขเขกข จุล
คักราชไค ๑๐๑๐ ทว เดือนขน ๑๒ วันอังคารยามราตรี พระยาหลวง
น่านค้อพระยาเซียงราย ท่านกัเสียงแก่กรรมครั้งนั้นแล ไค ๕๕ เช่น
ท้าวก่อนแล ฯ

๑ เมื่อนนมหารธรรมเจ้าจึงให้พระยาเมืองเซียงของสามคนพี่น้อง
มากินเมืองน่าน คนพิชอว่าเจ้าพระยาแหลมม คนน้องถวน ๒ ชื่อเจ้า
พระยาขอกใจ น้องคนถวน ๓ ชื่อว่าเจ้าพระยาพระเมืองราชาแล เจ้า
พระยาแหลมมตนพิไคมากินเมืองน่านขกคเข้า จุลคักราชไค ๑๐๑๑ ทว
เดือน ๘ เพ็งเม้งวันอาทิตย์ ไทยกาเล่า ยามแจจกโกลเตียง ฤกษ์
กฏไค ๑๕ ทว ท่านกัเข้ามาสถิตย์อยู่โรงหลวงเสวยเมืองวนนนั้นแล
ท่านอยู่เสวยนานไค ๑๕ ข پای ๗ เดือน ค้อ ถึงขเต้าย จุลคักราช
ไค ๑๐๒๕ ทว เดือน ๓ ลง ๓ ค่ำ พระยาไคยกพลคัมากุมเอาเมือง

น่านไต่แล้ว จับเอาตัวพระยาแหลมมลงไปเมืองไต่ ลวดไปฉิบหาย
 เลี้ยเมืองไต่ คนทั้งหลายจึงเรียกว่าพระยาโขง ว่าอันแล ไต่ ๔๕ เช่น
 ท้าวแล ฯ

๑ ครนเถิงขัตติยไต้ จุลศักราชไต้ ๑๐๒๗ ตัว มหาธรรมเจ้าจึงหือ
 พระยายอกใจตนน้องเสวยเมืองน่านแทนในขันน ท่านก็ลงมาตั้งอยู่เมือง
 ขวหนก่อน ครนเถิงขววายชง่า จึงลงมาอยู่เมืองน่าน ท่านอยู่เสวย
 เมืองไต้ ๒๓ ขยาย ๗ เดือน มาชอก จุลศักราชไต้ ๑๐๔๙ ตัว ขมิงเมา
 เดือนยแรม ๗ ค่ำ วันอาทิตย์ ยามกองแลง ท่านก็อนิจกรรมไปวัน
 นั้นแล ไต้ ๔๖ เช่นท้าวแล ฯ

๑ เถิงขกตไซ้ จุลศักราชไต้ ๑๐๕๑ ตัว มหาธรรมเจ้าก็หือเจ้าพระ
 เมืองราชาตนเป็นน้องพระยาแหลมมมาเสวยเมืองน่านแทนในขกตไซ้
 นั้นแล ท่านเสวยเมืองไต้ ๑๕ ข เถิงขกาเม็ค จุลศักราชไต้ ๑๐๖๕ ตัว
 เดือน ๑๒ ขนค้ำ ๑ วันเสาร์ ยามพนรุงเมอคนพงคาลาวแล่นแก้ววรา
 พนม่าน พระสังฆเจ้าทั้งหลายได้รแล้วเมตตามนิกขพง ครนเถิง
 เดือน ๗ ขน ๓๐ ค่ำ วันศุกร์ยามเที่ยงวัน กองทัพพม่าก็ลงมา ยิงขัพัน
 เถิงเมืองเทอะ ในวันนั้นคอยามเที่ยงวันนั้นเจ้าพระยาเมืองราชาหันจะ
 ต่อจนกำลังมันขไต้ ก็เอาครอบครัวลูกเมียหนีไปเมืองล้านช้างโพ้น
 กขทวยชนลาวแล่นแก้วแล ต่ำเวลาเลี้ยหนแล พระสังฆเจ้าก็พายหนี
 วันนั้นแล ชาวบ้านชาวเมืองก็แตกหนีไป บางพ่องก็ไปลี้ช่อนอยู่ป่าไม้
 ถาคอยห้วยกมีแล เถิงวัน ๑๔ ค่ำ ทัพพม่าก็เข้ามาเถิงในเมืองหนแล

๑ ทังเจ้าพระยาเมืองราชานันไปอยู่เมืองล้านช้างช้านานเท่าใด ก็
หนีไปเมืองไตพูนหินแล ไต่ ๔๗ เช่นท้าวแล ฯ

๑ ทพมานครนเถิงเมืองแล้วก็กระทำอันตรายแก่บ้านเมืองรวเวียง
ทั้งมวล คือจกเผาฆ่าเพะพระพุทธรูปเจ้าวิคฤหมินทรองค์ตวันตกนั้น
ก็ฆ่าต อองยอมมหาเจกยทพชาติเจ้าแซ่แห่งแลเจกยหลวงกลางเวียง
แลทพเจกยเจ้า ถิม้างเพะวักวาอารามสาสนาธรรมพระพุทธรูปเจ้าจกเผา
เสีย จะคาไว้แต่แผ่นดินหินแล ชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลายก็ตายกัน
เป็นอันมากนักหินแล เพราะข่มข่อยตองยงราชสัจพระมหากษัตริย์เจ้า
ก็เป็นสิ้นนั้นแล เช่น ๓ ท้าว นมัวมหาชาติเจ้าแล้ววักวาอารามหลพัง
ตามคำศาลาทไตก็สร้างแปงสักอันแล เท่าแต่พระธรรมสังฆเจ้าแล
ศรัทธาพระไทยทั้งหลายพร้อมกันหยดยาตายผงตามแต่ไตเท่านั้นแล ฯ

๑ เถิงขเมิงไก จลคักราชไต ๓๐๖๕ ตัว เดือนห้าชน ๒ ค้า
วันอังคาร พระมหากษัตริย์เจ้าเมืององวะมอามิศตองตองฮอนออยอินทร
บ้านฝายแก้วเป็นพระนาชาย ครอบครองเมืองหินก่อนแล เพราะ
นอยอินทรผู้นนยามเมือกองทพมานมากมเอาเมืองน่านไตแลแล้ว ก็จก
เผาฆ่าวักวาอารามสาสนา คนทั้งหลายก็แตกตณกันเขายาเขายวย ลาว
เขาลชอนอยู่สนนั้น ขาศักมานหินแล นอยอินทรผู้นนก็คอยเล้าโลม
เอาชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลายคนมาตองอยู่เหมือนเก่าแล้ว ลนนมา
ไตข ๑ แกวแลลาวก็เข้ามาปราชญ์เอาเมืองน่านแถมครึ่ง ๑ ก็
กวาดเอาขาคคนพลเมืองไปไว้เมืองแกวเมืองลาวเป็นอันมาก คน
ทั้งหลายข้างพองก็แตกตณเขายาเขายวยคองคอยเงยงถาลชอนอยู่ก็มี

เจ้าพามาเมยวษาท่านไค้มาเป็นเจ้าแต่งเมืองน่านแล้ว ท่านก็พร้อมกษ
 พระนาชายแลพระธรรมพระสงฆ์ทั้งหลาย สร้างแปงแก่นธาคเจ้าติดต่อ
 แก่นธาค แลแปงแก้งขึ้นไล่ ๗ ไย ในขัรวายสันเดือน ๘ เพ็งเม็ง
 วันอังคาร ไทยกายเสด็จหนีแล เจ้าพามาเมยวษาท่านก็มาเป็นเจ้าเสวย
 เมืองน่านไค้ ๓ ปีถึงแก่กรรมไปในขัรวายสัน จุลศักราชไค้ ๑๐๗๘ ตัว
 หนีแล ท่านไค้เสวยเมืองแลวกพร้อมเพรียงกันกับท้าวชนทั้งมวล
 ก็สร้างแปงยังพระวิหารวัดกกทอง ครั้นสร้างลกบริวารณแลวก ก็กระทำ
 เบิกขายฉลองทาบบริวารณแลวก พระนาชวากหือช่างแต่มีมาแต่มีรูป
 ของท่านไค้ที่ฝาปางเอกวิหารหนีแล เพื่อไว้หือปรากฏแก่คนทั้งหลาย
 ภายหน้าหนีแล ฯ

๑ ลนนนมาถึงขัรวายชง่า จุลศักราชไค้ ๑๐๘๘ นั้น ท่านก็มา
 พิจารณาตเมืองน่านหนีเจ้าขั้ไค้ พระนาชวากพร้อมด้วยท้าวชนทั้งหลาย
 ไปขอเชิญเอาเจ้าเมืองเชียง (ใหม่) มาเสวยเมืองน่านหนีแล เมื่อ
 นนเมืองเชียง (ใหม่) แลเมืองเชียงแสนก็พร้อมกันไปเฝ้ามหากษัตริย์
 เจ้าเมืององวะไหว้สา ตามพระนาชวากมาขอเอาเจ้าเมืองเชียงใหม่
 ไปเป็นเจ้าเสวยเมืองน่านนั้นทุกประการแลวก เมื่อนั้นพระมหากษัตริย์
 เจ้ากัปปงอามีศัตต่อนุญาตหือเมืองเชียงแสนเอาเจ้าพระยาตันเมืองเชียง
 ใหม่ไปเสวยเมืองน่านหนีแล พระนาชวา คือนอยอินทรบ้านฝายแก้ว
 นั้น ท่านไค้เสวยเมืองน่านไค้ ๑๓ ปีแล้ว ปงเมืองหือเจ้าพระยาตัน
 เสวยเมืองต้อไปหนีแล ไค้ ๕๐ เช่นท้าวแล ฯ

ตอนที่ ๕

ว่าด้วยสกุลเจ้าพระยาหลวงต้นต้นวงษ์เจ้านครเมืองน่าน

๑ เจ้าพระยาหลวงต้นมหาวงษ์เมืองเชียงใหม่ได้มาเป็นเจ้าเสวยเมืองน่านในรัชกาลพระเจ้าจุลจักราชได้ ๑๐๘๘ ปี เดือน ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๖ จันทร ไทยเมิงเม้า ท่านก็มาสู่เสวยเมืองน่านวันนั้นแล ท่านอยู่เสวยเมืองน่านช้านานเท่าใด พระนางขวามีความคิดใหม่กินแห่งจกคคพจนเจ้าหลวงต้นมหาวงษ์ว่าอัน สันนั้นย่ทนคิดสักคำ เจ้าหลวงต้นมหาวงษ์ท่านก็ทราบรู้เสียก่อนแล้ว ท่านก็เรียกเอาพระนางขวามาถามควนาขวาก็ขู่ว่าจะทำอย่างไร เพราะตัวได้คิดผิดเสียแล้ว เจ้าหลวงต้นท่านกรณาค้อพระนางขวา ว่าเดิมแต่ก่อน ตัวพระนางขวาก็ได้เป็นผู้เก็บรวมไพร่ไทยสร้างบ้านแปงเมือง ท่านก็ได้เป็นเจ้าเมืองน่านนั้นแล้ว ท่านจึงคิดรำเพิงว่า เมืองน่านนั้นหาเข้ายู่ได้ ท่านจึงไปอาราธนาเชิญเรามาเป็นเจ้าเสวยเมืองน่านทน ยคนท่านพอยมาจากคคพจนค้อเราเป็นเจ้านั้น ย่ถาคคคแล จกเสียข้าเจ้าไพร่ไทยเสียขกายแล ถึงตัวเราเป็นเจ้ากถอยลาคนเมืองหายานเมืองก่อนแล ถึงตัวนางขวาก็จึงเป็นเจ้าเสวยเมืองน่านทนเทอะ เราก็ขู่ได้มาข่มเหงตั้งแพมาลู่ซึ่งเอาบ้านเมืองท่านข่ม ท่านหากไปขอเอาเรามา เราก็มาตามความคิดนางขวานั้นแล ท่านกรณาค้อนางขวาสันนั้นแล เมื่อนั้นตัวนางขวาก็มีความส่ตุงตกใจกลัวด้วยเคษาภาพอำนาจแห่งท่าน จกคคคอยู่สี่ยต่ขู่ไปขู่ได้ จึงขยเอาสินาคไปอมปากก้องสินาคไว้ ยิงฆ่าตัวตายยังทุ่งเพิงแลงหันแล ฯ

๑ เจ้าหลวงคันทน์มหาวงษ์แต่เมื่อท่านลูกเซียงใหม่มาเสวยเมืองหัว
ทวนนิน ท่านก็มาแต่ท่านตัวเดียวแลเสนาข้าวไพร่ตามสมควร จึงมเหษ
เทวียงย้เอามาเถือะ ท่านอยู่เสวยเมืองแล้วก็มาเอนางออกบ้านนา
เปนมเหษเทวหนก่อนแล ฯ

๑ จึงมเหษเทวเมืองเซียงใหม่นั้นมีลูกกับเจ้าหลวงคันทน์ชาย ๓
หญิง ๑ บุตรชายที่ ๑ ชื่อเจ้าอริยวงษ์หวนทอก บุตรชายที่ ๒ ชื่อเจ้ามัว
แล บุตรชายที่ ๓ ชื่อเจ้านรินทร์ บุตรหญิงชื่อเจ้าเทพแล เจ้าคันทน์มา
ตามหาพ่อเมื่อลนแล

เจ้าหลวงคันทน์มหาวงษ์ท่านเอนางออกมาเปนมเหษนั้น ก็มีบุตร
หญิง ๓ บุตรหญิงที่ ๑ ชื่อเจ้านางมะลิมาลา บุตรหญิงที่ ๒ ชื่อเจ้านาง
ยอดมโนรา บุตรหญิงที่ ๓ ชื่อเจ้านางคำชา มี ๓ คนพี่น้องแล

เจ้าอริยวงษ์หวนทอกนั้นท่านเอาเมียเมืองเซียงใหม่พื่อนั้น ก็มี
บุตรชาย ๖ คนแล บุตรที่ ๑ ชื่อเจ้าหนานมหาวงษ์ มี ๒ คนพี่น้อง มา
ตามหาพ่อเมื่อลนแล จึงเจ้าอริยวงษ์หวนทอกนั้นท่านมาตามหา

เจ้าหลวงคันทน์มหาวงษ์ตนพื่อนั้น ท่านก็เอนางเมืองรามมาเป็นเมีย
ก็เกิดโกลก ๓ ชาย บุตรชายที่ ๑ ชื่อเจ้าชวา บุตรชายที่ ๒ ชื่อเจ้าชาย
บุตรชายที่ ๓ นนชื่อเจ้าสมณะ มี ๓ คนพี่น้องแล

จึงเจ้ามัวแลเอาเมียมีลูกหญิง ๑ ชาย ๑ บุตรหญิงชื่อนางศรีมหา
มายา บุตรชายชื่อเจ้าหนานมหาวงษ์ มี ๒ คนพี่น้องแล

เจ้านรินทร์เอาเจ้านางพิมพาลูกเจ้านางเทพนั้น มีลูกกับกัน หญิง ๑
ชาย ๑ บุตรหญิงชื่อเจ้านางสุคันธา บุตรชายชื่อนายนารถแสน มี ๒ คน
พี่น้องแล

เจ้านางเทพนั้นเอาเจ้าไชยราชา เจ้าไชยราชานั้นเป็นหลาน

เจ้าหลวงต้น ลูกเมืองเชียงใหม่มาตามหา มีลูกด้วยกันชาย ๓ หญิง ๔
 บุตรชายที่ ๑ ชื่อเจ้านายอ้าย บุตรชายที่ ๒ ชื่อเจ้าสุทธะ บุตรชายที่ ๓
 ชื่อเจ้ามโน บุตรหญิงที่ ๑ ชื่อเจ้านางพิมพา บุตรหญิงที่ ๒ ชื่อเจ้า
 นางโนชา บุตรหญิงที่ ๓ ชื่อเจ้านางเลิศแล บุตรหญิงที่ ๔ ชื่อเจ้านาง
 ศรีแก้ว มี ๗ คนพี่น้องแล

เจ้านายอ้ายนั้นเอาเจ้านางคำชาลูกเจ้าหลวงต้น มีลูกด้วยกัน
 ชาย ๑ ชื่อเจ้านอวยวงษ์

เจ้าสุทธะเอาเมียเป็นเชอตระกูลเดิม เมียชื่อนางกรรณิกา มีบุตร
 ด้วยกันชาย ๑ ชื่อเจ้าอศตวรขัญญ์ ตนเป็นเจ้าพานนแล

เจ้ามโนตนถ้วน ๓ เอาเมียเมืองเถินมีลูกด้วยกันชาย ๑ หญิง ๑
 บุตรชายชื่อเจ้าสุริยะกลางเวียง บุตรหญิงชื่อเจ้านางคำบัวแล

เจ้านางพิมพาผู้เป็นลูกเจ้านางเทพนั้นเอาเจ้านรินทร์ลูกเจ้าหลวงต้น
 มีลูกด้วยกัน ๒ คน แลกร่างเจ้านรินทร์เสีย ไปเอาผิวใหม่เป็นผกะ
 พนองตระกูลห้ามขพง มีบุตรด้วยกันคน ๑ ชื่อนายน้อยคนชื่อนั้น เถิงอิน
 ชนใหญ่มาแล้วก็เป็นผู้แข็งแรงกล้าหาญด้วยการสงครามเห็นแล ครั้น
 ว่ามันเสียดงกรรมไปแล้วก็มาเป็นผราย อยู่กับหอหลวงปรากฏออกชื่อว่า
 คันธาสามตา ว่าอันแล

เจ้านางโนชาแลเจ้านางศรีแก้ว ๒ คนนี้มีลูกแล

เจ้านางเลิศนั้นเอาเจ้ามหาพรหมเมืองเถิง มีลูกด้วยกันหญิง ๓
 ชาย ๕ บุตรชายที่ ๑ ชื่อเจ้ามหาวงษ์ ตนนภายลูกโตเสวยเมือง

นาน บตรชายท ๒ ซอเจ้าเมืองแก้ว บตรชายท ๓ ซอเจ้าพิมพ์สาร
 บตรชายท ๔ ซอเจ้าหนานวุฒนะ ตนนไคเป็นเจ้าหลวงเทิง บตรชาย
 ท ๕ ซอเจ้าสริยซอพาแล บตรหญิงท ๑ ซอเจ้านางอบลวรรณา บตร
 หญิงท ๒ ซอเจ้านางศรวรรณา บตรหญิงท ๓ ซอเจ้านางจันทมา
 เกรอนกวางขวางนกแล

ลูกเจ้าอริยวงษ์หนันทอกลกนางเมืองรามตณถวน ๓ นน ซอเจ้า
 สมณะตนนนไคเป็นเจ้าเมืองน่านแล ลูกท่านซอเจ้าอิจิตตวงษ์ ตนน
 ภายลนก็ไคเป็นเจ้าเมืองน่าน เจ้าอิจิตตวงษ์ท่านมหนองต่างมารดา
 ๒ คน ตนพซอเจ้าหนานค้ายแก้ว ตนนองซอเจ้าขจรธ ภายลนเป็น
 เจ้าเมืองแก่นแล บตรหญิงซอนางแปงเมือง

บตรเจ้าสทธะตณซอว่าเจ้าอศถวรขัญญไญนนั้น ท่านไคเสวยเมือง
 นานตณถวน ๗ แล เมยท่านท ๑ ซอเจ้าค่าน้อย เป็นเชอตระกูล
 เล่ม คอลูกพระยาหาญนนแล มบตรกบเจ้าพาชาย ๒ หญิง ๓
 บตรชายท ๑ ซอเจ้ามหายศ ตนนภายลนไคเป็นเจ้าราชวงษ์ แล
 ก็ไคไปเป็นเจ้าเสวยเมืองน่านตณถวน ๘ นนแล บตรชายท ๒ เสยง

แก่กรวมไปแล บตรหญิงท ๑ ซอแม่เจ้าประภาวดี บตรหญิงท ๒
 ซอแม่เจ้าม บตรหญิงท ๓ ซอแม่เจ้าหล้า แม่เจ้าแก้วกว่าแล
 เมยท ๒ ซอแม่เจ้าแวน เป็นเชอเซียงแสน มบตรหญิง ๑ ชาย ๒
 บตรหญิงซอแม่เจ้าศรวรรณาแล บตรชายท ๑ ซอเจ้าถงแก้ว บตร
 ชายท ๒ ซอเจ้าแสงเมือง บตรชายท ๓ ซอเจ้าคากา บตรชาย
 ท ๔ ซอเจ้าหนานมหาวงษ์ ตนนไคเป็นเจ้าวังขวาแลวกก็ไคเป็นเจ้าหอ

นำคนไปเลี้ยงกรรมทนครสวรรค์นั้นแล ขตรชายที่ ๕ ชื่อเจ้าสรียไช
 ขตรชายที่ ๖ ชื่อเจ้าหนานไชยาแล เมียที่ ๓ ชื่อแม่เจ้าชอกแก้ว ผู้
 บ่มลูกแล เมียที่ ๔ ชื่อแม่เจ้าชนแก้ว ผู้เป็นเชื้อเจ้าเมืองเซียงแขง
 คือเป็นลูกเจ้าพาแว่นเมืองเซียงแขง แลมีขตรชายชื่อเจ้าอนันตยศ
 คนนภายลนไคเป็นเจ้าเสวยเมืองน่านตนถ้วน ๑๒ ปราบภูพระทรงนาม
 ชื่อว่า อนันตวรฤทธิเดช เจ้าชวตรนั้นแล ขตรหญิง ๑ ชื่อแม่เจ้าต้อม
 มี ๒ พนองแล

แม่เจ้าศรีวรรณนั้นกเอาเจ้ามหายศเป็นเชื้อเซียงของ มีขตรกับ
 กันหญิง ๕ ชาย ๔ ขตรชายที่ ๑ ชื่อเจ้าหนานเทพ ขตรชายที่ ๒
 ชื่อเจ้าจันตะ คนนไคเป็นเจ้าวงขวา ขตรชายที่ ๓ ชื่อเจ้าหนานมหาไชย
 ขตรชายที่ ๔ ชื่อเจ้ามawangษ์แล ขตรหญิงที่ ๑ ชื่อแม่เจ้าสุพรรณ
 ขตรหญิงที่ ๒ ชื่อแม่เจ้ากรรณิกา ขตรหญิงที่ ๓ ชื่อแม่เจ้าสุธรรมา
 ขตรหญิงที่ ๔ ชื่อแม่เจ้าคำแปง ขตรหญิงที่ ๕ ชื่อแม่เจ้ายอกหญิง
 ผู้เป็นไคเป็นอรรคมเหษีองค์เป็นเจ้า เจ้าสรียพงษ์มรตเคชองค์เสวยเมือง
 น่านตนถ้วน ๑๓ นั้นแล

ขตรเจ้านางเลิศตนที่ ๑ ชื่อเจ้ามawangษ์นั้นไคเสวยเมืองน่านตน
 ถ้วน ๑๓ นั้นแล ด้วยลูกเมียจักไปบอกภาน่าพันแล ขตรเจ้านางเลิศที่ ๒
 ชื่อเจ้าเมืองแก้ว คนนเอาเมียเซียงลม มีขตรชื่อเจ้าหนานมหายศ
 ขตรชายเจ้านางเลิศที่ ๓ ชื่อเจ้านอย (พิมพิ) สารตนลวงไปแล ขตรชาย
 เจ้านางเลิศที่ ๔ ชื่อเจ้าหนานวฒนระ คนนเป็นเจ้าหลวงเทิง ขตรชาย

น้องเจ้ามงคลวรยศตนถ้วน & ซอเจ้ามหาวงษ์ ตนนเอาเมีย
 เชียงลม มีลูกชาย ๑ หญิง ๒ ชายซอว่าน้อยจะวะนะแล หญิงที่ ๑
 ซอแม่เจ้านางนนทา หญิงที่ ๒ ซอแม่เจ้าใจคำแล เจ้านนทาเอาผัวไพร่
 มีลูกซอว่าน้อยเทพแลนายทิพดวงมี ๒ คน พนองแล

นางใจคำเอาผัวไพร่ มีลูก (ชาย) ๑ ซอชมพู่ ลูกหญิง ๑ ซอ
 นางศรีไสภา ผู้ใดเป็นเมียเจ้าพระยารัตนแล อันเป็นเครือเจ้า
 อริยวงษ์หวนทอกหม่อมกเมียท่านเมืองเชียงใหม่แล ฯ

ตอนที่ ๖

ว่าด้วยวงษ์เจ้าพระยาหลวงต้นครองเมืองน่าน

๑ อนนพอจะกล่าวในเชื้อตระกูลวงษ์เจ้าหลวงต้นมหาวงษ์เมือง
 เชียงใหม่ อันได้มาเป็นเจ้าเสวยราชสมบัติในเมืองน่านทีนี้ในสมัยนั้น
 นักปราชญ์เจ้าทั้งหลายเรียกว่าเป็นปฐมต้นแรกเห็นคำ ๑ ก่อนแล ที่จกจา
 ขอกไปเป็นหลายแง่หลายเครือต่อ ๆ กันไปภายหน้านั้นแท้ ก็เป็นอัน
 กว้างขวางมากนักแล ฯ

๑ เจ้าหลวงต้นมหาวงษ์ท่านได้เสวยราชสมบัติในนครเมืองน่าน
 ได้ ๒๒ ปี คอมาเถิงขลวงเมศ เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ เม็งวันพฤษหีศบติ
 ท่านก็อดัญกรรมไปสู่โลกภายหน้าวันนั้นแล ท่านเสวยกรรมไปแล้ว เจ้า
 อริยวงษ์ท่านก็ได้ครองเมืองแถมต่อไปก่อนเห็นแล เิงจุลศักราช
 ได้ ๓๑๕ ปี บกาเล่า เจ้าอริยวงษ์ท่านก็พร้อมกันกับหน่อขัตยวงษ์
 เสนาอำมาตย์บ้านเมืองทั้งมวล ก็กระทำปลงศพเล็กทราภสังสัการ

ท่านคิงามหันแล เรียกได้ชื่อว่าเช่นชั้ววงษา ๑ ก่อนแล ถ้าว่าจะนับ
แต่เช่นเจ้าขุนฟองพนมานั้น ก็ได้ ๕๑ เช่นตนเสวยเมืองแล ฯ

๑ อยู่มาถึงขกายเสร็จ จุลศักราชได้ ๑๑๑๖ ตัว เดือน ๑๑ ขน
๑๕ คำนั้น มิ่งสามหลวงกถอามิศต่อเจ้าสวนพระมหากระษัตริย์เจ้าเมือง
อังวะ มาปลงเมืองน่านหอเจ้าอริยวงษ์หวนทอกตนลูกได้เป็นเจ้าเสวย
เมืองน่านแถมต่อไปหันแล ท่านเสวยเมืองได้ ๗ ปี คอถึงขกคัส จุล
ศักราชได้ ๑๑๒๒ ตัวนั้น เมืองลานนาไทยทั้งหลายมีเมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่เป็นต้น ก็พร้อมกันคคพนพระมหากระษัตริย์เจ้าเมืองอังวะ
หันแล ฯ

๑ ครั้นถึงจุลศักราชได้ ๑๑๒๓ ตัว บลวงไซ้ ทพมานละไปละทัพ
อัมมกามณเป็นไปไซกมีกำลังหมื่นสามพัน ก็ยกกองทัพใหญ่ลงมา
ครั้นถึงเดือน ๓ ขน ๘ ค่ำก็มาชอกเวียงเชียงใหม่หันแลแล้ว ก็แวกวังชิง
เอานานได้ ๕ เดือนปลาย ๑๔ วัน ก็ได้เวียงเชียงใหม่หันแล ครั้นว่า
มานได้เมืองเชียงใหม่แล้ว มานสามไปสามทัพก็ยกมาเมืองนครแล
มาเมืองแพร์แลมาเมืองน่าน มาตั้งทัพอยู่หัวเวียง ลวครึ่งพรรษาอยู่
แล้ว ก็เก็บเอาเงินค่าเกลือค่าหัวคัวเมียไหนก็เก็บเอาเงิน ๕๐๐ ค่ำบาท
หันแล ฯ

๑ ครั้นอยู่มาถึงจุลศักราชได้ ๑๑๒๔ ตัว ปีเต่าชงำ เดือน ๓
ขน ๕ ค่ำ มานสามไปสามทัพก็ยกหนีเมืองเวียงอังวะหันแล ฯ

๑ ถึงจุลศักราชได้ ๑๑๒๕ ตัว ปีกาเม็คนั้น มานสี่ไปสี่ทัพมี
กำลังสี่พันก็ยกกองทัพมา มีไปมหมามังคละทกคือเป็นไปไซก มาจัต

เอากำลึงลานนาไทยทั้งมวลได้แล้ว ก็ยกกองทัพไปปราบฝอยแอก
เมืองหลวงพระบาง ก็ได้เห็นแล ฯ

๑ เถิงเดือน ๘ ขึ้น ๒ ค่ำ ทัพพม่าก็ยกจากเมืองหลวงพระบาง
มาตั้งอยู่ที่นครหลวงลำปางเมืองนคร ลวกรังพรรษาอยู่ที่นั่น ก็ขับเอา
กำลึงในลานนาไทยห้าสิบเจ็ดเมืองได้แล้ว สอดเดือน ๓ ขึ้น ๕ ค่ำ จุล
ศักราชได้ ๓๓๒๖ ตัว บัทยาสนันนั้น ทัพพม่านแลลานนาไทยทั้งมวลก็ยก
ลงไปเมืองอโยธยาเห็นแล ฯ

๑ ฝ่ายเมืองน่านนั้น เจ้าอริยวงษิกแต่งหื้อเจ้านายอายตนเป็น
หลานคุมกองทัพไปตามไปมหามังคละตก คือไปเมืองไต่เห็นแล ฯ

๑ ในกาลยามนั้น เมืองลานนาทั้งมวลนั้น ม่านทั้งหลายก็เท่า
หิวมาเข้าหางทำออกมา ก็กว่นกวี่ปรี่ไหมกินเขยกินเงินแลชักลากเอา
ลูกร้างหลานสาวชาวบ้านชาวเมือง ครั้นว่าไต่แล้วก็เอาหนีไป กระทำ
สนันสนับบ้านสู่เมืองนั้นแล ฯ

๑ อยู่มาถึงศักราช ๓๓๒๗ ตัว บัทยาสนันนั้น ท้าวพระยาเจ้านาย
บ้านเมืองในลานนาไทยทั้งมวลบ่อาจจะอดไต่ ก็ชำระพร้อมกันพนม่านแถม
สู่บ้านสู่เมือง เมอลุนหลังเจ้านายอายไปราชการเมืองไต่เห็นแล ฯ

๑ อยู่มาสอดเถิงบรวายเสร์จ จุลศักราชได้ ๓๓๒๘ ตัว ม่านไป
มหาขกษรว่าเมืองลานนาไทยทั้งมวลปลุกพนมแถม ก็ยกเอากองทัพ
ออกจากเมืองมาเดือน ๑๓ ลง ๑๓ ค่ำ มาสอดปากงาวเดือน ๑๓ ขึ้น
๑๒ ค่ำ ยังทัพอยู่ที่นั่นแล ฯ

๑ ฝ่ายเจ้าหลวงอริยวงษ์เมืองน่านก็จัดไต่กำลังศึกแล้ว ก็ยกทัพ
 ขนรบมานที่ปากงาวเหนือเวียงน่านนั้น ม่านก็แตกพ่ายหนีไปเห็นแล ฯ

๑ ในกาลนั้นมหากระษัตริย์องวะได้รู้ว่าลานนาไทยทั้งมวลพลีก
 พินสิ้นนั้นแล้ว อยู่มาชอกจุลศักราช ๑๑๒๘ ทวี ยี่เมืองโก ก็แต่งหือ
 ไปอเสหรงวนคือเป็นไปโศกมกาลงหมันหนง ยกทัพขมาชอกเซียงใหม่
 เดือน ๓ ขน ๑๐ ค่ำ ยามนั้นพระยาจำขานเจ้าเมืองเซียงใหม่แลพระ
 เมืองไชยลพนั้นก็กวาดเอาไพร่ไทยในเมืองเซียงใหม่แลเมืองลพนมก็กำลัง
 สามพัน ก็เอาขามอยู่ในเวียงลพพนนั้นแล เมื่อนั้นม่านก็ยกมาแวดวง
 ขงอยู่แคว้นเดือน ๓ ขน ๑๓ ค่ำ ชอกเดือน ๔ ลง ๑๔ ค่ำเม็งวันพฤหัสบดี
 ยามสี่แจง เวียงลพนั้นก็แตก แลม่านก็จับเอาพระยาจำขานเซียงใหม่ขง
 ทวีพระเมืองไชยเมืองลพพนนั้นก็ออกหนีหนีไปเข้าไปสู่เมืองฮ่อทรายถึงขคน
 แล ครั้นว่าม่านไต่เวียงลพพนแล้ว ก็ยกกองทัพเข้ามานคร เมืองแพร์
 เมืองน่าน มาถึงเมืองน่านเดือน ๕ ลงค้ำ ๑ เมืองน่านก็พ่ายหนีไป
 เมืองลาว อยู่เมืองลาวไต่พรรษา ๑ ถึงขเบิกใจ จุลศักราชไต่ ๑๑๓๐ ทวี
 ก็คนมาตั้งอยู่เมืองน่านถึงแก่เห็นแล ฯ

๑ ถึงเจ้านายอายตนเป็นหลานไปเอาราชการเมืองไต่ ทวยม่าน
 นั้นก็ตเอาเมืองไต่ไต่ในจุลศักราชไต่ ๑๑๒๘ ทวี ยี่เมืองโกนั้นแล ครั้น
 ว่าม่านไต่เมืองไต่แล้ว ม่านก็เอาเจ้าพาคอกเดือนเป็นเจ้าเมืองไต่
 คินเมืององวะพุนั้นแล เมื่อทางเมาระตมะทวายแลถึงทวเจ้านายอายนั้น
 ก็เอาติดตามทวยม่านเมื่อทางแสนนั้นแล ครั้นเมื่อถึงเมืององวะแล้ว
 เจ้านายอายก็ไต่กรายทูลมหากระษัตริย์เมืององวะเห็นแล ฯ

๐ ในคักราชนั้นสังเคียว คอยเมิ่งโกนนั้น ช็อกยกกองทัพใหญ่
 ลงมากำลังเกาหม่น ว่าจกรบเอาเมืององวะ ลงมาชอกเมืองแสนหว
 พาหน ยามนั้นมหากระษัตริย์องวะจึงกรณา หอเจ้านายอายเมืองน่าน
 ว่าสันน เจ้านายอายไคมาประสยพบราชการพระองค์เราสันน หอเจ้านาย
 อายไคเอาราชการเพราะองค์เราออกรบศึกชอกก่อนเทอะ ว่าอัน เมื่อนั้น
 เจ้านายอายก็ออกรบศึกชอกกับด้วยหมไปทัพทั้งหลาย ชอกก็แตกพ่าย
 หนีแล้ว ก็ไล่เลยศึกชอกขึ้นไป เถึงขัวเหล็กขัวทองพูนแล้ว จึงไคกลับ
 ลงมารายทลมหากระษัตริย์เจ้า มหากระษัตริย์จึงปงอามิศต่อจำสวน
 หอเจ้านายอายไคเป็นเจ้าเสวยเมืองน่านแล้ว ส่วนว่าเจ้านายอายครันว่า
 ไครับอามิศต่อแล้ว ก็ทลลาจากกระษัตริย์องวะลงมาเถึงเมืองน่าน
 เดือน ๑๐ ในจุลคักราชไค ๑๑๓๐ ตัว บเบิกใจหนีแล เจ้าอริยวงษท่านไค
 เสวยราชสมบัติเป็นเจ้าเมืองน่านนานไค ๑๕ บแล้ว ก็ไคปงเมืองหอเจ้า
 นายอายตนเป็นหลานไคกินเมืองแทนตนในจุลคักราช ๑๑๓๐ ตัว บเบิกใจ
 เดือน ๑๐ ลง ๘ คำนันหนีแล ไค ๒ ช้ววงษาก่อนแล ผิจกนบแต่เจ้าขุน
 ฟองพูนมา ไค ๕๒ เช่นวงษาแล ฯ

๐ เจ้านายอายท่านไคเป็นเจ้าอยู่เสวยราชสมบัติเป็นเจ้ากินเมือง
 น่านนานไค ๗ เดือน ก็ไคไปเอาราชการเมืองลาว ครันไปชอกเถึงบ้าน
 โพลีทนน ท่านก็เกิดพยาธิโรคขจุนั้น แล้วก็ลวทสันแก่กรรมตาย
 ไปในบ้านโพลีทนนหนีแล ไค ๓ ช้ววงษาก่อนแล นบตั้งแต่ปฐมตนคือ
 เจ้าขุนฟองมานันไค ๕๓ เช่นเจ้ากินเมืองแล ฯ

๑ อยู่มาจนถึงจุลศักราชได้ ๑๑๓๑ ตัว เดือนขึ้น ๑๐ ค่ำ มังสามก็ถือ
 อามิศ์ต่อลงมาปงเมืองน่านหอเจ้าหนานมโนตน้องเจ้านายอายหอเป็น
 เจ้ากินเมืองน่านแทนหันแล เจ้าหนานมโนท่านได้เป็นเจ้ากินเมืองน่าน
 ได้ ๖ ปี มาถึงขกายชงำ จุลศักราชได้ ๑๑๓๖ ตัวนั้น พระยาจำบ้าน
 เชียงใหม่ แลพระยาลพูน แลพระยานครกเือกนพินพินมาน้อยเวียง
 เชียงใหม่ ก็ใช้ไปขอเอากำลึงเมืองอโยทธยาชนมารบมานไปมวย
 หวานแลจะกายน้อยยังเมืองเชียงใหม่นั้นแล มานักหนีไปในกาลยามนั้น
 เจ้าวัชรคือเจ้านาขวาลกเจ้าอริยวงษ์ก็ได้ไปเอาราชการมานในเมืองเชียง
 ใหม่ ชาวไตก็ไตเจ้าน้อยวัชรในเมืองเชียงใหม่ที่นั้นแล ก็เอลงไป
 เมืองนคร แลชาวไตก็ตั้งเจ้าน้อยวัชรนั้นหอเป็นเจ้ากินเมืองน่าน ก็
 ในจุลศักราชได้ ๑๑๓๖ ตัว ขกายชงำนแล เดือนขึ้น ๕ ขึ้น ๑๓ ค่ำ
 ท่านก็มาชอกเมืองน่านหันแล ครั้นเจ้าวัชรมาชอกถึงเมืองน่านแล
 อาชญาเจ้าหลวงมโนท่านก็ปงเมืองน่านทั้งมวลหอเจ้าวัชรได้กินเวียงน่าน
 หันแล ในขนั้น ศักราชนั้น เดือน ๕ นั้นแล เจ้าหลวงมโนท่านได้เสวย
 ราชสมบัตเป็นเจ้ากินเมืองได้ ๖ ปี ก็ปงเมืองหอเจ้าวัชรก่อนหันแล ได้ ๔
 เช่นวงษาก่อนแล นับแต่เจ้าชนฟองมาได้ ๕๔ เช่นท้าวกินเมืองแล ฯ

๑ เจ้าวัชรท่านได้เป็นเจ้าเสวยราชสมบัตแล้ว ในขนั้นเดือน ๗
 ขนค้ำ ๑ มานักยกกองทัพลงมาทางศาลาปากงาว แลยามนั้นเมืองน่าน
 เจ้าหลวงวัชรก็ปงบ้านเขาครอบครัวไพร่ไทยหนีลงไปอยู่บ้านจิมท่าปลาที่
 นั้นแล ก็ยกเอากำลึงชนมารบมานยังเวียงน่านหันแล มานักแตกหนี
 ไปหันแล ฯ

๑ อยู่มาถึงจุลศักราชได้ ๑๑๓๗ คว บคัยเม็ค อาชญาเจ้าตน
ชอว่าอริยวงษ์ แลเจ้าหลวงวิธรตนลก ก็ยกเอาครอบครัวไพร่ไทยหนี
จากบ้านจิม ขนมาอยู่บ้านนาพงทนนพรรรยา ๑ แลเจ้าหลวงวิธรตนเป็น
ลูกก็เข้าไปเมืองนคร

ในศักราชนั้นสิ่งเดียวกันเดือน ๖ ลง ๖ ค่ำ เจ้าอริยวงษ์ตนพอนั้น
ก็พาเอาเจ้าจันทขยไชตแลไพร่ไทยครอบครัวลูกเมีย หนีจากบ้านนาพง
ไปตั้งอยู่เมืองจันทบุรีพูน ลนหลังเจ้าหลวงวิธรตนลกไปเมืองนครนั้นแล ฯ

๑ ถึงจุลศักราชได้ ๑๑๔๑ ทวบกทโกนน เมืองอโยทธยากยก
เอากองทัพขนมารบเอาเมืองจันทบุรีหนีแล เดือน ๑๒ ลง ๔ ค่ำ
เวียงจันทบุรีก็แตกหนีแล จึงมหากระษัตริย์เจ้าเวียงจันทน์หนีไป
เมืองแก้วหนีแล ชาวไตกไตลกเจ้าเมืองจันทบุรีผหนึ่ง ชอเจ้านนทเสน
ก็ขลุกล้ามหากระษัตริย์เวียงจันทน์ผหนึ่งชอนางเขยวค้อมแลไพร่ไทยทั้ง
หลาย เอาลงไปเมืองไตพูนนั้นแล ยามเจ้าอริยวงษ์ตนเป็นพ่อเจ้าหลวง
วิธรแลไพร่ไทยชาวน่านซึ่งอนติดตามท่านไปอยู่เมืองจันทบุรีนั้น ชาวไต
ก็กวาดลงไปเมืองไตนั้นเสียหนีแล อยู่มาถึงจุลศักราช ๑๑๔๓ ทวบ
หลวงเป้า เดือน ๓ ลงค้ำ ๑ วันเสาร์ เจ้าพระยาอริยวงษ์ตนเป็นพ่อเจ้า
หลวงวิธรนั้นก็ถึงแก่กรรมตายไปในเมืองไตนั้นหนีแล ฯ

๑ ทนจากจก้วยแจ่มไนก่อนแล ครั้นว่าท่านปงเมืองหอเจ้า
หลวงวิธรแล้ว ท่านก็หนีไปอยู่เมืองแพร์ แลวกกลบคนมาอยู่บ้านข้าง
ผาทนนไคย ๑ ถึงจุลศักราช ๑๑๓๘ ทวบเม็งเลาเดือน ๗ ลง ๑๔ ค่ำ

วันศุกร์ เจ้ามโนท่านก็หนีไปตั้งอยู่เมืองลาวนาตาลหัน ในจุลศักราช
 สังกะยว เจ้าหลวงวิสุทธินครท่านลูกนครมาเถิงเมืองน่านแล้ว ท่านก็
 คนเมืองตั้งอยู่เมืองอวนทนนไต่บ ๑ ฯ

๑ เถิงจุลศักราชไต่ ๑๓๕๐ ทวยเบิกเสด็จ พระยานครก็ยกเอา
 กองทัพมาตั้งอยู่เมืองงัวทนน ว่าพระยาวิสุทธิบตั้งอยู่ในราชสัจมหา
 กระษัตริย์เจ้าเมืองไต่ ว่าสนั่น ก็ใช้ไปร้องเรียกลงมาเมืองงัวหันแล
 ครั้นว่าพระยาวิสุทธิลงมาเถิงเมืองงัวแล้ว พระยานครก็จับเอาตัวเจ้าวิสุทธิ
 ไต่แล้ว ก็เอาใส่คาลงไปเมืองไต่ทั้งลกทั้งเมียหัน พระยาวิสุทธิท่าน
 ก็ลวคเถิงอสังกรรมตายไปในเมืองไต่ทนนหันแล ฯ

๑ พระยาวิสุทธิทนนคือเจ้านาขวาเป็นน้องเจ้าจันทปโชตคนที่ ๒
 คือลูกเจ้านางเมืองเชียงใหม่หันแล จึงเจ้าจันทปโชตคนพินนก็ไต่
 ติคตามทวยเจ้าพระยาอริวงษตนพ่อหนีไปลานข้างแล้วก็เลยลงเมืองไต่
 พุนแล เจ้าพระยาวิสุทธิท่านไต่แล้วเมืองน่านไต่ ๕ บ ก็ไต่หนีจาก
 เมืองไปเมืองไต่พุน ในจุลศักราชไต่ ๑๓๕๐ ทวยเบิกเสด็จนหันแล
 ไต่ ๕ เช่นวงษาก่อนแล ผิกนบตั้งแต่เจ้าขุนฟองนันไต่ ๕๕ เช่นตน
 กินเมืองแล

ในกาลยามนั้น เมืองลานนาไทยก็ข่มขู่เทยงลักขานลักเมืองแล
 จึงเมืองน่านเราเป็นอันเปล้าห่างสูญเสียหาท้าวพระยาไต่แล

ในศักราชนั้นสังเคียว เจ้าพระยามโนท่านก็ยกเอาครัวลูกเมีย
 หนีจากนาทานเมืองลาวออกมาตั้งอยู่เมืองงัวทนนไต่บ ๑ ฯ

๑ เถิงจุลศักราชไท้ ๑๓๕๑ ทวบกาทไ้ เดือน ๕ ขน ๔ ค่ำ พระยา
 สวรรคโลก พระยาลำพูนก็ยกกองทัพเข้ามาถึงงวตนั้น เมื่อนั้นพระยา
 สวรรคโลกก็ว่าจกกวาคเอาครัวเมืองน่านลงไปไว้เมืองไ้หนีขเสียงว่าอัน
 เจ้ามโนแลพระยานครก็พร้อมกันพนพนพระยาสวรรคโลก พระยาสวรรค
 โลกก็กำนพายหนีไปหนีแล

ในศักราชนั้นสังเคียว เจ้ามโนก็ยกเอาครอบครัวไพร่ไทยหนีจาก
 เมืองงวตมาตั้งอยู่ตนคอยกเพียงแซ่แห่งกาวนตกหนีแลแล้ว ท่านก็มา
 แผลวถางขงวตแซ่แห่งทนนหอหมคไ้ตั้งามแลแล้ว ก็สร้างสยโรงอุโบสถ
 นนหอกว้างขวางออกแถมห้อง ๑ หนีแล ตั้งประตูโขงกำแพงพระธาตุ
 เจ้ากาวนตกนั้น ท่านก็ลิตเทเสียวจกสร้างแปงก่อใหม่ว่าอัน ก็ยัทน
 ไ้สร้างเทอะ ในศักราชนั้นสังเคียวเดือน ๒ ลง ๘ ค่ำ ทพมานแล
 พระยายองก็เข้ามาถึงเมืองน่าน คุมเอาเมืองน่านไ้แลแล้ว ก็กวาค
 เอาชาวน่านเมื่อไว้เมืองเซียงแสนหนีแล ตั้งเจ้ามโนท่านก็ไ้ยกเอา
 ครอบครัวลูกเมียหนีชนเมื่ออยู่เมืองเซียงแสนในวันเดือน ๗ ลง ๖ ค่ำ
 จุลศักราชไท้ ๑๓๕๑ ทวบกาทไ้หนีแล ฯ

๑ อยู่มาถึงศักราชไท้ ๑๓๕๒ ทวี บกคไ้ เดือน ๒ ลง ๑๑ ค่ำ
 พระยาจ่าบ้านเซียงใหม่แลพระยานครพระยาแพร์แลลาวเมืองหลวงพระบาง
 ก็ยกทัพชนเมื่อตั้งอยู่สยกกหนีแล ฯ

๑ ฝ่ายเมืองเซียงแสนคือเจ้ามวยหวานเซียงแสนก็ห่างรพลศึก
 ต่อรบกับด้วยพระยานครเซียงใหม่นานไ้เดือน ๑ กำลังเมืองเซียงแสน

ย่อจากท่อไต เถึงเดือน ๗ ลง ๒ คำนวนจันทร์ยามเช้า เมืองเซียงแสน
 ก็แตกถอยครอบครวออกหนชนเมือเมืองภูเพียงหันแล ถึงเจ้ามโนท่าน
 ก็ไต่ยกเอาครอบครวไพร่ไทยลูกเมียหนีจากเซียงแสน ไปตั้งอยู่เมือง
 ภูเพียงพันกับชาวเมืองเซียงแสนหันแล ท่านอยู่ที่นั่นได้พรรษา ๓ ครัน
 ว่าออกพรรษาแล้วท่านก็ขยหอเอาครอบครวไพร่ไทยแลชาวเมืองเซียง
 แสนทั้งมวลลงมาตั้งอยู่เซียงแสนหอเป็นบ้านเป็นเมืองเหมือนเก่าหันแล
 ยามนั้นอาชญาเจ้ามโนท่านก็ยกเอาครอบครวลงมาอยู่เซียงแสนในเวียง
 หนกขยชาวบ้านชาวเมืองนั้นหันแล ฯ

๐ อยู่มาถึงจุลศักราช ๑๑๔๔ ๒๖ ๕ ๕ เดือน ๓ ขน ๕ ค่ำ
 ม่านกัหออาชญาเจ้ามโนยกเอาครอบครวไพร่ไทยชวาน่านชาวเทิงทั้งมวล
 ลงมาตั้งอยู่ในเมืองเทิงที่นั่นได้ ๓ ปี เถึงขกายยจุลศักราชได้ ๑๑๔๖ ๒๖
 เดือน ๘ ลง ๒ ค่ำเมิ่งวันพฤหัสบดียามเที่ยงคน เจ้ามโนท่านก็ถึงแก่
 อสัญกรรมตายไปวันนั้นแล เถึงเดือน ๘ ขน ๔ ค่ำก็กระทำสังสัการ
 ท่านนั้นแล

ในศักราชนั้นสิ่งเคียวเจ้ามวยหวานเซียงแสนก็ไ้มาใช้มาเอาเจ้าอัคร
 ขัญโญตนเป็นบุตรเจ้าสุทธะ เป็นหลานเจ้ามโนทเมืองเทิงนั้นชนเมือเมือง
 เซียงแสนนั้นแล ก็ปรเมืองน่านทั้งมวลหอเจ้าอัครขัญโญตนได้เป็น
 พระยาน่านหันแล ยามนั้นท่านเจ้ามวยหวานเซียงแสนจึงใช้แสนไชย
 ปการชนเมือทลมหากระษัตริย์เจ้าเมืององวะหันแล เมื่อนั้นมหา
 กระษัตริย์เจ้าองวะจึงมีอำมิตต่อเจ้าสวณลงมาว่าหอเจ้าอัครขัญโญตน
 หลานหอได้เป็นพระยากินเมืองน่านหันแล เจ้าอัครขัญโญตนได้รับ
 อำมิตต่อเจ้าสวณได้กินเมืองน่านแล้ว ก็อยู่เมืองเทิงที่นั่นก่อนแล ฯ

๑ ในเมื่อศึกกราชไต่ ๑๑๔๕ ทวยกาเมานั้น เมืองน่านเราก็เป็น
อันเปล่าทางสูญเสีย ก็ยังมีท้าวพระยาผู้รักษาแลรังไพร่ไทยทั้งหลาย
อันเกิดค้างอยู่กบขานกบเมืองนั้น ก็พากันลี้ซอนอยู่ในป่าเถื่อนช่อมห้วย
ราวเขาหินแล

ตั้งฝ่ายเจ้าตนมีอายุอันตกลงไปเมืองไค่นั้น มหากระษัตริย์
เจ้าเมืองไค่ก็ตั้งเจ้าหนานจันทปโชตตนเป็นลูกเจ้าอริยวงษ์นั้น หือเป็น
เจ้าพระยามงคลวรยศ แลวก็หือขึ้นมาเป็นเจ้าเสวยเมืองน่านในจุลศักราช
ไต่ ๑๑๔๕ ทวยกาเม่า เดือน ๕ ขึ้นค่ำ ๑ วันพฤหัสบดีที่ท่านกษัตริย์มาตั้ง
อยู่บ้านท่าปลาทนนหินแล ฯ

๑ อยู่มาถึงจุลศักราชไต่ ๑๑๔๗ ทวยกบไซ้ มหากระษัตริย์เจ้าเมือง
อิงวะก็ยกเอากองทัพใหญ่ลงมาว่าจกยทกกรรมเอาเมืองกรุงศรีอยุธยา
ก็ลงมาทางเมาระตะทวาย จึงแต่งหือพระกามมิ่งก็ไปไซก มีกำลัง
หมื่นหนึ่งลงมาทางเมืองลานนาไทยมาชอกเมืองเชียงใหม่ เดือน ๔
ขึ้น ๑๑ ค่ำวันเสาร์ ก็ยกกองทัพออกจากเชียงใหม่มาถึงเมืองเทิง
มาชชเอากำลังเมืองแลวก็มาถึงเมืองน่าน เมืองแพร์ ฝ่ายเมือง
เชียงใหม่ครกพร้อมกันเป็นอันเดียว แลยามนั้นพระยาน่านพระยาแพร์
ขี้ขี้บ่รบ ก็ลวคนอ้อมตัวเป็นขำมาน เมืองเถินพร้อมเป็นขำมานเสียหินแล
ตั้งเชียงใหม่แลนครบ่นอ้อมมาน ก็ยกเอากองทัพเข้ามาแวงวงชิงเอา
หินแล ยามนั้นกองทัพมหากระษัตริย์เจ้าเมืองอิงวะก็มาทางเมาระตะ
ทวายนั้นก็บ่อาจจกต่อเมืองอโยธยาไต่ ก็กำนฝ่ายหินมากินเมืองอิงวะ
คิงเก่าแล

ตั้งฝ่ายเมืองลานนาไทยนี้ไปทัพพะกามมังกกป้องเอานครเชียงใหม่
 กษัตริย์ ครั้นรู้ว่าทัพฝ่ายมหากระษัตริย์ลงไปเอาเมืองไตขี้ไตคนเมื่อ
 ตั้งอัน ไปทัพพะกามมังกกเล็กดอยหน้ เอกองทัพมากกว่าคเอาถึง
 ชาวแพ้วช้วน่านชนเมืองไวเมืองเชียงแสนนบเสียงหน้แล ฯ

๑ อยู่มาถึงจุลศักราช ๑๑๔๘ ตัว ขรวายชง่าเดือน ๘ ลง ๒ ค่ำ
 พะกามมังกกไปทัพกยกกองทัพออกจากเมืองเชียงแสนหน้เมืองวะหน้แล
 ในศักราชนั้นสังเคียว เดือน ๕ เพ็ง พระยาแพ้วก็พร้อมกษัตริย์
 หัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งมวล มีพระยายองเป็นต้น ก็พนพนม่านยังเวียง
 เชียงแสนหน้ ตั้งตัวมวยหวานเชียงแสนก็พายหน้ลงมาเชียงราย
 พระยาเชียงรายก็ขี้ไตตัวมวยหวานแล้วก็ส่งไปเมืองนคร พระยานคร
 ก็ส่งตัวมวยหวานลงไปเมืองไต ก็ลวคไปเสียบเมืองไตหน้แล ใน
 ศักราชนั้นสังเคียว พระยานครก็ยกทัพชนเมืองอยู่เชียงแสนแล้วก็ขี้
 เอาตัวพระยาแพ้วไล่คาลงไปเมืองไตหน้แล

ในศักราชนั้นสังเคียว เดือนยชน ๖ ค่ำ ม่านกยกกองทัพใหญ่
 ลงมาเมืองเชียงแสน ตั้งอยู่บ้านกายท่าแพนหน้แล ยามนั้นพระยานคร
 กริบกวาคเอาครัวเมืองเชียงแสนลงมาเมืองเทิงแล้ว ก็หน้เมือง
 นครหน้แล

ยามนั้นพระยายองก็เอาครัวหน้ขามของ ไปตั้งอยู่เมืองภูคาคาหน้
 หน้แล

ตั้งฝ่ายพระยาน่านแลชาวเทิงทั้งมวลก็ค้อยเกากุ่มครอขครัวไพร่
 ไทยช้วน่านชาวเทิงทั้งมวลหน้ออกจากเมืองเทิง ลงมาในวันเดือนย

ชน ๑๓ คำ มาชอกเมืองน่านเดือน ๓ ชน ๔ คำ มาตั้งอยู่บ้านถิริม
น่านวันตกกฏเพียงแซ่แห่งหนแล ฯ

๑ ยามนั้นเจ้าจันทปโชตคือเจ้ามวงคลวรวรคณินท่านก็ยงตั้งอยู่ท่าปลา
หนแล ถึงเจ้าสมณะตนเป็นน้องเจ้าพระยามวงคลวรวรคณินท่านก็ขนมมาตั้ง
อยู่บ้านคอเวียงพอหนแล ยามนั้นเจ้าออตถวรบญโญท่านก็พาเอาท้าว
ชนไพร่ไทยตามสมควร ว่าจักลงไปไชยหาเจ้าสมณะตนเป็นนาทบ้านคอ
ว่าสันนั้น ยามนั้นยังมีชนผู้หนึ่งจึงจกทวายเมียบสรกว่าด้วยเจ้าออตถว
รบญโญจักลงไปไชยหานานนั้น ยามนั้นชนเมียบผู้หนึ่งจึงจกไหวห้ามบ่หือ
ไปเทอะ เพราะออกเมือยคิ ครนเจ้าจกลงไปไชยหานานในวณนแท้ กลวจก
เกิดเหตุอันตรายแล้วอัน เมื่อนั้นท้าวชนทั้งหลายไหวห้ามท่านสันนั้น
ท่านก็บ่พง ก็พาเอาท้าวชนชนเรอล่องลงไปหาเจ้าตนเป็นนาทบ้านคอ
เวียงสาหนแล ยามนั้นเจ้าสมณะตนเป็นน้า ท่านก็ตเหล็กอยู่ เจ้าตน
เป็นหลานก็เข้าไปหาเจ้าตนเป็นน้าหนแล เจ้าตนเป็นน้าครนว่าเห็นเจ้าตน
เป็นหลานเข้าไปหาสันนั้นก็คิดใจว่า มันเป็นข้าเห็นอ กเป็นข้าไต สัมมัน
จักมาเอาอกก็บ่แจง คิดสันนั้นแล้วก็จึงห้ามเจ้าตนหลานบ่หือเข้าไปหา ห้าม
ถวน ๒ ทถวน ๓ ทหนแล เมื่อนั้นเจ้าตนเป็นหลานก็เอนบอกกล่าววว่า ข้าจัก
ไปหานาคด้วยสวัสดิชคคคนด้วยประการใดแล ว่าอันแล้ว เจ้าตนหลาน
ก็เข้าไปไกลเจ้าตนเป็นน้าแถมหนแล เมื่อนั้นเจ้าตนเป็นน้าก็จย
ไคยบ่ ก็ยงเจ้าตนเป็นหลานถวน ๒ ท ๓ ทก็บ่ออกบ่ใหม่หนแล เจ้าตน
หลานเห็นเจ้าตนน้ากระทำแก่ตนสันนั้น ก็วิตจยไคหอกก็ไล่เจ้าตนน้า
เจ้าตนน้าก็บ่ข้างจกทนอยู่ไค ก็แล่นหนีไปทางวังคือน่าน ในขณะนั้น
มีข่าวเจ้าตนน้าผู้ ๑ ก็แล่นทวยเจ้าตนน้าไปแล เจ้าตนหลานก็ไล่ทวยไป

เถิงริมบ้านแล้ว เจ้าคนน้าก็โจนลงนำทศทวงคอหันแล เกือบสิ้นชีวิต
ตั้งข่าวท่านผู้หนัก โจนลงทวยแห่งตนแล้ว ก็กุมฟยเอาเจ้าคนไปฟากบ้าน
กาน้ำแล้วก็พาหนีไปหันแล เมื่อนั้นเจ้าคนหลานก็พาเอาท้าวขุนข่าวไพร่
คนมาเสี้ยก่อนหันแล

ในคักราชนั้นสิ่งเกี้ยว เจ้าคนเป็นหลานก็พาเอาท้าวขุนข่าวไพร่ลง
ไปหาเจ้าพระยามงคลวรยศตนเป็นนำทเมืองท่าปลา แล้วก็พดด้วยกิริยา
ภาวะทวยเจ้าสมณะตนเป็นนำกระทำแต่ตนนั้นหันแล เมื่อนั้นเจ้าพระยา
มงคลวรยศตนเป็นนำอันเป็นผู้เถ่าแก่นั้น ท่านก็มีคำตักเตือนห้ามขอ
กับเจ้าคนหลานก็ข้อมความอาฎาฎหมายมันแก่พ่ออาว ขอเจ้าคน
เป็นหลานอย่าได้ถือสาพ่ออาวเทอะ อนึ่งบ้านเมืองบ้านของเรานี้ ต่อ
นี้ไปภายหน้าเยี่ยงสิ้นโคจรคิกานกรุ่งเรืองไปภายหน้านั้น น้าก็จกมอขบง
หือเจ้าคนหลานได้ครอบครองรักษาทางมवलแล้วแล อนึ่งน้าก็เถ่าแก่แล้ว
น้าได้ครอบครองเมืองมากได้ ๒ ปี ๓ ปีแล้ว บ้านเมืองก็ข่มข้อยแก่นล็ก
เทอะแล เจ้าคนหลานครันว่าไคยินเจ้าคนเป็นนำมีคำตักเตือนสนั่น
ท่านก็มีความยินดีแล้วก่อนญาตปลคปลงยังโทษ แลคุณทั้งมवलแก่
เจ้าสมณะตนเป็นนำนั้นแล้ว ท่านก็ลาเจ้าพระยามงคลวรยศตนเป็นนำ
ขึ้นมาอยู่บ้านตคขญเรื่องก่อนหันแล

เจ้าพระยามงคลวรยศคือเจ้าจันทปโชตนั้น ท่านได้เป็นเจ้าครอง
เมืองบ้านได้ ๕ ปี เถิงขรวายซงจลคักราชได้ ๑๓๔๘ ตัว ยนน ท่าน
ก็ไคมอขบงบ้านเมืองบ้านทางมवलหือเจ้าอตถวรขญโญตนเป็นหลาน ได้
ครอบครองรักษาต่อไปก่อนแล ผจกนย์แต่เจ้าขุนฟองมา ก็ได้ ๕๖ เซ็นตน
เสวยเมืองแล ฯ

ภาคที่ ๓ พงษาวตารเมืองน่าน

ตอนที่ ๑ ว่าด้วยเมืองน่านมาขึ้นกรุง ฯ

๑ เจ้าอัครวรขัญญโณท่านไต่ครองเมืองแทนเจ้าตนเป็นน้าแล้ว อยู่
 มาได้ยี่ ๑ เดือนยี่เขกสิ้น จุลศักราชได้ ๑๑๕๐ ตัว เดือน ๕ ลง ๑๓ ค่ำ
 ท่านก็พาเจ้านายท้าวชนไฟร์ไทยลงไปกราบทูลพระมหากระษัตริย์เจ้า
 เมืองไตนนหันแล เมื่อนั้นพระมหากระษัตริย์ก็มพระมหากรณายกตั้ง
 เจ้าอัครวรขัญญโณหรือไต่เป็นเจ้ากินเมืองน่าน แล้วก็ตั้งเจ้าสมณะตนเป็นน้า
 อันเป็นน้องพระยามงคลวรยศนั้น หรือเป็นเจ้าพระยาหอหน้าหันแล

เจ้าอัครวรขัญญโณ ท่านไต่รับเป็นเจ้าเมืองน่านแล้ว ก็ทูลลา
 พระมหากระษัตริย์เจ้าเสียแล้ว ท่านก็พาเอาเจ้านายท้าวชนไฟร์ไทย
 ชนมาหันแล เดือนเดือนยี่ชน ๕ ค่ำท่านก็ชนมาถึงเมืองงั่ว ก็ยังอยู่
 ทนนหันก่อนแล เมื่อนั้นเจ้านายท้าวชนทั้งหลายก็ลงไปต้อนรับเอาท่าน
 ชนมาสอดเมืองน่านวันเดือนยี่ลง ๖ ค่ำวันนั้น ท่านก็ยังอยู่ทรงตนข้าง
 หวังมายเห็นอทนนแล ท่านก็ให้สร้างยี่พระพุทธรูปเจ้าทันใจองค์ ๑
 สอดวันเดือนลงค่างินมนต์พระสังฆเจ้ามากระทำการภิเศกอบรมในคืนค่ำ
 เดือนยี่ลงเก้าค่ำเวลาเช้าก็ใส่บาตรกินทานหันแล ท่านก็เสด็จขึ้นมา
 สถิตยี่สำราญในโรงไชยบ้านตึคขุญเรืองหันแล วันนั้นยามกองงายแล ฯ

๑ เดือนเดือน ๓ ชน ๔ ค่ำวันอังคาร ท่านก็ยกเอาครอบครัวทั้งท้าว
 ชนไฟร์ไทยหันจากบ้านตึคคั่นลงไปตั้งอยู่เมืองงั่ววันนั้นแล เมื่อนั้นท่านก็

ปงอาชญาแก่เจ้านายท้าวขุนทั้งหลายมีเจ้าพระเมืองแก้วแลนายจายแก้ว
นายทองพิมพ์เป็นประธาน แลท้าวขุนทั้งหลายหอเกาะกุมไพร่ไทยทั้งหลาย
หอดูรักษาเวียงเก่าไว้หือเป็นหัวเมืองผายเหนือตามกาลก่อนนั้นแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราช ๑๓๕๑ ตัวขกคเลาเดือนยชน ๕ คำท่านกลกเมืองงัว
ชนมาบ้านตคขญเวองเดือนยออก ๘ คำ ก็มาชอกบ้านตคคหินแล

ในกาลก่อนนั้น บ้านเมืองน่านทนก็เป็นอันเปล้าห่างสาขสูญเสีย
โจรผู้ร้ายก็มาหกม้างเทยงยอกมหาเจคยเจ้าแซ่แห่ง เอาเกิงลงเสีย
สิ้นนั้น อาชญาเจ้าหลวงอิตถวรขญญโยญท่านก็มาเสิงหินพุทธูปยาทสาสนา
คูปเป็นท่มวหมองคำชาสนนน ฯ

๑ ในคักราชไค้ ๑๓๕๑ ตัวหนึ่งสังเคียว เดือนยชน ๑๔ คำ ท่าน
ก็พาเอาเจ้านายท้าวขุนรฐูบาลบ่าวไพร่ทั้งหลายชนเมือแผ้วถางยงวคหลวง
แซ่แห่งบริเวณช่วงมหาธาตุเจ้าหินแล เถิงเดือนยลงคำ ๑ ยามกฮงาย
แรกตั้งก่อประทโฆงหินก่อน เถิงเดือนยลง ๔ คำก็แลวบริวารณหินแล
เดือนยลง ๑๑ คำไค้ตั้งคาคคจามมหาธาตุเจ้าชน เถิงยามกองแลงก็แลว
ในวันเคียวหินแล แล้วท่านก็เอาแกนเหล็กอนเก้านั้นลงมาแปงเสียใหม่
ต่อแกนเก่าชนแถมคอก ๑ หินแล เถิงเดือน ๓ ชน ๗ คำวันองการ
ทตเข้า เอาแกนเหล็กยอกพระธาตุชนตั้งใหม่ตคคต่อวันนั้นแล แล้วท่าน
ก็ไค้ชมนมมายงข้างเครื่องทั้งหลายมาสร้างแปงเกิงใหม่ใส่แถม ๒ ใบ
เกิงเก่ามี ๗ ใบ รวมเข้ากันมี ๘ ใบ แล้วจึงแตงสร้างแปงยงรูปหงษ์
ตัว ๑ งามนัก หอคายเกิงชนต่าง เถิงวันเดือน ๓ ชน ๑๒ คำ
ก็ไค้มนมตพระสังฆเจ้าทั้งหลายรวมมี ๗๓ คน สามเณรมี ๑๓๔ คน

มารับประทานแลเทศนาธรรม ท่านก็พร้อมด้วยเจ้านายไพร่ไทยทั้งหลาย
 ไล่บาตรกินทานในวันเดือน ๓ เพ็งเมืองวันพศมนันยามเที่ยงวัน จึงจัก
 ชกรูปหงษ์กายเก็งขนกางยงมหาธาตุเจ้าแล้วบริวารณเห็นแล ในวัน
 เดือน ๓ เพ็งในเดือนนั้นก็ได้พทธาภิเศกอบรมยังมหาธาตุเจ้าเห็นแล เถิง
 วันเดือน ๓ ขึ้นค่ำ ๑ ท่านก็เข้าไล่บาตรกินทานแถมเห็นแล ในวันเดือน ๓
 เพ็งนั้น ยามเมื่อเอาเก็งกางนันทพทพจากหอหนยงอจฉวยอศจรรย
 มี ๗ ประการก็ปรากฏมียามนั้น อนึ่งก็ได้เห็นคชฉัตรราชาคือว่าพระยาเร่ง
 ๕ ตัวก็มาแอบร่อนอยทมมหาธาตุเจ้าเห็นแล หอคนทั้งหลายได้รู้เห็นสัคน
 สัคนเห็นแล อนึ่งคือได้ย่นเสียงเหมือนดังเสียงนกยูงบินมาแต่ทิศกา
 ไตนั้น แต่เสียงคแต่พอยข้เห็น อนึ่งคือได้หนยงงตัว ๑ ตามแห่งพระยาเจ้า
 เข้าไปที่ช่องบริเวณแห่งมหาธาตุเจ้าแล้วก็กลับหายไ้เห็นแล อนึ่งใน
 ขณะเมื่อชกรูปหงษ์กายเก็งขนนนั้น อนึ่งว่ากลับพาแลเมฆทั้งหลายก็กลับ
 หายไปเสียง ไตพนพาอากาศกายขนก็ใสสว่างบริสุทธิมากนั้ยามนั้นแล
 อนึ่งเล่าควายงพากปรากฏหอเห็นแก่คนทั้งหลายเมื่อเที่ยงวันนั้นแล อนึ่ง
 ฝนก็ตกลงมาเห็นเม็ดอยู่แต่เหมือนจกตกคนคนทั้งหลาย เหมือนจกขย่ม
 ถอเอาไตนั้นแท้ ก็พอยข้จับถูกตคนคนทั้งหลายสักคน ตกลงมาข้ขาด
 สายนานได้ ๒ วันจึงหายแล มี ๖ ประการแล เจ้าหลวงอัครวรขัญญโญ
 ครันว่าท่านได้เห็นอจฉวยทั้งหลายอันข้ก่อนไ้เห็นในกาลเมื่อก่อนสักเทื่อ
 สันนั้น ท่านก็บังเกิดข้ตไสมนคสมชนยนิคหาประมาณข้ได้ มากนั้
 เห็นแล ครันว่าแล้วบริวารแล้ว ท่านก็มีราชอาชฎานิมนต์ยังมหา
 ครบาเจ้าวคตลอดหาตคนข้ชื่อว่าอริยวงษามาอยู่เมตตาศาปฏิข้ตัวคหลวงภูเพียง
 แซ่แห่งทนนเห็นแล ฯ

ชอก ก็ลวคไปตายเสียดกลางทางหันแล ดึงไพร่ไทยทั้งหลายแห่ง
พระยายองก็เอากันแตกพ่ายเข้ามาเมืองน่าน มีพระยาศรีแลราชปราช
โลก ท้าวหาญทั้งหลายเป็นแก็กก็เข้ามาเมืองน่าน มีคน ๕๘๕ ครว
ก็เข้าตั้งข่ม้างมาชอกเมืองน่าน ในคักราชนั้นเดือน ๑๑ ลง ๑๓ คำนัน
ก็มาอยู่ในเมืองน่านทนทงมวลแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชไท้ ๑๑๕๓ ตัว บัลงไก้เดือน ๗ ออก ๖ ค่ำ
พระยาเซียงของก็ยกเอาครอบครัวไพร่ไทยทั้งหลายเมืองเซียงของทง
มวลออกมาจากเมืองแก่นท้าว ก็เข้ามาทางเมืองค่านซ้าย ก็มาในเมือง
น่านทนเสียงทงมวลแล รวมคนครวม ๕๐๕ ครวแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชไท้ ๑๑๕๔ ตัว บัเท่าใจ เดือน ๘ ลง ๘ ค่ำ วันอาทิตย์
ยามแตกไก้รุ่งเทียงวัน อาชญาเจ้าหลวงตนชอ้อตถวรขัญญโญเป็น
ประธาน แลเจ้านายท้าวขุนทั้งหลายทงมวล พร้อมกันสร้างแปงก่อ
ยังพระเจดีย์เจ้ายงวคณาบายเมืองงัว แรกก่อตั้งวันนั้นแล ในพระเจดีย์
เจ้าหลงน อาชญาเจ้าหลวงอตถวรขัญญโญท่านหากตั้ง สร้างเอา
ใหม่ด้วยค้ำสัจธิฐานของท่านแล ขั้ใช้เป็นธาตุเก้ายมึแล เถิงเดือน ๓
เพ็งเม็งวันพคม ท่านไ้ฉลองทานแลกระทำพุทธาภิเศกอกรรมยัง
พระเจดีย์ธาตุเจ้าวนนนแล

ในคักราชสังเคยวัน อาชญาเจ้าหลวงแลเจ้าพระยามงคลวรยศ
แลเจ้าอุปราชาน่า แลเจ้านายทงมวลมีท้าวหาญไพร่ไทยเป็นบริวาร
มีคน ๒๐๐ ยกคนเมอเวียงเก่า เถิงวันเดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำวันอาทิตย์
ก็เมอชอกขานคคขุญเรื่องทนนวนนแล ท่านก็พาเอาหน่อขัตยวงษ์

เจ้านายท้าวชนไพร่ไทยทั้งหลายภายในมีเจ้าอารามาธิบถวิศุขวิญ
 เรืองทนนเป็นเค้า พร้อมกันก่อแรกสร้างเสาววิหาร แลฝาผนังใส่สตาย
 ขริบวรรณ แล้วอยู่ทนนหนักอนแล เมื่อนั้นอาชญาเจ้าหลวงแลครุษา
 เจ้าวคแซ่แห่งทนนแล องค์พระพทธรูปเจ้านนก็เป็นอันชักแห่งแตกไป
 สนนัน ท่านก็พาเอาเจ้านายไพร่ไทยทั้งหลายภายในหมายมีครุษาวิค
 แซ่แห่งเป็นเค้า ก็พร้อมกันสร้างชนใส่สตาย แลตามกรัก
 ใส่น้ำเกลี้ยงกังามแล้ว แลวกตคค้ำขริบวรรณแล ฯ

๑ ถึงจุลศักราชได้ ๑๑๕๕ ทวียกาเข้าเดือน ๘ ทศกัณฐ์ ๑๑ ค่ำ
 เม็งวันพฤหัสบดีไทยกายยยามรุ่งเมือคนนน ไม่มีหาจำลองอันเป็นมูล
 จำหาย อันสำหรับหมายกขภเพียงแซ่แห่งแต่เมือพระสัพพัญญูมา
 จุาปนาไว้เกษาธาตเห็น อันพระมหาอนันตเถรเจ้าเอาธาตพระพทธเจ้ามา
 ห้อยนัน ก็หักโค่นแต่เค้าลงมาพาดค่นมหาธาตตั้งแต่หม้อควาลงมา
 จักายสามก้แตกมางไปสามกาย ลงมาจับแท่นสี่เหลี่ยมตั้งปากชั้นหลวง
 นนก็แตกก้พังลง ถูกใส่ปากชั้นหลวง ก็ปลคพังลงมาจับแท่นขลลงก้
 ถวน ๒ ลงมาถูกใส่แท่นขลลงก้หลวงตั้งธรรณอนถวนค่น ก็แตกพังลงแล
 อนงวิหารนอยทสถิตย้สาราญพระเจ้าทนนใจ ห้องนำก็ลงพาดตีใส่ก้โค่น
 ค้านหลพังไปเสียง เท้าเว้นไว้ที่พระเจ้าอย่นนแล

ในจุลศักราชสังเคยวนนเดือนยชน ๑๔ ค่ำวันเสาร์ฤกษ์ ๒ ทวียาม
 กองงาย อาชญาหลวงเจ้าอิตถวรขัญโยท่านเอานายท้าวชนไพร่ไทย
 ลกแต่เมืองงวชนมาแผ้วขานพ้อปากนำสาทนนแล ถึงเดือน ๕
 ชน ๕ ค่ำวันเสาร์ ฤกษ์ ๒๐ ทวี ยามทตเช้า ก็ได้แรกตั้งเวียงไม้ลำ
 แขนไม้แก่นหือเป็นเวียงขานพ้อปากนำสาทนนแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชได้ ๑๓๕๖ ทวยกายย เดือน ๘ ขน ๒ ค่ำวันพุธ
 ฤกษ์ ๕ ตวยยามเที่ยงวัน ท่านก็ยกเอาครอบครัวแลท้าวชนไพร่ไทย
 ทั้งมวลเขาอยู่เวียงพอดปากน้ำสาทนนนแล ครั้นท่านได้ขึ้นมาอยู่
 เวียงพอดทนนแล ก็มาคิดร่ำสร้างแปงยังฝายน้ำสาทนนแล ดังฝาย
 น้ำสาแลทุ่งนาทนนอันห่างร้างสูญเสียแต่เมื่อเช่นลาวก่อนก่อนเข้ามา
 กวากเอาชาวเมืองน่านหนึ่ ตั้งแต่นั้นมานานได้ ๒๑ ปีแล้ว แล้วท่าน
 ก็มาคิดร่ำสร้างแปงห่อเป็นฝายมั่นคงเป็นทุ่งเป็นนาคิมาดังเก่าเรือนั้นแล
 ในศักราชนั้นสิ่งเคียว ท่านก็ไต่ยกกองทัพชนรบแม่ระเมือง
 เชียงแสนกับทวยพระยาแพร์แล

จุลศักราชทวเคียววันเดือน ๓ ขน ๒ ค่ำ อาชญาเจ้าหลวงอัครวร
 บัญโญท่านก็พาเอาเจ้านายท้าวชนป่าไพร่ยกจากเวียงพอดขึ้นมาอยู่ภู่เพียง
 แซ่แห่งทนนแล ท่านก็พร้อมทวยพระสังฆเจ้าทั้งหลาย หมาย
 มีครูบาเจ้าวศหลวงแซ่แห่งทนนเป็นเค้า ได้พากันปฏิสังขรณ์สร้างแปง
 ยังพระมหาชินธาตุเจ้าอันไม้จำโรงหากโค่นค่านลงทนต์นั้น ตั้งก่อแรก
 สร้างทำการนตงแต่วนเดือน ๓ ขน ๕ ค่ำนั้นไป นานได้ ๖ วันก็แล้ว
 ขริบวรรคตงามมาตั้งแต่เก่านั้นแล ดังวิหารพระทันใจเจ้าแลลำต้ายยัง
 เวียงทไต่หลตาค่าเสียนั้น ท่านก็พาเอาเจ้านายท้าวชนไพร่ไทยแล
 พระสังฆเจ้าทั้งหลายมวลสร้างแปงใหม่เสร็จขริบวรรคตอันนั้นแล เถิง
 เดือน ๖ เฟ็งเม็งวันพฤหัสบดีท่านก็ไต่กระทำพทธาภิเศกเบิกขายฉลอง
 ยังพระธาตุเจ้าแล กระทำบุญห่อทานวนนั้นเป็นห้อง ๑ ก่อนแล ฯ

๑ อยู่มาถึงเดือน ๗ ลง ๘ คำ อาชญาเจ้าหลวงอัครวรขัญญโณ
ท่านก็ยกเอาขังครอบครวไฟร์ไทยลูกจากบ้านเมืองงวชนมา ท่านก็เขิก
บายผลองยงวัคศรัยัญเรื่องเป็นมหาพอยอันใหญ่เห็นแล ฯ

๑ อยู่มาถึงเดือน ๘ เพิ่งตกขี้ใหม่แล้ว คักราชไค้ ๑๑๕๗ ด้วยกา
เม้า อาชญาเจ้าหลวงอัครวรขัญญโณท่านก็เข้าเขิกบายผลองพทธา
ภิกเศกพระพทธรูปเจ้าองค์หลวงแซ่แห่งเห็นแลมครั้ง ๑ แล ในคักราช
นนสังเคียวเดือน ๘ ขน ๒ คำก็ไค้พร้อมกษด้วยเจ้านายท้าวชนไฟร์ไทย
ก่อแรกสร้างปราสาทหอธรรมทวคกลางเวียงเมืองสาเห็นแล รวมสูง
ตงคนธรรชนถึงยอดมี ๘ วา ๑ ศอกแล้ว ท่านก็ไค้ประยงธาดอรหันตา
เจ้าไว้ในทนนมี ๒๐ องค์ กษพทธรูปเจ้าองค์ ๑ เดือนเดือน ๕ ขน ๓ คำ
เม็งวันอังคารยามกองแลง ท่านก็ไค้ขนกางฉัตรแล เมื่อท่านยกจาก
เมืองงวชนมาตั้งอยู่เวียงสาเห็นแล ท่านก็ไค้หื้อเจ้าตนเป็นนาคอเจ้า
มงคลวรยศแลนายอริยะอยู่บ้านเมืองงวทนน ฯ

๑ ในจุลคักราชไค้ ๑๑๕๗ ด้วยนั้น มาชอกถึงเดือน ๘ เห็น ก็มา
ยังเกิดยงเหตุการณ์ในเมืองงวทนน ด้วยเทพสังหรแลสร้างอาเภทเป็นเขรัต
เป็นยักษเวทนามากวนกวยขตยงตะพระในวัคหลวงเมืองงวทนนทงชาว
บ้านกษขต ก็ขอกกล่าวแลเขียนหนังสือมาชคขวางหือ ว่าเป็นรอกข
เทวดาอยู่รักษายงพระธาดเจ้าภเพียงแซ่แห่ง พระธาดเจ้าภเพียงแซ่แห่ง
นั้นเป็นทศัพพัญญูเจ้าแลอรหันตาเจ้าทงหลายเอาธาดเจ้ามาฐาปนาตั้งไว้
เราท่านไค้สร้างไว้แต่ก่อนก็ปลคพังเสีย สทงหลายบ่สร้างบ่แปง ต่อขึ้นไป
หือสไค้สร้างไค้แปงหือคเหมือนเก่า ครนสู้บ่สร้างบ่แปงยงพระธาดเจ้า

ฎเพียงแซ่แห่งทนนหรือรุ่งเรืองคิงามเหมือนคิงแก่นัน ตักควรกวักกระทำ
 หือเป็นอันตราบายยังแล สู่สร้างแปงหรือรุ่งเรืองคิงามเหมือนเก่าคิงอัน
 ตทงหลายกษัตยตกวนกวแล ว่าอัน เมอนนเจ้าพระยามงคลวรยศตน
 เป็นน้านัน ท่านก็แต่งไซ้ชนมาไหวสาเจ้าอิตถวรขัญ โฉนตนเป็นหลาน
 ทเมืองพอดวยเหตุการณทงหลายนินสู่ประการหันแล เมอนนอาชญา
 เจ้าหลวงอิตถวรขัญ โฉน ท่านก็จึงได้ขังหรือพระยามงคลวรยศตนเป็นน้า
 แลนายอริยแลพระสังฆเจ้าทงหลาย แลท้าวชนไพร่ไทยในเมืองงวทนน
 ชนไปสร้างแปงยังพระธาตุเจ้าฎเพียงแซ่แห่งหันแล ฯ

๑ เมอนนเถงเคอนย เจ้าพระยามงคลวรยศตนเป็นน้ากพาเอา
 เจ้านายท้าวชนไพร่ไทยทงหลายแลพระสังฆเจ้าทงหลายในเมืองงวทนน
 ทงมวล ก่อแรกสร้างแปงหันแล ท่านสร้างแปงยังพระธาตุเจ้าฎเพียง
 แซ่แห่งทนนนานไค ๕ เดือนก็แล้วบริบวรณหันแล ฯ

๑ เถงเคอน ๒ ลง ๘ ค่ำ วันอังคาร อาชญาเจ้าอิตถวรขัญ โฉน
 ท่านก็เสด็จลงไปต่างฉัตรพระชินธาตุเจ้าฎเพียงแซ่แห่งวันนั้นแลว ก็
 ลวดกระทำพทธาภิเศกเบิกขาดองวันนั้น ครั้นว่าสร้างพระธาตุเจ้าฎ
 เพียงแซ่แห่งทนนแลว เทพสังทรกอินทรธานกลบหายไปวันนั้นแลว ฯ

๑ เถงจุลศักราชไค ๑๓๕๘ คิว บึงไซ้ อาชญาเจ้าอิตถวร
 ขัญ โฉนก็พาเอาเจ้านายท้าวชนไพร่ไทยทงหลายก่แรกสร้าง ก่อเส้าพระ
 วิหารหลวงวัดขุณยนเวียงสาทนนในวันเคอน ๘ ออก ๕ ค่ำเม็งวันเสาร์

ในจุลศักราชนั้นสังเคียว เดือนยขึ้น ๑๐ ค่ำ ยามมืดตก แผ่นดิน
 ก็ร้องกรางสนั่นหวั่นไหวมากนัก แก้วอันใสยอดพระธาตุเจ้าภูเพียงแซ่
 แห่งนั้นก็พอสะเด็นตกลงมา ยอดพระธาตุเจ้าสุเทพเชียงใหม่ แลยอด
 พระธาตุเจ้าลำพูน แลยอดพระธาตุเจ้าลำปาง นคร แลยอดพระธาตุ
 เจ้าหอแฮเมืองแพร่ แลขอพระวิหารหลวงเมืองพยาวทพระเจ้าตนหลวง
 อยู่นั้นก็สะเด็นตกลงก่าเดียวกันในขณะนั้นเสียงแล ในเดือนเดือน
 สอดแรม ๑๔ ค่ำก็ช้าไหวแถมที่หนึ่ง เถิงเดือน ๓ ท่านลูกเวียงสาชนมา
 นิมนต์พระสังฆเจ้าทั้งหลายก็คาคคชาเอาแก้วขึ้นใส่แถม ที่ใดจักแหง
 แตกนั้น ท่านก็หยดยาซ่อมแซมเสียหอกแล้ว ท่านก็กลงไปเวียงสา
 แลวกยกขนมาตั้งอยู่ก่อนหมากเบ็ง ก็หอกคนทั้งหลายแผ้วถางทั้งใน
 เวียงนอกเวียงท่งมวล เถิงเดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ วันพฤหัสบดีฤกษ์ ๘ ตัว
 ยามเที่ยงวัน ก็ก่อแรกแยงประทเวียงแลก่อกำแพง ครั้นบริวารแล้ว
 ท่านก็กลงไปเวียงสาหังก่อน เถิงเดือน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ วันจันทร์ ท่านก็ยก
 เอาครอบครวจากเวียงสาชนมาตั้งอยู่ก่อนไซ เถิงเดือน ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ
 วันอังคาร ฤกษ์ไต่ ๒๐ ตัวยามทูตซ้าย ท่านก็ยกครอบครวเสด็จเข้า
 อยู่เวียงน่านเก่าหินแล ฯ

๐ เถิงจุลศักราชไต่ ๑๓๖๔ ด้วยเต่าเสด็จ เดือน ๕ ขึ้น ๑๓ ค่ำ
 ท่านก็ยกเอารพลกำลังมคน ๓๐๐๐ ขนเมอรบเอาเมืองเซียงแสน
 ปางเมื่อพระยายมราชเมืองไต เปนเจ้าแม่ทัพขนมาตั้งพระยา
 เจ้าเวียงจันท แลพระเจ้าเซียงใหม่แลท้าวพระยาหัวเมืองฝ่ายใต้ท่งมวล

รวมทรัพย์สินคักทั้งมวลมีคน ๒๐๐๐๐ คน ยกกองทัพใหญ่ชนเมือง
แวกล้อมเอาเมืองเชียงแสนได้ ก็ถอยลงมาถึงเมืองเคอ ๘ ชน

๑๔ คำเห็นแล ฯ

๐ อยู่มาถึงจุดคักราชได้ ๑๑๖๖ ด้วยกายใจ เคอ ๘ ชน ๑๓ คำ
ท่านก็ยกเอาพลมีคน ๑๐๐๐ เมืองเชียงใหม่ ๑๐๐๐ เมืองนคร ๑๐๐๐ เข้า
กันเป็น ๓๐๐๐ ก็ช้ายกชนเมืองกรมรบเอาเมืองเชียงแสนแถม ถึงเคอ ๘
ปฐมชน ๕ คำเมือง้องการเวลายามสี่แจ้ง ท่านก็ยกเอาพลคักเข้า
เอาเวียงเชียงแสนเข้าประคินขอ ไทเวียงวั้นนั้นแล คิงตัวเจ้ามวยหวาน
เจ้าเมืองเชียงแสนก็ถูกชนตายเห็นแล คิงตัวเจ้านาขวาเชียงแสนนั้นก็
แตกพ่ายหนีไปอยู่จอมเขาจอมแซว ไปตามเอาไก่ตวนาขวาทนน กับ
ทงเมียนาขวา ๒ คน ลูกนาขวา ๓ คนแล้ว ก็กวาดเอาไพร่พลคนครัว
เมืองเชียงแสนมาใส่เมืองแลนครเชียงใหม่ด้วย ครั้นล่องลงมา
เมืองเชียงใหม่แล้วก็เอาตวนาขวาลงไปกราบทูลพระมหากษัตริย์เจ้า
ตวนาขวาก็ไปตายเสียยังเมืองไททนนเห็นแล

เมื่อนั้นพระมหากษัตริย์เจ้ามีความยินดี ก็ชยเลียงเจ้าหลวง
อัครวรขัญญโญหอเป็นเจ้าน่านเห็นแล เมื่อนั้นพระมหากษัตริย์เจ้า
มีความยินดี รักเจ้าหลวงพ่านานเสมือคิงลูกอันเกิดแต่อกตนนั้น
แล เมื่อนั้นพระมหากษัตริย์เจ้าท่านก็ปงพระราชทานรางวัลแก่เจ้าพา
มีแหวนอำมรงค์ดวงปาดก ๑ วง ชั้นคำลูก ๑ แอຍຍาคำ ๒ ลูก จอก
หมากคำ ๒ ลูก ชองพลคำลูก ๑ มีคผ้าหมากคำมคำเถยน ๑ คนไท
คำลูก ๑ กระโถนคำลูก ๑ สะโตกเงิน ๒ ใบ เสื้อผ้าผนคแลเครื่อง
สรรพทั้งมวลมากนั้กแล

เจ้าพาทหลวงครั้นว่าท่านได้พระราชทานรางวัลก็ด้วยพระมหากระ
ษัตริย์เจ้าแล้วกทลลาชนมาเห็นแล

ในคักราชเดียนั้นเดือน ๕ ขุน ๑๕ ค่ำเมืองวันอังคาร ท่านก็เกณฑ์
เอารพลศึกโตแล้วกลงทัพไชย เถิงเดือน ๕ ลง ๕ ค่ำ อาชญาเจ้าพา
หลวงท่านก็ยกเอากองทัพชนมื่อเมืองสืบสองขัมนาเซียงรุ่ง ว่าจกยกกอง
ทัพเข้าประจัญปราบเอา ว่าสนั่นนั เมืองนัเมืองเซียงแขงแลเมืองเซียงรุ่ง
แลเมืองสืบสองขัมนาทั้งมวล ก็ย้อจกต่อสู้รบโตศึกเมือง ก็พากัน
เข้ามากรมกรายน้อมกัหัวเมือง ขอเป็นข้าพระมหากระษัตริย์เจ้ากรุงเทพ
มหานครเสียงกัหัวเมืองเห็นแล ตังเมืองเซียงรุ่งนัท่านก็เอาตัวเจ้า
นามวงษัตนเป็นน้าเจ้าเมืองเซียงรุ่ง แลท้าวพระยาในเมืองสืบสองขัมนา
ทั้งมวล มีพระยาเมืองเซียงแขงเป็นประธาน แลลูกพระยาอุคา แล
เครื่องราชบรรณาการทั้งหลาย ลงไปถวายแทขทลสมเด็จเจ้า
กรุงเทพมหานครเห็นแล

เมื่อนั้นพระมหากระษัตริย์เจ้าเกร็งขามความยินดียิ่งกว่าเก่าแล้ว
ก็ปงพระราชทานรางวัลแก่เจ้าพาทหลวงน่านเป็นอันมากแล้ว ก็ปงพระ
ราชทานรางวัลแก่เจ้านายท้าวพระยาหัวเมืองฝ่ายเหนือมเมืองเซียงรุ่ง
เป็นต้นเห็นแล พระราชทานคนมื่อเมืองเซียงรุ่งนั ช้างพลาย ๒ ตัว
ช้างพัง ๒ ตัว ขาตรเหล็ก ๖ ลูก ไบลานเขียนธรรม ๑๒ กัย ผ้าสักหลาด
แดง ๖ พับ ผ้าขาวขางมคอก ๓ พับ ผากาสา ๗ พับ ผ้าพรมนอน ๓ ผืน
ผ้าสานแดง ๑ ผืน ผายกนาคา ๑ ผืน ผากานแยง ๑ ผืน ผายกลศร ๑ ผืน
ผากานแยงเขียว ๑ ผืน ผ้าแถมเทศ ๑ ผืน แก้วกระ ๒๐๐๐๐ ค้ำขัว
๑๒๐๐๐ ไบแล

พระมหากษัตริย์เจ้าพระราชทานรางวัลแล้ว อาชญาเจ้าพา
 หลวงน่านท่านก็พาเอาเจ้านายหัวเมืองฝ่ายเหนือเข้าทูลลาขนมมาเห็นแล
 ครนขนมมาถึงเมืองน่านแล้ว อาชญาเจ้าพาหลวงท่านก็หื้อเจ้ามหา
 อุปราชาคนเป็นน้ำแห่งท่าน แลท้าวขุนยาวไพร่มีคน ๒๐๐ คนเอาเครื่อง
 พระราชทานแลท้าวพระยาหัวเมืองฝ่ายเหนือ คนเมืองเชียงรุ่ง
 เห็นแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชได้ ๑๓๖๗ ทวียศเข้าเดือน ๖ เพ็ง อาชญาเจ้าพา
 ท่านก็ยกออกจากเวียงไปตั้งอยู่ที่ข้างขตตณภูเพียงแซ่แห่งแล้ว ท่าน
 ก็เล็งเห็นยังบริเวณกำแพงพระธาตุเจ้านั้น ก็เป็นอันคิดซ่อม ท่าน
 ก็พร้อมทวียเจ้านายท้าวขุนไพร่ไทยแลพระสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ก็ขุดคลอง
 กำแพงพระธาตุเจ้านั้น คลายออกแถม ๕ วา แลก่อประตูโขง
 ด้านตะวันออกแลด้านใต้แลด้านตะวันตก แลประตูโขงบังเวียนแห่งพระธาตุ
 ๒ ประตู แลก่อขึ้นตั้งกรวมแจ้ง แลก่อแปงซ่อมคอกบัวคำข้างเหนือแล้ว
 ใส่นิทร ๗ ใบแลก่อแปงตั้งรูปเทวบุตร ๔ ตนอยู่ ๔ แจ่งเห็นแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชได้ ๑๓๖๘ ทวี่รวายยเดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เม็ง
 วันอังคารไทยเบิกใจยามเที่ยงวัน ท่านซำมอาชญาเกณฑ์เอากำลัง
 ๕๐๐ คน ก่อสร้างยังรูปมหรานาคราชาใหญ่ ๒ ตัวยาว ๖๘ วา ตัวใหญ่
 แต่แผ่นดินชั้นสูง ๔ ศอก ยอดหัวเล็กพังกพานชั้นสูง ๓๐ ศอก รูปร่าง
 ตั้งไว้ ๒ ปางข้างหนทางทอนชนเมื่อนมัสการพระมหาธาตุเจ้านั้นแล้ว ก็
 ซ้ำได้สร้างแปงยังศาลาบาตร เรียบแวกตามกำแพงภายในบริเวณ

ช่วงมหาธาตุเจ้า แลไต่ก่อรูปท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๔ กับบริวารแลสอง
แลสอง อยู่รักษาพระธาตุเจ้าทั้ง ๔ แจ่งหินแล เืองเดือน ๖ เพิ่งท่าน
ก็ขาดหมายท่านหินห้องหนึ่งก่อนแล ฯ

๑ อยู่มาเืองคักราชไต่ ๑๑๖๘ คว บเมืองเม้า เดือน ๑๑ ขึ้นค่ำ ๑
วันอังคาร ไทยหลวงเข้า ยามก่อนงาย ทิวเจดีย์อันตั้งไว้ในหนเห็นอ
แห่งพระธาตุเจ้าวัดช้างกักนกันพงลงแล เืองเดือน ๕ ลง ๖ ค่ำวันพวม
นั้น สมเด็จเจ้าพาทหลวงท่านก็เข้าไต่สร้างศาลานางของก่อเสาศินมงด้วย
แบนเกศ มี ๓ ห้อง ๒ ซายหินแล เืองเดือน ๖ ลง ๑๒ ค่ำเมืองวันพวม
ยามเที่ยงวัน ท่านก็พาเอาศรัทธาทังหลายภายในแลภายนอกพร้อมกัน
ก่อสร้างยังทิวเจดีย์ชั้นแถมใหม่แล้ว ท่านก็เข้าไต่ประจุธาตุเจ้าไว้ ๑๖ คว
ก่อชั้นสูง ๗ วา ไต่ต่างฉัตร ๕ ใบไว้โขงทั้ง ๔ ด้าน เป็นที่สถิตยพระ
พุทธรูปเจ้า ๔ องค์ทองหินแล ฯ

๑ อยู่มาจนเืองจุลคักราชไต่ ๑๑๗๐ คว บเบิกสเดือน ๑๒ ขึ้น ๕ ค่ำ
เจ้าพาทหลวงท่านก็เสด็จลงไปเฝ้าพระมหากระษัตริย์เจ้าเมืองไต่ ท่าน
เสด็จลงไปเืองท่าปลาบ้านแฝกหินแลแล้ว ยามนั้นยังมีเจ้าสามเเอร์ ๒ ตน
ตน ๑ ชื่อว่าอริยะ ตน ๑ ชื่อว่าขัญญา ลงไปสู่น้ำเวลายามเช้า
ท่านก็ไต่หนยงให้เงินลูก ๑ ฟันแควนอยู่ทวงวนปากถ้ำหิน ก็กินลงไป
เอาออกมาแล้วก็ไขค ก็เห็นพระเกษาธาตุเจ้าคว ๑ ลอยเข้ามกคอาหาร
ไว้ ๔ คว แลธาตุพระเจ้าอรตนเจ้ามี ๒๖๐ คว มีพระพิมพ์ค้ำ ๖๐ องค์
พระพิมพ์เงิน ๒๐๔ องค์ แลพระพุทธรูปแก้วมี ๔ องค์ ต้นดอกไม้ค้ำ
ต้น ๑ ต้นดอกไมเงินต้น ๑ น้ำต้นเงินต้น ๑ น้ำต้นค้ำต้น ๑ ไต่เงิน

ลูก ๑ ไทลคำลูก ๑ ภายในใส่แก่นจันทร์ขาว หมอนคำลูก ๑ ภายในใส่แก่นจันทร์แดงแลใส่ข้างจ้อยมาจ้อย เงินคำมี ๒๐ สาคเงิน ๑ สาคคำ ๑ แก้วแหวนมีพร้อมทุกอัน ครั้นท่านลงไปเถิงแล้วท่านหอช่างเครื่องมาตีแปงยังโขงเงินใส่แล้ว แปงต้นคอกไม้เงินต้น ๑ ต้นคอกไม้คำต้น ๑ บูชาไว้กับพระธาตุเจ้าแล้ว ท่านก็นิมนต์เอาพระสงฆ์เจ้ามาฉลองพิธีกรรมพุทธาภิเศกใส่ยาตราหยาดน้ำหมายท่านแล้ว ท่านก็นิมนต์เอาเกษาธาตุเจ้าเข้าสู่เรือเฝ้าล่องลงไปเมตตาพระมหากระษัตริย์เจ้าเมืองไค้เห็นแล

พระมหากระษัตริย์เจ้าครั้นได้ทราบขุณย ยังเจ้าฟ้าได้พระเกษาธาตุเจ้าลงไปถวายสิ้นนั้น ท่านก็มีความชื่นชมโสมนัสยินดีหาประมาณได้แล้วท่านก็แต่งเฉลียงคำพร้อมแลชนคำพร้อมด้วยเครื่องสังเสพ คือศุภยคนตรี มาต้อนรับเอาแล้ว ก็สังเสพแห่แห่นำเข้าไปเถิงท้องปราสาทแล้วก็กระทำสักการบูชายังพระเกษาธาตุเจ้า ด้วยเครื่องบูชาทั้งหลายต่าง ๆ เห็นแล เมื่อนั้นพระมหากระษัตริย์เจ้าท่านก็มีอุปเท่ห์นขอนิมิตตนา ยังพระเกษาธาตุเจ้าอยู่เมตตาไปรคในกรุงเทพมหานครเห็นแล แล้วท่านก็มีความยินดีกับด้วยเจ้าฟ้ายิ่งกว่าเก่า แล้วก็ปงพระราชทานรางวัลสมนาคุณบุญเจ้าฟ้าเป็นอันมากนักเห็นแล

เจ้าฟ้าหลวงก็มาเมียนแก่ราชกิจการทั้งมวลแล้ว ท่านก็กราบทูลลาพระมหากระษัตริย์เจ้า แล้วท่านก็เสด็จขึ้นมาเถิงเมืองแล้วในเดือน ๕ ขน ๑๑ ค่ำวันนั้นแล

ครั้นว่าท่านเสด็จขึ้นมาชอกเมืองแล้ว ท่านจึงจักเชิญปกเกล้าขึ้นยังเจ้า
 นายขัติยวงษาขุนแสนขุนหมื่นรัฐประชาไพรีไทยทั้งหลายมวล หนภาย
 ในภายนอกทั้งมวลในจังหวัดนครเมืองน่านทุกแห่ง หอตกแต่งสร้าง
 ยิงสรรพสิ่งของเครื่องครวทานแลเครื่องเล่นทั้งหลายพร้อมสิ่งของ หอ
 มีรูปสรรพรูปทั้งหลายพร้อมสิ่งอื่นแล้ว เถิงวันเดือน ๖ ขน ๑๒ คำท่าน
 กัมอาสาแก่เจ้านายเสนาอามาตย์ไพรีไทยทั้งหลายก่อตั้งเล่นมโหรีศพ
 ในท้องช่วงสนามไปถายเถิงวันเดือนเพ็งนั้นเวลาเช้า ก็จึงจักยกครว
 ทานทั้งหลายมวลขึ้นไปในช่วงแก้วภูเพียงแซ่แห่ง ไต่พนมต้นพระสงฆ์เจ้า
 แลสามเณรมารับทานในช่วงพระธาตุเจ้าภูเพียงแซ่แห่ง รวมเส้นหัว
 วมมี ๓๓๘ หัววัด รวมภิกษุสงฆ์เจ้าทั้งหลายมี ๔๖๓ องค์ รวมสามเณร
 มี ๘๖๓ องค์ รวมซากันมี ๑๓๒๖ องค์แล ทินนวัตถทานหอผ้ามี ๑๓๖ หลัง
 ท่านก็ได้แบ่งบอกไฟชวีใหญ่บอก ๑ ไล่คืนไฟเสียง ๓๔๗,๐๐๐ อัน หนขาว
 อนุโมทนาทาน มีบอกไฟชนตั้งแต่ ๓๐๐๐๐ นัยลงลุ่มมี ๑๔๔ บอก บอก
 ไฟชวีน้อยแลบอกไฟกวาง บอกกงหัน บอกไฟดาว บอกไฟนุก บอกไฟ
 เทียน แลปฏิซ้ออง ทั้งมวลจักคณนายไต่ มีตั้งต้นกลบพฤกษ์สรรพ
 ทั้งมวลแล แต่บอกไฟชนเจาะ ๓ วันจึงเมียนบริวารณ์แล ฯ

๑ อยู่มาเถิงจุลศักราชไต่ ๑๑๗๒ ทวบกคชงาเถอน ๑๒ ขน ๑๐ คำ
 สมเด็จพระเจ้าพาดตวรยบุญโญ่ท่านก็เสด็จลงไปยังศัพพะระมหากระษัตริย์เจ้า
 บรมโกษฐูในเมืองกรุงเทพมหานครนั้น ไต่ยังเถิงเดือนยี่ลง ๔ คำ
 ยามใกล้รุ่ง ท่านก็บังเกิดทวยพยาธิเถิงแก่อัสัญกรรมตายในเมืองไต่
 ทนนวนนนแล

ส้มเค็ญเจ้าพาเมื่อแต่แรกตนพระมหากษัตริย์เจ้าเมืององวะ ไต่
 ปรอามิศต่อจำสวนหอท่านไต่เป็นพระยาน่านแล้ว ท่านก็ตั้งอยู่ยงเมือง
 เเทงทนนไต่ ๓ ขั เถิงขรวายซงาเคอนยชน ๓ ค้า ท่านก็ไต่เอาครอยครว
 ลูกเมียเจ้านายไพร่ไทยหนีจากเมืองเทงทนนลงมา เถิงเคอน ๓ ขน ๔ ค้า
 ก็มาออกเมืองน่าน ตั้งอยู่บ้านตคขญูเรองทนนหนกอนแล ในคักราช
 เคยวนั้น ท่านก็ไต่ลงไปหาเจ้ามงคลวระยคที่เมืองท่าปลา ขอลงมา
 เป็นข้าเอาราชการพระมหากษัตริย์เจ้าเมืองไต่หนแล เมื่อนั้นเจ้าตน
 เป็นนามความยินดี แล้วท่านก็ลวคยอมอบขานชนเมืองหอเจ้าอตถวรขญูโญ
 ไต่ครอยบ้านเมืองต่อไปหนแล เจ้าอตถวรขญูโญท่านก็กลขคนมา
 อยู่บ้านตคขญูเรองหนไต่ ขั ๑ เถิงขเบกสน จุลคักราชไต่ ๑๓๕๐ ติว เคอน ๘
 ลง ๑๓ ค้า ท่านก็ไต่ลงไปกราบทูลพระมหากษัตริย์เจ้าเมืองไต่ พระ
 มหากษัตริย์เจ้ากัมีความยินดีควยเจ้าอตถวรขญูโญลงไปกราบทูลขอ
 เป็นข้าเฟงสมภารเอาราชการผายไต่สนนั้น ท่านก็ยกตั้งเจ้าอตถวร
 ขญูโญชนหอเป็นเจ้าพระยาน่านหนแล ท่านไต่เป็นเจ้าพระยาน่าน
 ไต่ ๑๗ ขั แลวกไต่ยกเอารพลคักรอมกขควยนครเซียงใหม่ชนปราย
 ประจญเอาเมืองเซียงแสนไต่แล้ว ก็เอาลงไปกราบทูลถวายพระมหา
 กษัตริย์เจ้าเมืองไต่ พระมหากษัตริย์เจ้ากัมีความยินดีแล้วเป็นอันมาก
 แลวกเลอนยคชนหอเป็นส้มเค็ญเจ้าพาเมืองน่านหนแล ท่านไต่เป็นส้มเค็ญ
 เจ้าพาเมืองน่านไต่ ๕ ขั เถิงขกคซงาเคอนยลง ๔ ค้ายามโกลรัฐ ท่าน
 ก็เถิงแก่มรณไปหนแล

สมเด็จพระเจ้าพาท่านไต่เสวยราชสมบัติเมืองน่าน ๒๒ ปี ไต่เป็นข้า
ฝ่ายใต้ เป็นพระยาน่านอยู่เมืองเทิงใต้ ๓ ปี เป็นข้าฝ่ายเหนือ รวม
ท่านไต่เป็นเจ้าเสวยเมืองเทิงแลเมืองน่านไต่ ๒๕ ปีแล ไต่ ๗ เช่นชั่ว
วงษาแล ฝัจะนับแต่เจ้าขุนฟองโพนมา ไต่ ๕๗ เช่นคนเสวยเมืองแล ฯ

๑ ในจุลศักราชไต่ ๑๓๗๒ ทวบกคชงานนเคื่อน ๓ ขน ๑๐ ค้าเมืองวัน
พฤหัสคยคินน เจ้าพระยามหาอุปราชตนเป็นนายรักษามือง ภายหลัง
ท่านก็ไต่ชนเมื่อพ่อพระเจดีย์ทัพเจ้าเขาแก้ววนน ข้าหลวงชื่อพระยา
จันทพิภพอหนง สอตราพระมหากระษัตริย์เจ้าเมืองไต่ ขนมาตั้งเจ้าพระยา
มหาอุปราชตนเป็นน่านน หือเป็นพระยาน่านในวนนนแล พระมหากระษัตริย์
เจ้ากเลอนยศขนวา สมนเทวราช เจ้าพระยาน่าน ว่าอินหันแล ครินว่า
ไต่รบเมืองแลว เถิงเคื่อน ๖ ลง ๓ ค้า ท่านก็ล่องลงไปเฝ้าพระมหา
กระษัตริย์เจ้าเมืองไต่ตนลูกหันแล เถิงเคื่อน ๗ ลง ๔ ค้าก็เถิงกรุงเทพ
มหานครในวนนนแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชไต่ ๑๓๗๓ ทวบลวงเมคเคื่อน ๗ ลง ๖ ค้าวนขใหม่
พระมหากระษัตริย์เจ้าจึงพระราชทานหือแก่เจ้าหลวงสมนเทวราช คือ มี
พานพระศรีค้ำไย ๑ จอกค้ำ ๒ ไย ฆะอบยาสูขค้ำ ๒ อัน ซองพลค้ำ
อัน ๑ มีคค้ำมค้ำอัน ๑ อยนวดค้ำไย ๑ คนโทค้ำลูก ๑ กะโถนค้ำไย ๑
แหวนอำมรงค์ราชลกค้ำพลอยเพชรตัน ๑๐ กลาง ๑๐ ส่องวง พระกลด
แดงคอกค้ำไย ๑ ขนลองชนเคือค้ำขอก ๑ ขนลองชนตันเวียข ๒ ขอก
ตันกลม ๓ ขอก ฝ้ายกใหม่ค้ำหลวงสังเวียนผน ๑ ฝ้านงยกใหม่ค้ำ ๔ ผน
ผ้าโพกรวทองผน ๑ เสอจบเอวภาตราคอกค้ำผน ๑ แพรขาวผคคอกค้ำ
ผน ๑ มั่งแพร ๒ หลัง สโตกเงิน ๒ ไย มีสนนแล

อาชญาเจ้าหลวงครั้นว่าแล้วแก้ราชการแล้วก็กราบทูลลาขึ้นมา
ถึงเมืองน่านเดือน ๕ ทศยชน ๗ ค่ำวันนั้นแล

ในคักราชเคี้ยววันเดือน ๖ ลง ๑๒ ค่ำ อาชญาเจ้าหลวงสุมนเทวราช
ท่านก็ชักเอาพลนิกายโยธาทั้งหลายชนเมืองตเอาเมืองลำเมืองพง ก็ได้
ยกทัพไปตั้งอยู่ที่ท่าขเหล็กแล้ว ท่านจึงมีอาชญาสั่งหอเสนาอำมาตย์
ยกวิหารหลวงท่านไต่ลุนหลังหันแล ฯ

๑ ถึงจุลศักราชได้ ๑๑๗๕ ตัวเดือน ๕ ชน ๑๒ ค่ำเมืองวันเสาร์ เสนา
อำมาตย์ทั้งหลายอันอยู่ภายหลัง ก็พร้อมกันไพร่ไทยทั้งมวลยกวิหาร
หลวงท่านไต่วันนั้นแล

ในคักราชเคี้ยววัน เดือน ๓ อาชญาเจ้าหลวงท่านก็กวาดเอาคนครัว
เมืองลำ เมืองพง เชียงแขง เมืองหลวงภูคา ลงมาไว้เมืองน่าน
มีคน ๖๐๐๐ คนหันแล ฯ

๑ ถึงจุลศักราชได้ ๑๑๗๕ ตัวกาแล้ว อาชญาเจ้าหลวงท่านก็ลา
ถอยกองทัพกลับลงมาถึงเมืองน่านเดือน ๘ หันแล

ในคักราชเคี้ยววันเดือน ๑๑ ก็นำเอาท้าวพระยาหัวเมืองลงไปเฝ้า
พระมหากระษัตริย์เจ้าในกรุงเทพมหานครเมืองโต หันแล ครั้นว่าแล้ว
แก้ราชการทั้งมวลแล้ว ท่านก็กราบทูลลาพาเอาเจ้านายหัวเมือง
ขึ้นมาถึงเมืองในเดือน ๔ หันแล

ในคักราชเคี้ยววันเดือน ๖ เฝ้า ท่านก็กระทำเบิกขายฉลองทาน
อุโบสถวัดข้างค้ำบ้านเหนือ เปนมหาทานอันใหญ่อันหลวงหันแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชได้ ๑๑๗๖ ทวขกายเส็จเดือน ๘ เฟ็ง อาชญา
 เจ้าหลวงท่านกักระทำเบิกบายฉลองยังพระมหาเทพเจดีย์เขาแก้วเป็นมหา
 พอยอันใหญ่แล กัขทั้งวิหารเขาแก้วนั้น ก็ฉลองพร้อมเคียวกันแล
 ในศักราชเคียวเดือน ๔ ลง ๓ ค่ำ อาชญาเจ้าหลวงท่านกัยก
 เอกำลึงคน ๑๐๐๐๐ คนไปตั้งตำหนักโทองพันตองไปขคเหมืองหลวงแลตั้ง
 ฝ่ายแล เถิงเดือน ๕ ขึ้นลง ๕ ค่ำเม็งวันเสาร์ ไทยเต่าซงำฤกษ์ ๘ ตัว
 ซอว่าราชายามกองแลง ก่อแรกขคเหมืองแลตฝ่ายสมนวนนั้นแล รวม
 ตำเหมืองมี ๘๕๓๒ ตำ ปากเหมืองกว้าง ๒๔ วา ๑ ศอก เถิงเดือน ๕
 ลง ๑๒ ค่ำกัแลวบริวารรณ्हนแล เถิงเดือน ๕ ลง ๑๔ ค่ำ อาชญาเจ้า
 หลวงท่านกัเสด็จเข้ามาเวียงวันนั้นนเห็นแล ฯ

๑ เถิงศักราชได้ ๑๑๗๗ ทวขขยไก อาชญาเจ้าหลวงท่านกัเล็งหัน
 ฝ่ายหลวงสมนข่มันชน เถิงเดือน ๗ ขึ้นค้ำ ๑ ท่านกัเอากำลึงเขาต
 ฝ่ายสมนแถมในวันนั้น เดือน ๗ ขึ้น ๗ ค่ำทวนนนเถิงเดือน ๗ ขึ้น ๑๔ ค่ำ
 กัแลวบริวารรณ्हนแล เถิงเดือน ๗ ลง ๑๔ ค่ำท่านกัเสด็จเข้าเวียงมา
 ในวันนั้นนแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชได้ ๑๑๗๘ ทวขรวายใจเดือน ๘ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เจ้า
 พระยาทางวางขวาคนเป็นพท่านกัอนิจกรรมในวันนั้นนแล เดือน ๑๐ ขึ้น ๘
 ค่ำ เจ้าพระยาทางวางขวาคนเป็นพท่านกัช้อิจกรรมแถมในศักราช
 เคียวกันเห็นแล

ในศักราชเคียวกันนั้นนหมอกคล้องช้างชอน้อยคนธำไปคล้องช้างก
 ๗๒๒ ช้างเผือกพลาย ๑ ตัวส่ง ๓ ศอก ๑ คืบ ๖ นิ้ว งามยาว ๑ คืบ ๓ นิ้ว
 ๓ ในแขวงเมืองงิม นำเข้ามาเถิงตำหนักท่านขเล่น ฯ

๑ ในเดือน ๕ ขน ๑๓ ค่ำ อาชญาเจ้าหลวงท่านก็เสด็จยกเอาพล
 นิภายโยธาเจ้านายท้าวชนทั้งหลายออกไปต้อนรับเอาพระยาช้างเผือกใน
 วันนั้น เดือน ๕ ขน ๑๓ ค่ำเมิ่งวันอังคารนั้น ท่านก็ยกเอาพลนิภาย
 โยธาแห่เอาพระยาช้างเผือกมาสู่เวียง ในยามแฉกใกล้เที่ยงวัน
 ท่านก็มหาระวังรักษาอบรมกันเฝ้าไว้ตาคานักหลวงช่วงสนามหนักอนแล

ในคักราชเดือนเดือน ๘ ขน ๘ ค่ำ อาชญาเจ้าหลวงท่านก็ยกเอา
 พลนิภายโยธาเจ้านายลูกหลานแลพระยาหัวเมืองเซียงของ เชียงแขง
 ภูคาเมืองหลวง กรมเอาพระยาช้างเผือกลงไปถวายพระมหากระษัตริย์
 เจ้าปราสาททอง ในกรุงเทพมหานครวันนั้นแล

เมื่อนั้นพระมหากระษัตริย์เจ้าก็มีความยินดี แล้วยิ่งพระราชทาน
 รางวัลหอแก้วเจ้าหลวงสมนเทวราช มีเงินไต่ ๒ ชั่งแลสรรพสิ่งของทั้ง
 หลายมวลงเป็นอันมากหนักหนแล ครั้นว่าแล้วแก่ราชกิจการทั้งหลายแล้ว
 ท่านก็กราบทูลลาชนมาหนักหนแล ท่านชนมาเถิงเมืองพิไชยหนักหนแล

ในกาลเมื่อลุนหลังท่านเอาช้างเผือกลงไปเมืองไค้หนักหน หมอคล้อง
 ช้างก็เข้าไค้ช้างแคงแถมตัว ๓ ก็เอามาสู่เวียงในคักราชไค้ ๑๓๘๘ ทั่ว
 ขเมิ่งเข้า เดือน ๘ ๒ ขน ๑๓ ค่ำหนักหนแล เถิงเดือน ๘ ๒ ขน ๑๓ ค่ำ
 เจ้าพระยารัตนะหัวเมืองแคงแลเจ้าราชวงษัคมเอาช้างแคงลงไปถวาย
 พระมหากระษัตริย์เจ้าเมืองไค้หนักหนแล พระมหากระษัตริย์เจ้าก็สรรเสริญ
 ยกยอยิ่งขณคุณเจ้าหลวงมากหนักหนแล อาชญาเจ้าหลวงท่านก็เสด็จ
 ชนมาเถิงเมืองในเดือน ๑๐ ลง ๕ ค่ำหนักหนแล ครั้นว่าท่านชนมาเถิงเมือง
 แลแล้ว ท่านก็มหาระวังแก่ท้าวพระยาเสนาอามาตย์หอแปงหอเทวคาไว้
 ท้าแคงเมืองงิมทไค้ช้างเผือกหนักหนให้ภักย์แก่สัตว์ทั้งหลาย ว่าอย่าหอ
 คนทั้งหลายไค้ทำปาณาติบาตแก่สัตว์ทั้งหลายในแขวงบ้านหนักหนแล ๒

ตอนที่ ๒

ว่าด้วยย้ายเมืองน่าน

๑ ในคักราชเดยวันเดือน ๘ ทศยลง ๑๐ ค่ำวันเสาร์ยามทศเช้า น่าน่าน
 นองท่อมเวียงวันนั้น ปราบการเวียงแล้วควาอารามหอเรือนก็หล่ไหลไปค
 พังไปเป็นอันมากหนักหนักแล อาชญาเจ้าสุมนเทวราชท่านก็มาเล็งเห็น
 ยิงเวียงเท่านั้นเป็นอันจอมแคบ. ท่านวันออกแม่น้ำก็ชวักไปคพังเข้ามา
 เป็นอันมากสิ้นนั้น ท่านก็มีอาชญาแก่ท้าวพระยาชตยวงษ์เสนาอำมาตย์
 ทงหลายหอพิจารณาหาทเป็นไชยภูมิ ควรจักย้ายไปตั้งหอเป็นเวียงนั้น
 จึงเห็นยงคงพระเนตรช่างมทิศเห็นเหนือไกลเวียงเก่า ๓๖ เส้น ไกล
 น่าน่าน ๒๐ เส้น ก็เป็นที่ไชยภูมิตั้งหอเป็นมหานครเวียงใหญ่เห็นแล

ในคักราชเดยวันเดือน ๓ ขน ๘ ค่ำ ท่านก็ยกเอาพลนิกายเสนา
 โยธาไปเลียบเล็งดู หินสถานทนนกควรตั้งหอเป็นมหานครไชยภูมิแล้ว
 อาชญาเจ้าหลวงท่านก็หอคนทงหลายแผ้วถางทนน เถิงเดือน ๕ ขน
 ๓ ค่ำเม็งวันศุกร ท่านก็พาเอาท้าวพระยาเสนาอำมาตย์ไพร่ไทยทงหลาย
 ขนไปตั้งอยู่ท่าหนกคงพระเนตรช่างทนน เถิงเดือน ๕ ขน ๒ ค่ำแผ้ว
 ถางบริขวรรธ เถิงเดือน ๕ ขน ๕ ค่ำเม็งวันเสาร์ ไทยเบิกสันฤกษ์
 ๒ ทวชอมหาธฤกษ์ อยู่ในตารก ๗ ยามทศช่างแรกปลกประตเวียง
 แลตั้งลา ๓ คำนตวันออกม ๘๕๐ ท่าชคคอตานตวันตกม ๗๒๘ ท่า คำน
 ใต้ม ๓๘๓ ท่า คำนเห็นอม ๖๗๗ ท่า ปากคอกกว้าง ๕ คอก ท้องคอก
 กว้าง ๕ คอก ฤก ๘ คอก รวมท่าเวียงทง ๕ คำนเขากันมี ๓๐๕๘ ท่า
 ท่านสร้างแปงก็แล้วบริขวรรธในเดือน ๖ เห็นแล

เถิงเดือน ๗ ขน ๘ คำวันสงกรานต์ล่อง อาชญาเจ้าหลวงก็เสด็จ
ขนเมอตกทใหม่เสียก่อน ฯ

๑ เถิงศักราชไท้ ๑๓๘๐ ทวยเขยกยเดือน ๗ เฝิง ท่านก็เขยกยาย
ฉลองพระวิหารหลวงท่านไต้แลพระพุทธรูปเจ้าองค์หลวงแลหอธรรมเป็น
มหาทานอันใหญ่เห็นแล ในศักราชเดยวันท่านก็มีอาชญาหอสร้างแปง
วัดวาอารามหอเรียนเสียก่อนเห็นแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชไท้ ๑๓๘๑ ทวยกตเม้าเดือน ๘ ขน ๘ คำเม็งวัน
อังคารฤกษ์ ๑๐ ทวยช่อมหาอนะยามแจกไถลวัน อาชญาเจ้าหลวงสมน
เทวราชท่านก็ยกเอาครอบครัวทั้งมวลเสด็จเข้าส่วยียงในวันนั้นเห็นแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชไท้ ๑๓๘๒ ทวยกตสเดือน ๘ ขน ๓ คำ พระยาวัน
วันเสาร์อาชญาเจ้าหลวงก็ทรงพระราชกรณาทัง แลนหลวงหือเป็นพระยา
๕ คน ขนทั้ง ๘ แลขุนจเร ๑๒ คนไว้หือปฤกษากิจราชการเห็นอนาม
เห็นแล

ในศักราชเดยวันเดือน ๑๐ ขน ๑๔ คำ หมอคลังข้างก็ไต้ข้าง
แดงแถมพลาย ๓ เอาเข้ามาถวายเถิงราชสำนักในวันนั้น อาชญา
เจ้าหลวงท่านก็หือระวังรักษาไว้ตำหนักช่วงสนามหลวงเห็นแล เถิงเดือน ๖
ลง ๖ คำอาชญาเจ้าหลวงท่านก็เกณทหือเจ้ามหาอุปราชาแลเจ้านาย
ท้าวขุน คมเอาข้างแดงลงไปถวายพระมหากระษัตริย์เจ้าในเมือง
กรุงเทพมหานครวันนั้นเห็นแล

ในจุลศักราชสังเดยวันเดือนเจียงลง ๑๐ คำเม็งวันเสาร์ อาชญาเจ้า
หลวงท่านจึงอาชญาหอเสนาอามาตย์ปลุกเสามังเมืองเล่มตวันตก กย
หลักข้างเผอกไวยังช่วงสนามหลวงเห็นแล เถิงเดือนเจียงขน ๑๓ คำ
ปลุกเสามังเงินเมืองเล่มหนเห็นอนวันนั้นเห็นแล

ในศักราชเกยวัน อาชญาเจ้าหลวงท่านก็มาเสด็จขึ้นยังพระวิหาร
หลวงแซ่แห่งเป็นอันหลดาครั่าเสียแล้ว ท่านก็ไต่ฟ้าเอาขัตติยวงษา
เสนาอามาตย์กระทำหยคยาสร้างแปงกายขนมมีแปแลแบนแนบ ภาย
ลุนไต่ก่อฝาพนักแวงครอบพระวิหารแลเล็กสร้างติดตอมยังพระพุทธรูปเจ้า
องค์หลวง ทารกติดคำใหม่ขึ้นแล ย้เท่าแต่ขึ้นท่านก็ไต่สร้างแปง
ฉัตรหลวง ๕ ใบ กระทำแล้วด้วยไม้แก่น มุงด้วยแบน หุ้มด้วยแผ่น
ทองแดง เสียงทองแดงหนัก ๑๒๐,๐๐๐ แล ต้องด้วยลายดอกประกีบ
ด้วยแก้ว แลใส่รักหางติดด้วยสุวรรณคำแดง แลติดด้วยข่ายไขไร
แลหล่อมะเต็งหลวง ๒ ลูก ลูก ๑ เสียงทอง ๑๗๐,๐๐๐ ลูกหนึ่งเสียง
ทองหนัก ๑๓๐,๐๐๐ แลปลุกหอมมะเต็ง ๒ หลังไววันตกวันออกขึ้นแล
เถิงเดือน ๖ เพ็งเม็งวันอาทิตย์ ท่านก็พร้อมกบด้วยอรรคมเหษ
แลหน่อขัตติยวงษาแลเสนาอามาตย์ไพร่ไทยทั้งภายในแลภายนอก ใน
จังหวัดนครน่านทั้งมวล กระทำพุทธานิเศกเบิกขยายฉลองถวายหือ
เป็นทานไว้กับพระพุทธานุสาสนา บุษบาพระมหาธาตุเจ้าขึ้นแล ย้เท่าแต่ขึ้น
ท่านก่อนคน ๓ คนแม่ลูก ชาย ๒ หญิง ๑ ไว้กับพระมหาธาตุเจ้าฤเพียง
แซ่แห่งทนนทรายเมียน ๕๐๐๐ พรรวานนนขึ้นแล ตั้งพระสังฆเจ้าไต่
นิมนต์มารับไทยทานในสมัยนั้นเส้นหัวคมี ๑๖๕ หัวค เจ้าภิกษมี ๓๗๘
องค์ เณรมี ๗๔๘ องค์แล

เถิงเดือน ๖ ลง ๖ คำเม็งวันศุกร แผ่นดินไหวในวันนั้น ยอด
มหาธาตุเจ้าฤเพียงแซ่แห่งกหักลงหืออยู่แล ในเดือน ๖ ลง ๓๓ คำ

อาชญาเจ้าหลวงท่านก็เกณฑ์เอากำลังมีคน ๑๐๐๐ ยกไปที่ฝายสมุนแล
ห้วยร้องท่งมวลหอน้ำเข้ามาถึงเวียงนั้นแล ฯ

๑ เถิงจลศักราชไท้ ๑๑๘๓ ทวี บลวงไซ้เดือน ๗ ขน ๕ คำ เมือง
สืบสองขันนาเมืองเซียงรุ่ง มีราชบรรณาการคือ มา ๔ ตัว เงิน ๗๒๐๐ บาท
ผ้าไหมม่าน ๓ ผืน แพรแดง ๑ ซ้ำ ซกนเขียว ๑ ซ้ำ แพรแฮ ๑ ซ้ำ
เกียนแดง ๒ ผืน เกียนคอก ๑ ผืน แลราชสาสน์ แต่งหือพระยา
อารินทร์แลราชายัญญาราชาคาลอเป็นราชบุตร กบไฟร์ เข้ากัน ๒๓ คน
นำเอาลงมาถวาย เถิงสำนักอาชญาเจ้าหลวงสมุนเทวราช ขอชอช่าง
พลาย๖ตัว เป็นช่างมงคลทูลช่วยเจ้าฟ้าองค์ใหม่ ว่าสันนั้น อาชญา
เจ้าหลวงว่าจักขายหือยังขี้ไตเทอะ เมื่อนั้นท่านจึงไซ้หือหมนนรดถอ
หนึ่งสอกลงไปแจ้งราชการพระมหากษัตริย์เจ้าหน้แล พระมหา
กษัตริย์จึงไปรกว่า ทังเมืองพกิงก็หากเป็นเมืองราชไมตรีก็ยกกรง
ศรีอโยทธยาแล ให้พระยาน่านชายให้ตามประสงค์แห่งเขาเทอะ
ไปรทประการนี้ อาชญาเจ้าหลวงท่านไท้แจ้งแล้ว จึงมีอาชญาขังแก่
เสนาอามาตย์ตรวจจึกหาเอาช่างพลายในเมืองน่านตัวหัดหางค้หมค
ปลอก ขายหือพระยาอารินทร์ ๖ ตัว เป็นค่า ๑๑,๕๗๐ เงินลานหน้แล

ในศักราชเดียนเดือน ๘ ลง ๖ คำ เม็งวันพฤหัสบดี ไทยลวง
เม็คชอปปพภัททะ อาชญาเจ้าหลวงท่านก็มาเล็งหน้ยังวรพทธสาสนา
หน้ภายในยังมีสมเด็จราชครูตนเป็นใหญ่ จักสั่งสอนแก่คณะสงฆ์ขี้ไต
ท่านก็พทธวรสาสนาหม่นหมองไป ท่านก็ไต่คิคสร้างแข่งยังสรรพ
วัตถุทังหลายมวลพร้อมแล เถิงเดือน ๘ ลง ๖ คำวันนั้น อตคพทธ

สาสนาก็ล่วงไปได้ ๒๓๖๕ พระวษาปาย ๒ เดือน ๒๑ วัน อนาคตจัก
 มาภายหลัง ๒๖๓๕ พระวษาปาย ๘ เดือน ๘ วัน เหตุนี้ อาชญาเจ้าหลวง
 ท่านจึงจกหัดสังฆมัยกยอยมหากลปฎิเจ้าวัดพระยาวัตตนชอติพวงษา
 เปนมहाสังฆราชา หอมสาสน์อันสาสน์โอวาทานสาสน์นี้แก่คณะสังฆ
 ๘ วงษนนทรจุบรรทนนันแล พระสังฆเจ้าทั้งหลายท่านได้นิมนต์มา
 รัยทานครองนนวนนนมี ๕๓ หัววัด คณะสังฆมี ๑๒๓ พระองค์ สามเณร
 มี ๑๘๖ คนแล ฯ

๐ อยู่มาถึงจุลศักราชได้ ๑๑๘๕ ด้วยแต่ชงำ เดือน ๓ ลง ๖ คำ
 อาชญาเจ้าหลวงจึงเกณฑ์เจ้าราชวงษ์เมืองเชียงใหม่ แลสร
 โยธา ๓๐๐ คน คมเอาช่าง ๖ ตัวช่วยพระยาอาวินรักษาช่างสังฆนเมื่อ
 ถึงเมืองเหนือ เพื่อกลวแต่อำมिक्षาศักกมายาสุรกระทำร้ายหือเป็น
 อันตรายเห็นแล

ในศักราชเดียวกัน อาชญาเจ้าหลวงท่านก็ยังเกิดศรัทธาอันโปรด
 ยิ่งแล้ว ถึงเดือน ๖ ลง ๖ คำท่านก็ได้หล่องค์พระพุทธรูปเจ้าองค์ ๑
 เสียงทอง ๘๕,๐๐๐ ไร่กวัดสถารกลางเวียงเห็นแล ฯ

๐ ถึงจุลศักราชได้ ๑๑๘๕ ด้วยกามีต อาชญาเจ้าหลวงสุน
 เทวราช ท่านก็ปองอาชญาหือเสนาอามาตย์เกณฑ์คนตัดไม้จกมาสร้าง
 ราชนิเวศน์โรงหลวง กังเสามงคล ๒ เล่มท่านก็หือไปเอาไม้สักยังอยู่
 แทนแถวทแขวนสมาทนน ถึงเดือน ๖ ลง ๓๓ คำเมืองวันเสาร์ ไทย
 เมืองเข้า ฤกษ์ ๘ ด้วยยามก่อนงายแรกปลุกเสามงคลวันนั้นแล ถึง
 เดือน ๕ ขน ๑๑ คำเมืองวันศุกร์ ฤกษ์ ๘ ด้วยยามกองแลง อาชญาเจ้า
 หลวงท่านก็เสด็จขณสถิตยอยู่ราชนิเวศน์วันนั้นแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชได้ ๑๑๘๖ ทวบกาศสันเดือน ๕ ลง ๕ ค่ำ ท่านก็
หอบอกกุมแก้วกลางยาว ๗๘ วา ลางขวางมี ๗๐ วาแล

เถิงเดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำอาษาทว้เหตุเกิดมียงเมืองข่อ คือน้ำแม่มาง
ไหลอยู่พอยแห้งขาดข้ไหลในวันนั้น ยามแกลใกล้เที่ยงวันนั้นหันแล

เถิงยามกองแลงจึงไหลไปตามปรกคี่หันแล

เถิงเดือน ๖ ท้องตราพระราชสัหน้อยชนมาว่า กระษัตริย์ยัคา
เถิงสวรรคต ให้พระยาน่านได้ไปปลงพระบรมศพมหากระษัตริย์เจ้า

ในเมืองกรุงศรีอยุธยา ว่าสันนั้น เมื่อนั้นอาชญาเจ้าหลวงท่านก็จัดแจง
แต่งเครื่องบรรณาการแลขัตติยวงษาเจ้านายท้าวชน แล้วก็ยกจากเวียง

ลงไปในเดือน ๖ แรม ๕ ค่ำหันแล เถิงเดือน ๗ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ท่านก็
ลงไปเถิงกรุงเทพมหานครหันแล เถิงเดือน ๗ ลง ๑๓ ค่ำ ท่านก็บังเกิด

พยาธิลงท้องแลรากเป็นอันหนัก เถิงเดือน ๘ ขึ้น ๑ ค่ำเม็งวันอาทิตย์
ยามกองแลง ก็เถิงแก่อสัญกรรมตายวันนั้นแล เมื่อนั้นพระมหา

กระษัตริย์ตนเป็นลูกก็มีโปรดให้ปลงศพ ทำเสียบในวัดแจ้งเมืองไค่นั้น
เดือน ๘ ลง ๗ ค่ำหันแล

เจ้าหลวงสมนเทวราชอายุได้ ๖๐ ปีได้เป็นพระยาน่านแล ท่านได้
เสวยเมือง ๑๕ ปี อายุได้ ๗๕ ปี ท่านก็เถิงแก่กรรมไปสู่ปรโลกวันนั้นแล

ได้ ๘ เช่นวงษาแล ฉะนั้นแต่เจ้าชนฟองโพ้นมาก็ได้ ๕๘ เช่นตนเสวยเมือง
แล ในเมื่อท่านฉนิจกรรมไปนั้นตกขี้ใหม่แล้ว เป็นจุลศักราช ๑๑๘๗ ตวั

แล้วแล ในเมื่อลุนหลังท่านก็เสด็จลงไปเมืองไค้ใกล้จะตกขี้ใหม่นั้น

ยังเกิดลมใหญ่ลูกทิศตะวันตกมาพัดเพียงกลัวยิ่งนัก พัดต้นไม้แล
 หอเรือนคนทั้งหลายหักกันกันเป็นอันมาก อนึ่งเหอพระเจ้าวชิราลังคา
 องค์หลวงแลพระเจ้าทอโบสถ ก็ออกอภัยออกพระธรรมาภิบาลเพียงแต่แห่ง
 ก็คดไปทางตะวันออกแจ้งใต้เห็นแล

ถึงเดือน ๘ ลง ๘ ค่ำ จุลศักราชได้ ๑๑๘๗ ตัว บัดนี้แล้ว พระมหา
 ภิรมย์ศรีจึงตั้งเจ้าราชวงศ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ต้นเป็นบุตรเจ้าฟ้าอัคร
 บัญญา เป็นพระยาน่านแทนเห็นแล พระมหาภิรมย์ศรีเจ้าพระราชทาน
 เครื่องยศหอเหมือนกับพระยาน่านตนเก่าเห็นแล

เจ้าหลวงมหายศครั้นว่าได้รับพระราชทานเครื่องยศเป็นเจ้าพระยา
 น่านแล้ว ก็กราบทูลลาพระมหาภิรมย์ศรีเจ้าขุนมาเมืองแล้ว
 ท่านก็มายังพักอยู่ที่ท่าหนักคอนไชยเวียงเก่าที่นั่น ถึงเดือน ๑๑ ลง ๘ ค่ำ
 ท่านก็เสด็จขึ้นสถิตย์อยู่ในมณฑลนี้เวคันทเก่าท่านก่อน ในจุลศักราช
 ๑๑๘๗ ตัวบัดนี้แล้ว เดือน ๖ ลง ๕ ค่ำเมิ่งวันเสาร์ยามทูตชาย มหาธิบดี
 ราชวงษาเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย ก็อาราธนาเชิญท่านขึ้นสถิตย์สำราญ
 ในราชนิเวศน์โรงหลวง แทนเจ้าสุมนเทวราชสร้างไว้เห็นแล ฯ

๑ ถึงจุลศักราชได้ ๑๑๘๘ ตัวบวรวายเสด็จเดือน ๖ ลง ๖ ค่ำ
 ท้องตราพระราชสัหเรียงลาคอบหัวเมือง เมืองพิไชยส่งขุนมาเมือง
 น่าน ว่าเจ้าอนุเวียงจันทบุรีคบคิดขบถต่อพระมหาภิรมย์ศรีเจ้าเมืองใต้ หอ
 พระยาน่านได้เกณฑ์กองทัพ ๕๐๐๐ คนไว้ จักยกเข้าไปตีเอาเมืองจันทบุรี

อยู่มาถึงเดือน ๖ ลง ๑๔ ค่ำ ข้าราชการขอแฉ่งสัท้านถอทองตรา
 ขนมาเร่ง ยกทัพไปตีเอาเวียงจันทบุรีให้ทัน พร้อมกับเมืองเชียงใหม่
 ลำพูน นคร เมืองแพร์ ว่าสนั่น

ถึงเดือน ๖ ลง ๕ ค่ำ อาชญาเจ้าหลวงมหาดยศจึงเกณฑ์หือเจ้า
 ราชวงศ์เป็นแม่ทัพหน้าคุมกำลังคน ๓๐๐๐ คน ยกออกจากเวียงไปตั้ง
 เมืองโต่งเกณฑ์หือเจ้าพระเมืองแก้วคุมกำลังคน ๕๐๐ คน ยกไปทาง
 น้ำปาก หือขังคบกองทัพนครเชียงใหม่ตั้งอาชญาเจ้าหลวง
 ยกกำลังคน ๓๕๐๐ คนออกไปยังเอาไชยที่ท่าหนักคอนไชยในวันอังคาร
 เดือน ๗ ลง ๑๓ ค่ำ ยามกองแลง จุลศักราชได้ ๑๓๘๘ ทวิขวายเสด็จ
 นนแล ถึงวันศุกร์เดือน ๘ ขน ๒ ค่ำ อาชญาเจ้าหลวงมหายวราชก็ยก
 ทัพออกไปตั้งเมืองโต่ง ไปถึงเมืองพานพร้าวในเดือน ๘ ลง ๕ ค่ำ
 หันแล ตั้งกระษัตริย์เจ้าวงน่าแลไทยลาวหัวเมืองทั้งมวลก็ไปอยู่เมือง
 พานพร้าวหันนบเสียงแล

ตั้งเจ้าอนเวียงจันทแลบ้านเมืองไพร่พลทั้งมวล รู้ว่าทัพใหญ่เมือง
 ไทยกเข้าไปสนั่น ก็แตกตนกระเจตกระเจายหัน ตั้งเจ้าอนก็ลงเรือไป
 ออกท่าสกาแล้ว ก็หันเข้าไปเมืองพวนหันแล

มหากระษัตริย์วงน่าจึงมีอาชญาหือกองทัพหัวเมืองทั้งมวลข้ามไป
 ตั้งอยู่เมืองจันทแล หือไปกวาดเอาครอบครัวพวกพระยาสุปากเพียวแล
 ครัวเมืองเวียงจันท ชังอนแตกตนไปล้อยู่ชอกบ้านแคมเมืองนน มาหือได้

นขเสียงหน้แล ครนว่ากองทัพหัวเมืองทั้งหลายไปกวาดเอามาได้แล้ว
 ก็เอาไปถวายพระมหากษัตริย์เจ้าวงนำหน้แลแล้ว ก็ส่งไปเมืองไตหน้แล
 ตั้งเมืองน่านได้คนครัวมาถวาย ๑๒๐๐ ครัว ตั้งพระยาราชสฎาเวทธานชน
 มาทางเมืองป่าจิณ เถิงเมืองขาสัก มาเถิงเวียงพานพร้าว เดือน ๑๑
 ขน ๘ ค่ำ มหากษัตริย์เจ้าวงนำก็เสด็จลงไปเมืองไตหน้แล ในเดือน ๑๑
 ขน ๑๒ ค่ำ พระยาราชสฎาเวทแม่ทัพพระราชทานคนครัวเมืองจันทหอ
 อาชญาเจ้าหลวงเมืองน่าน ๔๓๘ คนหน้แล อาชญาเจ้าหลวงท่านก็
 เลิกยกทัพชนมาจากเมืองจันทพานพร้าว มาเถิงเมืองน่านเดือนเจียง
 ลง ๑๓ ค่ำ หน้แลเมืองหล่มเมืองเลย แก่นท้าวนำปุ่นำจำพยอม
 นำปากก็แตกตนเข้ามาเมืองน่าน มาฟังอาชญาเจ้าหลวงน่านหน้แล
 เราท่านก็มาสร้างบ้านแบ่งเมืองอยู่พึ่งสมภารเจ้าหลวงน่านหน้แล ยิ่งแต่
 เมืองหลวงพระบางย้เข้ามาเทอะ

เมื่อนนพระมหากษัตริย์เจ้ากบ้ไว้วางใจได้ เหตุค่านต่อแดน
 เมืองพวนอนหนง ตั้งเจ้าอนเวียงจันทกบ้ไตทวเทอะ จึงมทองตราชน
 มาว่า หอพระยาพิไชยคนกำลังคน ๕๐๐ ยกชนเมืออยู่รักษาเมืองหลวง
 พระบาง แลมีตราไปรคชนมาเมืองน่าน ว่าหอพระยาน่านเกณฑ์คน
 ไปอยู่ร้งพงราชการในเมืองหลวงพระบางอย่าให้ขาด มีไปรคประการ
 นั้น ๗

๐ เถิงจุลศักราชได้ ๑๑๘๘ ทวเมิงไป๗ เดือน ๕ ขน ๘ ค่ำ อาชญา
 เจ้าหลวงกหอแสนศิริสงครามคุมคน ๖๐ ไปอยู่ร้งพงราชการเมืองหลวง
 พระบางกบ้พระยาก่อนหน้แล

เถิงเดือน ๖ ลง ๓๐ ค่ำ พระยาพิไชยบรรณฤทธิธอตราชนมาว่า
 เรงจักเอาคนครัวลาวซึ่งอินชนมาพองอยู่ยงเมืองน่าน อาญาเจ้าหลวงก็
 เกณฑ์ขตยท้าวชนไฟร์ ๓๕๕ คนคนคนครัวลาวส่งไปทางเมืองแพร่ ใน
 คักราช ๑๑๙๐ ทวยเบิกใจเดือน ๓๐ ขน ๘ คำนันแล เดือน ๓๐ ขน ๑๒ ค่ำ
 พระยาพิไชยบรรณฤทธิธอเล็จากเมืองน่านไปทางเมืองแพร่แล ถึงพระยา
 เชียงของตนเถากถึงอนิจกรรมในพรรษานั้น เดือน ๑๑ ลง ๑๒ ค่ำ
 หม่อมน้อยแต่งหอราชาศรีวิไชยแลท้าวปรการไชย นำราชบรรณาการ
 ลงมาเถิงเมืองน่าน

เถิงเดือน ๑๒ ลง ๕ ค่ำ หลวงไชยยศข้าหลวงธอตราชนมาว่า
 หอเมืองน่านเกณฑ์กองทัพไปเมืองหลวงพระบาง เถิงเดือนเจียงลง
 ๑๓ ค่ำอาชญาเจ้าหลวงมหายศก็เกณฑ์หอเจ้าพระเมืองราชาพระยาแสน
 คนคน ๖๕๐ คนยกไปรักษาเมืองหลวงพระบาง เถิงเดือนยชน ๑๓ ค่ำ
 ทานชาเกณฑ์เจ้าพระเมืองไชยราชาพระแขงคนคน ๖๕๐ คน ยกไป
 เมืองหลวงพระบางแถมเถิงเดือนยลง ๑๓ ค่ำ หอแสนกันธัญไชยแสน
 จิตมโนคนคน ๓๐๐ ไปฟังราชการฝ่ายเมืองเวียงจันทน์ ไปตั้งอยู่ปากลาย
 อยู่กับพระลัยแล ทวีแสนจิตมโนลงไปเมืองเวียงจันทน์ เถิงท่านพระยา
 ราชสภาวดี แสนจิตมโนก็แจ้งการกลับชนมาตั้งอยู่สามหมื่นเมืองเพอง
 กวาทเอาต่อนเอาครอบครัวทนน อาชญาเจ้าหลวงได้รู้แจ้งว่า แสน
 จิตมโนชนมาตั้งอยู่สามหมื่นหนองแก้วหาคเคอย ท่านจึงเกณฑ์เจ้า
 สร้อยคนคน ๓๐๐ ยกไปทวยหาแสนจิตมโน เดือน ๕ ลง ๑๓ ค่ำเจ้าสร้อย
 ไปเถิงแสนจิตมโนแล้วก็พร้อมกันกวาทเอาคนครัวเวียงจันทน์ ซึ่งอินแตก

ชนมาตั้งอยู่สามหมื่นเมืองเพื่องหนองแก้วหาคเคอโยได้ ๓๐๐๐ ครวี่ สั้งเข้า
มาหาพระลัษแลอันตั้งอยู่ปากลาย

ตั้งพระยาพิไชยวณฤทธิก็ให้พระมหาสงครามลงมาอยู่ปากลายที่
นั้น พระมหาสงครามก็แบ่งคนครวี่ให้เจ้าสุริย ๑๗๐ คน ช่นให้แสนฉนัญ
ไชย ๖๑ คนเห็นแล

ตั้งพระยาพิไชยวณฤทธิอยู่เมืองหลวงพระบาง ก็ริข่าวว่าเจ้าอนุ
เวียงจันทเอาตัวลอยู่ในแขวงเมืองพรวน จึงแต่งหื้อพระยาแสนกับพระยา
ลัษแล คมคน ๑๗๐ คนยกเข้าไปเสาะสืบ ก็ริเป็นแน่แล้ว ก็ยกเข้าไป
จับเอา ก็ได้ตัวเจ้าอนุกับนางคำปองได้ ในเดือน ๓ ขึ้น ๑๒ ค่ำเวลา
กลางคืน ก็คุมเอาตัวเจ้าอนุแลนางคำปองลงไปเถิงพระยาราชสุภาวดี
ยงเมืองเวียงจันทแล้ว พระยาราชสุภาวดีก็พระราชทานคนครวี่หื้อพระยา
แสน ๓๐ คนเป็นความชอบเห็นแล

๐ เถิงคักราชได้ ๑๓๙๓ ตัวยกคเข้าเดือน ๑๒ ลง ๑๓ ค่ำวันเสาร์
ยามทูตซ้าย อาชญาเจ้าหลวงมหายศก็พาเอาขัตติยราชวงษาลงไปพิศทูล
เฝ้าพระมหากระษัตริย์เจ้า ท่านก็ทูลตั้งเจ้ามหารังษ พระเมืองไชย
ตนเป็นน้ำ หื้อเป็นเจ้ามหาราชราชช่อ ตั้งนายหนานรามเสนบุตร
พระยาเซียงของ หื้อเป็นพระยาเซียงของ ตั้งพระยาเซียงแขง ตั้ง
พระยาเมืองหลวง พระยาภคาคริงนนแลแล้ว ท่านก็กลบคนมาเมือง
ตั้งพระยาเซียงของกชนเมืออยู่เมืองเซียงของทนนแล

อยู่มาพระยาเซียงของรามเสนก็ใช้ไปขึ้นบนลูกสาวหรือเจ้าราชวงศ์
 เมืองเซียงใหม่ เจ้าหลวงมหายศได้รู้จึงเอาลูกสาวพระยาเซียงของ
 ซอพิมพ์พาผู้อื่น ท่านจึงเอาไปหือเซียงใหม่นั้นเอามาเป็นลูก ตั้งพระยา
 เซียงของโตเข้ามาอยู่เมืองน่านเสียงไป ๒ พระยา เถิงถ้วน ๓ เจ้าราม
 เสนกก็ไปขึ้นบนลูกสาวหรือเจ้าต่างประเทศเมื่อ เช่นพระยาศรีวิไชย
 นั้นก็ไปขึ้นบนหลานสาวหรือเจ้าเมืองเวียงจันทน์ เช่นพระยาอริยะเถานั้น
 ก็ว่าจักคิดหือลูกไปสืบสัญญาไชยไมตรีเมืองหลวงพระบาง จนได้หมาย
 ไว้มสันแล

ตั้งเจ้าหลวงมหายศท่านโตเสวยราชสมบัติเป็นเจ้านครเมืองน่าน
 โต ๓๐ ปี เถิงจุลศักราชโต ๑๓๘๗ ทวยกบเม็ค ท่านโตลงไปเฝ้าพระ
 มหากระษัตริย์เจ้าเมืองโต ก็ลวดโตยังเกิดทวยพยาธิอันหนักแล้ว ท่าน
 ก็เถิงแก่อสัญกรรมไปในเมืองโตที่นั่นนนวนนแล โต ๘ ชั่วเช่นวงษาแล
 ผิกกันย์แต่เจ้าชนฟองมา ก็โต ๕๘ เช่นคนกินเมืองแล ฯ

๑ จุลศักราชโต ๑๓๘๘ ทวยรวายสันเดือนเจียงชน ๘ คำวันอังคาร
 ยามทตเช้า เจ้าอชิตวงษาบุตรเจ้าสมนเทวราชคนเป็นราชวงศ์นั้น
 ก็โตลงไปเฝ้าพระมหากระษัตริย์เจ้าเมืองโต ท่านลงไปถึงเมืองโต
 เดือน ๓ ชน ๗ คำ เถิงเดือนชน ๑๐ คำพระมหากระษัตริย์เจ้ามพระ
 มหากรุณาโปรดตั้งเจ้าราชวงศ์บุตรเจ้าสมนนหรือเป็นพระยาน่านนั้นแล
 เจ้าอชิตวงศ์ครันว่าโตรับสัญญาบุตรเป็นพระยาน่านแล้ว ท่านก็
 กรายทูลลาชนมาเถิงเดือน ๖ ลง ๑๒ คำ ท่านก็มายังพักอยู่ตำหนัก
 ไชยเวียงเก่านั้นแล เถิงเดือน ๗ ออก ๑๒ คำ ท่านก็บวชเป็น

สามเษร เถิงเดือน ๗ ขน ๓๓ คำเมืองวันอังคารยามกองงาย กระทำ
พทธาภิเศกทานแล เดือน ๗ ขน ๓๕ คำเพ่งนนจันทคหแล เดือน ๗
ลงคำ ๑ ก็เป็นจุลศักราช ๑๑๙๙ ด้วยเมืองเล่า ในวันนั้นยามกองงาย
ท่านก็เสด็จจากตำหนักเวียงเก่า เข้าไปสถิตย์อยู่ในโรงหลวงใหม่
วันนั้นแล

เถิงเดือน ๗ ลง ๑๒ คำ อาชญาเจ้าหลวงอชิตวงษ์ท่านก็เสด็จ
ขนเมื้อแซ่แห่งต่อแก่นธาดเจ้า แต่เดิมเช่นเจ้าฟ้าอัครวรขัญ โยธสร้าง
มี ๑๒ ศอก ท่านก็พร้อมเพรียงกับด้วยเจ้านายท้าวพระยาสังฆเจ้า
ทั้งหลายคาคคจาขนเอายอคมหาธาดเจ้าอนคคไปทางวันออกแจ้งไต้นั้น
ลงมาแปงต่อหอยาวแถม ๔ ศอก เป็น ๑๖ ศอก ฉัตรแลเกิงเดิมมี ๘ ใบ
ท่านก็สร้างแปงไล่แถม ๒ ใบ คือใบเค้าแลใบปลาย รวมทั้งอัน
เก่าเป็น ๑๑ ใบ อยู่มาเถิงเดือน ๘ ขน ๘ คำนั้น ท่านก็พร้อมกัย
ด้วยหน่อขัตติยวงษาแลเสนาอามาตย์ไพร่ไทยทั้งหลาย ขนไปกระทำ
พทธาภิเศกเบิกบายฉลองทำบุญหอทานเป็นมหาพอยหันแล เถิงเดือน ๘
ขน ๘ คำท่านก็เสด็จเข้าเวียงหันแล

เจ้าอชิตวงษ์เมื่อท่านไคลงไปรัชสิญญาบัตรไคเป็นเจ้าพระยาน่านขน
มานัน ก็ไคคคด้วยพยาธิขนมาแล เถิงเมื่อท่านไคมาอยู่เสวย
เมืองแล้ว พยาธิก็พอกเลาสักหน้อย ท่านก็เสด็จขนเมื้อภเพียง
แซ่แห่งสร้างต่อยอดพระธาดเจ้าบริวารณแล้ว ท่านก็ไคทำบุญหอทาน
บริวารณคิงามแล้ว เถิงวันเดือน ๘ ลง ๘ คำ ท่านก็เสด็จเข้ามา
เวียงหันแล ตั้งแต่วัน ๘ คำนั้นท่านก็บังเกิดพยาธิอันหนักไป คือพอง

ตั้งแต่คืนไปถึงท้อง เขาหมอลงหลายมายากก็ขี้หาย เถิงเดือน ๑๑
 ขน ๑๒ ค่ายามเที่ยงชน ท่านก็ถึงแก่อสัญกรรมตายไปสู่โลก
 ภายนำวันนั้นแล ท่านเสวยเมืองไต่ ๗ เดือนก็ถึงแก่กรรมแล เถิง
 จุลศักราชไต่ ๑๒๐๐ ทวยเบิกเสร็จ จึงไต่กระทำเล็กทรากรสังการ
 ท่านแล เรียกว่าไต่ ๑๐ เช่นชั้ววงษาแล ผิกนัยแต่เจ้าขุนฟองมา
 ก็ไต่ ๖๐ เช่นกินเมืองแล

เจ้าอชิตวงษ์มบุตรชาย ๒ บุตรที่ ๑ ชื่อเจ้าพระยาวังชวาทิก บุตร
 ที่ ๒ ชื่อเจ้าหนานสยะแล เมียที่ ๒ ที่ ๓ ข่มลูกแล ฯ

๑ ในจุลศักราช ๑๒๐๐ ทวยเบิกเสร็จนั้นสังเคียว ปลงศพเจ้า
 อชิตวงษ์แล้ว เจ้ามหาอุปราชามหาวงษ์ตนเป็นบุตรแม่เจ้านางเล็กนั้น
 ท่านก็ไต่ลงไปกราบทูลพระมหากษัตริย์เจ้าเมืองไต่ พระมหา
 กษัตริย์เจ้าจึงมีพระมหากรุณา โปรดตั้งเจ้ามหาอุปราชามหาวงษ์
 หอเป็นเจ้าพระยาน่านนั้นแล

อาชญาเจ้าหลวงมหาวงษ์ครั้นว่าไต่รับสัญญาบัตรเป็นเจ้าเสวย
 เมืองแล้วก็กราบทูลลาชนมาเห็นแล

ในศักราชนั้นสังเคียว ท่านก็มารำเพิงเล็งเห็นยังพระพุทธรูปยาท
 สำนาคที่หลุ่ท่าคร้าชรา ควรค้ซ่อมสร้างชนแถมใหม่ท่านก็สร้างเห็นแล
 ท่านสร้างวิหารวัดสธารสแล โรงวัดแลพระธาตุเจ้าวัดสธารสนั้นเป็นครั้งแรก
 แลสร้างวิหารวัดพระเกิดเป็นครั้งแรก ๒ แล สร้างซ่อมพระวิหาร
 พระธาตุเจ้าภูเพียงแซ่แห่งน้อยเป็นถ้วน ๓ แล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชไท้ ๑๒๐๘ ทวขรวายชงำเคอน ๕ ลง ๑๑ ค่ำเม็ง
 วันศุกร์ ไทยกคัส ยามแถค้ำ ท่านกั้ไคพร้อมกขทวขห่มุขตยวงษา
 เสนาอามาตย์ไคก่อแรกสร้างจนพระเจคัย ๔ หลง เห็นอปากชั้นหลวง
 มหาธาตุหลวงเจ้าภูเพยงแ่แห่ง ๔ ค้ำน แลช่อมแซมพระวิหารหลวง
 ศาลาบาตรแลบริเวณช่วงแลประทโชงแลศาลานางของแล เคอน ๕ ลง
 ๖ ค่ำในวันนั้นสังเคียว ท่านกั้ไคเชิญเอาแกนเหล็กชนไล่ตอกกอลูกหมาก
 แลमारเข้าถายต่อเต้า เถิงเคอน ๑๐ ชน ๑๑ ค่ำจิงไคเอาฉัตรแลเกิง
 ชนไล่แปงไล่ใหม่แถม ๒ ใบ คอกขัวเงิน ๖ คอก คอกขัวค้ำ ๖ คอก
 สร้างมะเต็งน้อยห้อย ๑๐ ลูก สร้างพทธรูปเจ้า ๓ องค์หันแล ในจุล
 ศักราช ๑๒๐๘ ทวขนสังเคียวเคอน ๑๐ ชน ๑๓ ค่ำ ท่านกั้ไคกระทำ
 พทธานิเคกเบิกขายฉลองทำบุญหอทานเป็นมหาพอยหันแล ลุนแต่่นั้น
 ท่านกั้พร้อมทวขห่มุขตยวงษาเสนาอามาตย์ไพร่ไทยทงหลาย ช่อม
 สร้างพระธาตุเจ้าท่าลือเป็นถวัน ๕ ลุนแต่่นั้นท่านกั้ไคช่อมสร้างพระ
 วิหารวัดเจ้าช่างเผอกเป็นถวัน ๖ ลุนแต่่นั้นท่านกั้ไคสร้างพระพทธเจ้า
 คอนหนามเมืองขวเป็นถวัน ๗ ลุนแต่่นั้นท่านกั้ไคช่อมสร้างพระวิหาร
 วัดปงสนกเวียงสาเป็นครังถวัน ๘ แล ยเท่าแต่่นั้น พระพทธปยาทสาสนา
 วิชาอารามทไคหลค้ำครำชราควรควรร้างสร้างช่อมนน ท่านกั้ไคมี
 อาชญูปกเคินแกชตยราชวงษาเสนาอามาตย์แลไพร่บ้านพลเมืองทงมवल
 หอไคพากนรร้างสร้างสาหอگانกรังเรื่องยงกว่าเกำหันแล

เจ้าพระยานำนมหาวงษัตนนคือ เป็นบุตรแม่เจ้านางเลิศแลเจ้ามหา
 พรหมเมืองเทิงนั้นแล แม่เจ้านางเลิศเป็นลูกแม่เจ้านางเทพ เป็นลูก

เจ้าหลวงคันทน์มหาวงษ์ ลูกมเหสีท่านเมืองเชียงใหม่ นั้น เจ้าพระยาน่าน
 มหาวงษ์ตนเป็นบุตรเจ้านางเล็คคน มเหสีท่านชอแม่เจ้านางยอดแล
 เคิมแต่เมื่อท่านขี้โตเสวยเมืองเทศะนั้น โตเป็นเจ้าพระเมืองแล้วก็ได้
 เป็นเจ้าหน้า แล้วจึงโตเป็นเจ้าพระยาน่านแล ท่านมีราชบุตรชาย
 ๓ องค์ องค์ที่ ๑ ชอเจ้านอยอนันต์ ท่านโตเป็นราชบุตรแล้วโตเป็นบริวาร
 บุตรที่ ๒ ชอเจ้าคำเครื่อง ท่านโตเป็นวังขวาแล บุตรที่ ๓ ชอเจ้านอย
 เมืองแล เจ้าพิมพิสารเจ้าตย ท่านต่างมารดา เป็นลูกเจ้าหลวง
 มหาวงษ์เมียท่านที่ ๒ นั้นแล

เจ้าหลวงมหาวงษ์ท่านเสวยราชสมบัติเป็นเจ้านครเมืองน่านโต ๓ ปี
 เถิงขลุวงไก้จุลศักราชโต ๑๒๓๓ ตัวนั้น ท่านเถิงอสังกรรมไปสู่โลก
 ภายหน้าแล ท่านเสวยกรรมไปในเวียงเหนือเมืองน่านนั้นแล เรียก
 ว่าโต ๑๓ ชั่ววงษาก่อนแล ผูกกันขตั้งแต่เจ้าขุนฟองโพ้นมา ก็โต ๖๓
 เช่นคนกินเมืองแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราชโต ๑๒๓๕ ตัว เถือน ๖ ลง ๑๓ คำ เจ้าบริวตน
 เมืองแก้ว ชอเจ้านันตยศ ตนเป็นบุตรเจ้าพานัน ท่านก็โตลงไป
 กราบทูลพระมหากษัตริย์เจ้าในกรุงเทพมหานครนั้นแล เมื่อนั้น
 พระมหากษัตริย์เจ้า จึงมีพระมหากรุณาโปรดตั้งเจ้าบริวตนหัวเมือง
 แก้วหือเป็นเจ้าพระยามงคลวรยศ เป็นเจ้านครเชียงใหม่แล้ว ก็พระราช
 ทานเครื่องยศ คือเสื้อแขนคำ ผ้าถุงแขนคำ พระมาลาสืบหัวแล
 กระโถนคำ คนโทคำ พานหมากคำเครื่องในคำ ขึ้นชนิกดิ์ ๑ ขอก
 ตายฝึกคำ ๑ เถือน โถเงิน ๒ ใบ ทวน ๒ เล่มนั้นแล ครั้นแล้วแก่

ราชกิจการทงมวลดแล้ว ท่านก็กราบทูลลาพระมหากษัตริย์เจ้า แล้ว
ก็ขึ้นมาถึงเมืองน่านในเดือน ๕ จุลศักราชได้ ๑๒๑๕ ตัวเห็นแล

ครั้นที่ท่านขึ้นมาถึงเมืองน่านแล้ว ท้องตราพระมหากษัตริย์
เจ้าก็ตามขึ้นมาถึงเมืองน่าน มีโปรดเกล้าฯ ว่า หอเจ้าพระยาน่าน
ไต่เอาพลคนศึกยกขึ้นเมื่อเมืองสิบสองขันทนา เชียงรุ่ง โดยเร็ว
ว่าสิ้นนั้น ทวยกองทัพใหญ่ฝ่ายใต้แลหัวเมืองทั้งหลาย คือเมืองแพร่
นคร ลำพูน เชียงใหม่ ยกขึ้นเมื่อเอาเชียงตุง ว่าสิ้นนั้น ฯ

๐ ครั้นถึงเดือนยี่ จุลศักราชได้ ๑๒๑๕ ตัว บุกเข้านั้นถึงเที่ยว
เจ้าพระยาน่านขอเจ้ามณฑลวรยศนั้น ท่านก็เกณฑ์พลคนศึกใต้แล้ว
ยกกองทัพขึ้นเมื่อเมืองสิบสองขันทนาโพ้นเห็นแล

ตั้งกองทัพใหญ่ฝ่ายใต้นั้น เลิศเจ้ากรมหลวงวงษาเป็นเจ้า
แม่ทัพใหญ่ ยกขึ้นมาทางเชียงใหม่ เมืองเชียงใหม่นั้น เจ้ามหา
พรหมเชียงใหม่เป็นเจ้าแม่ทัพ ตั้งหัวเมืองทั้งหลายยกขึ้นเมื่อทาง
เชียงใหม่ไปเชียงตุงกับเที่ยวเดือนเที่ยวทเจ้าพระยาน่านขึ้นเมื่อเมืองเชียง
รุ่งนั้นแล เจ้ามหาพรหมเชียงใหม่เป็นแม่ทัพนำขึ้นเอาเชียงตุงแล

ฝ่ายทัพเจ้าเมืองน่านครั้นขึ้นมาถึงสิบสองขันทนาแล้ว ตั้งเมือง
สิบสองขันทนาทงมวลดก็ยกเจ้าจกรบด้วยเจ้าน่านต่อไปได้ ก็เอากันเข้ามา
ขนน้อมเป็นข้าสามภักทิกด้วยพระมหากษัตริย์เจ้าในกรุงเทพมหานคร
เลียงเห็นแล

ครั้นหัวเมืองสิบสองขันทนาเชียงรุ่งยอมเป็นข้าสามภักทิกแล้ว ท่าน
ก็แต่งแปงบ้านเมืองข้หอมเสียนหนามแผ่นดินอันใดแล้ว ท่านก็ได้แต่ง

หื้อเจ้ามหาอุปราชเมืองเซียงรุ่งยกทัพลงชนเมื่อตามหาสมเด็จ
 เเซียงตงก็ยกทัพเสด็จเจ้าแลกลงทัพ เสด็จเจ้าแลเจ้ามหาพรหมเซียง
 ใหม่มีชนะ ก็ถอยเล็กลงมาจากเซียงตง มหาอุปราชเซียงรุ่งชนเมื่อ
 ก็ไ้ประสบกองทัพเสด็จเจ้ากลางทางแล้ว ก็เลยรวคลวกตามเสด็จเจ้า
 ลงมาเห็นแล กองทัพเสด็จเจ้าลงมาถึงเมืองน่านแล้ว ก็มาตั้งพัก
 อย่านาลินริมเวียงเหนือทางวันออกแจ้งใต้เห็นแล ฝ่ายเจ้าพระยาน่าน
 ก็เลิกเมือจากเมืองสิบสองขันทาลงมา ก็มาพร้อมเสด็จเจ้าอยู่นาลินนั้น
 เห็นแล

เสด็จเจ้ามาถึงเมืองน่านแล้วก็เข้าเกณฑ์รพลคนคักหัวเมือง
 ทั้งหลาย คือเมืองหลวงพระบางแลหล่มเลยทั้งมวล เมืองน่าน, แพร์,
 นคร, ลำพูน, เชียงใหม่. ยกทัพชนเมื่อเซียงตงแถมเห็นแล เจ้าพระยา
 น่านท่านก็ไ้ยกกองทัพชนเมื่อตามเสด็จเจ้าแถม ในจุลศักราชไ้ ๑๒๓๖
 เดือน ๕ ค่ำ ๕ ๕ ๕ ๕
 ทวเดือนยฆางชนนเห็นแล

กองทัพใหญ่ฝ่ายใต้ทั้งมวลก็ชนรบคุมเอาเมืองเซียงตงก็ไ้
 กองทัพใหญ่ฝ่ายเหนือก็เต็งลงมาเป็นอันมาก เสด็จเจ้ากรมหลวงวงษา
 ก็ไ้อาจจะต่อสู้รพลเซียงตงไ้ ก็แตกคานถอยหนี ฝ่ายพระยาน่าน
 ก็ไ้ระวงของกันเอาชีวิตเสด็จเจ้า ก็ไ้ถอยถอยตามหลังเสด็จเจ้ามา
 เห็นแล เจ้าพระยาน่านท่านก็ถอยจากเซียงตงลงมาถึงเมืองน่าน
 เดือน ๘ จุลศักราชไ้ ๑๒๓๗ ทว ขคยเมานเห็นแล

ครั้นว่าท่านมาถึงเมืองแล้ว ท่านก็แต่งไ้ลงไปกราบทูลพระ
 มหากระษัตริย์เจ้าในกรุงเทพมหานคร ขอลงมาซ่อมสร้างเวียงเก่า

เมื่อนั้นพระมหากษัตริย์เจ้าจึงมีพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ
 เจ้ามณฑลวรยศเจ้าเมืองน่านนั้น หอเป็นเจ้านันทวรฤทธิเดช กุลเชษฐ์
 มหันท ไชยนิทบรมหาราชวงษาธิบดีเจ้านครเมืองน่าน แล้วยัง
 พระราชทานเครื่องยศ คือทรงประพาศแลกระโจมหู้ค่า แทน
 แก้ว ๕ ชิ้น แลเสตฉัตรขาว ๗ ใบ แลคายนลุปค่า ทวนเขี้ยวค่า
 ผักเขี้ยว ๔ เล่ม ขันชนิดดี ๒ ขอก กระโถนค่า ๑ พานหมากค่า ๑
 มุดค้ำค่า ๑ มขัตคค่า ๒ แถว รูปม้าค่า ๑ ใ้ตะเงิน ๑ ใบ
 เข้ายาค่า ๑

ในคักราช ๑๒๑๘ ทั่ว บรรยายสันนสิ่งเคียว เดือน ๕ ขึ้น ๑๓ ค่ำ
 เม็งวันอาทิตย์ ลนหลังเจ้าชัวิตรลงไปรับสัญญาบัตรเป็นเจ้าชัวิตรนั้น
 เจ้าราชวงษาก็ไต่ยกกำลังชนเมือเมืองเซียงแขงแล้วยกกวาดเอาครัว
 เมืองเซียงแขงลงมาเมืองน่านแล ฯ

ตอนที่ ๓

ว่าด้วยพระเจ้าน่าน (อนันตวรฤทธิเดช ฯ) บำเพ็ญศาสนูปถัมภ์

แลสร้างพระไตรปิฎก

๑ เถิงจุลคักราชไต่ ๑๒๑๘ ทั่วบเม็งไชนัน เจ้ามหาชัวิตรท่านก็มี
 อาชญาหอแกท้าวพระยาเสนาอามาตย์บ้านเมืองทังมวล สร้างแปงหอค่า
 แลค้อมแก้วหินแล เจ้านันทวรฤทธิเดช กุลเชษฐ์มหันท ไชยนิทบรม
 หาราชวงษาธิบดี ท่านไต่เสวยราชสมยต์ในพระนครเมืองน่าน บ้าน
 เมืองก็ชุ่มเย็นเป็นสุขเป็นที่ภาษาปรากฏทั่วไปด้วยเดชานุภาพแห่งท่านทั่ว

นานาประเทศทั้งปวง คือไพร่อยู่ต่างค้ำขาย อ้ายคโมยกก็ข่ปรากฏได้
 แล ท่านได้เป็นเจ้าเสวยราชสมบัติแล้วก็ตามตั้งพระยาหลวงจำแลน
 ราชาชัยยอกยัณนทวรณฺญาวิสุทฺธิมงคล ปฐมอรรคมหาเสนาธิบดี
 หือเป็นเค้านาม แลตั้งพระยาทั้ง ๔ ทั้ง ๘ แลนหลวงแลนน้อยรวม
 มี ๓๒ พร้อมเหนือสนามหลวงแล้ว ตั้งสร้อยการคนใช้คนเวรทั้งหลาย
 บ้านเมืองก็เป็นทศกรักรณยงใหญ่ชนเหลือแต่ก่อนนั้นแล ท่านก็ซำ
 มีความรำเพิงเล็งเห็นยังพทธพยาทสาสนาเป็นทลตำครำชรา เป็นทควร
 ติรร้างสร้างซ่อม ข่เท่าแต่นั้น ท่านก็มีพระราชครัทธาใคร่สร้างเขียน
 ยังพระสถรรวมเทศนา คือบาฬีแลนียาตนิกาณินยาตทั้งหลาย ไว้ค้ำจน
 สาสนาพระโคตมเจ้า หือรุ่งเรืองไปภายนอก รำเพิงสนั่นแล้ว ในเมื่อ
 ปฐมต้นแรกนั้นก็ไค้สร้างพระวิหารข้างค้ำ ลุนแต่นั้นท่านก็ไค้สร้าง
 วิหารกุ่มค้ำ ลุนแต่นั้นก็ไค้สร้างวัดมิ่งเมืองเป็นถวัน ๓ ลุนแต่นั้นก็
 ไค้สร้างวิหารวัดนาพิงเป็นถวัน ๔ ลุนแต่นั้นท่านก็ไค้สร้างพระธาตุเจ้า
 ขิงแดงเป็นถวัน ๕ ลุนแต่นั้นท่านก็ไค้สร้างพระธาตุเจ้าจอมทองเมือง
 ปงเป็นถวัน ๖ ลุนแต่นั้นก็ไค้สร้างพระธาตุเจ้าหนองบัวเมืองไชยพรม
 เป็นถวัน ๗ ลุนแต่นั้นก็ไค้สร้างพระวิหารวัดคอนไชยเมืองศรีสระเกษ
 เป็นถวัน ๘ ลุนแต่นั้นท่านก็ไค้สร้างพระวิหารหลวงวัดภูมินทร์เป็น
 ถวัน ๙ ลุนแต่นั้นท่านก็ไค้สร้างพระธาตุเจ้าวัดพระยาภเป็นถวัน ๑๐
 ลุนแต่นั้นท่านก็ไค้สร้างพระธาตุเจ้าจอมจือเมืองเทิงเป็นถวัน ๑๑ ลุนแต่
 นั้นท่านก็ไค้สร้างพระธาตุเจ้าปดุงเมืองอินทร์เป็นถวัน ๑๒ ลุนแต่นั้นท่าน
 ก็ไค้สร้างพระธาตุเจ้าสยแวนเมืองเซียงค้ำเป็นถวัน ๑๓ ลุนแต่นั้นท่าน

ก ไท้สร้างพระธาตุเจ้าเข่งสกคเมืองขัวเป็นถ้วน ๑๔ ลนแต่นั้นท่านก็ไ้
 สร้างหอพระธรรมทแจ่งคุ่มแก้วข้างวันออกแจ่งไ้เป็นถ้วน ๑๕ ลนแต่
 นั้นท่านก็ไ้สร้างพระวิหารวัดม่วงไ้เป็นถ้วน ๑๖ ลนแต่นั้นท่านก็ไ้
 สร้างพระวิหารวัดสวนศาลแลอโบสถเป็นถ้วน ๑๗ ลนแต่นั้นท่านก็
 ไ้สร้างวิหารคอนเขาแก้วแลวิหารคั่นคอยเขาแก้วแล เหาฉัตรแล
 เกิงชนไ้ต่างยอดพระธาตุเขาแก้วเป็นถ้วน ๑๘ ลนนั้นท่านก็ไ้สร้าง
 พระวิหารวัดมณเฑียรเป็นถ้วน ๑๙ ลนนั้นท่านก็ไ้สร้างพระวิหารวัด
 พันต้นถ้วน ๒๐ ลนนั้นท่านก็ไ้เอาฉัตรเกิงไ้ยอดพระธาตุเจ้าแซ่
 แห้งเป็นถ้วน ๒๑ ลนแต่นั้นท่านก็ไ้สร้างพระวิหารวัดหัวช่องแล
 อโบสถวัดช้างค้ำเป็นถ้วน ๒๒ แล อนึ่งทวยรศธรรมเทศนานั้นท่านก็
 หากไ้ติดตามกันมาแต่ต้นแล ตอนไ้ไปก็กิตนจาก้วยท่านไ้สร้าง
 ธรรมก่อนแล. ๓

๑ ในเมื่อจุลศักราช ๑๒๓๗ ๓วันนั้น ท่านก็ไ้เบิกของราชสมบัติ
 ออกทางสร้างธรรมทั้งหลายมิตงแจ่งต่อไปภายนอก คือ อภิธัมมสังคณี
 คัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก วิจารณ์คัมภีร์ ๑ มี ๑๘ ผูก ธาตูกถาคัมภีร์ ๑ มี
 ๖ ผูก ปคคลขัญญัตติคัมภีร์ ๑ มี ๖ ผูก กถาวตถคัมภีร์ ๑ มี ๗ ผูก
 ยมกคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก มหาขัญญานคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก ปาราชิกกถ
 คัมภีร์ ๑ มี ๒๐ ผูก ปาจิตตยคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก มหาวัคคคัมภีร์ ๑
 มี ๑๓ ผูก จลวคคคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก ปรีวารคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก
 ทฆนิกายคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก มัชฌิมนิกายคัมภีร์ ๑ มี ๑๖ ผูก อังคุตตร
 นิกายคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก สยุตตนิคายคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก ขุททก

นิกายคัมภีร์ ๑ มี ๑๗ ผูก ปาฐุมัตถ์ต้นมี ๑๐ ผูก ปาฐุมัตถ์ ๒ มี ๑๒ ผูก
 ปาฐุมัตถ์ ๓ มี ๑๒ ผูก ปาฐุมัตถ์ ๔ มี ๑๒ ผูก ปาฐุมัตถ์ ๕ มี ๑๒ ผูก
 ปาฐุมัตถ์ ๖ มี ๘ ผูก ปาฐุมัตถ์ ๗ มี ๗ ผูก ปาฐุมัตถ์ ๘ มี ๘ ผูก ปาฐุมัตถ์ ๙ มี ๘ ผูก
 เตมียคัมภีร์ ๑ มี ๓ ผูก ชนกกคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผูก
 สวัสดิสามคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผูก เนมิราชคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผูก มโหสถ
 คัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก ภารทศตกคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผูก จันทกमारคัมภีร์ ๑ มี
 ๒ ผูก นารทคัมภีร์ ๑ มี ๓ ผูก วิชกรคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผูก ขัญจนีปาต
 คัมภีร์ ๑ มี ๕ ผูก ขัญจนีปาตมัตถ์ ๕ ขัญจนีปาตมัตถ์ ๖ ขัญจนีปาตมัตถ์ ๘
 เอกาทสนีปาตมัตถ์ ๑๑ เตรสนีปาตมัตถ์ ๑๓ ตสนีปาตมัตถ์ ๓๐ จิตตافیสนี
 ปาตมัตถ์ ๕๐ ขัญญาสนีปาตมัตถ์ ๕๐ สัตตตสนีปาตมัตถ์ ๗๐ อสตีสนีปาตมัตถ์ ๘๐
 เวสสันตรจริยาขัญญคัมภีร์ ๑ มี ๑๕ ผูก ศัพท์นามมัตถ์ ๑ มี ๑๓ ผูก วตังคูลี
 ๑ ผูก โลกขัญญัตติ ๑ ผูก สัททวิมล ๑ ผูก อานิสงษ์ประทีป ๑ ผูก จันทสวีย์
 ๑ ผูก มหาพททคณ ๑ ผูก สัจจธัมม ๑ ผูก จุลนยบท ๑ ผูก ธัมมสุโข
 ๑ ผูก สิริสา ๑ ผูก ทสชาติ ๑ ผูก คิริมานันท์ ๑ ผูก สมทโฆษ ๑ ผูก
 มลตณถยขมัตถ์ ๑ มี ๕ ผูก สหนาทคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผูก ชนสนทคัมภีร์ ๑
 มี ๓ ผูก ขอดไตรขัญญ ๑ ผูก โอวาทานสาสนี ๑ ผูก เทวทกคัมภีร์ ๑
 มี ๕ ผูก สิงคาลสูตรคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก ปรีวารคัมภีร์ ๑ มี ๑๑ ผูก
 นามตทิตคัมภีร์ ๑ มี ๗ ผูก มหาวงษหลวงคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก สล
 ชาทก ๑ ผูก มลกัมภูจัน ๑ ผูก ธัมมจักก ๑ ผูก อภิธัมมาจอง ๑ ผูก
 แปดหมนสนพนชนธ ๑ ผูก รตนสูตร ๑ ผูก ไวหารยาน ๒ ผูก ธัมม
 ธิชคค ๑ ผูก มุลนิพพานสูตร ๑ ผูก ศัพท์สมันตคัมภีร์ ๑ มี ๑๒ ผูก

สักระวัตถคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก ตลกดชณคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก มังคลขัญหา
 คัมภีร์ ๑ มี ๖ ผก กงขาวตวรรษคัมภีร์ ๑ มี ๗ ผก ไตรปิฎกทั้ง ๖
 คัมภีร์ ๑ มี ๖ ผก วัฒนธรรมพระพรหมคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก จันทคาถ
 คัมภีร์ ๑ มี ๖ ผก สมัยคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก โลกโกคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก
 พระเจ้าเลียบโลกคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก อรรถวตคัมภีร์ ๑ มี ๔ ผก ฎีกา
 อภินิมคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก สมนต์ปาสาทิกาคัมภีร์ ๑ มี ๑๖ ผก สวรรณ
 โมกขคัมภีร์ ๑ มี ๑๐ ผก สังขัตตคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผก พุทธโฆสเถร
 คัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก กบิ ๑ มี ๑๒ ผก อัญจิกกัมคค ๑ ผก คิริมานนท
 ๑ ผก ทสชาติ ๑ ผก รวมเขากนม ๘๐ กบิ ขุซาคำเบ็คมือพระสังฆเจ้า
 แต่มเขียนเสียง ๑๘,๔๐๐ ทอกแล ฯ

๐ เถิงจุลศักราชไค ๑๒๒๒ ทวบกคสันเคอนยชน ๓ คำ ท่านไค
 ปกเคนแก่มหาชคยวงษาเสนาอามาตย์ไพโรไทยทงหลายสร้างแปงยง
 มหามณฑปหลวงททองชวงสนามหลวง แปงแปงตรมข ๔ ก้าน มง
 ทวยเสตฉตรวตถาผ้าขาว แลห่างสรรพเยองเคอองครวทานทงหลาย
 พรอมแล ท่านไคกระทำเบิกขายฉลองทาน ทำตั้งแต่เคอนยชน ๓ คำ
 ไปจนตลอดเคองเคอนยลงคำ๑ จึงเปนทเล็กแลวบริบวรรณหันแล รวม
 ท่านไคตั้งชนบชาพงธรรมแลหอทานมี ๔๒๓ กนแล เจ้าอนันตวรฤทธิเดช
 กุลเชษฐุมหันต์ ไชยนันทบรมหาราชวงษาธิปัต เจ้านครน่าน ท่านไค
 สร้างธรรมแลวหอทานฉลองพงธรรมในครงนนั้น เปนปฐมต้นแรก
 กอนแล ฯ

๑ เถิงจุลศักราช ๑๒๒๓ ด้วยดวงเล่า ท่านกัโตะเยกของราชสมบัติออก
 ไปจ่ายสร้างธรรมเทศนาต่อไปแก่มมิตังแจ่งต่อไปนี้ คือ กิจายนเถร
 คัมภีร์ ๑ มี ๑๒ ผูก เอกนิปาตอังกตตรนิกายคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผูก อัญ
 กถาเอกนิปาตคัมภีร์ ๑ มี ๓๐ ผูก นาถอภิมมคัมภีร์ ๑ มี ๑๕ ผูก
 ปรมัตถวภูสนคัมภีร์ ๑ มี ๑๒ ผูก ไวยาธวาทวังกคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก
 นิสัยอังกตตรนิกายคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผูก มจรสภข ๑ มี ๖ ผูก ขณญา
 สชาติคัมภีร์ ๑ มี ๑๐ ผูก โปราณสังคหะคัมภีร์ ๑ มี ๑๔ ผูก รมปัสติ
 คัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก วินยสังคหะคัมภีร์ ๑ มี ๑๒ ผูก หาสยชาติคัมภีร์ ๑
 มี ๑๐ ผูก วิสทธิมคคัมภีร์ ๓ คัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก วินยธมมจักกคัมภีร์ ๑
 มี ๘ ผูก ฎีกาสังคหคัมภีร์ ๑ มี ๑๖ ผูก สุตตไสมคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก
 สอนคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผูก สลขณอวคคทมนิกายคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก มูล
 ฎีกาสตรคัมภีร์ ๑ มี ๓ ผูก วิเทวนทกมารชาตก ๑ ผูก โลกนัยคัมภีร์ ๑
 มี ๑๓ ผูก ทคคตสตรคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก ธาตวังกคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก
 อเทนราชคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก มหาวคคคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก ฎีกาปรมัตถ
 นิสัยคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผูก เจตคัมภีร์ ๑ มี ๗ ผูก วิสตีโธวาทคัมภีร์ ๑
 มี ๗ ผูก สามัญญผลคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก สิงหปรกรณคัมภีร์ ๑ มี ๑๐ ผูก
 พรหมชาลสตรคัมภีร์ ๑ มี ๑๒ ผูก พทอวังสคัมภีร์ ๑ มี ๗ ผูก พทอ
 นิทานคัมภีร์ ๑ มี ๔ ผูก ฎีกา ๑ ผูก สัทธมโมปราชนคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก
 เกษยพรหมคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก สิงคาลสตรคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก จุลวังก
 พทอคณ ๑๐ ควังกคัมภีร์ ๑ มี ๑๐ ผูก อปคตคัมภีร์ ๑ มี ๑๐ ผูก มังคล
 ขณญาคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก พลสังขยาคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผูก โลกวิทคัมภีร์ ๑

มี ๔ ผก สรปทสขารมคัมภีร์ ๑ มี ๖ ผก โควินท์ ๑ ผก โสทตรส
 ๑ ผก มจรสวาहनคัมภีร์ ๑ มี ๑๐ ผก เขตทคคคคัมภีร์ ๑ มี ๑๓ ผก
 ขาฬโยชนาคัมภีร์ ๑ มี ๑๕ ผก ไวยาหารวินยทั้ง ๕ กษ ๑ มี ๕ ผก รាយ
 งคัมภีร์ ๑ มี ๗ ผก สวณณเมษคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก รามเกษรตักข ๑
 มี ๗ ผก วุตโตไทยกษ ๑ มี ๕ ผก สอนคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผก กสราช
 คัมภีร์ ๑ มี ๒ ผก ฎากามาไลยคัมภีร์ ๑ มี ๑๒ ผก มังคลเกทาคัมภีร์ ๑
 มี ๗ ผก ออมลอมตอมคาคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผก สรันทคัมภีร์ ๑ มี ๓ ผก
 นลยพทอมนตคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผก มลธมมจักกคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก พระชว
 คัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก ชัมพตคัมภีร์ ๑ มี ๘ ผก สพรหมโมกขคัมภีร์ ๑
 มี ๑๐ ผก อปาสนตคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผก ปฐุมกป ๑ มี ๑ ผก พทอมนต ๑ ผก
 กภาพราวทองคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก ขญหาราชสศ ๑ ผก อานิสงสปริวาร ๑ ผก
 อานิสงสธัมมสวน ๑ ผก ปณณนาค ๑ ผก จันทกนิร ๑ ผก นรตนิตติหาร
 คัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก เสฐจทั้ง ๕ คัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก ฎากานโมคัมภีร์ ๑
 มี ๓ ผก พทธเสนกกคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก ช้างพงษคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก
 ธมมทาทคัมภีร์ ๑ มี ๓ ผก บสนธราคัมภีร์ ๑ มี ๗ ผก โลกจักข
 คัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก ขั้วหอมคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก หมาลยคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผก
 สรนนทคัมภีร์ ๑ มี ๓ ผก สทธสกกกรคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก โพธิขกขย
 ธมมคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก อานิสงสผก ๑ ทคคตกมารคัมภีร์ ๑ มี ๑ ผก
 จกชาวธคัมภีร์ ๑ สหนาทคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผก ฎากาธัมมจักก ๑ ผก สรี
 มหามาขาคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก สรทมานพ ๑ ผก อานิสงสคาสอน ๑ ผก
 สตขญฐานคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผก เวสสันตรนกกเคาคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผก สวณณ

หอยสังข์คัมภีร์ ๑ มี ๒ ผูก สัทธาโภชนาคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผูก เจตียเภทา
 คัมภีร์ ๑ มี ๔ ผูก ฎีกามหาสมัยคัมภีร์ ๑ มี ๔ ผูก ปราณวคัมภีร์ ๑
 มี ๒ ผูก อลิน ๑ ผูก พกิล ๑ ผูก ยสนธรา ๑ ผูก มูลลิกขาคัมภีร์ ๑
 มี ๒ ผูก ปฐุมภาณวาร ๑ ผูก อณหิสวิไชย ๑ ผูก เตปทมกमार
 คัมภีร์ ๑ มี ๔ ผูก ขัญญาพลคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผูก ศัพท์ปฏิสังขาโย ๑ ผูก
 ธิมมธชคค ๑ ผูก ฎีกามาลา ๑ ผูก สติขฎฐานคัมภีร์ ๑ มี ๔ ผูก ฎีกา
 พทธาคัมภีร์ ๑ มี ๕ ผูก อสสาพารสมคคตนิมี ๘ ผูก ปลายมมี ๗ ผูก
 มธรสคัมภีร์ ๑ มี ๒ ผูก จันทสรีย ๑ ผูก ท่านสร้างตั้งแต่จุลศักราช ๑๒๒๓
 บลวงเลามาถึงนีกอนแล รวมเป็นคัมภีร์ ๗๒ คัมภีร์ นับเป็นผูก
 มี ๕๕๘ ผูก นับเข้ากันเข้าเสร็จทั้งมวลมี ๕๓๒ ผูกแล ฯ

๑ ถึงจุลศักราชได้ ๑๒๒๔ ตัวเดือนเจียง ท่านก็มีอาชญาปกเตน
 ตกแก่งเจ้านายท้าวพระยาอามาตย์ไพร่ไทยสร้างแปงยังมีมหามณฑปหลัง
 ใหญ่ แปงจตรมข ๔ คำนมี ๕ ยอดททองช่วงสนาม แลปกเตนสร้างแปง
 ยังสรรพของเครื่องครวทานทั้งหลายพร้อมแล้ว ถึงเดือนยชน ๒ ค่ำ
 เดือนศุกร ท่านก็ไต่พาเอาเจ้านายท้าวพระยาเสนาอามาตย์ไพร่ไทย
 ทั้งหลาย กระทำเบิกขายพทธากิเคกฉลองทานธรรมเป็นมหาพอย
 อันใหญ่นั้นแล ทรายถึงวันเดือนยลงค้ำ ๑ จึงเป็นที่เลิกแล้วบริวารณ
 ्हันแล ในครั้งนั้นได้ขุชากณทเป็นคินของท่านนั้นมี ๑๘๘ กณท
 กณทไหนดกณทไหนดตถแขวนห้อยกณทแล ๕ ขาท คอกพึงฝนแสนห้า
 มี ๗๒ ผูกแล พระสงฆ์เจ้าชงมารบทานในครั้งถวน ๒ นทวงจังหวัดนคร
 เมืองน่านทั้งมวลแล ฯ

นิทานลัษยัตตนิทาย ๑๒ ผก ปาฬิมหาวัคค ๘ ผก ปาฬีอรรถทุกกนิปาต
 อังกตตรนิทาย ๑๕ ผก ปาฬีอรรถมหาวัคคลัษยัตตนิทาย ๑๒ ผก ปาฬี
 อรรถขณฺเฑอังกตตรนิทาย ๑๔ ผก ปาฬีอรรถถายณฺเฑอสมชณฺเฑนิทาย
 ๑๒ ผก ปาฬีจัตตาฬีสนิปาต ๔ ผก ปาฬีขณฺเฑนิปาต ๓ ผก ปาฬี
 ลัษยัตตนิปาต ๑ ผก จามเทวี ๕ ผก วลยตตเทวณฺเฑ ๖ ผก มงฺคลทปน
 ๑๓ ผก วิตติอนญิกามมหาวัคค ๘ ผก เมตเตยยสูตร ๓ ผก อรพิมม
 ๒ ผก คัพพมหาวัคค ๑๕ ผก ปาฬีนาถอรรถถายณฺเฑอสมชณฺเฑ ๑๕ ผก ติกก
 นิปาต ๑๕ ผก ขันฑก ๔ ผก พทธานิกเคก ๓ ผก โสทตตเปกขณฺเฑสูตร
 สุตตสังคห ๓ ผก มตฺตสูตร ๑ ผก อสิวิสฺสสูตร ๑ ผก สวณฺเฑโมรา ๑ ผก
 กัปปารอยขอก ๑ ผก ลักกวรรทาน ๗ ผก เมตเตยยวงษ ๖ ผก ขันฑก
 หนองควาย ๔ ผก พระเวสปะทอนกวาง ๑๖ ผก แปกหมนฺสพนชนน ๑ ผก
 พทธานิทาน ๑ ผก ทสวัตถ ๘ ผก ปจฺจิมมุลมลา ๕ ผก สินไซยราช
 ๑๗ ผก วิมานวัตถ ๘ ผก ยลิตต ๑๑ ผก วิสาข ๘ ผก นนฺทเสน ๖ ผก
 พระเวสขยยวงกฏ ๑๖ ผก เตสฺสกณ ๗ ผก โลหนชิวหา ๑๔ ผก สอน
 ๘ ผก โคนสูตร ๑๔ ผก สุนนฺทโวหารวมมิกสูตร ๔ ผก ฎีกาพาหุ ๑ ผก
 อภิธรรมาจอง ๑๐ ผก พทธานิกเคกขารม ๖ ผก เปตวัตถ ๑๘ ผก คร
 ธมม ๑๒ ผก ลัษยัตตนิปาต ๓ ผก โสทตตก ๖ ผก ขณฺเฑนิปาต ๑๒ ผก
 ทกขินาวินังคสูตร ๑ ผก อังกตตรนิทาย ๑๓ ผก สุตตสังคหโลกวิท
 ๑ ผก วิชานสูตร ๒ ผก จฬมณฺเฑสทโธพธิรา ๒ ผก มุลญิกาสสูตรสณฺเฑ
 สตรกาฬิธาต ๓ ผก เสอตายเสอนอนโลกวัตถ ๒ ผก ขานวัตติปญญ
 กิริยาสขินสามเณร ๓ ผก โมคคัลลานเณรนินพพาน ๑ ผก คีรสิทโธทน

๕ ผก สารีปุตตนิพพาน ๑ ผก ทัพพมัลลปุตตนิพพาน ๑ ผก อโสกกราช
 นิพพาน ๑ ผก มหาอนันตนิพพาน ๑ ผก ภายวินาสอปาตสันติ ๓ ผก
 นิสัยไปราณฎีกา ๑๓ ผก นิสัยทาโมจน ๗ ผก คิริมานันตครองวิยัสสนา
 ๓ ผก มุลกัมมฐาน ๒ ผก ราชลสูตร ๑ ผก ธัมมทายาทไชยปรากการ
 ๓ ผก ราชากิเคกเจ้าชาลภักคณา ๑ ผก กัสสปเถร ๑ ผก อานิสงสผิ
 ตาย ๑ ผก พทอนิพพาน ๑ ผก กวางคามันทาทราช ๘ ผก กปณ ๒ ผก
 พระแก้วพระจันทร์หวลานเขอเห็ดเขากัน ๓๒ ผก กัมมวาจา ๕ ผก โยกัปป
 โภ ๕ ผก ปทมกमार ๑ ผก สัพพปุณณปทสังคห ๕ ผก สัพพสูตร
 มนต์ทั้ง ๕ มี ๗ ผก ไวยาหารปธานสูตร ๘ ผก ไปราณสังคห ๑๐ ผก
 ธัมมเวททั้งบาฬี ๗ ผก เทวทัตสูตร ๘ ผก วิสตีนิปาต ๘ ผก มหา
 วัคคินิทาน ๘ ผก ทสวัตถุ ๘ ผก ปราณวัคคิตตทันทา ๒ ผก พันต
 กิ ๘ ผก มัชฌิมขณณาส ๗ ผก โลกวินัย ๑๕ ผก มหาปธานสูตร ๑๓ ผก
 ปาฬีกกนิปาต ๗ ผก สัพพสูตรตสังคห ๑๕ ผก โยชนาสัมโมหวิโนทนี
 ๑๒ ผก มจรสวาหินี ๑๐ ผก มหาวงษ์หลวง ๒๑ ผก พระเวสขบับวงษา
 ๑๒ ผก อภิธัมมสังคห ๕ ผก รัตนสูตร ๑๐ ผก จักกวาฬทปนี ๑๐ ผก
 ทกกสิกขาวินิจชัย ๓ ผก กจฺฉินวินิจชัย ๑ ผก สัพพิ ๑ ผก มหานิพพาน
 ๑ ผก นิสัยฎีกาสติขุฐาน ๑๔ ผก เอตทคคองคตตรนิกาย ๑๓ ผก
 นิสัยจตกกนิปาต ๑๕ ผก สุตตโสสม ๒ ผก สติยสังกร..... ผก นียยา
 ธัมโม ๗ ผก เปตวัตถุ ๑๗ ผก คัพพทชททกสิกขา ๕ ผก นิสัยมหา
 ขุฐาน ๔ ผก นิสัยกณนาขุฐาน ๔ ผก คัพพทอภิธัมมสังคห..... ผก
 คัพพทนิปุณณปทสังคหะ ๑๑ ผก นิสัยวินิจชัย ๑๒ ผก ไปราณ ๘ ผก

อัสตินิปาต ๒ ผก สันนทอสังเขย ๕ ขัณฺญาสนิปาต ๓ ผก ทิมฺนิกาย
 โทส ๑ ผก สัจฺจุนิปาต ๓ ผก ตำนานละแวก ๑ ผก ปาติโมกข์ ๑ ผก
 นิสัย ๑๒ ผก มหาวัคค..... ผก วิมานวัตถุ ๒ ผก วันตฺชน ๒ ผก
 สุตธาโกชน ๒ ผก กรณา ๕๕ ผก สัตตสังคห ๑๓ ผก ติกกนิปาต
 ๑๕ ผก อิตถอปรยฺยณนาส ๑๑ ผก ฎีกาอภิธมม ๕ ผก สฬายตนวัคค
 สยตตนิกาย ๑๘ ผก คัพทสมมตา ๑๒ ผก สมณเสว จูมิตตพฺนธิ ๑๑ ผก
 นิสัยมุลปคคฎีกาขญฺฐาน ๑๔ ผก สุตตสังคห ๑๐ ผก สารสังคห ๑๔ ผก
 คัพทอภิธมมสังคห ๘ ผก โยชนาอภิธมมสังคห ๘ ผก สามัญญผล
 สูตร ๘ ผก ปาฬิตถกถาชนธวัคคสังยตตนิกาย ๔ ผก ปาฬิตถ
 กถามหาวัคคสังยตตนิกาย ๘ ผก ปาฬิกจายนสันธิ ๑ ผก ปาฬิ
 กจายนาตถสมาส ๒ ผก ปาฬิกจายนาตถการก ๑ ผก ปาฬิกจาย
 นาตถตทิต ๓ ผก ปาฬินาราชาตวังส ๑ ผก ศริมหามาया ๒ ผก
 วิสทมิคค ๑๕ ผก นิทานวัคคสังยตตนิกาย ๑๒ ผก สรปวินิสัยคัมภีร ๑
 มิ ๘ ผก เสวจุทัง ๕ มิ ๕ ผก มังคลสูตร ๑๒ ผก มหานิพพานสูตร
 ๑๓ ผก ฬาสยชาติ ๑๐ ผก รถวณตสูตร ๘ ผก เปชณสูตร ๑ ผก
 ทินราชชาต ๑ ผก โสทตตก ๒ ผก วิสทมิคค ๑๖ ผก มจรส ๑๐ ผก
 ปรมัตถวิภูสนิ ๑๒ ผก วินิฉยจฬวัคค ๑๒ ผก อตตพทธรวงษ ๑๕ ผก
 มณปทีป ๑๖ ผก พทธรนิพพาน ๑๕ ผก ฎีกานิปาต ๑๖ ผก มจรสวาหิ
 ๑๑ ผก ติกกนิปาต ๑๕ ผก ทสชาติ ๑๓ ผก นิสัยสมันตปาสาทิกกา ๑๔ ผก
 คัพทสมันตสังฆาทิเสส ๑๐ ผก จริยาขญฺก ๒๐ ผก พทธรวงส ๘ ผก
 มุลกัมมจฺฐาน ๒ ผก อักขรณโม ๑ ผก วินยรรวม ๑๑ ผก อุทาหรณ

โดยชากณฑลนครวมมี ๓๑๖ กัณฑ์ วัตถุห้อยแขวนกัณฑ์ละ ๒ แถบ
 รเบย เจ้ามหาอุปราชชายชาเป็นคนท่าน ๕๐ กัณฑ์ เจ้าราชวงศ์ชัชวาล
 เป็นกัณฑ์คน ๑๐ กัณฑ์ เจ้าสุริยชัชวาล ๕ กัณฑ์ เจ้าราชบุตรชัชวาล ๕ กัณฑ์
 นอกนั้นศรัทธาเจ้านายท้าวพระยาเสนาอำมาตย์กษัตริย์คนละกัณฑ์ฤ
 ๒ กัณฑ์ไปแล พระสงฆ์เจ้าทั้งหลายซึ่งท่านได้นิมนต์มารับทานใน
 สมัยนม ๓๘๓ องค์ ท่านได้เบิกเข้าใส่บาตรกินทานในครั้งนั้นเข้าสาร
 แปกแสนเจ็ดหมื่น ได้เบิกเป็นเข้าพนก่อน เสียงสองหมื่นเจ็ดพันห้าร้อย
 แปดเข้าหมื่นเสียงแสนหนึ่ง รวมทังเสียงพระสงฆ์เมืองแพรวเสียง
 เข้าสารล้านสามหมื่นเจ็ดพัน นั้นเป็นครั้งถ้วน ๓ แล ฯ

๑ เถิงจุลศักราช ๑๒๓๖ ทวบกายนเสร็จเดือน ๑๐ ถึง ๓ ค่ำนั้น ท่าน
 ก็ได้เบิกเอาของราชสมบัติออกจ้างสร้างธรรมดงจกมั่งเจ้งต่อไปนี้ คือ
 พุทธานุสสติกัมมฐาน ๕ ผูก เสร็จูเบียงหม้อ ๑ ผูก โอวาทาวีจรณ
 ๑ ผูก ฎีกามูลขณณาสัมชณินิกาย ๑๐ ผูก ธิมมรังสี ๑ ผูก
 เทวีสสังศา ๑ ผูก กุศลนิตยธรรปญญกณิถิ ๑ ผูก ไหวหารภยวินาส
 ๖ ผูก ไหวหารทิพนนต์ ๗ ผูก ไสจันทกุมาร ๕ ผูก ไหวหารปาฐุมัต ๕ มี
 ๑๓ ผูก อัครวิญญูธิมม ๘ ผูก ครุสาสติ ๑ ผูก กยวิริติ ๑ ผูก
 ทลลภา ๑ ผูก ปาฬิตกกนิปาต ๘ ผูก จันทพาณิช ๑ ผูก จุฬวิยาภ ๑ ผูก
 โมคคัลลานนิพาน ๑ ผูก โพชฌงค์ทั้ง ๗ มี ๒ ผูก ราชโลวาทสูตร ๑ ผูก
 ทกกกมาร ๓ ผูก ปาฬิมหาขุญฐานมัต ๒ มี ๑๑ ผูก มหาเวสขบัย
 พราวพนลา ๑๕ ผูก มหาเวสขบัยพาชาว ๑๕ ผูก มหาเวสขบัย
 ขอมอเหล็ก ๑๖ ผูก ยมกมัต ๒ มี ๑๐ ผูกแล ท่านสร้างใน
 จุลศักราช ๑๒๓๖ ทวอนนทกนห่อนแล

อนึ่งด้วยพระวิหารหลวงภุมินทรราชากลางเวียงนครเมืองน่าน อัน
ท่านได้ก่อแรกตั้งต้นปลูกแปงสร้างสามาตั้งแต่คักราชได้ ๑๒๒๘ ตัว
ขึงเมือมาเดือน ๖ ขนค้ำ ๑ เม็งวันศุกร ไทยคยเม้า ถูกยัได้ ๒๕ ตัว
ชอปปพภทธร ตั้งต้นสร้างแต่นั้นมาถึงนานได้ ๘ ปี มาถึงจุลศักราช
ได้ ๑๑๓๒ ตัว ขกายเสร์จนกเป็นทสำเร็จบริบวรณเห็นแล

ในคักราชนั้นสังเคียวเดือนยี่ ท่านได้มีอาชญาปกเต็นแก่หน่อ
ชัตยวงษา ท้าวพระยาเสนาอามาตย์ไพร่บ้านพลเมืองทัวจังหวัดนคร
เมืองน่านทั้งมวล ให้ตักแต่งสร้างแปงสรพเยองเครื่องครวทาน
ทั้งหลายพร้อมลื้ออัน หัวเมืองต่างประเทศทั้งหลาย คือเมืองนคร,
ลำพูน, เชียงใหม่, พยาว, เชียงราย. เมืองหลวงพระบาง ก็ได้
แต่งใช้นำเอาขังอกขรแลคาธาไปแผ่พระกศลสู่หัวเมืองเห็นแล

ครันถึงเดือน ๕ นั้น ท่านก็หื้อสร้างแปงมหามณฑปหลังใหญ่
แปงเป็นจตรมข ๔ ก้าน มงค้วยเสตวตถาผ้าขาวเทศททองช่วงสนาม
หลวงเหมือนแต่ก่อนเห็นแล ครันถึงเดือน ๖ ขนค้ำ ๑ ก็กระทำ
พทธาภิเศกเบิกขายฉลองธรรม กระทำขณหื้อทานฟังธรรมตั้งแต่
วันนั้น ไปตราขเท้าถึงเดือน ๖ ขน ๘ ค้ำ หื้อแล้วเห็นเป็นห้อง ๑
ก่อนแล ตั้งวัน ๘ ค้ำถึงวัน ๑๒ ค้ำฟังฝนแสนห่า แลถึงวัน ๑๓ ค้ำ
วัน ๑๔ ค้ำ หัวเมืองแล่นำบ้านทั้งหลายก็แห่เอาค้วยทานแลบอกไฟ
เข้าไป ปัทกษณแวกวคภุมินทร์ คือตั้งฉลองวัดหลวงภุมินทรราชา
ทัวเมืองทั้งหลายแล่นำบ้านทั้งมวลพร้อมกันปัทกษณแลแล้ว ก็แห่นำเอา
พระกศลเข้าไปถวายสมเด็จเจ้านครน่านที่ตำหนักทองช่วงสนามลื้อนำบ้าน
แลหัวเมืองเห็นแล

เถิงวันเดือน ๖ เพ็งนั้น ท่านก็กระทำพุทธานิเคกเบิกขายฉลอง
 วัดหลวงภูมินทรหันแล เถิงวันเดือน ๖ ลงค่ำ ๑ ก็ได้ โอกาศหยาดน้ำ
 หอทานบริวารณแล้ว นำข่านแลหัวเมืองทั้งหลายก็แห่เอาขอกไฟไป
 จุดที่ท่งตนคอยกเพียงแซ่แห่ง ขอกไฟจุดเถิง ๓ วันจึงสิ้นแล พระองค์
 สมเด็จพระเจ้านครน่านได้ทานธรรมแลฉลองวัดหลวงภูมินทรราชา ในครั้ง
 เปนมहाสัมมัยการมหาพอยอันใหญ่หนึ่งแล ท่านฉลองธรรมแลฉลองวัด
 ในครั้งนั้นขสนคัมภร ๘๕ คัมภร นยเป็นผลมี ๓๐๓๖ พระสงฆ์เจ้า
 ทั้งหลายท่านได้นิมนต์มารับทานในครั้งนั้น เย็ดเสร็จทั้งมวลมี ๕๓๗
 เณรนอกเมืองมี ๔๗ องค์ เณรในเมืองย่นยได้แล รวมท่านได้เบิก
 เข้าของออกทอดเลียงหัวเมืองหอทานในครั้งนั้นเสียงเข้าสารสองโกฏีสถาน
 แปกแสน ปลาหม่นสัพพหารอย พริกเสียงสามแสนปลาหม่นสัพพ
 ยาเสียงหกหม่นสัพพหารอย ปูนเสียงห้าหม่น ปลาร้าเสียงสามหม่น
 ไข่ปลาหม่นเสียงหกหม่น ปลาแห้งเสียงสามแสนห้าหม่นปลาหม่น
 หมากเข่นสามหม่น ขิงสองหม่นสัพพ หอมสองหม่น เมียงเสียง
 สามแสนสัพพ หมากเสียงสัพพหารอย พลเสียงสามแสนแปดหม่น
 คินไฟหกแสนห้าหม่น ขางเสียงสัพพ คินไฟแจกหนภายในเสียง
 แสนหนึ่ง มากสามหม่น คาคินไฟรวมเย็ดเสร็จทั้งมวลเสียงเจ็ดแสน
 ปลาหม่น เงินแถบเงินย ซ่งท่านประทานปรายหอหม่นพวกแห่
 ขอกไฟแลหอผาครวทั้งหลายรวม ๔๘๕ แถบ รวมเป็นขม ๓๔๐๐ ขแล
 รวมสิ่งของทั้งมวลท่านได้สร้างแปงพระวิหารหลวงภูมินทรทั้นน เหล็ก

เสียงสามหมื่น ทองเสียงหกพันปลายหนึ่งร้อย แก้วเสียงสามแสน
 สามหมื่นสองพัน ค่าขิวเสียงห้าหมื่นสี่พันเจ็ดร้อย วิกเสียง ๓๕ ใ
 ปลาย ๑๖ ขอก ทางเสียง ๑๘ ห่อ นามันสมชะทายเสียง ๒๐ ใ
 น้าออยเสียงตอหกแสนห้าหมื่น ปูนเสียง ๒ ตอستانสามแสนสี่หมื่น
 จ้างช่างเลื่อยไม้เงินตราเสียง ๕ ชั่ง เงินแถบเสียง ๓๐๐ แถบแล
 พระองค์สมเด็จพระเจ้านครเมืองน่านท่านได้สร้างวัดแลสร้างธรรมแล้วฉลอง
 ทานในครั้งนั้นเป็นถวณ ๔ แล ฯ

๑ เถิงจุลศักราช ๑๒๓๗ ๒๖๗๗ ๒๖๗๗ ๒๖๗๗ ท่านก็ได้เบิกเอาของ
 ราชสมบัติออกข้างธรรมต่อไปแถม ดังจะแจ้งต่อไปนี้ คือ พระเวสขบัย
 กาลคอก ๑๖ ผูก พระเวสขบัยหลายหิน ๑๖ ผูก พระเวสขบัยพระรอย
 ๑๖ ผูก สานินราชมุลกิตติกา ๒ ผูก อัดถสังขารโลก ๑ ผูก เทวดาตาม
 บัญหา ๑ ผูก วาราลิชย ๑ ผูก สรูปวินัยคัมภีร์วิสุทธิปิณี ๘ ผูก มโหสถ
 ๑๓ ผูก อานิสงสสรพทาน ๕ ผูก โสทัตสนี ๕ ผูก ปาฬิตถกถา
 ขัญจองค์ตตริกกาย ๑๔ ผูก พระเวสขบัยสิหรัส ๑๖ ผูก ไวหาร
 อังคตตริกกาย ๘ ผูก ปาฬิมหาขัญฐาน ๑๓ ผูก คัพทปารมี ๑๒ ผูก
 คัพทปาติโมกข์ ๘ ผูก ปาฬิจฬวัคคัมมัตถัน ๑๓ ผูก ปาฬิมกมัตถัน
 ๑๓ ผูก ปาฬิธาตุกถา ๕ ผูก โสทัตตชาตก ๑ ผูก มทตาเทวดา ๑ ผูก
 ทสกมารวิไชยสูตร ๑ ผูก อานิสงสขอกไฟ ๑ ผูก ปาฬิตถมहा
 วัคคสังยตตริกกาย ๘ ผูก พระเวสขบัยบาเหยงแรงพิ ๑๖ ผูก พระเวส
 ขบัยปลาไฟแจ ๑๖ ผูก พระเวสขบัยแท่นแก้ว ๑๖ ผูก พระเวสขบัย
 แผ่นดินไหว ๑๖ ผูก พระเวสขบัยมังกา ๑๖ ผูก พระเวสขบัยเซียงทอง

๑๖ ผูก พระเวสขยัมมกมุนทรายมูล ๑๖ ผูก พระเวสขยัมมกานเกา
 ๑๖ ผูก มิวลินทขยญา ๑๖ ผูก สมหทโฆส ๘ ผูก ไหวหารอภิมม ๘ ผูก
 เวทมูลคณถ ๕ ผูก สวิณณเห็นคำ ๗ ผูก ขยญจวม ๑ ผูก ขารม
 พ้อคำแก้ว ๑ ผูก ภาภกมาร ๒ ผูก ลังขยาโลก ๕ ผูก เทวดาทาม
 ขยญา ๑ ผูก คัพทขยจิตตย ๑๐ ผูก คัพทขยพวคค ๑๗ ผูก คัพทขยปริวาร
 ๘ ผูก จุพวิภังค ๘ ผูก มหานพพานหลวง ๑๐ ผูก ตีโลกทีย ๕ ผูก
 โสทกถ ๑ ผูก ขยญ ๕ ผูก พทธาภิคก ๕ ผูก ท่านสร้างตั้งแต่
 คักกราช ๑๒๓๗ บคยโกนนมา เถงขกคเมมาไต ๕ ขยญคักกราช ๑๒๔๑ ตวน
 รวมเปนกขมี ๓๕ กข รวมเปนผกมี ๕๓๕ ผูก รวมเงินค่าท่านไตจ้าง
 พระสงฆเจ้าเขยนธรรมในครงนเสียง ๖๕๕ สลึง คิดเปนเงินแถบ
 มี ๑๘๒ แถบ ๓ สลึงแล ฯ

๐ ในจุลคักกราช ๑๒๔๑ ตวขกคเมมานนสังเคยวเคอนย نن ท่านกไต
 มีอาชญาปกเตนแก่หน่อมหาขตยวงษแลเสนาอามาตยไพรไทยทงหลาย
 สร้างแยงยังมหามณฑลปลหลังใหญ่ในทองขวงสนามหลวง แแยงเปน
 จตรมข ๕ ค่าน มงควยเสตวตถาณาขาว แลห่างยังสรรพเยองเควอง
 ครวทานทงหลายพรอมแลว เถงฉวนเคอนยชน ๘ ค่านน ท่านกกระทำ
 พทธาภิคกเบิกขายฉลองพงธรรมกระทำขยหือทานตั้งแตวันนนั้นไป ตราบ
 เถงเคอนยลنگคำ ๑ จึงเปนเล็กขยบริวารนแล ท่านฉลองทานธรรม
 ในครงนแผ่นดินไหวในวันเคอนยชน ๘ ค่านนแล ไหวลกนเห็นอ
 มาก่อนแล ท่านหือทานในครงนก็เป็นมหาพอยอนหนึ่งแล เปนครง
 ถวน ๕ แล ฯ

๐ เถิงจุลศักราชไท่ ๑๒๕๒ ทวขกคสันน ท่านกไท่เบิกของราช

สมบัต้ออกข้างสร้างเขียนธรรมต่อไปแถม มิตังจะแจ้งต่อไปนี้ คือ

ขี้ฎุกจรียา ๑๐ ผูก พระเวสลขบขเมืองหาร ๑๖ ผูก สังขาวคมน ๕ ผูก

อภิมมโฆท ๖ ผูก พระเวสลขบขเชียงแสน ๑๖ ผูก พทขบารมี ๕ ผูก

กามธัมม ๑ ผูก ปาฬวิภังคองคตตรนิกาย ๑๓ ผูก ปาฬธาทกกาปกรณ

๕ ผูก ปาฬวิภังคปกรณ ๑๗ ผูก ปาฬปคคลขัญญุตี ๖ ผูก โลก

สถาสทิวหาร ตำนานพระธัมม ๒ ผูก ชวนหังสชาตก ๑ ผูก กขิน

๑ ผูก ช้างสะทั้น ๑ ผูก สวถกमार ๔ ผูก ศัพทททิต ๓ กข

ศัพทสูตร ๓ กข ศัพทการก ๓ กข รวม ๓ กขนนมี ๑๗ ผูก ส้ารวม

ธาท ๕ ผูก สวณณเห็นคำ ๑ ผูก ส้าลากวิวิชาสูตร ๑ ผูก พระเวส

หิงแกววิงวอน ๑๖ ผูก มงคลทปนิกข ๑ วินยทัง ๕ กข ๑ เจ็ดคัมภีร์

กข ๑ สัลลการวมกข ๑ ขัญหาพระยาขสเสนท ๑ ผูก ชนธทัง ๕

มี ๑ ผูก ปาฬอิตถมทาวคคสังขตตนิกาย ๑ ผูก พทธาภิเคกขบข ๑

มี ๕ ผูก ขี้ฎุกทัง ๖ มี ๖ ผูก มหาวิปาก ๔ ผูก มุลมุล ๒ ผูก

สมุทไมส ๘ ผูก อานิสงสขา ๒๐ เม็ค ๑ ผูก ขอนญาตัพพสูตร ๑ ผูก

สรทมานพ ๑ ผูก ปาฬสังคิณปกรณ ๑๐ ผูก ปาฬกถาวัตถุปกรณ ๗ ผูก

ปาฬศัพททัง ๘ มี ๘ ผูก วิฎฐุขบารมี ๒ ผูก ปาฬขมก ๘ ผูก ขี้ฎุก

ทัง ๓ มี ๓ ผูก อานิสงสขขี้ฎุก ๑ ผูก ปคคลขัญญุตี ๖ ผูก พทขบารมี

๕ ผูก แปดหมนสพนชนธ ๑ ผูก กถาวัตถุ ๖ ผูก ศัพทกรสทท ๒ ผูก

ขบารมี ๑ ผูก อปาสันท ๑ ผูก สังขตต ๖ ผูก จุฬวัคค ๕ ผูก

ปณิธาน ๑ ผูก วินยทัง ๕ มี ๕ ผูก มหาวิปาก ๑ ผูก อังคตตรนิกาย

๕ ผก ที่หมื่นกาย ๗ ผก สังกตตนิกาย ๑๑ ผก สิวณเณหงส์คำ ๖ ผก
 ปาฬีสททาทั้ง ๘ มี ๘ ผก สิวณเณฆางคำ ๓ ผก สรทมานพ ๑ ผก
 นอนญาทสัพพสูตร ๑ ผก สเพาโทน ๑ ผก อถาपाल ๒ ผก จุฬวิปาก
 ๑ ผก สัพพสอน ๑ ผก สิวณเณเห็นคำ ๑ ผก สูตรมนตทั้ง ๕ มี ๑ ผก
 สทาวิมลา ๒ ผก อิมมสวณ ๑ ผก ทสขัญหา ๑ ผก ขัญหาพระยา
 ขสเสนที ๑ ผก อานิสงส์เข้าชาวเม็ค ๑ ผก มหามลนิพพาน ๑ ผก
 สลักถา ๑ ผก พระเวสขบขมิ่งทรา ๑๖ ผก พระเวสขบขมุกมุ่นทรายมุล
 ๑๖ ผก พระเวสขบขปล่าซาง ๑๖ ผก พทธนิเค็ค ๒ ผก กถาวัตถ
 ๕ ผก เตมีย ๔ ผก ซนค ๕ ผก เนมิราช ๔ ผก มโหสถ ๑๓ ผก
 สิวณเณสาม ๔ ผก จันทกมาร ๔ ผก มหาขัญจัน ๑๗ ผก คัพท—
 อาชยาต ๔ ผก วิภังค ๑๖ ผก พทธนิพพาน ๑๒ ผก จันทสูตร ๓ ผก
 สังกสารวิญญสูตร ๑๑ ผก พระเวสขบขก่าแพงพนชัน ๑๖ ผก ยอดไตรขัญ
 ๑ ผก อสิวิสสูตรวิชานสูตร ๒ ผก กัมมวาจา ๔ ผก มหาวิปาก ๔ ผก
 จุฬวัคค ๑๔ ผก อานิสงส์ขอกไฟ ๑ ผก อานิสงส์พระเจ้า ๑ ผก
 อานิสงส์กลองไซย ๑ ผก อานิสงส์ห้าพนถวน ๑ ผก เสริจูทั้ง ๕
 มี ๕ ผก นามคัพทจุฬวัคค ๑๔ ผก โคนันท ๑ ผก สมหทไมส ๑๒ ผก
 สลากวิริชา ๑ ผก ขารมพ้อค่าแกว ๑ ผก มาลัยยไปรดโลก ๑ ผก
 สรปวินยคัมภรอตถปทณ ๘ ผก มโนรถ ๑๓ ผก อานิสงส์สัพทาน ๕ ผก
 ไสทสน ๕ ผก คัพทขารม ๑๒ ผก คัพทปาติโมกข ๘ ผก ท่าน
 สรางจุลคักกราชไค ๑๒๔๒ ตวขกคส มาเถิงจุลคักกราช ๑๒๔๕ ตวขกา
 เม็คนี้ นยเปนกขมี ๖๑ กข เปนผกมี ๒๗๑ ผก รวมเงินค่าจ้าง

พระสงฆ์เจ้าสร้างเขียนเสียง ๕๖ แดงปลายขี้แล ครั้นบริวารณ์แล้ว
 ในจุลศักราช ๑๒๔๕ ทวขันนสังเคียว ท่านก็เข้าไ้สร้างยังหอพระธรรม
 เจ้าหลัง ๑ แดงเป็นมณฑปมุงด้วยแผ่นหินประดับแล้วด้วยแก้วแล
 ทางรักติดคำ ผากระดานภายในแต่มีรูปพระยทเจ้านั่งแทนประจิตร
 รจนาคงาม ก่อกำแพงแวกแล้วก่อสารูปกมณัณฑ์ ๒ ตัว ไหคอก ๑ ไห
 รูปสิงโต ๒ ตัวตั้งเหนือกำแพงทางวันออกไว้ทแจ่งคุ่มแก้ว ผากวันออก
 แจ่งใต้หินแล ครั้นบริวารณ์แล้ว ในศักราชนั้นสังเคียวเดือนยี่ ท่าน
 ก็ได้อาชาญาปกเตนแม่พระกศลเถิงแก่ขัตติยวงษาแลเสนาอำมาตย์ไพร่
 ไทยทั้งหลายสร้างแปงยังสรรพเยองเครื่องครวทานทั้งหลาย แลสร้าง
 แปงยังมหามณฑปหลังใหญ่ททองช่วงสนามหลวง มุงด้วยเสตวัดถา
 ผาขาวเทศ แปงเป็นจตุรมช ๔ ด้านหินแล ครั้นเถิงเดือนยชน ๗ คำ
 ท่านก็พาเอาเจ้านายท้าวพระยาเสนาอำมาตย์ไพร่ไทยทั้งหลายแห่นำเอา
 พระสัธรรมเจ้าลงสู่หอมณฑปหลวงทช่วงสนามหลวงแล้ว ก็สั่งเสพ
 ด้วยศรียคนตรเล่นม่วนเป็นมโหโรสพหินแล ครั้นเถิงวันเดือนยชน ๘ คำ
 นั้น ก็ตั้งฉลองเบิกบายกระทำพทธาภิเศกฟังธรรมไปตราบเถิงวันเดือนย
 ลงคำ ๑ จึงเป็นทเล็กแล้วบริวารณ์หินแล ครั้นบริวารณ์แล้วท่านก็
 นิมนต์เอาพระสัธรรมเจ้าขณสู่หอมณฑปหลวงใหม่หินแล ท่านฉลอง
 ทานธรรมแลฉลองหอพระสัธรรมเจ้าในครั้งน เป็นครั้งถ้วน ๒ แล ฯ
 ๑ อยู่มาเถิงเดือน ๘ ขนคำ ๑ เมือวันอาทิตย์ ไทยคัยไก่ จล
 ศักราช ๑๒๔๖ ทวขกายสัน ท่านก็ไ้หอช่างพลาบ ๑ ขเฝงหนักหมน ๑
 หัวเหล็กข่อเมืองสาเก่าพัน ทานแก่พระมหาครุษาเจ้าไชยลังกาวิค
 หลวงไชยสถาน กลางเวียงพยาววันนั้นแล

ในจุลศักราชนั้นสิ่งเดียว ท่านก็ได้เบิกเอาของราชสมบัติออก
 จ้างเขียนรวบรวมต่อไปแถมทั้งแจ้งต่อไปนี้ คือ บัญญัติทั้ง ๓ มี ๔ ผก
 อานิสงส์วิสุทธิมคค ๑๐ ผก นิกายทั้ง ๕ ผก ต้นผก ๔ ผก ๕ รวม
 ๓ ผก สิวณณชมพ ๑๒ ผก พทธานิเคก ๔ ผก เมตเตยยสตร ๔ ผก
 มหาสมยสตร ๓ ผก พระเวสขยบยหิงแก้ว ๑๖ ผก พระเวสขยบยท่า
 แบน ๑๖ ผก พระเวสขยบยวงวอน ๑๖ ผก พระเวสขยบยช่าปาน ๑๖ ผก
 พระเวสขยบยจรยา ๑๖ ผก พระเวสขยบยขาก ๑๖ ผก พระเวสขยบยช่าชาง
 ๑๖ ผก พระเวสขยบยมิงตรา ๑๖ ผก พระเวสขยบยเถานังรุ่ง ๑๖ ผก
 พระเวสขยบยแทนแก้ว พระเวสขยบยมุกม่นทรายมุล ๑๖ ผก สิวณณ
 ชมพ ๑๒ ผก แต่งเขยว ๔ ผก คิมภร ๗ ผก สิวณณชิวหา ๔ ผก
 นารท ๓ ผก เสริฐทั้ง ๕ มี ๕ ผก ท่านสร้างตั้งแต่จุลศักราชได้ ๑๒๔๖ ตัว
 ทรายเถิงจุลศักราช ๑๒๔๘ ๓๖๕๓ ๓๖๕๓ ๓๖๕๓ ๓๖๕๓ ๓๖๕๓ ๓๖๕๓ ๓๖๕๓
 มี ๒๐๒ ผกแล

ในศักราชนั้นสิ่งเดียว ท่านก็ได้สร้างซ่อมยังอุโบสถวัดช่าช่าคำเห็น
 ก็เป็นทสำเร็จบริบูรณ์แล้วในขนนสิ่งเดียว อยู่มาเถิงเดือนขนนท่านก็
 ได้มีอาชญาปกเตนแก่หน่อชัตยวงษาแลเสนาอามาตย์ แลรัฐประชา
 ทังหลายหอแปงยังมหามณฑปหลังใหญ่ททองชวงสนามหลวง แล
 สรรพเยองเครื่องทานทงหลายคอเหมอนแต่ก่อนนั้นแล้ว เถิงเดือนย
 ขน ๗ ค่ำ ก็ได้นิมนต์เอาพระสธรรมเจ้าลงสู่หอมณฑปหลวงทชวง
 สนามหลวง ท่านก็ได้กระทำบรมสังเสพด้วยคิริยคณตรี เล่นม่วน
 เปนมโหรสพเห็นแล เถิงวัน ๘ ค่ำ ท่านก็ได้กระทำตั้งฉลองพงธรรมไป

ตราขถึงวัน ๑๕ ค่ำ ในวัน ๑๕ ค่ำเพ็งนั้น ก็กระทำพทธานิเศกฉลอง
 ยิงพระอุโบสถวัดข้างค้ำ แลพงพทธานิเศก ๒ ผูก ถึงวันเดือนยลง
 ค่ำ ๑ ก็เป็นที่เสร็จแล้วบริวารณั้นแล ท่านฉลองทานธรรมแลฉลอง
 อุโบสถในครั้งนั้น ก็เป็นมหาสมัยการมหาพอยอันใหญ่หนึ่งแล ท่าน
 ทานครั้งนั้นเป็นถวน ๗ แล ท่านสร้างธรรมในครั้งนั้นรวมเป็นกัมมี ๓๘ กัม
 มีเป็นผูกมี ๒๘๒ ผูกแล ฯ

๑ เจ้านันตวรฤทธิเดช กุลเชษฐุมห็นต์ ไชยนิทบรมหาราชวงษา
 ธิบคี่ เจ้านครเมืองน่าน ยามเมื่อท่านได้เป็นเจ้าราชสัญญาบัตรแต่แรก
 หวทวนนั้น ท่านได้เป็นเจ้าพระพิไชยราชาก่อน แลก็ได้เป็นพระยา
 รัตนหวเมืองแก้วเป็นถวน ๒ ขนานเท่าใดก็ได้เป็นเจ้าพระยาบุรรัตน
 แล้วย่านานเท่าใดก็ได้เป็นเจ้าพระยามงคลวรยศเจ้าพระยาหลวงน่าน แล
 อยู่มาขนานเท่าใด ถึงจุลศักราช ๑๒๑๘ ท่านก็ได้เป็นเจ้านันตวรฤทธิ
 เดช ฯ เจ้านครเมืองน่านนั้นเป็นครั้งที่ ๕ แลยามเมื่อท่านได้เสวย
 ราชสมบัติเป็นเจ้าพระยาน่านนั้นอายุท่านได้ ๔๒ ขัแล เมื่อท่านได้
 เป็นเจ้านันต์ ฯ นั้นอายุท่านได้ ๕๐ ขัแล ท่านได้เสวยราชสมบัติแล้ว
 ตั้งพุทธอุปบาทศาสนาแลบ้านเมืองกรุงเรืองเจริญยิ่งขกว่าแต่ก่อนนั้นแล

ภรรยาแห่งท่านนางที่ ๑ ชื่อว่าแม่เจ้าสนนทา เกิดลูกได้ราชบุตร
 ๔ คน บุตรหญิง ๒ บุตรชายที่ ๑ ชื่อเจ้าหนานมหาพรหม ตนนี้ได้
 เป็นเจ้าพระยามหาอุปราชาน่าน แลขนานเท่าใดท่านก็ถึงแก
 อสัญกรรมไปแล บุตรชายที่ ๒ ชื่อเจ้าสุยะ ตนนี้ได้เป็นเจ้าพระยา
 ราชวงษา แล้วย่านานเท่าใดก็ได้เป็นเจ้ามหาอุปราชาน่านแทนพี่แห่งตน

แล้วอ้อมมาย่านานเท่าใดก็ได้เป็นเจ้าเสวยเมืองแทนพ่อแห่งตน เลขตร
ชายที่ ๓ ชื่อเจ้าสาร ตนนใดเป็นเจ้าสรียวงษา แล้วอ้อมนานเท่าใด
ก็ได้เป็นเจ้าราชวงษ์ แต่นั้นมาย่านานเท่าใดก็ได้เป็นเจ้ามหาอุปราชา

หอน่าแล้วกถึงแก่อสัญกรรมล่องไปแล บุตรที่ ๔ ชื่อเจ้าบุญรังษ
ตนนใดเป็นเจ้าราชบุตรแล้วกถึงแก่อสัญกรรมล่องไปแล บุตรหญิง
ที่ ๑ ชื่อเจ้าหมอกแก้ว บุตรหญิงที่ ๒ ชื่อเจ้าคำทิพ

ภรรยาถวน ๒ ชื่อแม่เจ้าชอกแก้ว มีราชบุตรชายชื่อเจ้าน้อย
มหาพรหม ตนนใดเป็นเจ้าราชบุตร แล้วกได้เป็นเจ้าราชวงษ์ แล้ว
อ้อมนานเท่าใดก็ได้เป็นเจ้ามหาอุปราชาหอน่าแล บุตรหญิงที่ ๑ ชื่อเจ้า
ยอดมโนลาแล

ภรรยาที่ ๓ ชื่อเจ้าคำบัว ผู้มีบุตรแล

ภรรยาที่ ๔ ชื่อเจ้าบัวเขียว เป็นเชื้อเมืองแพะ มีบุตรหญิง ๑ ชื่อ

นางบัวแล

ภรรยาที่ ๕ ชื่อเจ้าแ้วน มีบุตรชาย ๑ หญิง ๒ หญิงที่ ๑ ชื่อ
เจ้าแก้วไหลมา หญิงที่ ๒ ชื่อเจ้าบุษบา บุตรชายที่ ๑ ชื่อเจ้าน้อย
บุญสวรรค์แล

ภรรยาที่ ๖ ชื่อแม่เจ้าอมรา ผู้เป็นหลานท่านแล้วเอาเป็นเมีย
แล มีบุตรชาย ๑ ชื่อเจ้าน้อยพารวนเมืองอิน บุตรหญิงที่ ๑ ชื่อเจ้า
ขันคำแล

ภรรยาที่ ๗ ชื่อเจ้าปาริกา เป็นเชื้อเชียงของ มีราชบุตรชาย
๗ คน หญิง ๑ บุตรชายที่ ๑ ชื่อเจ้าน้อยบรม ตนนใดเป็นเจ้าบุรรัตน

ย่นานเท่าใดก็ถึงแก่อสัญกรรมไปสู่โลกภายนอกนั้นแล บุตรชายที่ ๒
 ชื่อเจ้าน้อยบัวเขียว บุตรชายที่ ๓ ชื่อเจ้าหยิ่งคำเขียว คนนี้ก็เป็น
 พระแก้วกัศย สักน้ำหมกไปสู่โลกภายนอกนั้นแล บุตรชายที่ ๔ ชื่อ
 เจ้าน้อยบัวทองของพายนทนางษ์ บุตรชายที่ ๕ ชื่อว่าเจ้าน้อยหมอก
 มงเมือง บุตรชายที่ ๖ ชื่อว่าเจ้าหนานรัตนเรืองรังษี บุตรชายที่ ๗
 ชื่อว่าเจ้าน้อยสัทธนะ บุตรหญิง ๑ ชื่อว่าเจ้าคำเขียว
 ภรรยาที่ ๘ ชื่อว่าเจ้าศศิณฑา บุตรชายที่ ๑ ชื่อเจ้าน้อยอนรศรีรังษี
 แล บุตรหญิง ๓ ที่ ๑ ชื่อว่าเจ้าเกียงคำ หญิงที่ ๒ ชื่อว่าเจ้าเหมื่อย
 หญิงที่ ๓ ชื่อว่าสาวกัศแล
 ภรรยาที่ ๙ แม่เจ้าแวนเป็นชาติลือเมืองกุสาวดี ผู้นี้มีลูกแล
 ภรรยาที่ ๑๐ ชื่อว่านางแก้ว เป็นชาติเสนา เป็นหลานพระยา
 หลวงมนตรี มีบุตรชาย ๑ ชื่อเจ้าหนานมหาวงษ์ บุตรหญิงชื่อนางปอก
 ภรรยาที่ ๑๑ ชื่อว่านางคำแปงบ้านนาปลิง เป็นชาติไพร่ มีบุตร
 ชาย ๑ หญิง ๑ บุตรชายชื่อเจ้าน้อยนนต์ บุตรหญิงชื่อนางบัวแฝง
 ลูกนางใช้คนหนึ่งชื่อเจ้าหนานมหาวงษ์ รวมราชบุตรหน้าผู้ชายทั้งมวล
 มี ๑๗ คน ๑๘ ทั้งลูกนางใช้นั้นแล รวมบุตรผู้หญิงทั้งมวลมี ๑๒ แล
 เจ้านันทวรฤทธิเดช กุลเชษฐมุนีหัต ไชยนิทบรมหาราชวงษา
 ธิบติเจ้านครเมืองน่าน ท่านได้เสวยราชสมบัตินานได้ ๓๘ อายุได้ ๘๖ ปี
 ท่านก็ถึงพิราลัยไปสู่โลกภายนอกในบ่วงเม้า จุลศักราช ๑๒๕๓ ค่ำ
 เดือน ๘ ลง ๗ ค่ำ เม็งวันศุกร์ไทยทศยเม้าวันนั้นแล

เมื่อนั้นเจ้ามหาอุปราชาท่านก็ได้แต่งตั้งให้นายผู้ใหญ่ผู้น้อยลงไป
กราบทูลพระมหากษัตริย์เจ้าในกรุงเทพมหานครด้วยเจ้าอนันต์ ๆ ถึง
แก่พิราลัยไปสู่โลกภายนอกนั้นแล ฯ

๑ ถึงจุลศักราชได้ ๑๒๕๕ ตัว ปีเต่าสนั่น อาญาตนเป็นเจ้ามหา
อุปราชานำเป็นเค้า แลพระยาสุนทรนักษิชาหลวงใหญ่ประจำเมือง
แลเจ้าราชวงศ์เสนาอามาตย์ก็ได้กะเกณฑ์ไพร่พลบ้านเมืองหอบคัพพไม้
มาสร้างแปงพระเมรุขึ้นแล

ในจุลศักราชนั้นสิ่งเดียว อาญาเจ้ามหาอุปราชานำเป็นเค้า แลเจ้า
ราชวงศ์ แลพระยาสุนทรนักษิชาหลวงใหญ่ประจำเมือง แลหน่อมมหาขัตติย
ราชวงษา แลเสนาอามาตย์ทั้งหลายก็พร้อมกันแล้ว ก็ชุมนุมมายัง
ช่างไม้ทั้งหลาย หอบสร้างแปงยังมหาปราสาทพระเมรุหลวงหลังใหญ่
ที่วังคอนไชยลุ่มวัดหัวเวียงขึ้นแล ท่านก็ได้แต่งตั้งให้พระยาหลวง
จำแสนราชาใช้เป็นพนักงานจัดการควบคุมยังช่างไม้ทั้งหลาย สร้าง
แปงยังมหาปราสาทพระเมรุหลวงหลังใหญ่ แปงเป็นจตุรมุขออก ๔ ด้าน
หลังมุงยอดกายขนประคิบแล้วไปด้วยน้ำสีต่าง ๆ ไล่ข้างยอดช่องฟ้าแล
ปวงขี้ ขนยอดไล่เสวตรฉัตรงามคี่สอาด แล้วก็แต่งแปงศาลาขาคลิ้ม
แ่ง ๑๕ ด้านจอดคิกกันมุงด้วยคา หุ้มด้วยรัตถาผ้าขาวเทศอันบริสุทธิ์
แปงจตุรมุข ๔ ด้านมีประตูทั้ง ๔ หีบไซแล้วก็แต่งโคมไฟยายแวก
ขึ้นแล ฯ

๑ ถึงจุลศักราช ๑๒๕๕ ตัว เดือน ๘ ขึ้น ๒ ค่ำ ก็เชิญเอาบรมศพ
เจ้าอนันต์ ๆ ลงจากหอคำราชโอรสหลวง ก็กระทำสังเสพด้วยศิริยคนตรี

นนทภณพิณสอาด แต่งรูปเทวบุตร ๓๒ คนไปก่อนนำแทนแท้ เอกศพ
พระเจ้าฟ้าไปสู่ปราสาทพระเมรุหลวงวันนั้นแล แล้วก็ตั้งเขานม่วน
มโหฬารอันใหญ่ ผงประสาไฟร์สนุกใจ กระทำบุญหอทานไปย้หอชาติ
หยาดน้ำอทิศล้วนขบถ คือว่ามหาขิงสกลเป็นต้นนั้นแล

ถึงวันเดือน ๘ ขัน ๑๕ ค่ำ ก็ไต่พร้อมกันเชิญเอาบรมศพท่านไป

ถวายพระเพลิงวันนั้นแล

ถึงเดือนเดือน ๘ ลง ๑ ค่ำนั้น หมายอาญาคนเป็นเจ้ามหาอุปราชา

สุวรรณผ่ายนำหอคำเป็นเค้าแลตนเป็นเจ้าราชวงษาเป็นประธาน แลหน่อ
ขัตติยวงษาเสนาอามาตย์ทั้งหลายก็พร้อมกันอิงคাত্রาณาเอาขิงมหาอัฐ
เจ้า เสก้กลงจากพระเมรุแล้วก็ส่งเสก้พด้วยศรียคนตรเห็นำเข้ามาเสก้ยง
หอสถิตย์อยู่ในวิหารหลวงข้างค้ำนั้นก่อนแล้ว ก็กระทำขิงสกลพระอัฐ
เจ้าทำบุญหอทานอยู่ในที่นั้น

ครั้นถึงเดือน ๘ ลง ๓ ค่ำ ก็พร้อมราณาเอาพระมหาอัฐเจ้าชน

สถิตย์อยู่กัในช่องพระธาตุเจ้าข้างค้ำที่ฝากกำวนตกแจ่งเหนือหน้าแล

ในจุลศักราชนั้นสังเคียว เดือน ๓ ลง ๘ ค่ำนั้น เจ้ามหาอุปราชา

หอนำ ท่านก็ไต่เสก้กลงไปทูลเกล้าเฝ้ามหากระษัตริย์ในกรุงเทพ ฯ

ถวายเครื่องราชบรรณาการนั้นแล

เมื่อนั้นพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอม

เกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้เจ้ามหาอุปราชา

หอนำ ตนเป็นโอรสบุตรเจ้าอนันต์ ฯ นนหอเป็นเจ้านครเมืองน่าน ปรางกุ
ทั้งพระนามว่าเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช กุลเชษฐมุนินทร์ ไชยนิพนธ์

มหาราชวงษาธิบดี เจ้านครเมืองน่านหันแล แล้วยังพระราชทาน
 เครื่องยศแล คือ พานหมากคำ เครื่องในคำทั้งมวล กระโถนคำ
 คนโทคำ พระมหามาลาหมวกจิกคำ เสื้อผ้าเครื่องครัวทั้งมวล
 หันแล

ครั้นว่าแล้วแก่ราชกิจทั้งมวลแล้วท่านก็กราบทูลลาพระมหา
 ภิรมย์เจ้าขุนมาหันแล ฯ

๑ ถึงเดือน ๘ ขุน ๘ คำนัน คักราช ๑๒๕๖ ทวี บัทยาชระงำ ท่าน
 ก็เสด็จมาถืองเมืองหันแล ฯ

๑ อยู่มาถืองเดือนยี่ ขุน ๔ คำ หน่อขัตติยวงษาเสนาอามาตย์ทั้งหลาย
 ก็พร้อมกันมณฑลภิเศกสรรเสริญท่านแล้วพร้อมกันเชิญท่านขึ้นสถิตย์อยู่
 หอคำแทนเจ้าอนันต ฯ ตนเป็นราชาบิดาแห่งท่านนั้นแล

เช่นเจ้าอนันต ฯ ถึงพิราไลยไปสู่โลกภายนานนั้น เรียกว่าได้ ๑๒
 เช่นชั่วราชวงษ์ก่อนแล ผิดกันแต่เช่นเจ้าขุนฟองก็ได้ ๖๐ เช่นกินเมือง
 แล้วแล

เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ ท่านได้เสวยราชสมบัติแล้วก็มีตำแหน่ง
 ๖ ประการ คือตำแหน่งมหาดไทย ๑ ตำแหน่งยุติธรรม ๑ ตำแหน่ง
 ทหาร ๑ ตำแหน่งวัง ๑ ตำแหน่งคลัง ๑ ตำแหน่งนา ๑ หกประการ
 นั้นแลเช่นเมืองประเทศราชอีกกว่าแต่ก่อนหันแล

เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ เจ้านครน่าน แต่ยามเมื่อท่านได้เป็นเจ้า
 ราชวงษ์อยู่นั้น ถึงคักราชเดือนวันจำไม่ได้ ยังมีฉนวนหนึ่งท่านก็ได้ทรง
 นิมิตรฝันว่าท่านได้เห็นยังพระสุริยาอาทิตย์ปรากฏออกจากกลีบฟ้า เมฆ

ภายขนหนทศก้าวนออก แลวมีศมีไสสองแจ่งทั่วโลกจักรวาฬว่าอัน
 หนแล ครนอยู่มาช่นานเท่าใดพระองค์สมเด็จพระเจ้าอนันตวรฤทธิเดช ฯ
 ตนเป็นราชบิดาท่านนั้นจึงจกมีพระมหากรุณาไปรคสังเห็นอเกล้าแห่งท่าน
 ว่า แต่้นภายน่าหือเจ้าราชวงษ์ใดเป็นเจ้าพนักงานซ่อมสร้างยังพระมหา
 ธาตุเจ้าภู่เพียงแซ่แห่ง หือเจริญรุ่งเรืองยังชนกว่าแต่ก่อนนั้นเทอะ มี
 ไปรคประการนแลแล้ว เมื่อนั้นเจ้าราชวงษาตนขอเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ น
 ท่านก็ไทรยเอาคำพระมหากรุณาพระองค์สมเด็จเจ้าอนันตวรฤทธิเดช ฯ
 ทัวยทุกประการ. ๗

คำที่แปลกับภาษาไทยใต้

ก

กระออบคำ กิง	ผะออบทอง กั้น
กานกง กิว	เป็นคำพูดควบกับคำว่า รุ่งเรือง ราว
กมพุย กนกัน	อึม, กอด พัง, ชำรุด
กองงาย	เวลาเช้า ๕ โมง (๕ นาฬิกา ก่อนเที่ยง)
กองแลง	เวลาบ่าย ๕ โมง (๕ นาฬิกา หลังเที่ยง)
กวม	กรวม, สวม, ครอบ
กวย	กระทอ
เกียน เก็ง	พรม ฉัตร, ร่ม
เกากม ก้า	ควบคม ก้าน, ข้าง, ฝ่าย

ข

ขวก	เซียว, น้ำเซียว
ขา	เขา, ใช้แทนคนจำนวนมากตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป
ขาง	เหล็กกระทะที่ข่อยทำคอกไม้ไฟ

ชว	คอกไม้ไฟชนิกกรวด
แซบคำ	ริมขลิบทอง
โขง	ประตูป่า, โคง, ชุ่ม
ชุ่ม	บังคัย
ช่วง	บริเวณ, ลาน, หน้าพระลาน, สนาม
๕ เขอ	สอง
๖ ไซ	เข็ค

ค

คชา, คชา	แพนังราน, (คือไม้ไผ่ผูกเป็นห้างขึ้นไปทำการที่สูง)
๕ คิน	ล่วน, เป็นล่วน
๕ คิอ	คิ
คุ่ม	คุม, หมูบ้านหมู ๑, บ้านอยู่ในปกครองอื่น ๑
โคย	ควบ, ไล่, ควบม้า
เคียด	โกจร
เค้า	คั้น
เคาะลม	เกลยกล่อม, แทะโลม, พุดเกาะเกาะ
คำ	ทองคำ
คำขิว	ทองคำเปลว

ง

๕ งวย	๕ เอยว, สยัค, เหวียง
๕ งียง	แง, ซง่อน

จ

จิงโก	พานแวน ^๔ พา
จา	เจรจา, พค, กล้าว
จิม	ไกล ^๒
จิง	จิง ^๓ .
จ	ถึง, ตลอก, กระทบ
จุ่ม	แพนก, พวก
แจ่ง	เหลียม, มุม, แพร่ง
จน	ทน, ฐ ^๒
จอมแซว	เป็นคำพคควยกับคำว่าจอมเขา
จ่อม	แคย
เจย	กระคาค
เจียง	เคอนย ^๓
จำโรง	ไม้โพธิ ^๓

ช

ชะกิน	เสื่อ ^๓
เช่น	ชัว, ชัววงษ์
ช้อย	เล็ก, สุก, น้อย
เซียงแซ	เป็นคำพคเสริมท้ายของคำว่าเวียง

ช

ซ้าย
เซ็ง

เฮนไป
ซัง

ค

คา
คินก
คอย

พร้อม, ประคา
อิฐ
ภูเขา

ค

ค่า

ตะกร้า

ค่าว

กลับ

ค
คอ

สังขยาเครื่องนัยซึ่งเกินกว่าแสนขึ้นไป

ค
ค

พระสงฆ์

คอกซ้าย, ทูตซ้าย

เวลาราวบ่าย ๓ โมง

ค
ค

กระท่อม, ทับ

เค็ง

เป็นสร้อยของคำว่า “ข่มเหง” เช่นเราพูดว่า
“ข่มเหงคะเนงร้าย”

คั้นปูน

คั้นกัลปพฤกษ์, คั้นไม้เงิน, คั้นไม้ทอง

คอง

ตรง, ซอ

ถ

ถบอบ	บัว, (อย่างเรียกว่าบัวคว่ำบัวหงาย)
ถาย	ทราย, ทรายเท่า
ถาด	เวลา ^๕ เกือบจะ ^๕ เที่ยง
ถ้างไร	ห้างไร

ท

ทวาย	ทาย, ทำนาย
ทวยผิง	เป็นคำพูดควบกับหยุคยา ^๕ ค ^๕ ย
ท่าว	ชวนไป, เซไป, ล้ม
ทวย	ตาม, ติดตาม
ทื่อ ^๕	เถิด, เถอะ, ทื่อ, เทอญ

ธ

ธุง	ธิง
-----	-----

น

หน้าง	ซ้ายกักสัตว์
นาว	เนา, เลา, เปนเลา ๆ
น้ำทัน	คนโทกิน

บ

บ่าเริน	บ่าเรือ, จำเริญ
ไบไร	ไบไทร

ป

ประทุ^๒หิง^๒น้อย^๒ประทุ^๒เล็ก^๒ซึ่ง^๒มี^๒ศาล^๒เทพารักษ์^๒, ประทุ^๒ช่อง^๒กุฎิ^๒

ปลาฝา

ปลากระเบน

ปาย

ปลาย, เศษ

ป่าว, ปกป่าว, ปกเต็น

ป่าวร้อง, โฆษณา, ขอกกล่าว, ขอกเตือน

๒ ขนลองชน

๒ ขอบนชนิก ๑

๒ ขัน, โขน,

พัน, โพน, โนน

๒ แขน

กระทาน

แปง

แปลง, สร้าง, แต่ง

ไปตพัง

เข้ตพัง, เพิกถอน

ปง

ปลง, อนุญาต

๒ บ่อ

ก่อ, สร้าง

๒ ป้อย

คำ^๒เดียวกับ^๒พอย ๒ พ

ผ

ผ่อ

มอง, มองดู^๒

๒ ผื่อ

๒ ข้ำ

ฝ

๒ ฝักฝาง

๒ ฝักเพกา

พ

พศ ^๕ เพิงกลัว	พิภพ ^๕ พิงกลัว
แพ ^๕ พ้อ	เป็นคำพดก ^๕ กลับคือ พ้อแพ ^๕ , (อย่างใช้ว่า แพ ^๕ พั้น, แพ ^๕ ผม)
พ่อง	พวก, เหล่า
พอย	พลอย, อัจฉ ^๕ จรรย ^๕ , อนารถ, พิศวง, ปาฏิหาร

ฟ

ฟ ^๕ พน	แขมเมือง ^๕ , คือก ^๕ กลับเป็นชน ^๕ , มีฤทธิ ^๕ มีเทศ ^๕ ชน
-------------------	---

ม

มะ ^๕ เค็ง	กระ ^๕ คิง, ระ ^๕ ฌัง
ม ^๕ ัก	รัก, ปรารถนา
ม ^๕ ักว่า	เหมาะ ^๕ ว่า, คือก ^๕ ว่า
ม ^๕ ้าง, ม ^๕ ้างเพ	ล้าง, ทำลาย, ล้างหมด
หมาก ^๕ ทั้น	พด ^๕ ทรา
หมาก ^๕ ข้าว	มะ ^๕ พร้าว
ม ^๕ คตค	เวลา ^๕ ตั้งแต่ ^๕ ย่ำ ^๕ ค่ำ ^๕ ไป
เม ^๕ ็ง	ใช้ ^๕ เป็นสร้อย ^๕ ของ ^๕ คิ ^๕ ต ^๕ ถิ เช่น ^๕ เพ ^๕ ็ง ^๕ เม ^๕ ็ง ^๕ วัน ^๕ สุ ^๕ กร
ม ^๕ ่วน	เพราะ, ไ ^๕ เพราะ
เม ^๕ ย ^๕ น	หมด, สิ้น, ท ^๕ สุด, เก ^๕ ย ^๕ ก ^๕ ว่า
เม ^๕ ื่อ	ไป

ย

ยั้ง	ซึ่ง, อนึ่งใช้เป็นคำถามว่า “อะไร” แต่สำเลียงพูด ค่อนข้างเป็นอักษรสูงคือ “หยั้ง”
หยดยา	เยียวยา, ซ่อมแซม, รักษา
เยยะ	ทำ
เยอง	อย่าง

ร

รา	ข้า, เรา, ใช้แทนคนจำนวนมากตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป
รวท	เร็ว, รีบ
เริน	รอ

ล

ลาง	ทาง, (ไม่ใช่ชื่อหนทาง เป็นคำต่อ อย่างใช้กันว่า ทางบ้านโน้น, ทางบ้านนี้)
หลิก	ลำค้ำเข็รือญาติต่อจากเหลน
ลิก, ลิกเท	ถาง, เกลา, (อย่างลิกไม้)
หลึ	ลำค้ำเข็รือญาติต่อจากหลิก
หลึ	จริง, จริง ๆ, แท้
หลุ	ทะลุ, พัง
หลุน	หลัง, ภายหลัง

เล่นคัก

เล่นคัก, รบคัก

หลอน

ลอบ, แอบ, เบา, สิ่งแรกมชน, สิ่งแรกที่ปรากฏ

ลองตน

รองตน, รองท้าว, เกือก

ลวก

เร็ว, รีบ

เลิก

ฎก

แหลว

เหยยว

ว

เวยก

การงานต่าง ๆ

ส

สระเต็น

กระเต็น, ตก

สทาย, สทาย

ปูนเครื่องก่อสร้างที่ประสมแล้ว

สระโตก

โต๊ะ, โตก

สระเอง

สายวัด, สอิ่ง

สนาค

บนเล็ก

สข

สรวม, ครอบ

สข

เจ้า, ท่าน

สขวัน

ทุกวัน

สขคน

ทุกคน

สขย

ฝ่าย, ส่วน

สขยง

สน

ห

หัน	เห็น
หัน	หัน
หาง	ชาก,
ห้าง, ห้างคา	จักแจง, ตะเตรียม, จักพร้อม
หือ	ให้

อ

อะมอก	อันใหญ่
อาย	อ
อบหนวก	อ
แอ้ว	อ
เอน	อ
เอน	อ
อัว	อ

ฮ

แฮ	แพร, ผ้าแพร
ฮอก	ฮ
ฮอม	ฮ
ฮวยมนต์	ฮ
ฮำ	ฮ

ม้วนหรือพับ, แต่ไม่ใช่กิริยา เป็นคำแทนชื่อ
 เช่นเราพูดว่า ผ้าแพร ๓ ม้วน ผ้าขาว ๓ พับ.

ชื่อสัตว์ในหนังสือเล่มนี้

ไซ	ชวค
เข้า	ฉลุ
ย	ชาล
เมา	เกาะ
ล	มะโรง
ไซ	มะเล็ง
ซง่า	มะเมียบ
เม็ด	มะแม
สัน	วอก
เล้า	ระกา
เสร์จ	จอบ
ไก	กัญ

ชื่อสัตว์ในหนังสือเล่มนี้

กาย	เอกศก
คัย	โทศก
รวาย	ตรีศก
เมิง	จัตวาศก
เขิก	เบญจศก
กัก	ฉอศก

กค สัปตศก
 ลวง อัญญุศก
 เต่า นพศก
 กา สัมฤทธิ์ศก

วิธีนับ^๕ ทางไทยเหนือเอาศกไว้หน้า เช่น^๕ชวคเอกศก ใช้ว่า
 “กาย^๕ใจ” บัลด^๕โทศก ใช้ว่า “คัย^๕เข่า” ดังนี้ เป็นต้น แลใช้นับ
 ศกตามอย่างข้างจีน มีไค^๕นับศกตามจุลศักราช จุลศักราชที่เราใช้
 กันอยู่ตัวเลขท้ายตรงกับศกเสมอ เช่น^๕.....เอศก ตัวเลขท้าย
 จุลศักราชต้องเป็น ๑ มีไค^๕ไปเปลี่ยนเป็นอื่นเลย ส่วนในหนังสือเล่มนี้
 เพราะเหตุที่ใช้นับศกอย่างข้างจีน แลใช้จุลศักราชอย่างไทย ศกจึง
 มีไค^๕ตรงกับเลขตัวท้ายของจุลศักราช เช่นกาย.....มีไค^๕ตรงกับ ๑



